

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

STUDIE BYLA SPOLUFINANCOVÁNA EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM
A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY

Analýza stavu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty

Objednatel

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Ing. Johana Burgetová, ředitelka odboru technické pomoci
Karmelitská 7, 118 12 Praha 1

Zhotovitel

Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina
Osoba oprávněná jednat za zhotovitele: Mgr. Lenka Daňková, ředitelka
Senovážné náměstí 24, 116 47 Praha 1
IČ: 65667131

Smlouva o dílo č.j. 11 927/2008-42

Praha 29. května 2009

Obsah

1.	ÚVOD	3
1.1	DŮVOD PRO ZPRACOVÁNÍ ANALÝZY	3
1.2	POUŽÍVANÉ ZKRATKY, DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ A POSTUPŮ RELEVANTNÍCH PRO ZPRACOVÁNÍ ANALÝZY	4
2.	METODIKA ŠETŘENÍ.....	7
2.1	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	7
2.1.1	<i>Dotazníkové šetření na školách</i>	<i>7</i>
2.1.2	<i>Dotazníkové šetření na školských zařízeních</i>	<i>9</i>
2.2	PODPŮRNÁ ŠETŘENÍ	10
3.	ANALYTICKÁ ČÁST	11
3.1	LIMITY VÝZKUMU	11
3.2	POPIS A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	13
A.	SWOT analýza stavu EVVO ve školách	13
A.1	SWOT analýza stavu EVVO ve školách – silné stránky	13
A.2	SWOT analýza stavu EVVO ve školách – slabé stránky	14
A.3	SWOT analýza stavu EVVO ve školách – příležitosti	15
A.4	SWOT analýza stavu EVVO ve školách – ohrožení	16
B.	Základní popis dat a dílčí interpretace výsledků	18
B.1	Základní popis dat – školy.....	18
B.2	Specifika krajů	106
B.3	Klíčové faktory	118
B.4	Dílčí závěry analýzy EVVO ve školách	130
	Jak je EV zakotvena v ŠVP	130
	Jak je EV propojena s provozem školy?.....	132
	Jaké zdroje školy využívají v environmentální výchově.....	134
	Budoucí plány škol	136
B.5	Základní popis dat – školská zařízení	139
B.6	Doplňková data z programu Národní síť EVVO.....	146
C.	Dokumenty	151
C.1	Přehled dokumentů klíčových pro činnost škol a školských zařízení	151
C.2	Soulad aktivit škol s klíčovými dokumenty	191
D.	Návrh opatření.....	200
4.	PŘEHLED PŘÍLOH	202

1. Úvod

V rámci řešení této zakázky provedlo Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina (dále jen zhotovitel) zmapování a popis současného stavu zajištění EVVO v počátečním vzdělávání na území České republiky formou analýzy a dále vyhodnocení tohoto stavu.

Cílovou skupinou výzkumu byly základní a střední školy a dále školská zařízení ve vazbě na počáteční vzdělávání.

Analýza byla prováděna šetřením náhodného stratifikovaného výběru vzorku škol v počátečním vzdělávání. Výběr byl proveden tak, aby bylo dosaženo standardní hladiny významnosti 85 %. Na základě konzultací s odborníkem z oblasti zpracování studií a analýz Mgr. Petrem Pakostou z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně (viz kapitola 6) se do výzkumu zapojilo 827 subjektů (základních a středních škol).

Vedle škol bylo provedeno i specifické dotazníkové šetření na vybraném vzorku školských zařízení, jako jsou domy dětí a mládeže a střediska volného času, financovaných z veřejných rozpočtů s vazbou na počáteční vzdělávání, celkem se do výzkumu zapojilo 21 subjektů.

Dále byla provedena analýza dat sbíraných v rámci programu Národní síť EVVO a tato data byla využita k ověření některých výsledků získaných v rámci šetření na školách.

Pro účely posouzení souladu aktivit škol v oblasti EVVO, začlenění EVVO do jejich vzdělávacích programů a dalšího provozu škol v porovnání s klíčovými legislativními a strategickými dokumenty, připravil realizátor zakázky přehled těchto dokumentů, jejich anotace a výtah klíčových požadavků EVVO v prostředí škol.

1.1 Důvod pro zpracování analýzy

Zpracovaná analýza je výstupem veřejné zakázky zadané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a stane se podkladem pro vyhlašování výzev a realizaci systémových projektů se zaměřením na environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK).

Oblastí EVVO se školy již dlouhou dobu systematicky zabývají. V roce 2001 vydalo MŠMT Metodický pokyn k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (aktualizovaný v roce 2008), na který školy ve velké míře zareagovaly a začaly začleňovat EVVO do výuky, ustavovat školní koordinátory, vytvářet školní programy EVVO apod. Environmentální výchova se posléze stala součástí povinného kurikula na všech základních i středních školách jako průřezové téma zařazené do rámcových vzdělávacích programů.

Zpracovaná analýza je prvním výzkumem tohoto druhu, který mapuje, jakým způsobem školy k problematice a začleňování EVVO do výuky přistupují, jaké volí postupy, metody, jaké využívají služby v této oblasti, jak je na školách zajištěna ekologizace provozu apod. Výstupy z analýzy jsou využitelné nejen pro potřeby nastavování výzev a projektů v rámci OPVK, ale i při nastavování podmínek EVVO na školách obecně (tvorba a úprava legislativních a metodic-

kých dokumentů), může sloužit jednotlivým školám jako zpětná vazba, poskytovatelům služeb školám v této oblasti k cílení své nabídky na potřeby škol apod.

1.2 Používané zkratky, definice základních pojmů a postupů relevantních pro zpracování analýzy

Používané zkratky

ČR – Česká republika

DVPP – další vzdělávání pedagogických pracovníků

ENO – Environment Online

ENVIC – ENVironmentální Informační Centra (sít' informačních center v oblasti životního prostředí v Plzeňském kraji)

EV – environmentální / ekologická výchova

EVVO – environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

G – gymnázium / gymnázia

CHKO – chráněná krajinná oblast

ITV – integrovaná tematická výuka

JČK – Jihočeský kraj,

JMK – Jihomoravský kraj

KEV – Klub ekologické výchovy

KHK – Královéhradecký kraj

KVK – Karlovarský kraj

LBK – Liberecký kraj

M.R.K.E.V. – Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy (sít' ZŠ, G a SŠ se zájmem o EV/EVVO)

MSK – Moravskoslezský kraj

NNO – nevládní neziskové organizace

NP – národní park

NS EVVO – Národní sít' environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty

OLK – Olomoucký kraj

OPVK / OP VK – Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

PDK – Pardubický kraj

PLK – Plzeňský kraj

RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP SOV – Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání
RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SČK – Středočeský kraj
SSEV – Sdružení středisek ekologické výchovy (Pavučina)
SŠ – střední škola/y
ŠVP – školní vzdělávací program
USK – Ústecký kraj
VUR – vzdělávání pro udržitelný rozvoj
Vys – Kraj Vysočina
ZOO – zoologická zahrada
ZLK – Zlínský kraj
ZŠ – základní škola
ŽP – životní prostředí

Definice základních pojmů a postupů relevantních pro zpracování analýzy

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) vychází z anglického termínu environmental education, kde environment znamená životní prostředí a education se chápe široce jako vzdělávání, výchova či osvěta všech typů cílových skupin, od nejmenších dětí po dospělé. Vzděláváním se rozumí zejména ovlivňování racionální stránky osobnosti. Výchovou působení na city a vůli. Osvětou se označují speciální způsoby předávání informací zejména dospělé populaci.

EVVO zahrnuje činnosti a aktivity probíhající ve školách a školských zařízeních (formální vzdělávání), v rámci volnočasových aktivit (neformální vzdělávání) i v rámci neorganizovaného volného času jednotlivců (informální učení) zaměřené na oblast životního prostředí.

EVVO klade důraz především na poznávání životního (přírodního i umělého) prostředí (člověka), na uvědomování si nezbytnosti zachovávání podmínek života, na poznávání vztahu člověka a životního prostředí.

EVVO dále souvisí nebo se významově překrývá s pojmy environmentální výchova, ekologická výchova, vzdělávání pro udržitelný rozvoj a dalšími. Např. v rámci Metodického pokynu k zajištění EVVO ve školách má EVVO stejný význam jako environmentální výchova nebo tradičně používaný pojem ekologická výchova.

Oblast EVVO zaměřená na vzájemnou interakci a souvislosti mezi ekonomickými, sociálními, environmentálními a právními aspekty rozvoje (globálními i lokálními) je označována jako vzdělávání pro udržitelný rozvoj (dále jen VUR). VUR je významně interdisciplinární povahy a široce se opírá o společenskovední disciplíny, metodicky i obsahově významně čerpá z EVVO.

EVVO představuje jeden z klíčových preventivních nástrojů ochrany životního prostředí a je jedním z prostředků k naplnění udržitelného rozvoje.

Do systému EVVO se začleňují kromě vzdělávacích aktivit spadajících z velké části do resortu školství i další aktivity zajišťované mimo resort, a to např. poskytování environmentálního poradenství a realizace osvětových aktivit včetně poskytování environmentálních informací odborné i široké veřejnosti. V praxi je EVVO realizována prostřednictvím škol, nestátních neziskových organizací (centra a střediska ekologické výchovy) a dalších vzdělávacích subjektů (poradenství pak zajišťují zejména environmentální poradny), veřejnou správou na národní, regionální i lokální úrovni.

EVVO představuje nezastupitelný významný předpoklad udržitelného rozvoje. Vytváření podmínek pro jeho realizaci patří i mezi prvořadé zájmy Evropské unie. Základní podmínkou nastoupení cesty k udržitelnému rozvoji je zvýšení environmentálního vědomí občanů a jejich odborná připravenost pro kvalitativně nové přístupy v celé technicko-ekonomické a sociální oblasti.

Kurikulum – latinské slovo curriculum původně znamenalo běh, v pedagogickém smyslu je kurikulum pohyb, plánovaná trasa vzdělávání. Zahrnuje tedy vzdělávací program, ale také obsahovou náplň výuky i dosažený výsledek, zkušenost, kterou si žák ve škole podle určitého kurikula osvojí. Kurikulární reforma znamená, že jsou české školy v pohybu, který by měl směřovat k modernější výuce. V tomto pohybu mají školám pomoci rámcové a školní vzdělávací programy.

Postupy relevantní pro zpracování analýzy – cílem analýzy bylo popsat stav EVVO ve školách a školských zařízeních. Veškerým činnostem předcházelo rozhodnutí o respondentech, kterými mohli být: školní koordinátor EVVO, osoba zodpovědná za EVVO na školách, ředitel nebo jeho zástupce, člen pedagogického sboru. Následovala volba technik sběru dat a konstrukce potřebných nástrojů – jako základní techniku jsme zvolili dotazníkové šetření, pro které bylo třeba sestavit příslušný dotazník, resp. 2 typy dotazníků (jeden pro školy, další pro školská zařízení). Následoval sběr dat, který měl částečně charakter strukturovaného rozhovoru, neboť probíhal v rámci setkání respondentů, která vedli odborní pracovníci. Analýza dat je následným krokem sběru dat. Data byla zkontrolována a pak tříděna podle zvolených kategorií. Na závěr jsme přistoupili k jejich interpretaci a formulovali jsme závěry. Podrobně je postup popsán v části Metodika.

Národní síť EVVO (NS EVVO) – Program Národní síť EVVO má úzkou vazbu na Státní program EVVO, resp. jeho akční plány a je jedním z prostředků jejich naplňování. V letech 1999–2007 byl financován Ministerstvem životního prostředí prostřednictvím veřejné zakázky. V roce 2008 je do jeho financování zapojeno i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Program v letech 2008–2010 administruje Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina v úzké spolupráci s Českým svazem ochránců přírody. Vedle dat získaných z výše uvedeného dotazníkového šetření, byla provedena pro doplnění analýza dat z tohoto celostátního programu.

2. Metodika šetření

2.1 Dotazníkové šetření

2.1.1 Dotazníkové šetření na školách

Šetření probíhalo formou dotazníkového průzkumu. Dotazník respondenti vyplňovali pod vedením vyškoleného pracovníka, který respondenty vedl a upřesňoval význam jednotlivých otázek. Dotazníkový průzkum tak zároveň obsahoval prvky strukturovaného rozhovoru.

Požadavky na respondenty

Pro získání věrohodných dat byl kladen důraz na výběr zástupců školy (respondenti), kteří odpovídali na otázky šetření. Vzhledem k tomu, že EVVO na školách prolíná mnoha oblastmi od výuky po provoz školy, bylo třeba šetření provádět s pracovníky školy s komplexním přehledem o celkovém dění na škole. Preferováni byli:

1. **Školní koordinátor EVVO** jmenovaný na základě Metodického pokynu k EVVO ve školách a školských zařízeních. Školní koordinátor EVVO je osoba zodpovědná za koordinaci, plánování a realizaci EVVO na dané škole. Pro účely šetření je nejvhodnějším respondentem, je schopen nejlépe zodpovídat na dotazy týkající se EVVO.
2. **Osoba zodpovědná za EVVO na školách.** U škol, které nemají formálně zřízenou pozici koordinátora, ale existuje zde osoba, která se této problematice věnuje, bude tato preferována.
3. **Ředitel nebo jeho zástupce.** V případě, že EVVO není na škole nijak koordinováno, bude preferován zástupce managementu školy s přehledem o celkovém dění v dané škole.
4. **Člen pedagogického sboru.** Pouze v případě, že vybraná škola nebude moci zajistit jako respondenta někoho z výše uvedených pozic. Tuto variantu využijeme jen v krajním případě. Běžný člen pedagogického sboru nemusí mít komplexní přehled o situaci a získaná data mohou být zkreslená.

Elektronický dotazník

Pro účely šetření byl vytvořen dotazník v elektronické podobě s možností online vyplňování prostřednictvím internetu. Vyplněné údaje byly automaticky ukládány do databáze usnadňující následné zpracování dat. Respondenti vyplňovali dotazníky na společných setkáních vedených proškoleným pracovníkem, nikoli individuálně. V rámci realizace zakázky se uskutečnilo 100 setkání ve 13 krajích (vyjma hlavního města Prahy).

Obsah dotazníku a konkrétní znění jednotlivých otázek připravil odborný tým složený z odborníků na oblast EVVO (Mgr. Lenka Daňková, Mgr. Hana Korvasová, Mgr. Júlia Sokolovičová) a na oblast sociálních výzkumů (Mgr. Petr Pakosta). Některé části konzultovali také další zaměstnanci a dlouholetí spolupracovníci SSEV Pavučina např. Václav Broukal, RNDr. Jiří Kulich.

Technické zpracování dotazníku, jeho umístění na internetový server zajistili Mgr. Petr Pakosta a Mgr. Júlia Sokolovičová.

Dotazník byl sestaven tak, aby mapoval současný stav a potřeby cílové skupiny v těchto oblastech:

- Zakotvení environmentální výchovy ve školních vzdělávacích programech škol (základní školy a gymnázia s nižším stupněm) a začlenění environmentální výchovy do výuky na středních školách (doposud nemají povinnost učit podle vlastního školního vzdělávacího programu, tato povinnost nastane pro první skupinu středních škol od září 2009).
- Propojenost environmentálního vzdělávání na školách s provozem a prostředím škol.
- Zajištění EVVO na škole (finanční, materiální, personální, služby apod.)
- Soulad mezi začleněním EVVO do vzdělávání na školách s požadavky klíčových dokumentů.
- OPVK – jakým způsobem školy využívají a plánují využít tento program z hlediska zajištění EVVO.

Způsoby a oblasti spolupráce s dalšími subjekty působícími na poli EVVO, a to nevládními neziskovými organizacemi a školskými zařízeními deklarujícími EVVO.

Proškolení pracovníků, kteří vedli jednotlivá setkání s respondenty

Sběr dat zajišťovala Lipka – školské zařízení pro environmentální výchovu, Lipová 20, Brno. Ta oslovila vybraná střediska ekologické výchovy v regionech, která zajistila setkání s respondenty. Každé středisko ekologické výchovy zajišťující sběr dat vybralo jednoho svého pracovníka, který prošel několikahodinovým školením. Na školení se seznámil s dotazníkem, jeho technickou i obsahovou stránkou. Tím byla zajištěna podobná úroveň vedení setkání respondentů ve všech regionech.

Sběr dat

Respondenti z vybraných škol byli sezváni na společná setkání po cca 10 účastnících. Pro účely setkání byly pronajaty prostory s možností pevného připojení k internetu a dostatečným množstvím počítačů. Každé z těchto setkání řídila proškolená osoba, která vedla respondenty při vyplňování dotazníku a poskytovala jim potřebnou součinnost a upřesnění případných nejasností. Každý respondent na setkání přinesl zpracovaný školní vzdělávací program, školní plán EVVO, případně další dokumenty školy se vztahem k EVVO. Vedoucí těchto setkání vedli respondenty k aktivnímu využívání těchto dokumentů při vyplňování dotazníku tak, aby byla zajištěna maximální objektivita a aby výstupy z šetření odrážely nejen deklarovanou situaci na školách, ale také formální začlenění EVVO do výuky a života školy. Pro zajištění účasti na časově náročném výzkumu byla respondentům poskytnuta finanční odměna ve výši 800 Kč.

Metoda sběru dat formou společných setkání zkombinovala výhody klasických dotazníků (oslovení velkého množství dotazovaných) a strukturovaných rozhovorů (osobní kontakt s respondentem s možností snížení rizika nedostatečných odpovědí vyjasněním otázek apod.). Společné setkání dále umožnilo věnovat dostatek času odpovědím na otázky a překonání případných technických problémů s vyplňováním elektronického formuláře. Vyplňování dotazníku formou společných setkání dále výrazně zvýšilo pravděpodobnost, že dotazník bude vyplňovat

osoba zastávající v dané škole některou z preferovaných pozic uvedených na začátku této kapitoly a nikoliv anonymní osoba v případě vyplňování dotazníku na škole bez přítomnosti proškoleného pracovníka. Díky tomu předpokládáme vyšší hodnotu získaných dat.

Aby bylo možné postihnout regionální rozdíly podstatné z hlediska OP VK i dalšího využití analýzy, byl výběr škol prováděn kvótně po jednotlivých krajích.

2.1.2 Dotazníkové šetření na školských zařízeních

Šetření bylo provedeno formou specifického dotazníkového průzkumu. Vybraná školská zařízení byla oslovena a o vyplnění dotazníku požádána telefonicky. Dotazník obdržela a plnila v elektronické podobě.

Přípravu a zhotovení dotazníku zajistil uchazeč v úzké spolupráci s Mgr. Petrem Pakostou z Fakulty sociálních studií MU v Brně a Lipkou – školským zařízením pro environmentální vzdělávání Brno. Obsah dotazníku a konkrétní znění jednotlivých otázek připravil odborný tým složený z následujících členů:

- Odborník pro oblast EVVO a školskou problematiku – Mgr. Lenka Daňková (SSEV Pavučina), Mgr. Hana Korvasová (Lipka Brno).
- Odborník pro oblast sociálních výzkumů – Mgr. Petr Pakosta (FSS MU Brno) a Mgr. et Mgr. Michal Medek (Lipka Brno).

Technické zpracování dotazníku zajistili Mgr. Petr Pakosta a Mgr. Júlia Sokolovičová.

Vzhledem k tomu, že průzkum na školských zařízeních mimo školy byl pouze doplňkový, do průzkumu byla zařazena pouze školská zařízení deklarující EVVO jako jedno z hlavních zaměření své činnosti a zároveň splňující podmínku úzké spolupráce se základními a středními školami. Výběru těchto zařízení pro šetření předcházelo jejich mapování – tzn. určení počtu těchto zařízení se zaměřením na EVVO v rámci České republiky. Pro mapování těchto školských zařízení byla využita kapacita 37 členských organizací zhotovitele, které velmi dobře znají situaci v jednotlivých regionech ČR a jsou schopné poskytnout potřebná data. Konkrétně se jedná o 61 školských zařízení v ČR.

Na základě popsaných zjištění byl stanoven procentuální podíl školských zařízení dostatečný pro účely výzkumu, a to 25 %. Z vytipovaných školských zařízení se průzkumu zúčastnilo celkem 21, tj. 34 % vytipovaných a oslovených školských zařízení.

2.2 Podpůrná šetření

Národní síť EVVO

Vedle dat získaných z výše uvedeného dotazníkového průzkumu, byla provedena pro doplnění analýza dat z celostátního programu s názvem Národní síť EVVO¹. Jedná se o program, v rámci kterého jsou podporována střediska ekologické výchovy a další organizace působící v oblasti EVVO. Mezi oblastmi podpory patří i ekologické výukové programy pro žáky základních a středních škol a další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti EVVO. Vzhledem k tomu, že se jedná o program dlouhodobý a plošný, data z něj získaná s velkou mírou spolehlivosti odrážejí skutečnost v oblasti využívání služeb externích organizací školami v EVVO, téma, na která školy kladou důraz, provázanost mezi využívanými službami a školními vzdělávacími programy apod.

Přehled dokumentů

Pro účely posouzení souladu aktivit škol v oblasti EVVO, začlenění EVVO do jejich vzdělávacích programů a dalšího provozu škol v porovnání s klíčovými legislativními a strategickými dokumenty, byl vytvořen přehled těchto dokumentů, jejich anotace a výtah klíčových požadavků EVVO v prostředí škol. Seznam obsahuje dokumenty různé úrovně – zákony, vyhlášky, národní strategie a další navazující dokumenty.

¹ Program Národní síť EVVO má úzkou vazbu na Státní program EVVO, resp. jeho akční plány a je jedním z prostředků jejich naplňování. V letech 1999–2007 byl financován Ministerstvem životního prostředí prostřednictvím veřejné zakázky. V roce 2008 je do jeho financování zapojeno i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Program v letech 2008–2010 administruje Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina v úzké spolupráci s Českým svazem ochránců přírody.

3. Analytická část

3.1 Limity výzkumu

Na tomto místě shrnujeme všechna omezení spolehlivosti sesbíraných dat i některé nezanebatelné vlivy, které se objevily v průběhu sběru a zpracování dat a mohly ovlivnit výsledky výzkumu ve školách a školských zařízeních.

Omezení způsobená metodikou a okolnostmi sběru dat:

Školy i přes finanční odměnu projevily podstatně slabší zájem o účast v průzkumu, než jsme předpokládali, což bylo zčásti zapříčiněno i obdobím, které bylo nevhodné pro sběr dat, převážně prosinec 2008 (předvánoční období) až leden 2009 (pololetí). Období sběru dat však bylo pevně stanoveno harmonogramem zakázky. V důsledku menšího zájmu škol o účast v průzkumu bylo nutné oslovit podstatně větší počet škol a proběhlo několik vln náhodného výběru. To snížilo míru náhodnosti výběru škol a zároveň se tím odlišily vstupní podmínky v krajích, jelikož v každém kraji reagovaly školy na výzvu k zapojení do dotazníkového šetření jinak. V závislosti na tom pak v kraji proběhly dvě až čtyři vlny náhodného výběru, v některých krajích musely být dokonce osloveny všechny školy nebo alespoň všechny školy určitého typu (gymnázia, ostatní SŠ).

Z celkového průběhu a výsledků průzkumu se ukázalo, že se více zapojovaly školy s již existujícím zájmem o EVVO, resp. školy v EVVO již nějakým způsobem aktivní. Usuzujeme tak na základě:

- Zpětné vazby získané od vedoucích setkání, kteří mj. také respondenty oslovovali s nabídkou zapojení do průzkumu – vedoucí vypovídali, že oslovené školy reagovaly odmítnutím, v několika případech se slovy, že se EVVO nezabývají, nebo souhlasem, v některých případech byly školy navíc motivovány nebo naopak odrazeny faktem, že zadavatelem zakázky je MŠMT. To samo o sobě naznačuje, že souhlasily častěji školy, které se EVVO zabývají;
- Velice jednoduché analýzy, kde jsme jako indikátor „aktivity“ školy v EVVO použili zapojení v síti M.R.K.E.V. v roce 2009 (Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy), kterou celostátně koordinuje SSEV Pavučina a která se zaměřuje na základní a střední školy se zájmem o EVVO. V krajích jsou v této síti zapojené různé procentuální podíly z celkového počtu škol. Při srovnání se vzorky škol z jednotlivých krajů se ukázalo, že například mezi základními školami ve vzorku je 1,2 až 2,3 násobek škol zapojených v síti M.R.K.E.V. oproti normálnímu zastoupení škol zapojených v síti M.R.K.E.V. v krajích. Zdá se tedy, že v průzkumu bylo opravdu zapojeno více škol, které jsou v EV už nějakým způsobem aktivní. Podíl škol v síti M.R.K.E.V. zapojených do průzkumu je uveden v příloze Limity výzkumu – Tabulka 1.

Domníváme, že díky větší tendenci aktivních škol zapojit se do průzkumu mohou být některá data do určité míry zkreslená (jeví se „lepšími“). Především si myslíme, že se toto zkreslení uplatnilo u dílčích objektivních ukazatelů typu kolik škol má vytvořený školní program EVVO

(otázka 14.1, celkem 61 % škol, což je velmi vysoký údaj – dokonce vyšší než podobný údaj z průzkumu členů sítě M.R.K.E.V. ve stejném roce), kolik škol má pověřeného nebo nepověřeného koordinátora pro oblast EVVO (otázka 15.1, celkem 85 %, opět extrémně vysoký údaj) apod. Jaké další výsledky a do jaké míry tímto mohly být zkresleny, nelze odhadnout.

Vzorky škol v jednotlivých krajích nelze považovat za náhodné stejnou měrou a stejně tak vzorky škol v jednotlivých vlnách výběru. Hlubší analýza získaných dat však prokázala, že jak rozdíly ve výsledcích z krajů (s různým zastoupením členů sítě M.R.K.E.V.), tak rozdíly ve výsledcích z jednotlivých vln náhodného výběru mají náhodný charakter, tedy jednoznačně nekorelují s podílem škol zapojených v síti M.R.K.E.V. ani s pořadím v náhodném výběru – jinými slovy zkoumané rozdíly s těmito zkreslujícími faktory žádným zřejmým způsobem nesouvisí.

Lze dále diskutovat o tom, jaké jiné vlivy mohly způsobit (místy výrazné) rozdíly v datech z krajů.

Jedním z nich mohla být ztráta informací při přenosu instrukcí pro vyplňování dotazníku nejprve od realizátora zakázky směrem k vedoucím jednotlivých setkání s učiteli v rámci dotazníkového šetření, a dále od vedoucích směrem k učitelům (respondentům). Vedoucí jednotlivých setkání vypovídali, že i přes velmi konkrétní instrukce někdy nezbyl v rámci setkání prostor je všechny předat učitelům v detailech jako například jaký koordinátor je koordinátor pověřený podle Metodického pokynu, co chápeme pod pojmem „vyučovací projekt“, jaká je „přírodní zahrada“, tj. nebyl prostor zamezit neporozumění otázkám ze strany respondentů. Vedoucí setkání navíc volili v krajích různou strategii – jedni převážně podávali všechny instrukce společně, jiní naopak převážně odpovídali na dotazy. Výstupy z dotazníku napovídají, že několik respondentů neporozumělo zadání ani v místech, kde jsme je považovali za jednoznačné (s jakými organizacemi spolupracujete, vyplšte výchovné a vzdělávací strategie školy z ŠVP, vyplšte priority školy z ŠVP aj.) Lze se dále domnívat, že se lišil osobní přístup vedoucích setkání k respondentům (a že se lišil dokonce už při oslovování škol).

Dotazník samotný byl rozsáhlý a náročný na vyplnění. Lze se tedy domnívat, že míra zkreslení mírně rostla směrem k závěru dotazníku, kdy respondent ztrácel pozornost.

V průběhu sběru dat se ukázalo, že několik otázek v dotazníku bylo formulováno náročně (jejich znění bylo v zájmu přesnosti výstupu dlouhé) a široce. V jednom případě se ukázalo, že formulace otázky byla pro respondenty zavádějící a neadekvátní informací, kterou jsme chtěli získat.

Domníváme se, že u otázek určitého typu měli respondenti tendenci odpovídat pozitivněji oproti skutečnému stavu u nich ve škole. Tento sklon k pozitivní sebe prezentaci může vysvětlit některá překvapivě pozitivní zjištění, která jsou v rozporu s dlouhodobou zkušeností zpracovatele při práci s cílovou skupinou. Příkladem můžou být výpovědi typu: ve škole je zajištěna možnost systematicky třídit odpad, ve výuce realizujeme téma Globální problémy životního prostředí a rozvoje. Toto lze naplnit i minimálním způsobem, který nemusí být promyšlený ani přínosný pro stav EVVO ve škole. Další příklad – *zapojení ostatních učitelů/ředitele do koordinace EVVO je dostatečné*, kde znění otázky v dotazníku pozitivnější interpretaci umožňuje.

Konečně obsah dotazníku byl z velké části postaven na Metodickém pokynu MŠMT k EVVO ve školách z roku 2001, přičemž v říjnu 2008 (měsíc před začátkem průzkumu) byl Metodický pokyn aktualizován.

Statistická omezení:

- Za statisticky významný rozdíl v datech lze považovat rozdíl minimálně 3,4 %. Většinou jsme se však zaměřovali na větší rozdíly.
- Pro data ze souborů o malém počtu odpovědí narůstá směrodatná odchylka (charakterizuje míru rozptylu dat ze souboru). U souborů velikosti méně než 50 odpovědí narůstá směrodatná odchylka natolik, že výsledek můžou silně ovlivnit třeba tři nebo čtyři velmi atypické školy v souboru. Kvantitativní vyhodnocení pro velmi malé soubory přestává být smysluplné (což je dobře vidět například u výstupů ze škol velikosti nad 700 žáků, kterých je celkem 11). Stejně tak soubory v jednotlivých krajích jsou menší (52 až 79 škol).
- Pro počty škol v jednotlivých krajích jsme zavedli kvóty, aby byly jejich směrodatné odchylky srovnatelné. Kvóty byly stejné pro gymnázia (5 v kraji) a ostatní střední školy (13 v kraji), kvóty pro základní školy (45 v kraji) byly mírně vyšší ve třech největších krajích – Středočeském, Jihomoravském a Moravskoslezském (60 v kraji), ne ve všech krajích se však kvóty podařilo naplnit. Data z gymnázií a ostatních středních škol lze kvůli jejich velmi malému počtu v krajích smysluplně vyhodnotit jen pro celou ČR, v krajích vyhodnocovány nebyly.
- Pro data z krajů platí srovnatelná směrodatná odchylka, avšak pro každý kraj je vzorek reprezentativní (za kraj) v různé míře, která závisí na celkovém počtu škol v kraji – například ve Středočeském kraji tvořily základní školy zapojené v průzkumu 11 % všech ZŠ v kraji, v Karlovarském kraji tvořily základní školy zapojené v průzkumu 38 % všech ZŠ v kraji. V tomto smyslu byl Karlovarský kraj v průzkumu lépe zastoupen než Středočeský.

3.2 Popis a interpretace výsledků výzkumu

A. SWOT analýza stavu EVVO ve školách

A.1 SWOT analýza stavu EVVO ve školách – silné stránky

- Metodický pokyn (2001) nastartoval změnu ve školách – ve zkoumaném vzorku nyní má pověřeného školního koordinátora EVVO více než polovina škol, na velké většině těchto škol oblast EVVO někdo koordinuje (ať už formálně nebo neformálně), polovina škol vytváří školní program EVVO a další část má s jeho tvorbou alespoň zkušenost (což má vliv na stav EVVO ve škole).
- Faktory jako je ustanovení školního koordinátora EVVO, vytváření školního programu EVVO, další vzdělávání pedagogických pracovníků, ekologizace provozu školy (všechno opatření doporučená Metodickým pokynem) a další mají prokazatelně pozitivní vliv na stav EVVO ve škole. Zároveň tyto faktory mnoho škol uplatňuje.

- Velká část škol ve vzorku je zapojena v sítích a dlouhodobých programech zaměřených na EV, využívají ekologické výukové programy i pobytové programy nabízené středisky ekologické výchovy. Taková spolupráce škol navenek má pozitivní souvislost se stavem EVVO.
- Pokud žáci navštěvují ekologické výukové programy, děje se tak opakovaně (není to jednorázový prostředek realizace EV).
- Více škol v průzkumu má EV zakotvenou i v dalších dokumentech kromě školního vzdělávacího programu nebo školního programu EVVO (např. koncepce rozvoje školy, provozní dokumenty školy) – tj. věnují této oblasti v dokumentech školy pozornost. (Zakotvení EV v dokumentech zároveň koreluje s mírou aktivity školy v předmětné oblasti – s přítomností klíčových faktorů – viz část B3 ve vyhodnocení).
- Více než polovina škol v průzkumu zařazuje průřezové téma EV do ŠVP více možnými způsoby.
- Téměř dvě třetiny škol v průzkumu alespoň příležitostně spolupracují při plánování a koordinaci EVVO s organizacemi zvenčí. Pokud spolupracují s takovými organizacemi, jsou to nejčastěji organizace, které se specializují na EV (především neziskové).
- Informace a konzultace v EV školy čerpají často od středisek ekologické výchovy, ale i od orgánů veřejné správy.
- Existuje standard dalšího vzdělávání pro školní koordinátory EVVO a realizuje se studium připravené na jeho základě (využila je čtvrtina koordinátorů).
- Tři čtvrtiny školních koordinátorů EVVO ze škol v průzkumu se dál vzdělávají v EV, velká část z nich dlouhodobě a opakovaně.
- Třetina škol v průzkumu již využívá svépomocné psaní grantových žádostí jako finanční zdroj.
- Školy v průzkumu realizují bohaté mimoškolní aktivity v EV – více než polovina má kroužek nebo klub se zaměřením na EV, dvě třetiny škol pořádají brigády (praktickou péči o životní prostředí/okolí školy, práci v terénu).

A.2 SWOT analýza stavu EVVO ve školách – slabé stránky

- Velmi často chybí finanční ohodnocení a ještě častěji časové zvýhodnění pro činnost školního koordinátora EVVO.
- Plánování EVVO je zejména na větších školách ve vzorku jen na koordinátorovi, ostatní učitelé spíše vypomáhají s realizací aktivit.
- Žáci škol se relativně málo zapojují do plánování EVVO.
- Desetina škol svoje aktivity v EV vůbec pravidelně neplánuje.
- Méně aktivní školy nebo školy méně spokojené se situací v EVVO jeví zároveň menší vůli ke změně tohoto stavu – aktivnější školy se v budoucnu plánují více rozvíjet.

- V současné době velká část škol nevytváří školní program EVVO. Třetina škol jej ani nikdy nevytvářela.
- Více než třetina škol ve vzorku nespolupracuje v EV s žádnou vnější organizací nebo institucí.
- Na čtvrtině škol se školní koordinátor EVVO vůbec nevzdělává v oblasti, kterou koordinuje.
- Na velké části škol (43 %) se vůbec nevzdělávají ostatní učitelé.
- Ve vzorku je minimum škol, které skutečně cíleně ekologizují svůj provoz (přitom cílená ekologizace výrazně souvisí s lepšími výsledky v jiných oblastech, včetně širě témat EV, která škola realizuje ve výuce).
- Přestože absolutní většina škol má pozemek, hřiště nebo zahradu, dvě třetiny z nich ji nevyužívají ve výuce EV.
- V oblasti EVVO školy investují převážně do výpočetní techniky (více než do všech ostatních věcí – např. pomůcek specifických pro EVVO) a také do budoucna se plánují v tomto směru ještě lépe vybavit. Nelze však očekávat, že výpočetní technika je využívána jen nebo alespoň primárně pro účely EV, navíc je ve smyslu EV spíše okrajovým vybavením.
- Řada učitelů nemá vyjasněné základní pojmy z pedagogiky a RVP (projekt/projektové vyučování, ITV, výchovné a vzdělávací strategie). Někteří dokonce nemají dostatečné informace o ŠVP na své vlastní škole (např. nevědí, zda se podle něj již vyučuje, nebo od kterého školního roku).
- Školy, které si stanovily EV jako prioritu ve výchově a vzdělávání, přes očekávání nemají lepší výsledky než školy, které mají jiné priority.
- Školy v průzkumu typicky pokrývají témata EV ve výuce s mezerami (tzn., že z patnácti hlavních témat EV zpravidla vůbec nerealizují asi třetinu).
- Školy v průzkumu se ve výuce jen zřídka věnují systému ochrany životního prostředí a nástrojům ochrany životního prostředí (především ekonomickým, politickým nástrojům, zapojení občanů).

A.3 SWOT analýza stavu EVVO ve školách – příležitosti

- Školy v průzkumu jeví do budoucna zájem o specializační studium pro školní koordinátory EVVO.
- Zlepšit koordinaci EVVO ve škole plánují především prostřednictvím pověření školního koordinátora a studia školního koordinátora.
- 90 % škol v průzkumu má k dispozici pozemek, hřiště nebo zahradu.
- Úpravy pozemku, hřiště, zahrady, vnějšího prostředí škol patří k hlavním prioritám v nejbližších pěti letech.

- Do budoucna více než polovina škol v průzkumu jeví zájem častěji navštěvovat jednodenní i pobytové ekologické výukové programy, nebo se plánuje zapojit do dlouhodobých programů/projektů nabízených externími organizacemi. Zejména lze očekávat velký nárůst zájmu o pobytové programy, semináře či kurzy EV pro žáky (nyní takové programy využívá čtvrtina škol, až polovina jich chce v budoucnu využívat více).
- Třetina škol má zájem se do budoucna vybavit pomůckami specifickými pro EV („krabice“, simulační hry aj.)
- Školy v průzkumu mají zájem financovat především svoje materiální vybavení prostřednictvím grantů a mají zájem naučit se psát grantové žádosti.
- Školy v průzkumu mají zájem o intenzivnější spolupráci s jinými organizacemi především v oblasti mimoškolní EV.
- V oblasti koordinace EVVO mají školy zájem zlepšit především zapojení žáků a mají také konkrétnější představu, jak na to.
- Opatření pro ekologičtější provoz školy jsou hlavní prioritou v nejbližších pěti letech.
- Školy vedou v patrnosti dopad EV na žáka (až třetina uvedla jako priority cíle EV z hlediska žáka).
- Aktivní školy v průzkumu (školy výrazným zastoupením faktorů klíčových pro stav EVVO) umí svoje aktivity v EV lépe financovat – využívají více zdrojů a ve větší míře, včetně nestátních zdrojů jako jsou dary a příspěvky rodičů a dobrovolnická práce, které zároveň prohlubují provázanost života školy s komunitou.
- Další vzdělávání učitelů, především řídicích pracovníků, má zásadní vliv na stav EVVO ve škole.
- Opatření doporučená Metodickým pokynem (např. zapojení v sítích, dlouhodobých programech, pověření koordinátora, další vzdělávání, vytvoření školního programu EVVO aj.) mají pozitivní vliv na stav EVVO ve škole a tyto postupy lze dále rozšířit na více škol.
- Ještě větší vliv na stav EVVO ve škole má komplexní přístup ke koordinaci a dalšímu vzdělávání (přítomnost více klíčových faktorů ve škole, především kombinace lidských faktorů – zapojení pedagogického sboru, vzdělávání učitelů a vzdělávání ředitele/ředitelky).

A.4 SWOT analýza stavu EVVO ve školách – ohrožení

- Dvě třetiny škol musí svoje aktivity v EV pravidelně redukovat kvůli nedostatku financí. Všechny školy v průzkumu (ty, které nějaké bariéry uvedly) řadí finance mezi hlavní bariéry rozvoje EVVO ve škole, z toho více než polovina na 1. místě.
- Lidský faktor je druhou hlavní bariérou rozvoje EV ve školách v průzkumu – nezájem, jiné priority, nedostatek motivace a neinformovanost především žáků a ostatních učitelů (kromě koordinátora EVVO), ale i nedostatek osvěty, neinformovanost a nepochopení v rodinách a ve společnosti, negativní nebo lhostejný přístup společnosti obecně.

- Školní koordinátor i ostatní učitelé jsou neúnosně časově vytíženi jinými povinnostmi a není možné koordinátorovi snížit vyučovací povinnost bez snížení úvazku na pedagogickou činnost, například v zájmu kvalitní realizace grantových projektů.
- EVVO zůstane na úrovni formálního vykazování a deklarací (EV jako priorita školy podle ŠVP, výchovné a vzdělávací strategie, u nichž není jasné, zda a jaký mají skutečný obsah).
- Učitelé (respondenti průzkumu) místy nemají zažité a neumí používat základní pojmy týkající se školské reformy, nerozumí a neznají ŠVP své vlastní školy, hrozí nepochopení jejího obsahu.
- Samotní učitelé (respondenti průzkumu) vnímají narůstající administrativu, legislativní a hygienické normy jako jednu z bariér rozvoje EVVO.
- Do budoucna se rozevírají nůžky (prohlubují se rozdíly) mezi aktivními a málo aktivními školami ve vzorku v důsledku tendence aktivních škol dále se zlepšovat a nezájmu málo aktivních škol něco měnit.

B. Základní popis dat a dílčí interpretace výsledků

B.1 Základní popis dat – školy

S žádostí o zapojení do průzkumu bylo dopisem a poté telefonicky osloveno cca 1 750 škol, z toho se skutečně zapojilo 827 škol.

Data ze škol jsou popsána následujícím způsobem: celkový výsledek (procentuální podíl daného typu odpovědi, někdy označovaný také jako průměr), dále podle typu školy, velikosti školy určené počtem žáků, podle kraje. Rozdíly v datech podle těchto základních hledisek jsou popisovány vždy vzhledem k průměru (a rozlišovány jako významné či nevýznamné vzhledem k průměru). Zabývali jsme se jen statisticky významnými odchylkami, tj. 3,4 % a většími. Většina procentuálních údajů v tomto popisu je pro jednoduchost zaokrouhlená oproti datovým tabulkám.

K popisu menších procentuálních rozdílů vůči průměru (od 3,4 po 12 %) používáme formulace typu: častěji, méně často, více, méně. K popisu větších procentuálních rozdílů vůči průměru (12 % a více) používáme formulace typu: podstatně více/méně/častěji/méně často, výrazně..., významně... apod.

Několik poznámek k popisu dat:

- U rozdělení škol podle typu z podstaty celkového počtu škol i metodiky výzkumu většinu vzorku tvořily základní školy. Gymnázií byl ze všech škol naopak nejmenší počet (cca desetina ve srovnání se ZŠ), což znamená menší vypovídající hodnotu jejich výsledků ve srovnání se základními školami a středními školami. Stejně tak ostatních středních škol bylo více než gymnázií, ale opět podstatně méně než základních škol (cca pětina ve srovnání se ZŠ).
- U rozdělení škol podle velikosti v počtu žáků bylo nejvíce škol velikosti 100–500 žáků, naopak vůbec nejméně bylo škol s více než 700 žáky (jen 11). Při takové velikosti vzorku silně narůstá směrodatná odchylka a tedy výsledky u této skupiny škol, které opravdu vykazují větší odchylky od průměru, jsou spíše orientační.
- Při rozdělení podle krajů je směrodatná odchylka díky nastavení pevných kvót (v praxi více nebo méně úspěšnému) ve všech krajích přibližně stejná, ale data mají odlišnou vypovědní hodnotu v závislosti na celkovém počtu škol v kraji – v Olomouckém kraji se průzkumu zúčastnilo 12 % z celkového počtu škol v kraji, v Karlovarském kraji 38 % z celkového počtu škol v kraji, vzorek byl různě reprezentativní. Navíc lze o srovnání na úrovni krajů mluvit jen u základních škol (velikost vzorku ZŠ v krajích byla reálně 37 až 60 škol), počty gymnázií (5 až 7) i ostatních středních škol (4 až 14) v krajích byly příliš malé. Při zdůrazňování výsledků specifických pro kraje jsme se povětšinou soustředili jen na odchylky od průměru kolem 12 % a více.
- Absolutní většina otázek byla povinná, včetně názvu školy (z důvodu identifikace v evidenci škol, účetnictví aj.) Nepovinné byly doplňující body typu: jiné, adresa školy, jméno ředitele/ředitelky, jméno respondenta.

- Ať už zadání otázky instruuje respondenta, aby vyznačil jen jednu z nabízených odpovědí, nebo mu nabízí vyznačení více než jednu odpověď, správné vyplnění v těchto případech bylo v dotazníku ošetřeno elektronicky.
- Na navazující otázky odpovídaly jen ty školy, pro které byly otázky relevantní (zobrazení těchto otázek pro respondenta bylo automatizované na základě odpovědí, které jim v dotazníku předcházely). Jednalo se o otázky typu: kolik učitelů..., jak se vzdělává..., jakou podobu má školní pozemek nebo zahrada..., jaká jiná opatření uplatňujete v... apod.

Základní popis dat je rozdělen podle tematických oblastí a dále dle jednotlivých otázek nebo skupin otázek v dotazníku pro školy. Otázky citujeme v plném znění všude, kde je to důležité pro vyhodnocení, a s původním číslováním. Dotazník přikládáme také jako přílohu B.1 – Dotazník pro školy.

I. ŠKOLA

1.1 Název školy

1.2 Adresa

1.3 Kraj

Celkový počet škol zahrnutých do vyhodnocení byl 827, z toho 606 bylo základních škol, 71 gymnázií a 150 ostatních středních škol. Ve většině krajů nebyly naplněny původně plánované počty jednotlivých typů škol (ZŠ, G, ostatní SŠ) – původně bylo naplánované stejné zastoupení ZŠ (45), gymnázií (5) i ostatních SŠ (13), s výjimkou Středočeského, Jihomoravského a Moravskoslezského kraje, kde vzhledem k velikosti těchto krajů (nad milion obyvatel) měly být zastoupeny základní školy po 60.

Přehled počtů oslovených a zapojených škol v krajích viz B.1 – Tabulka 1.

Procentuální zastoupení škol z jednotlivých krajů ve vzorku se pohybovalo mezi 6,5 % (Plzeňský) a 7,9 % (Pardubický), s výjimkou velkých krajů (tj. krajů s většími kvótami ZŠ): Jihomoravský a Středočeský 9,5 %, Moravskoslezský 9,3 %.

Procentuální zastoupení základních škol v krajích se pohybovalo mezi 6,3 % (Olomoucký) a 7,9 % (Liberecký), ve velkých krajích 9,7 % (Jihomoravský a Moravskoslezský), 10,1 % (Středočeský). Procentuální zastoupení gymnázií a ostatních středních škol mělo být stejné (plánované počty pro všechny kraje byly 5, resp. 13). Ve výsledku je zastoupení gymnázií 7 % (většina krajů), 8,5 % (Zlínský a Liberecký) a 9,9 % (Ústecký a Jihomoravský). Zastoupení ostatních středních škol je velmi nerovnoměrné a pohybovalo se mezi 2,6 % (Karlovarský) a 11,3 % (Královéhradecký). Tento typ škol nejméně reagoval na výzvu k zapojení do průzkumu.

Podle velikosti škol co do počtu žáků byly školy rozděleny do kategorií 0–30 žáků, 31–100 žáků, 101–300 žáků, 301–500 žáků, 501–700 žáků, 701 a více žáků. Nejlépe jsou ve vzorku zastoupeny školy 101–300 žáků. Školy této velikosti měly v krajích relativně rovnoměrné procentuální zastoupení. Nejméně bylo škol nad 700 žáků (jen 11 celkem) a tyto velké školy pak byly nejméně rovnoměrně rozložené v krajích – mezi 0 % (Liberecký, Královéhradecký, Pardubický, Středočeský, Ústecký, Vysočina) a 18,2 % (Jihočeský, Jihomoravský, Karlovarský, Moravskoslezský).

Rozdělení škol v průzkumu podle velikosti viz B.1 – Graf 1.

Pozn. Pro označení krajů budeme dále v zájmu stručnosti používat následující zkratky: Jihočeský (JČK), Jihomoravský (JMK), Karlovarský (KVK), Královéhradecký (KHK), Liberecký (LBK), Moravskoslezský (MSK), Olomoucký (OLK), Pardubický (PDK), Plzeňský (PLK), Středočeský (SČK), Ústecký (USK), Vysočina (Vys), Zlínský (ZLK).

1.4 Jméno ředitele/ky, příp. statutární zástupce/kyně

1.5 Telefon školy

1.6 Email

1.7 Web

2.1 Typ školy

Prosím zvolte vše, co je relevantní:

- základní škola úplná
- základní škola neúplná
- gymnázium 4leté
- gymnázium 6leté
- gymnázium 8leté
- zařízení středního odborného vzdělávání (SOŠ, SOU, OA aj.)

2.2 Pokud jste z kombinovaného zařízení, za které typ školy dotazník vyplňujete?

Prosím zvolte pouze jednu z následujících možností:

- základní škola
- gymnázium
- zařízení středního odborného vzdělávání (SOŠ, SOU, OA aj.)

Respondent měl možnost vyznačit více odpovědí jako typ školy, pokud byl z kombinovaného zařízení, poté však celý dotazník vyplňoval vždy jen za základní školu (celkem 606, 73 %), gymnázium (celkem 71, 9 %) nebo ostatní SŠ (celkem 150, 18 %) – tedy například respondent z kombinovaného zařízení typu gymnázium a střední odborná škola vyplnil dotazník jen za část gymnázium nebo jen za část střední odborná škola podle toho, za jaký typ školy bylo jeho zařízení do průzkumu vybráno.

U ZŠ 79 % bylo úplných, 21 % neúplných, 0,2 % kombinovaných se zařízením středního odborného vzdělávání. U gymnázií bylo 80 % osmiletých, 63 % čtyřletých, 11 % šestiletých. U ostatních SŠ bylo 93 % zařízení odborného středního vzdělávání, drobná procenta pak zařízení, k nimž patří i neúplné, úplné ZŠ a gymnázia.

Ve školách velikosti do 30 žáků tvořily neúplné ZŠ 76 % škol, ve školách velikosti 31–100 žáků tvořily neúplné ZŠ 53 % škol (43 % úplné ZŠ). U škol velikosti 101–700 žáků převládaly úplné základní školy (podle očekávání – ZŠ tvořily většinu škol v průzkumu). U škol velikosti nad 700 žáků zařízení středního odborného vzdělávání tvořily 91 % škol.

Přehled rozdělení jednotlivých typů škol ve skupinách různé velikosti viz B.1 – Graf 2.

3. Zřizovatel

Celkově převládaly školy zřizované obcí (64 %), dále školy zřizované krajem (27 %), na třetím místě pak školy zřizované soukromými osobami nebo společnostmi (5 %). V krajích bylo největší zastoupení škol zřizovaných obcí v KVK (74 %) a na Vys (72 %), největší zastoupení škol zřizovaných krajem naopak v USK (38 %) a OLK (34 %).

5.1 Počet žáků/studentů

5.2 Počet tříd

5.3 Počet pedagogických pracovníků

5.4 Počet nepedagogických pracovníků

Celkově největší zastoupení měly školy velikosti 101–300 žáků (34 %), pak 301–500 žáků 25 %, nejméně bylo velkých škol nad 700 žáků (1,3 %, tj. celkem 11). Celkově nejlépe jsou zastoupeny školy s devíti třídami (ve vzorku převládají základní školy).

U základních škol jsou nejlépe zastoupeny školy s počtem tříd 9 (průměrný počet je však 16 tříd), u gymnázií 12 (průměrný počet tříd 15), u ostatních středních škol jsou nejlépe zastoupeny školy s 8 a se 16 třídami (průměrný počet tříd 18).

Počet tříd škol je samozřejmě přímo úměrný počtu žáků – uvádíme vždy typický počet (nejvíce zastoupený) a průměrný počet tříd, typický počet pedagogických a nepedagogických pracovníků tam, kde bylo možné jej vybrat, a průměrný počet pedagogických a nepedagogických pracovníků:

- malé školy do 30 žáků: typicky 2 třídy (průměrný počet tříd 3), typicky 4 pedagogičtí pracovníci (průměrně 4) a 1 nepedagogický pracovník (průměrně 1);
- školy velikosti 31–100 žáků: typicky 3 třídy (průměrný počet tříd 5), typicky 4 pedagogičtí pracovníci (průměrně 9) a 1 nepedagogický pracovník (průměrně 3);
- školy velikosti 101–300 žáků: typicky 9 tříd (průměrný počet tříd 18), typicky 15 pedagogických pracovníků (průměrně 22) a 4 nepedagogičtí pracovníci (průměrně 8);
- školy velikosti 301–500 žáků: typicky 16 tříd (průměrný počet tříd 18), typicky 25 pedagogických pracovníků (průměrně 32) a 12 nepedagogických pracovníků (průměrně 13);
- školy velikosti 501–700 žáků: mírně převládají počty kolem 23 nebo 25 tříd (průměrný počet tříd 26), typicky 43 pedagogických pracovníků (průměrně 51) a 15 nebo 17 nepedagogických pracovníků (průměrně 18);
- velké školy nad 700 žáků: příliš malý vzorek pro určení typických počtů, větší zastoupení mají počty 41 a 45 tříd (průměrný počet tříd 49).

6.1 Zázemí školy

Prosím zvolte vše, co je relevantní:

- pozemek, hřiště nebo školní zahrada přiléhající ke škole
- park/přírodní lokalita v přijatelné vzdálenosti od školy
- vlastní školní družina
- jiné vlastní prostory pro volnočasové aktivity žáků
- vlastní školní jídelna
- odborné učebny, laboratoře, dílny, apod.
- vlastní školní knihovna
- vybavení počítači a přístup na internet
- počítačová učebna s možností práce skupiny dětí

Ze zázemí, které má škola k dispozici, se nejčastěji vyskytuje vybavení počítači a přístupem na internet (uvedlo 97 % škol), dále pozemek, hřiště nebo zahrada (90 % škol) a počítačová učebna s možností práce skupiny dětí (87 % škol). Více než polovina škol uvedla, že je v přijatelné vzdálenosti od parku nebo přírodní lokality. Nejméně často jsou školy vybaveny ještě jinými prostory pro volnočasové aktivity, než je školní družina (36 % škol). Přehled zázemí škol ve vzorku viz B.1 – Graf 3.

Základní školy jsou nejčastěji vybaveny počítači a přístupem na internet (96 %), mají pozemek, hřiště nebo zahradu (94 %), mají vlastní školní družinu (93 %). Gymnázia a ostatní střední školy jsou nejčastěji vybaveny počítači a přístupem na internet (99 %, resp. 97 %), mají počítačovou učebnu s možností práce skupiny dětí (96 %, resp. 93 %), mají odborné učebny, laboratoře, dílny apod. (94 %, resp. 90 %).

Školy do 30 žáků nejčastěji uváděly, že mají pozemek, hřiště nebo zahradu, škol velikosti 31 až 500 žáků mají nejčastěji vybavení počítači a přístupu na internet, u škol 501–700 žáků jsou počítači a přístupem na internet vybaveny všechny školy, u škol nad 700 žáků jsou všechny školy vybaveny počítači a přístupem na internet, počítačovou učebnou s možností práce skupiny dětí a odbornými učebnami, laboratořemi, dílnami apod.

Ve všech krajích, s výjimkou Moravskoslezského, školy nejčastěji uváděly, že jsou vybaveny počítači a přístupem na internet, v MSK nejčastěji uváděly, že mají pozemek, hřiště nebo školní zahradu. V MSK, USK a ZLK častěji než v jiných krajích školy uváděly, že mají k dispozici pozemek, hřiště nebo školní zahradu.

6.2 Škola sídlí v(e):

Prosím zvolte pouze jednu z následujících možností:

- jedné budově
- více budovách v jednom areálu
- více budovách – odloučených pracovištích

6.3 Popište prosím stav budov školy:

Prosím zvolte pouze jednu z následujících možností:

- nové
- nově rekonstruované
- bez nutnosti oprav
- vyžadující drobné opravy
- vyžadující rekonstrukci

Celkem 51 % škol sídlí v jedné budově, téměř 22 % škol ve více budovách – odloučených pracovištích. Celkem 14 % škol má budovy nově zrekonstruované, 43 % budov škol vyžaduje drobné opravy a 36 % vyžaduje rekonstrukci.

Při rozdělení podle typů škol nejsou rozdíly, až na ostatní střední školy, které nejčastěji uvedly, že sídlí v odloučených pracovištích (podle očekávání).

Školy velikosti do 500 žáků nejčastěji vypovídaly, že sídlí v jedné budově (čím větší škola, pak tím menší procento), která vyžaduje drobné opravy. Školy velikosti 501–700 žáků sídlí nejčastěji ve více budovách, které vyžadují drobné opravy nebo rekonstrukci. Školy o více než 700 žácích výrazně nejčastěji sídlí na odloučených pracovištích, které vyžadují rekonstrukci.

Při rozdělení podle krajů téměř žádné odchylky od průměru v ČR, až na KHK a MSK, kde budovy škol častěji vyžadují rekonstrukci než drobné opravy.

7.1 Je škola zapojena v některé ze sítí škol zaměřených na EVVO?

7.2 Označte prosím ve které/kterých:

Prosím zvolte vše, co je relevantní:

- M.R.K.E.V. (Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy)
- KEV (Klub ekologické výchovy)
- jiné

Celkem 41 % škol je zapojeno v některé ze sítí zaměřených na EVVO, z toho 85 % v síti M.R.K.E.V., 19 % v KEV, 18 % v jiné (objevovaly se dlouhodobé programy, nejčastěji Ekoškola, dále Škola pro udržitelný život, GLOBE, Zelená škola, Škola podporující zdraví, ENO, Les ve škole, škola v lese, ale i názvy organizací jako Pavučina, Tereza, Ametyst).

U základních škol a ostatních středních škol převládají školy, které nejsou zapojeny v sítích, u gymnázií převládají školy zapojené v sítích. Pokud jsou gymnázia a ostatní SŠ zapojeny v sítích, jsou výrazně častěji zapojené v KEV než základní školy.

Školy velikosti do 300 žáků ze dvou třetin až tří čtvrtin nejsou zapojeny v sítích (odpovídá výstupům z registrací v síti M.R.K.E.V.), pokud jsou zapojeny, tak s velkou převahou v síti M.R.K.E.V. U škol o 301–500 žácích převažují školy zapojené v sítích, u škol větších pak znovu mírně převažují školy nezapojené. U škol 31–100 žáků téměř žádná není zapojená v KEV, 92 % škol zapojených v sítích je zapojeno v síti M.R.K.E.V., u škol nad 700 žáků je zapojení v KEV a M.R.K.E.V. vyrovnané, uvedlo je 60 % a 60 % ze škol zapojených v sítích.

Zapojení v krajích se celkem výrazně liší, školy zapojené v sítích převažují (je jich více než polovina) v KHK, LBK, PDK, PLK, nejnižší zapojení je v KVK (20 %), SČK (32 %) a JMK (33 %). Ze zapojených škol nejvyšší zapojení v síti M.R.K.E.V. je v krajích Vysočina (100 %), KHK (94 %), LBK (94 %), výrazně nejnižší ve SČK (52 %). Nejvyšší zapojení v KEV je v krajích KVK (36 %), SČK (36 %) a PDK (29 %), výrazně nejnižší zapojení v KEV je v JMK (4 %). Přehled zapojení škol v sítích podle krajů viz B.1 – Graf 4.

Pro podrobné vyhodnocení stavu EVVO ve škole v závislosti na zapojení v sítích viz část B.3 – Klíčové faktory.

II. RESPONDENT VÝZKUMU

8.1 Jméno a příjmení

8.2 Kontakt (email)

9 Jakou zastáváte ve škole funkci?

Prosím zvolte vše, co je relevantní:

- školní koordinátor EVVO
- jiná osoba koordinující oblast EVVO/zabývající se metodikou EVVO
- ředitel/ka
- zástupce ředitele/ky
- jiný člen pedagogického sboru

Ve více než polovině případů za školu odpovídal školní koordinátor EVVO (preferovaný respondent, 51 %), pak na druhém místě jiný člen pedagogického sboru (nejméně preferovaný respondent, 22 %) a ředitel/ka (18 %). Pokud započítáme i koordinující osoby pro oblast EVVO, které nejsou pověřeny jako školní koordinátoři EVVO, pak takoví koordinátoři odpovídali za školy v celkem 66 % případů.

Na gymnáziích častěji odpovídali koordinátoři (pověření koordinátoři 63 %, celkem 79 %) a méně často jiní členové pedagogického sboru, na základních školách mírně častěji ředitelé (22 %).

Přehled respondentů podle typu školy viz B.1 – Graf 5.

Na školách do 100 žáků nejčastěji odpovídali ředitelé, na školách nad 100 žáků nejčastěji školní koordinátoři EVVO (i koordinátoři celkově).

Přehled respondentů podle velikosti školy viz B.1 – Graf 6.

Pověření školní koordinátoři EVVO častěji odpovídali za školy v krajích KHK (59 %), MSK (58 %) a PLK (57 %), ředitelé škol častěji odpovídali za školy v krajích Vys (26 %), KHK (25 %) a KVK (24 %). Větší podíl respondentů typu jiný člen pedagogického sboru měly kraje ZLK (31 %), SČK (28 %) a KHK (27 %).

Přehled respondentů na školách v krajích viz B.1 – Graf 7.

10.1 Jaké je vaše vzdělání?

Prosím zvolte vše, co je relevantní:

- VŠ nepedagogické bez doplnění pedagogickým minimem
- VŠ nepedagogické doplněné pedagogickým minimem
- VŠ pedagogické
- jiné

Celkově převládají respondenti s VŠ pedagogickým vzděláním (80 %), na ostatních středních školách je výrazně větší podíl (38 %) respondentů s VŠ nepedagogickým vzděláním doplněným pedagogickým minimem.

Zastoupení na školách podle počtu žáků je téměř bez rozdílů, až na školy nad 700 žáků, které mají menší zastoupení respondentů s VŠ pedagogickým vzděláním (64 %) a větší zastoupení respondentů s VŠ nepedagogickým vzděláním doplněným pedagogickým minimem (36 %).

Nižší zastoupení respondentů s VŠ pedagogickým vzděláním mají kraje: SČK (71 %), LBK (74 %) a KVK (76 %), vyšší zastoupení respondentů s VŠ nepedagogickým vzděláním doplněným pedagogickým minimem mají kraje: LBK (23 %), SČK (20 %) a JČK (18 %). V KVK je nejvyšší podíl respondentů, kteří ještě studují, i respondentů, kteří mají vzdělání SŠ pedagogické.

10.2 Uveďte prosím všechny vaše aprobace.

11 Jaké předměty vyučujete?

Pozn.: Respondenti vybírali ze seznamu s názvy „standardních“ předmětů. Vycházeli jsme z předpokladu, že tyto se stále ve školách vyskytují nejčastěji, přestože má škola možnost pojmenovat předměty i jinak (tj. odpověď by se objevila v kolonce „jiné“), pozměnit obsah předmětu se „standardním“ názvem apod.

Celkově nejčastěji uváděné aprobace respondentů s VŠ pedagogickou nebo pedagogickým minimem byly: učitelství 1. stupně (uvedlo 30 % respondentů), biologie (26 %), přírodopis (20 %). Nejméně časté byly aprobace: základy přírodních věd, základy společenských věd (předměty SŠ, tj. podle očekávání) a rodinná výchova (po 0,8 %). Z jiných aprobací respondenti nejčastěji uváděli speciální pedagogiku (43 % odpovědí „jiné“).

Nejčastěji uváděné předměty vyučované respondenty byly: přírodopis a přírodopisná praktika či cvičení (32 %), předměty 1. stupně (25 %), chemie a chemická praktika či cvičení (21 %), matematika (21 %).

Na základních školách byla nejčastěji uváděná aprobace respondenta učitelství 1. stupně (37 %), nejčastěji uváděným předmětem, který respondent vyučuje, přírodopis (41 %). Na gymnáziích nejčastější aprobace respondenta biologie (70 %), nejčastěji vyučovaným předmětem biologie (69 %). Na ostatních středních školách nejčastější aprobace respondenta chemie (29 %), nejčastěji vyučovaným předmětem specifické předměty SOV a ekologická/environmentální výchova a její variace (po 33 %).

Respondenti ze škol do 100 žáků byli nejčastěji aprobovaní na učitelství 1. stupně a nejčastěji vyučovali předměty 1. stupně, respondenti ze škol velikosti 101–700 žáků byli nejčastěji aprobovaní na biologii a nejčastěji vyučovali přírodopis, respondenti ze škol s více než 700 žáky

byli nejčastěji aprobovaní na chemii a nejčastěji vyučovali EV a její variace nebo „jiné“ (zahrnovalo např. ekonomické a strojírenské předměty, právo aj.).

Respondenti podle krajů zpravidla nejčastěji vyučují přírodopis, až na JMK a LBK, kde jsou to předměty 1. stupně a KVK, kde je to matematika.

Aprobaci na ekologickou/environmentální výchovu a příbuzné předměty mělo celkem 7 % respondentů, z toho nejvíce takových bylo z ostatních středních škol a ze škol s více než 700 žáky (podíl respondentů aprobovaných na EV rostl přímo úměrně velikosti školy, školy do 30 žáků 0 %, školy nad 700 žáků až 42 %). Nejvíce respondentů aprobovaných na EV bylo z USK (15 %) a KHK (15 %), nejméně z LBK (2 %) a OLK (2 %).

EV a příbuzné předměty vyučovalo celkem 17 % respondentů, z toho na ZŠ 13 %, na gymnáziích 21 % a na ostatních středních školách 33 %. Podíl respondentů vyučujících EV opět přímo úměrně stoupal s počtem žáků, nejméně jich bylo na školách do 30 žáků (4 %), nejvíce na školách nad 700 žáků (36 %). Nejvíce respondentů vyučujících EV bylo z KHK (25 %), USK (22 %), nejméně z PLK (11 %) a JMK (11 %), tj. ne vždy závisí vyučování EV na aprobaci a opačně.

12.1 Jakým způsobem se podílíte nebo jste se podílel/a na zpracování školního vzdělávacího programu?

Prosím zvolte pouze jednu z následujících možností:

- řídil/a, koordinoval/a zpracování
- zpracoval/a zcela samostatně
- byl/a jedním z hlavních zpracovatelů
- byl/a jedním ze zpracovatelů
- přispěl/a dílčím způsobem
- přispěl/a okrajově
- nepodílel/a
- nemáme školní vzdělávací program

12.2 Jakým způsobem se podílíte nebo jste se podílel/a na zpracování školního programu EVVO?

Prosím zvolte pouze jednu z následujících možností:

- řídil/a, koordinoval/a zpracování
- zpracoval/a zcela samostatně
- byl/a jedním z hlavních zpracovatelů
- byl/a jedním ze zpracovatelů
- přispěl/a dílčím způsobem
- přispěl/a okrajově

- **nepodílel/a**
- **nemáme školní program EVVO**

Respondenti nejčastěji byli jedním/jednou ze zpracovatelů ŠVP (uvedlo 40 % respondentů), školní program EVVO respondent nejčastěji zpracoval zcela samostatně (nebo jej škola vůbec nevytváří). 5 % respondentů uvedlo, že se na tvorbě ŠVP vůbec nepodíleli, 4 % uvedla, že se nepodíleli na tvorbě školního programu EVVO.

Respondenti ze základních škol byli nejčastěji jedním/jednou ze zpracovatelů ŠVP (uvedlo 41 %) a zcela samostatným zpracovatelem školního programu EVVO (24 %). Respondenti z gymnázií byli výrazně nejčastěji jedním/jednou ze zpracovatelů ŠVP (51 %), 31 % uvedlo, že nemají ŠP EVVO, a 30 % uvedlo, že ŠP EVVO zpracovali zcela samostatně. Respondenti z ostatních středních škol uváděli, že ŠVP nemají vytvořený (27 %) nebo byli jedním/jednou ze zpracovatelů (27 %), a že ŠP EVVO nemají vytvořený (39 %).

Respondenti ze škol do 30 žáků nejčastěji byli jedním z hlavních zpracovatelů ŠVP, ŠP EVVO zpravidla nemají. Respondenti ze škol o 31–300 žácích byli nejčastěji jedním ze zpracovatelů ŠVP (téměř polovina nevytváří školní program EVVO). Respondenti ze škol o 301–700 žácích nejčastěji byli jedním ze zpracovatelů ŠVP a zcela samostatně zpracovali ŠP EVVO.

Respondenti ze škol v JČK a ZLK výrazně častěji řídili/koordinovali zpracování ŠVP i ŠP EVVO. V KVK a LBK respondenti výrazně častěji řídili zpracování ŠVP, ale školy také častěji neměly vytvořený ŠP EVVO. V PLK výrazně častěji řídili zpracování ŠP EVVO, jejich podíl na zpracování ŠVP se však nelišil od průměru.

III. DOKUMENTY K EVVO VE ŠKOLE

13.1 Do jaké míry se řídí výuka ve vaší škole školním vzdělávacím programem (ŠVP)?

Prosím zvolte pouze jednu z následujících možností:

- škola má již vytvořený ŠVP a učí podle něj
- škola má již vytvořený ŠVP a dosud podle něj neučí
- škola nyní tvoří ŠVP
- škola zatím nezačala tvořit ŠVP
- škola má již vytvořený ŠVP pro nižší stupeň a připravuje ŠVP pro vyšší stupeň gymnázia

13.2 Od kdy vaše škola učí podle ŠVP? Uved'te prosím školní rok (XXXX/YYYY).

13.3 Od kdy vaše škola bude učit podle ŠVP? Uved'te prosím školní rok (XXXX/YYYY).

Celkem 79 % škol v průzkumu již má vytvořený ŠVP a učí podle něj.

Ze základních škol je to 99 %, reálně však lze předpokládat, že jsou to všechny základní školy – zbylých 1,5 % spíše dobře nezná situaci. Gymnázia nejčastěji již mají vytvořený ŠVP

pro nižší stupeň a právě tvoří ŠVP pro vyšší stupeň (48 %), nebo již mají vytvořený ŠVP a učí podle něj (uvedlo 39 %, přitom 92 % gymnázií má nižší stupeň nebo součást s nižším stupněm).

Přehled škol různých typů podle stavu jejich ŠVP v lednu – únoru 2009 viz B.1 – Graf 8.

Ostatní střední školy nejčastěji nyní tvoří ŠVP (64 %). Celkem 17 % ostatních středních škol uvedlo, že již mají vytvořený ŠVP a učí podle něj – dle vyjádření NÚOV by podíl takových ostatních středních škol určený na základě zahajovacích výkazů měl být 3,3 až 4,5 %. Lze se tedy domnívat, že údaj v průzkumu je silně zkreslen, například tím, že měly větší tendenci se zapojit ty střední školy, které již jsou v EVVO aktivní, nebo tím, že respondent neuměl na otázku odpovědět, nebo případně také zamícháním několika málo základních škol do vzorku středních škol (mylným vyznačením políčka v dotazníku).

Pokud škola má vytvořený ŠVP a učí podle něj, je to typicky od školního roku 2007/08, u ostatních středních škol také od 2006/07 (15 %) nebo od 2008/09 (31 %). Některé školy uváděly také evidentně nesprávná data jako je například: 0,3 % ZŠ učí podle ŠVP od roku 1996/97, 3,8 % ostatních středních škol učí podle ŠVP od roku 2001/02 (především některé školy z USK, PDK, MSK, JMK, KHK). Tyto údaje je tedy potřeba chápat spíše jako výpověď o míře znalosti respondenta, co se týče vlastního ŠVP.

U škol do 700 žáků převládají vždy školy, které již mají vytvořený ŠVP a učí podle něj, u škol o více než 700 žácích převládají školy, které nyní tvoří ŠVP (64 %).

V KVK a LBK je podíl škol, které již učí podle ŠVP, vyšší než průměr, naopak v JČK je jejich podíl nižší než průměr.

Přehled škol různých typů podle stavu jejich ŠVP v lednu – únoru 2009 viz B.1 – Graf 8.

13.4 Podle jakého dokumentu v současnosti vyučujete?

Školy, které zatím ŠVP tvoří nebo ŠVP zatím nezačaly tvořit nebo učí podle ŠVP jen na nižším stupni (gymnázia), celkem 19 %, uvedly například jako dokumenty, podle nichž učí teď: učební osnovy nebo učební osnovy MŠMT nebo učební plány nebo učební plány MŠMT (převládaly, uvedlo celkem 70 % škol, které zatím podle ŠVP neučí), Obchodní akademie 6341M004, Praktická škola dvouletá 78-62-C/002, metodické pokyny ministerstva školství, dokument pro SOŠ a ŠVP ve vývoji, ekologický obor dle plánů aj.

14.1 Školní program EVVO: (Školním programem EVVO myslíme program podle Metodického pokynu k EVVO z roku 2001 – takový, který má dlouhodobou i krátkodobou část), který je samostatným dokumentem, např. stojí mimo ŠVP.)

Prosím zvolte pouze jednu z následujících možností:

- škola má vytvořený nebo tvoří školní program EVVO, který je samostatným dokumentem (např. stojí mimo ŠVP)
- škola má vytvořený nebo tvoří školní program EVVO, který je oficiální přílohou ŠVP a navazuje na něj
- škola předtím vytvářela školní program EVVO, teď je již vše k EV zahrnuto v ŠVP
- škola nevytváří ani nevytvářela školní program EVVO, vše k EV je zahrnuto v ŠVP

- škola nevytváří ani nevytvářela školní program EVVO a škola zatím nemá ŠVP
- 14.2 Máte schváleny jiné další dokumenty zahrnující nebo zajišťující oblast EVVO? (např. koncepce rozvoje školy či školní řád)**
- 14.3 Které dokumenty to jsou?**
- 14.4 Jakým způsobem se podílíte nebo jste se podílel/a na zpracování těchto ostatních dokumentů EVVO?**

Prosím zvolte pouze jednu z následujících možností:

- řídil/a, koordinoval/a zpracování
- zpracoval/a zcela samostatně
- byl/a jedním z hlavních zpracovatelů
- byl/a jedním ze zpracovatelů
- přispěl/a dílčím způsobem
- přispěl/a okrajově
- nepodílel/a

Celkově 35 % škol mělo vytvořený školní program EVVO (ve smyslu Metodického pokynu), který je samostatným dokumentem, a dalších 18 % škol má ŠP EVVO, který je oficiální přílohou ŠVP a navazuje na něj. Školní program EVVO tedy v nějaké formě vytváří více než polovina škol. Naopak 29 % škol uvedlo, že škola nevytváří ani nevytvářela školní program EVVO, vše k EV je zahrnuto v ŠVP.

Z toho na základních školách je výrazně vyšší podíl škol, které nevytvářely ani nevytváří ŠP EVVO (32 %) a na ostatních středních školách naopak nižší (19 %). Mezi gymnázií je nejvyšší podíl škol, které předtím vytvářely školní program EVVO, ale nyní již vše k EV zahrnuly do ŠVP (18 %).

Na školách do 100 žáků nejčastěji nevytvářeli ani nevytváří ŠP EVVO, na školách s více než 100 žáky nejčastěji mají vytvořený ŠP EVVO jako samostatný dokument.

V některých krajích je výrazně vyšší podíl škol, které mají vytvořený ŠP EVVO jako samostatný dokument, např. ZLK (45 %), JČK (45 %), SČK (43 %). V jiných krajích je výrazně nižší podíl škol, které mají vytvořený ŠP EVVO jako samostatný dokument, např. LBK (18 %), KVK (26 %), USK (27 %). V JMK, KVK, USK a LBK výrazně častěji školy uvedly, že ŠP EVVO nevytváří ani nikdy nevytvářely. V MSK a LBK jsou vyšší podíly škol, které předtím vytvářely ŠP EVVO, ale nyní již vše k EV zahrnuly do ŠVP.

Celkem 43 % škol uvedlo, že mají EV zakotvenou ještě v dalších dokumentech školy vedle ŠVP nebo ŠP EVVO. Na gymnáziích byl menší podíl škol s dalšími dokumenty k EV, na ostatních středních školách takových škol podíl větší než průměr. Častěji než průměr to uváděly také školy velikosti 31–100 žáků a školy v LBK, MSK a JČK.

Příklady těchto dalších dokumentů, které školy uvedly: koncepce rozvoje školy, školní řád, řády odborných učeben, roční plán EVVO, ŠVP, projekty, tematické plány, Environmentální výchova, výroční zpráva školy, RVP, ekologická praktika, klasifikační řád, směrnice o třídění odpadu, cíle jakosti, zdravý životní styl a jiné.

- týkající se jiného, např.: Dle finančních možností zřizovatele., Máme zažádáno o projekt za přispění financí z EU od 2010, rádi bychom se zapojili do dlouhodobých projektů, Neustále se drobně přizpůsobujeme možnostem a novým skutečnostem, a další.

Gymnázia a ostatní střední školy přitom uvedly, že plánují změny v dokumentech, častěji než průměr (možná díky probíhající tvorbě ŠVP).

Více nakloněny změnám byly také školy velikosti 101–300 žáků, podstatně méně naopak školy s více než 700 žáky.

Školy z KVK, Vys a USK výrazně častěji uváděly, že plánují změny (školy KVK a USK byly zároveň méně spokojené se zahrnutím EVVO v dokumentech škol). Školy v PLK, KHK a MSK plánují změny méně často (v PLK žádná škola nepovažuje stav za nevyhovující a výrazně větší podíl považuje stav dostačující).

14.7 Máte v průběhu vyplňování dotazníku k dispozici dokumenty školy týkající se EVVO?

Prosím zvolte pouze jednu z následujících možností:

- **ano, všechny**
- **jenom některé**
- **ne, žádné**

Celkově 59 % respondentů uvedlo, že má k dispozici všechny dokumenty týkající se EVVO, třetina jen některé, až 10 % žádné dokumenty školy týkající se EVVO. (Pozn.: Respondenti byli předem upozorněni na to, že je potřeba dokumenty škol zajišťující EVVO vzít s sebou na setkání.)

Největší podíl respondentů, kteří s sebou neměli žádné školní dokumenty, byl mezi ostatními středními školami (24 %), mezi školami s více než 700 žáky, v krajích v USK (22 %), OLK (19 %) a ZLK (14 %).

Rozdělení respondentů podle toho, zda měli v průběhu vyplňování dotazníku k dispozici dokumenty školy týkající se EVVO viz B.1 – Graf 12. Dokumenty, které měli respondenti v průběhu vyplňování dotazníku k dispozici, podle typu školy viz B.1 – Graf 13.

IV. KOORDINACE EVVO VE ŠKOLE

Pro tuto oblast byla vytvořena škála založená na otázkách 15.1, 16, 17.3, 18.1, 19.1, 20.1, 22, které považujeme za klíčové pro kvalitu koordinace EVVO ve škole (specifikace této škály viz příloha B2i, Klíčové faktory). Uvádíme nejdříve výsledek hodnocení koordinace EVVO ve škole pomocí této škály a poté popis dílčích výsledků v rámci všech otázek v této části dotazníku.

Skóre škol podle škály koordinace se pohybovalo mezi 0–52 body. Bodování odpovědí za výše uvedené vybrané otázky bylo nastaveno tak, aby pokud možno zohlednilo rozdíly v koordinaci EVVO na malých a velkých školách a základních a středních školách – proto jsme například hodnotili stejně pověření jednoho koordinátora a pověření více koordinátorů (může záviset na velikosti školy), nebo zapojení celého pedagogického sboru do plánování, koordinace i realizace

EVVO a zapojení více učitelů do plánování, koordinace i realizace EVVO ve škole (také může záviset na velikosti, případně typu školy). Zapojení ostatních učitelů nebo žáků/studentů do plánování i realizace aktivit EVVO jsme hodnotili lépe než jejich zapojení pouze do realizace nebo-li praktické výpomoci při organizaci aktivit EVVO (pro koordinaci oblasti EVVO ve škole je důležitější účast osob na plánování, koordinaci i realizaci aktivit).

Podle celkového skóre jsme školy rozdělili na:

- školy, kde byla v koordinaci EVVO zavedena většina opatření (36–47 bodů);
- školy, kde bylo v koordinaci EVVO zavedeno více opatření (24–35 bodů);
- školy, kde byla v koordinaci EVVO zavedena některá dílčí opatření (12–23 bodů);
- školy, kde bylo v koordinaci EVVO zavedeno minimum opatření (méně než 11 bodů).

Průměrné skóre škol v koordinaci bylo 28 bodů, školy nejčastěji spadaly do skupiny, kde bylo v koordinaci EVVO zavedeno více opatření (42 %), dále 26 % škol má podle škály zavedenou většina opatření, 24 % škol zavedlo některá dílčí opatření v koordinaci EVVO a na 8 % škol bylo v koordinaci EVVO zavedeno minimum opatření.

Na základních školách bylo průměrné skóre mírně vyšší (29 bodů). Průměrné skóre ostatních SŠ bylo nejnižší (23 bodů), byl mezi nimi nejnižší podíl škol, kde je v koordinaci EVVO zavedena většina opatření (17 %), a nejvyšší podíl škol, kde je v koordinaci EVVO zavedeno minimum opatření (18 %). Za dokreslující lze považovat otázky 18.3, 19.2 a 20.4, z nichž vyplývá, že základní školy nejčastěji považují míru účasti pedagogického sboru, zapojení ředitele/ředitelky i zapojení žáků školy za optimální, a naopak gymnázia jsou v tomto směru nejkritičtější.

Malé školy do 30 žáků dosahovaly mírně nižší průměrné skóre (26 bodů). Ze škol různých velikostí zároveň vykazovaly nejnižší podíl těch, kde je v koordinaci EVVO zavedena většina opatření (17 %) a nejvyšší podíl těch, kde je v koordinaci EVVO zavedeno minimum opatření (11 %), přestože mezi nimi byl nejvyšší podíl těch, které vypovídaly, že se na koordinaci EVVO podílí celý nebo téměř celý pedagogický sbor (viz otázka 18.1), a dále i nejvyšší podíl škol, které považují míru zapojení pedagogického sboru, zapojení ředitele/ředitelky i zapojení žáků do koordinace EVVO za optimální.

Velké školy nad 700 žáků měly nejnižší průměrné skóre (22 bodů), které však opět mohlo být zkreslené malou velikostí vzorku. U těchto škol převažuje názor, že je zapojení pedagogického sboru a ještě výrazněji zapojení žáků/studentů do koordinace EVVO nevyhovující.

Nejvyšší průměrné skóre dosáhly školy velikosti 301–500 žáků (30 bodů) – tyto nejsou ani výrazně spokojenější ani méně spokojené se zapojením personálu a žáků školy do koordinace EVVO.

V krajích měly vyšší průměrná skóre školy v PLK (31 bodů, nejvyšší podíl škol s vysokou úrovní koordinace – 41 %), LBK (31 bodů, podíl škol, kde byla v koordinaci EVVO zavedena většina opatření 37 %), MSK (30 bodů) a KHK (30 bodů), nižší průměrná skóre měly školy v JMK (22 bodů, nejnižší podíl škol, kde byla v koordinaci EVVO zavedena většina opatření – 14 %), OLK (26 bodů, podíl škol, kde byla v koordinaci EVVO zavedena většina opatření 19 %) a USK (26 bodů, podíl škol, kde byla v koordinaci EVVO zavedena většina opatření 18 %, podíl škol, kde bylo v koordinaci EVVO zavedeno minimum opatření 12 %). V PLK a MSK vyšší průměrné skóre korelovalo s mírně vyšším podílem škol, které považují zapojení pedagogického

sboru a zapojení ředitele/ředitelky do koordinace EVVO za optimální (už ne zapojení žáků). V JMK korelovalo nižší průměrné skóre s nižším podílem škol, které považují zapojení ředitele/ředitelky a žáků do koordinace za optimální, v OLK a USK korelovalo nižší skóre s nižším podílem škol, které považují zapojení sboru a zapojení žáků za optimální (naopak mají vyšší podíl škol, které jsou „spokojenější“ se zapojením ředitele/ředitelky).

Rozdělení škol podle dosaženého skóre na škále koordinace EVVO viz B.1 – Graf 14. Rozdělení škol podle dosaženého skóre na škále koordinace EVVO viz B.1 – Graf 15. Rozdělení škol na škále koordinace EVVO podle typu školy viz B.1 – Graf 16. Rozdělení škol na škále koordinace EVVO podle velikosti školy viz B.1 – Graf 17.

15.1 Je ve vaší škole někdo pověřen koordinací EVVO?

Celkem 61 % škol má pověřeného koordinátora (ve smyslu Metodického pokynu), z toho 54 % všech škol jednoho koordinátora a 7 % škol více koordinátorů. Na dalších 24 % škol není nikdo pověřen výkonem takové funkce, ale existuje osoba, která má oblast EVVO na starosti. Na 15 % škol se žádná jedna osoba oblastí EVVO nezabývá.

Vyšší podíl pověřených koordinátorů (jeden a více) je mezi gymnázii a nižší podíl mezi ostatními středními školami.

Na školách do 30 žáků převládají ty, kde není nikdo pověřen, ale EVVO se zabývá jedna osoba, na školách ostatní velikosti převládají ty, kde je jeden nebo více koordinátorů pověřeno, nejvíce na školách s 301–500 žáky.

Výrazně vyšší podíl škol, kde se oblastí EVVO nikdo nezabývá, je v JMK (28 %) a USK (22 %). Výrazně vyšší podíl škol, kde se někdo zabývá oblastí EVVO „neformálně“, je v OLK (34 %), LBK (33 %) a SČK(33 %).

Rozdělení škol podle toho, zda mají pověřeného koordinátora EVVO viz B.1 – Graf 18. Statut koordinátora EVVO podle typu školy viz B.1 – Graf 19. Statut koordinátora EVVO podle velikosti školy viz B.1 – Graf 20. Statut koordinátora EVVO podle krajů viz B.1 – Graf 21.

15.2 Hodlá vaše škola tento stav (funkce a statut koordinátora EVVO) v budoucnu měnit? Pokud ano, jak?

Převládají školy, které nemají v úmyslu stav měnit (57 %), mezi nimi výrazně více je gymnázií (68 %) a škol s více než 700 žáky (64 %).

Největší „vůli ke změně“, co se týče funkce koordinátora, projevily školy v PLK (72 %, kde je koordinátor EVVO pověřen na výrazně větším podílu škol než je průměr), PDK (66 %, kde je opět koordinátor pověřen častěji než je průměr), na Vysočině (65 %, opět koordinátor pověřen častěji než je průměr), v LBK.

Jako plánované změny funkce a statutu koordinátora školy uvedly:

- pozitivní – pověření a studium koordinátora (tato dvě opatření tvořila téměř polovinu všech odpovědí), např.: stanovit koordinátora EVVO ve smyslu Metodického pokynu, Jsem přihlášena na vzdělávání školních koordinátorů, Návštěva různých kurzů a školení, další vzdělávání, realizace 2letého studia pro koordinátora EVVO, obsadit funkci pracovníkem s příslušným vzděláním, Víc než jeden koordinátor;

- pozitivní – zapojení dalších učitelů, např.: K tomuto koordinátorovi určit další odpovědné pedagogy, Po vypracování plánu se zapojí do programu další pedagogové, zapojit více pedagogů, Specializační studium dvou učitelů., pověření více pracovníků pro koordinaci EVVO, rozšířit pracovní tým o další vyškolené spolupracovníky;
- negativní nebo neutrální – odchod stávajícího koordinátora, např.: odchod paní učitelky do důchodu, Po návratu paní učitelky z MD, Pouze v kompetenci jednoho člověka, kontroluje ředitelka, V násl. roce přebere asi kolegyně – jdu do důchodu.

16 Jakou činnost osoba koordinující oblast EVVO ve škole vykonává?

Otázka se vztahovala i na osoby zabývající se oblastí EVVO neformálně, tj. koordinátory EVVO, kteří nejsou pověřeni touto funkcí ve smyslu Metodického pokynu.

Nejčastěji byly uváděné činnosti: koordinátor komunikuje s ostatními učiteli, informuje je o aktivitách v oblasti EVVO (uvedlo 88 %), koordinátor spolupracuje s vedením školy, komunikuje, informuje o aktivitách v oblasti EVVO (85 %) a koordinuje celoškolní aktivity EVVO ve výuce (73 %). Nejméně často koordinátor navazuje kontakty s rodiči, informuje je o aktivitách v oblasti EVVO (uvedlo 40 %), realizuje aktivity EVVO mimo výuku (41 %) a plánuje aktivity EVVO mimo výuku (45 %). ŠP EVVO sepisuje 67 % koordinátorů.

Koordinátor komunikuje s ostatními učiteli, informuje je o aktivitách v oblasti EVVO méně často na gymnáziích (83 %) a ostatních středních školách (82 %), podstatně méně často navazuje kontakty s rodiči, informuje je o aktivitách v oblasti EVVO (25, resp. 26 %), na středních školách také méně často sepisuje ŠP EVVO (62 %). Obecně koordinátoři na ostatních středních školách všechny činnosti nabízené v otázce uváděli méně často (rozdíl oproti průměru od 0,6 po 14 %), s výjimkou navrhování opatření k ekologizaci provozu (uvedlo 70 % oproti průměru 62 %).

Na školách do 30 žáků koordinátor podstatně častěji navrhuje a realizuje aktivity EVVO mimo výuku (62, resp. 51 %), komunikuje s rodiči (67 %) a navazuje kontakty s jinými organizacemi (76 %), naopak podstatně méně spolupracuje s vedením školy (jen 56 %), navrhuje opatření k ekologizaci provozu (47 %) a vyhledává možnosti dalšího vzdělávání (58 %). Na školách s 31–100 žáky koordinátor častěji plánuje a realizuje celoškolní aktivity EVVO ve výuce (72 %, resp. 67 %) a navazuje kontakty s rodiči (49 %), méně plánuje a koordinuje aktivity mimo výuku, méně navazuje kontakty s jinými organizacemi, méně často zpracovává část ŠVP zaměřenou na EV, méně vyhledává možnosti DVPP. Na školách s 301–500 žáky koordinátor častěji zpracovává ŠP EVVO a častěji vyhledává možnosti DVPP. Na školách s 501–700 žáky častěji zpracovává část ŠVP zaměřenou na průřezové téma EV, častěji navazuje kontakty školy s jinými organizacemi, spolupracuje s vedením školy a komunikuje s ostatními učiteli a navazuje s nimi spolupráci, podstatně častěji vyhledává možnosti DVPP a navrhuje opatření směřující k ekologizaci provozu. Méně často navazuje kontakty s rodiči. Na školách s více než 700 žáky naopak koordinátor podstatně častěji sepisuje ŠP EVVO (až 89 %, pokud jsou to převážně střední školy, pak podle očekávání), komunikuje s ostatními učiteli, spolupracuje s nimi a vyhledává možnosti DVPP, navrhuje opatření k ekologizaci provozu. Podstatně méně často plánuje a realizuje celoškolní aktivity ve výuce.

Z dalších činností, které koordinátor vykonává, převažovalo zajištění finančních prostředků pro EVVO: granty, sponzoring, hledá finanční zdroje pro EVVO, obstarává finanční zdroje, se-

pisuje a podává projekty, organizace akcí pro veřejnost, spolupracuje s jinými školami, zajišťuje pobytový výukový kurz, aj.

17.1 Jak hodnotíte odměňování práce osoby koordinující oblast EVVO ve škole?

- nadprůměrné
- optimální
- dostačující
- nevyhovující
- žádné
- nevím, nedokážu posoudit

17.2 Hodlá škola v budoucnu nějakým způsobem měnit finanční ohodnocení nebo výši úvazku osoby koordinující EVVO?

Na tyto otázky odpovídaly jen školy, na nichž se koordinací EVVO někdo zabývá (ať už byla osoba/osoby pověřené na základě Metodického pokynu nebo nikoliv).

Finanční ohodnocení práce koordinující osoby pro EVVO respondenti hodnotí typicky jako dostačující (25 %), na druhé straně až 20 % uvedlo, že je nevyhovující a 20 % uvedlo, že není žádné. U finančního ohodnocení nejvíce (ze všech možných typů ohodnocení) respondenti uváděli, že jeho přiměřenost nemohou posoudit.

Nadprůměrné ohodnocení uvedly jen základní školy (necelé 1 %). Na gymnáziích je oproti průměru méně koordinátorů, kteří nejdou finančně ohodnocení vůbec (16 %), více těch, kteří jsou ohodnoceni nevyhovujícím způsobem (25 %), méně ohodnocených optimálně (6 %). Na ostatních středních školách čtvrtina nedokáže posoudit, 30 % je ohodnoceno dostačujícím způsobem.

Na školách do 100 žáků převažuje žádné (více než třetina) nebo nevyhovující (18 %) finanční ohodnocení. Školy velikosti 300–700 žáků nejméně často uváděly žádné finanční ohodnocení (jen kolem 10 %). Na školách nad 700 žáků výrazně převažují koordinující osoby, které jsou odměněny nevyhovujícím způsobem (45 %).

V USK je nejvyšší podíl koordinujících osob finančně odměňovaných optimálně (26 %, průměr je 11 %). V ZLK a PDK respondenti nejčastěji nebyli schopni finanční ohodnocení posoudit, přestože podíl koordinátorů EVVO mezi respondenty byl obdobný jako v jiných krajích. Nejvyšší podíl koordinátorů, kteří nejsou nijak finančně odměňováni, byl na Vys, v OLK a KVK.

Většina respondentů (67 %) neví, zda má škola v plánu finanční ohodnocení nějak měnit, navýšení má v plánu čtvrtina škol velikosti do 30 žáků, školy nad 700 žáků chtějí míru ohodnocení spíše zachovat (22 %). Navyšovat mají školy v plánu dále především v Libereckém (29 %), Středočeském (25 %) a Jihomoravském kraji (25 %).

Materiální ohodnocení (materiální výhody nebo vybavení pro koordinující osobu ve škole) bylo častěji uváděné jako žádné než finanční ohodnocení (27 % případů), ale převažuje dostačující (34 %).

Na ostatních středních školách materiální ohodnocení větší podíl respondentů hodnotil jako dostačující (42 %), větší podíl jako optimální (20 %) a menší podíl jako žádné (21 %) než na jiných typech škol.

Materiální ohodnocení na školách do 30 žáků je nejčastěji optimální (26 %), na školách o 30–100 žácích nejčastěji žádné (39 %), na větších školách nejčastěji dostačující.

Úroveň materiálního ohodnocení se v krajích liší: nejčastěji optimální je na Vys (30 %), nejčastěji žádné v PLK (38 %), KVK (36 %), PDK (35 %) a MSK (34 %), ostatní kraje nejčastěji dostačující.

Časové zvýhodnění je ze všech nabízených forem (finanční, materiální, časové a motivace) nejméně časté – žádné časové zvýhodnění koordinující osoby uvedla většina respondentů (67 %), za nevyhovující je označilo 12 %, dostačující 13 %, optimální 2 %. (Pozn.: Znění otázky však nebylo ve vztahu k časovému zvýhodnění správně formulováno a ve výsledku bylo pro respondenty spíše zavádějící – namísto snížení vyučovací povinnosti se ptala na snížení úvazku.)

Mezi gymnázii byl největší podíl škol, které neuvedly žádné časové zvýhodnění (70 %), zároveň ale i nejvíce respondentů z gymnázií označilo časové zvýhodnění za optimální (3 %) – rozdíl oproti průměru v ČR však nejsou nijak významné.

Mezi školami s více než 700 žáky je výrazně větší podíl těch, které koordinujícím osobám nenabízejí žádné časové zvýhodnění (89 %).

V krajích je nejvíce škol, které koordinátory nijak časově nezvýhodňují, v JČK (76 %) a MSK (72 %). Největší podíl škol, které naopak nabízejí nějaké časové zvýhodnění, je v ZLK (60 %) a LBK (61 %).

Většina respondentů neví, zda škola plánuje do budoucna změny v časovém ohodnocení koordinující osoby (64 %) – pokud ano, pak školy plánují stav zachovat (30 %).

17.3 Pokuste se prosím posoudit následující výroky a řici nám, do jaké míry s nimi souhlasíte.

- **Při zavádění prvků EV do výuky má koordinátor EVVO ve svých kolegy-ních/kolezích oporu.**
- **Učitelé ve škole mají přehled o tom, co EVVO ve škole zahrnuje.**
- **Učitelé na škole vědí, kdo má na starosti koordinaci EVVO.**

Většina respondentů (53 %) spíše souhlasí s tím, že koordinátor EVVO má v ostatních učitelích oporu, 22 % souhlasí rozhodně. 10 % respondentů spíše nesouhlasí.

Ve srovnání s průměrem i jinými typy škol na gymnáziích nejméně respondentů (42 %) s výrokem spíše souhlasilo a rozhodně souhlasilo (11 %), naopak více jich spíše nesouhlasilo (22 %) nebo výrok nedokázalo posoudit. Podobně u ostatních středních škol.

Školy různé velikosti vykazují velké rozdíly v míře souhlasu s tímto výrokem. Školy do 30 žáků mají vůbec nejvyšší míru souhlasu (60 % s výrokem rozhodně souhlasí, dalších 29 % spíše souhlasí). Na školách s 31–100 žáky obdobně respondenti převážně rozhodně souhlasí (50 %), dalších 41 % spíše souhlasí. Na školách s více než 100 žáky už dále převažují respondenti, kteří spíše souhlasí (54–58 %). Čím je škola větší, tím méně respondentů rozhodně souhlasí s tím, že

koordinátor má oporu v ostatních učitelích, u škol nad 700 žáků je to 0 %. Opora, kterou okolí poskytuje koordinátorovi, tedy závisí s velikostí školy (a jistě i velikostí učitelského sboru), vzhledem k zastoupení koordinátorů mezi respondenty možná dokonce lze říct, že se koordinátor na větších školách cítí „osamocen“ ve své roli.

Až na malé procentuální rozdíly míra souhlasu s tím, že učitelé ve škole mají přehled o tom, co oblast EVVO ve škole zahrnuje, kopíruje (ne)souhlas s prvním výrokem, jak u různých typů školy, tak u různě velkých škol. Jedině v PDK převažují respondenti, kteří rozhodně souhlasí s tímto výrokem (40 %).

Míra souhlasu či nesouhlasu respondentů u výroku učitelé na škole vědí, kdo má na starosti koordinaci EVVO se liší od prvních dvou. Tady jednoznačně převažují respondenti, kteří rozhodně souhlasí (69 %) a dále respondenti, kteří spíše souhlasí (26 %).

Základní školy přitom častěji rozhodně souhlasí (75 %) a gymnázia a ostatní střední školy rozhodně souhlasí méně často (55 %, resp. 52 %).

Na školách různé velikosti ti, kdo rozhodně souhlasí, také vždy převažují, ale jejich podíl se snižuje s rostoucím počtem žáků a zároveň se zvyšuje podíl těch, kteří jen spíše souhlasí – u škol nad 700 žáků rozhodně souhlasí už jen 56 %, 33 % spíše souhlasí a 11 % ani souhlasí, ani nesouhlasí.

Ve všech krajích převažují respondenti, kteří rozhodně souhlasí, ale jejich podíl se může v krajích výrazně lišit, např. nejvyšší je v MSK (85 %), nejnižší na Vys (60 %).

18.1 Jakým způsobem se na koordinaci EVVO podílí pedagogický sbor?

- na navrhování, plánování i realizaci aktivit v oblasti EVVO se pravidelně (častěji než jednou za školní rok) podílí celý nebo téměř celý pedagogický sbor
- na navrhování, plánování i realizaci aktivit v oblasti EVVO se pravidelně (častěji než jednou za školní rok) podílí více učitelů
- na navrhování a plánování aktivit v oblasti EVVO se pravidelně (častěji než jednou za školní rok) podílí jen osoba koordinující oblast EVVO, ale do praktické realizace se pravidelně zapojuje více učitelů
- na navrhování, plánování a realizaci aktivit v oblasti EVVO se pravidelně (častěji než jednou za školní rok) podílí jen osoba koordinující oblast EVVO
- na navrhování, plánování a realizaci aktivit v oblasti EVVO se pravidelně (častěji než jednou za školní rok) nepodílí nikdo (např. pokud škola nemá a zatím netvoří ŠVP, není osoba koordinující oblast EVVO)

18.2 Kolik je to učitelů?

18.3 Považujete míru účasti pedagogického sboru na koordinaci EVVO za:

- optimální
- dostačující
- nevyhovující
- nevím, nedokážu posoudit

18.4 Hodlá vaše škola míru účasti pedagogického sboru na koordinaci EVVO nějak měnit? Pokud ano, jak?

Respondenti nejčastěji odpovídali, že se na navrhování, plánování i realizaci aktivit v oblasti EVVO pravidelně (častěji než jednou za školní rok) podílí více učitelů (39 %), dále na 27 % škol plánuje a koordinuje jen jedna určená osoba, ale na realizaci se podílí více učitelů. Na 24 % škol se podílí celý nebo téměř celý pedagogický sbor, na 5 % škol se na těchto aktivitách podílí výlučně koordinující osoba. Nikdo se pravidelně nezapojuje na 5 % škol.

Nejčastěji uváděné počty zapojených učitelů byly 5, 4, 3 a 10 (lze předpokládat, že závisí na velikosti školy).

Více než polovina respondentů považuje tento stav za dostačující, 18 % za optimální a 18 % za nevyhovující. Zároveň 42 % respondentů uvedlo, že tento stav škola neplánuje měnit, 20 % uvedlo, že jej měnit plánuje.

Velké rozdíly vznikly na různých typech škol – až 63 % gymnázií uvedlo, že na plánování i realizaci se podílí více učitelů (na úkor podílu škol, kde se podílí celý sbor, 6 %). Naopak u ostatních středních škol byl ve srovnání s průměrem nejnižší podíl těch, kde se podílí celý sbor (5 %) a vyšší podíl těch, kde plánuje jen koordinátor a více učitelů realizuje EVVO (32 %), vyšší podíl těch, kde všechny činnosti pravidelně zajišťuje jen koordinátor (15 %) a vyšší podíl těch, kde se pravidelně nezapojuje nikdo (13 %). Respondenti ze základních škol nejčastěji odpovídali, že je jejich stav dostačující (57 %) nebo optimální (21 %). Respondenti z gymnázií naopak výrazně častěji než průměr označili stav za nevyhovující (32 %), ale zároveň nejčastěji odpovídali, že neví, zda bude škola tento stav měnit (47 %), nebo že škola stav měnit nebude (31 %). Respondenti z ostatních středních škol převážně neví (51 %).

Mezi školami do 100 žáků jasně převažují ty, kde se do všech vyjmenovaných činností zapojuje celý sbor (60, resp. 53 %), a zároveň je méně těch, kde se podílí více učitelů (20, resp. 23 %) a těch, kde plánuje jen koordinátor (13, resp. 17 %). Ve srovnání s ostatními školami na těchto malých školách nejvíce respondentů považuje stav za optimální (35 %) a nejméně za nevyhovující (7, resp. 6 %) – „nejspokojenější“ jsou školy velikosti 31–100 žáků. 58 až 61 % respondentů z malých škol uvedlo, že nebudou na tomto stavu nic měnit. Na školách o 101–700 žácích narůstá podíl těch, kde podílí spíše více učitelů než celý sbor, a zároveň i podíl škol, kde plánuje jen koordinátor. Mezi školami nad 700 žáků už převažují ty, kde se na plánování pravidelně podílí jen koordinátor (46 %), na dalších 18 % škol plánování i realizaci aktivit zajišťuje jen koordinátor, na 9 % škol pravidelně neplánuje nikdo. Na těchto školách převládají respondenti, kteří považují stav za dostačující, prudce klesá podíl respondentů, kteří považují stav za optimální (13, resp. 14 %, na školách o 501–700 žácích úplně nejnižší podíl 6 %) a narůstá podíl těch, kteří považují stav za nevyhovující (16 až 27 %). Respondenti uváděli také převážně, že na tomto stavu škola nebude nic měnit nebo neví. Na školách s více než 700 žáky převažuje stav, kdy se na plánování pravidelně podílí jen koordinátor (46 %), případně kdy všechny činnosti zajišťuje jen koordinátor (18 %). Respondenti z těchto škol považují stav za převážně nevyhovující (55 %) a převážně neví, zda jej škola bude nějak měnit (55 %, 27 % uvedlo, že škola stav měnit neplánuje).

V případě, že škola plánuje v budoucnu měnit míru zapojení pedagogického sboru, opatření zahrnují:

- Celoškolními projekty a ekologizací provozu školy chceme zapojit do EVVO i další pedagogy a správní zaměstnance.

- další vzdělávání, besedy, aktivity v rámci předmětových komisí
- dlouhodobá diskuse s učiteli, podpora vedení školy, zlepšení způsobu komunikace s učiteli, jejich lepší informovanost
- Pokusím se jednotlivým učitelům zadat konkrétní úkol. Pokud jim dám volnou ruku v tom směru, že mohli byste vymyslet něco v tomto smyslu.
- Rozhovory s pedagogy o smyslu evvo, motivace pro jednotlivé činnosti
- kontrola činnosti ředitelkou, motivace, odměny
- Finanční postihy za neúčast
- Jenom nevím jak. Je to náš letitý problém.
- Stanu se koordinátorem EVVO.
- zvolit dalšího koordinátora pro druhý stupeň a prostřednictvím mezipředmětových vztahů zapojit i ostatní pedagogy
- Po vytvoření ŠVP bude škola realizovat stanovený plán v oblasti EVVO.

V krajích se na plánování i realizaci nejčastěji podílí více učitelů, až na KVK a PDK, kde školy vypovídaly, že se nejčastěji zapojuje celý nebo téměř celý sbor.

Pozn.: Pro podrobné vyhodnocení stavu EVVO ve škole v závislosti na zapojení celého nebo téměř celého pedagogického sboru do koordinace viz část B.3 – Klíčové faktory.

Rozdělení škol podle zapojení pedagogického sboru do koordinace EVVO viz B.1 – Graf 22. Zapojení pedagogického sboru do koordinace EVVO podle typu školy viz B.1 – Graf 23. Zapojení pedagogického sboru do koordinace EVVO podle velikosti školy viz B.1 – Graf 24.

19.1 Jakým způsobem se na koordinaci EVVO podílí ředitel/ka školy?

- ředitel/ka je zároveň koordinátorem EVVO
- pravidelně (častěji než jednou za školní rok), včetně vlastní iniciativy a návrhů v oblasti EVVO
- pravidelně (častěji než jednou za školní rok), prostřednictvím komunikace a jednání se školním koordinátorem EVVO nebo jinou osobou pověřenou koordinací v oblasti EVVO ve škole
- pravidelně (častěji než jednou za školní rok) se nepodílí na koordinaci EVVO
- jiné

19.2 Co se týče zapojení ředitele/ky do navrhování, plánování a realizaci aktivit EVVO, vyhovuje Vám současný stav? Považujete jej za:

- optimální
- dostačující
- nevyhovující
- nevím, nedokážu posoudit

19.3 Hodlá vaše škola tento stav (zapojení ředitele/ky do EVVO) v budoucnu měnit? Pokud ano, jak?

Na celkem 5 % škol je ředitel/ka zároveň koordinátorem EVVO. V ostatních případech se nejčastěji zapojuje prostřednictvím komunikace a jednání se školním koordinátorem EVVO nebo jinou osobou pověřenou koordinací v oblasti EVVO ve škole (45 %). Pravidelně (častěji než jednou za školní rok), včetně vlastní iniciativy a návrhů v oblasti EVVO se ředitelé zapojují podle respondentů na 37 % škol, na 9 % se naopak ředitelé pravidelně na EVVO nepodílí. Mezi jinými způsoby, kterými se ředitel/ka zapojuje, respondenti uvedli například:

- je autorem projektových dnů;
- zadávání studentských prací;
- řed.školy je členem Ekotýmu;
- je ve funkci od ledna 2009;
- pověřením zástupkyně;
- Nabádá nás k zavírání dveří,...;
- nepodílí se.

Respondenti celkově nejčastěji považovali tento stav za dostačující (45 %), nebo za optimální (40 %). Většina (54 %) uvedla, že škola neplánuje tento stav měnit. Považujeme za nutné zdůraznit, že tyto odpovědi by mohly být ovlivněny i tím, že čtvrtinu respondentů tvořili ředitelé škol, a dále tím, že se průzkumu zúčastnily spíše školy v EV již nějakým způsobem aktivní. Naši zkušenosti z pořádání specializačních studií pro koordinátory EVVO je, že učitelé mají jistou tendenci školu navenek prezentovat pokud možno pozitivněji, než odpovídá realitě, témata jako je zapojení ředitele/ředitelky pak reálně hodnotí až při osobních rozhovorech.

Na základních školách je největší podíl ředitelů, kteří se na EVVO podílí pravidelně včetně vlastní iniciativy a návrhů (40 %) a nejnižší podíl škol, kde se ředitel/ka pravidelně nepodílí (6 %). Na gymnáziích a ostatních středních školách je naopak nižší podíl aktivních ředitelů (27, resp. 26 %) a vyšší podíl ředitelů, kteří se pravidelně nepodílí (18, resp. 13 %). Tomuto do velké míry odpovídá i hodnocení respondentů: na ZŠ stav za optimální považuje 44 % respondentů, za nevyhovující 4 %, na gymnáziích a středních školách stav považuje za optimální 30, resp. 31 % respondentů a za nevyhovující 14 % respondentů z gymnázií, přitom jen 7 % respondentů z ostatních SŠ. Respondenti z gymnázií a ostatních SŠ častěji odpovídali, že neví, zda škola bude stav měnit (45, resp. 44 %).

Míra zapojení ředitele se na školách různé velikosti liší podobně jako u míry zapojení pedagogického sboru. Na školách do 100 žáků převažují ředitelé, kteří se zapojují pravidelně, včetně vlastní iniciativy a návrhů v oblasti EVVO (48, resp. 50 %), na 22 % škol do 30 žáků je ředitel/ka zároveň koordinátorem (lze předpokládat, že z personálních důvodů). Na školách nad 100 žáků se ředitel/ka nejčastěji zapojuje prostřednictvím komunikace a jednání s koordinující osobou (56 až 55 %). Na školách s více než 700 žáky není žádný ředitel/ka zároveň koordinátorem EVVO, jen 9 % se zapojuje včetně vlastní iniciativy a na 46 % škol se ředitel/ka pravidelně nezapojuje. Mezi školami do 30 žáků je opět nejvyšší podíl těch, které stav považují za optimální (45 %) a převažují školy, které tento stav v budoucnu měnit neplánují (59 %), nejnižší podíl je mezi školami s více než 700 žáky (27 %) a zároveň nejvyšší podíl škol, které stav v budoucnu plánují měnit (18 %).

V krajích se ředitelé nejčastěji zapojují prostřednictvím komunikace s koordinující osobou, až na LBK, kde není žádný ředitel/ka, který by byl zároveň koordinátorem, ale převažují školy, kde se ředitel/ka zapojuje pravidelně včetně vlastní iniciativy a návrhů. Naopak za optimální stav považují respondenti nejčastěji v KVK (46 %) a OLK (45 %). Vyšší podíl respondentů, kteří považují stav za nevyhovující, je v USK (17 %, ale jen 3 % škol plánuje stav měnit) a KHK (14 %).

Rozdělení škol podle zapojení ředitele / ředitelky do koordinace EVVO, viz B.1 – Graf 25. Zapojení ředitele / ředitelky do koordinace EVVO podle typu školy, viz B.1 – Graf 26. Zapojení ředitele / ředitelky do koordinace EVVO podle velikosti školy, viz B.1 – Graf 27.

20.1 Jakým způsobem se na koordinování EVVO podílí samotní žáci/studenti?

- všichni žáci/studenti se pravidelně podílí na navrhování, plánování i realizaci aktivit EVVO
- všichni žáci/studenti se pravidelně podílí na realizaci aktivit EVVO
- větší část žáků/studentů se pravidelně podílí na navrhování, plánování i realizaci aktivit EVVO
- větší část žáků/studentů se pravidelně podílí na realizaci aktivit EVVO
- několik žáků/studentů se pravidelně podílí na navrhování, plánování i realizaci aktivit EVVO
- několik žáků/studentů se pravidelně podílí na realizaci aktivit EVVO
- žáci/studenti se pravidelně nepodílí na navrhování, plánování i realizaci aktivit EVVO
- žáci/studenti se pravidelně nepodílí na realizaci aktivit EVVO
- jiné

20.2 Jaká část žáků/studentů se podílí na navrhování, plánování a realizaci aktivit EVVO? Uveďte prosím v procentech.

20.3 Jaká část žáků/studentů se podílí na realizaci aktivit EVVO? Uveďte prosím v procentech.

20.4 Co se týče zapojení žáků/studentů do navrhování, plánování a realizaci aktivit EVVO, vyhovuje Vám současný stav? Považujete jej za:

- optimální
- dostačující
- nevyhovující
- nevím, nedokážu posoudit

20.5 Hodlá vaše škola tento stav (zapojení žáků/studentů do EVVO) v budoucnu měnit? Pokud ano, jak?

Celkově nejčastější byl případ, kdy se ve škole větší část žáků/studentů podílí na realizaci aktivit EVVO (tj. vypomáhá s praktickou organizací takových aktivit, vyznačilo 26 % škol). Případ, kdy se všichni žáci/studenti účastní podílí jak na plánování, tak na realizaci aktivit EVVO, uvedla celkem 2 % škol, 13 % škol uvedlo, že žáci se pravidelně nepodílí na plánování i realizaci aktivit EVVO a 8 % škol uvedlo, že žáci se nepodílí ani na realizaci aktivit EVVO ve škole. Obecně odpovědi, které zahrnovaly účast žáků na plánování aktivit EVVO – tedy účast, kterou považujeme za hodnotnější z hlediska koordinace EVVO ve škole – tvořily 22 % odpovědí, zatímco odpovědi, které zahrnovaly účast žáků na realizaci aktivit EVVO, tvořily 54 % odpovědí.

Téměř polovina škol míru zapojení žáků/studentů považuje za dostačující (48 %), dalších 30 % naopak za nevyhovující. V budoucnu školy stav nejčastěji plánují změnit (43 %), a to například následujícími způsoby:

- Do práce Ekotýmu zapojovat co největší počet žáků ze všech tříd, aby přenášeli podněty přímo do tříd;
- Žáci uskuteční anketu a zpracují ji. Cílem ankety bude zjistit co a jak lze konat ve smyslu EVVO;
- pochvaly, odměny;
- Ano, hodláme založit ekokoutek a prostřednictvím něj informovat a zapojit žáky. A také projekty;
- Rozšířit nabídku EVVO do volnočasových aktivit žáků;
- Budeme na žácích požadovat návrhy, které by bylo možné do EVVO zahrnout;
- Dát větší prostor iniciativě žáků;
- Na škole byl v letošním roce zřízen školní parlament, který by se měl v budoucnu aktivně podílet...;
- Bohužel jde spíše o osvětu, takže je to dost složité. Snažíme se hledat cesty se Studentskou radou,...;
- Jak, to je otázkou. Nevyhovující je totiž obecně pasivní postoj, snaha motivovat je, pár žáků se i snaží,...;
- Postupnou výchovou a zaměřením již na první ročníky prvního stupně.

Na gymnáziích je vyšší podíl případů, kdy se několik žáků/studentů se pravidelně podílí na navrhování, plánování i realizaci aktivit EVVO (24 %), zároveň však 49 % gymnázií považuje tento stav za nevyhovující a 54 % jej plánuje v budoucnu měnit. Na ostatních středních školách je vyšší podíl případů, kdy se studenti pravidelně nepodílí na plánování a realizaci, ani výlučně na realizaci aktivit EVVO (17 % a 16 %), 45 % ostatních SŠ považuje tento stav za nevyhovující a zároveň větší podíl těchto škol neví, zda bude stav v budoucnu měnit.

Školy do 30 žáků nejčastěji uvedly, že se všichni žáci pravidelně podílí na realizaci aktivit EVVO (až 33 %), a 33 % považuje tento stav za optimální. Procento škol, které odpovídaly tímto způsobem, klesalo přímo úměrně velikosti školy, co do počtu žáků. Školy nad 700 žáků nejčastěji uvedly, že se několik žáků pravidelně podílí na realizaci aktivit EVVO (46 %), a vykazovaly výrazně nižší podíl odpovědí, které zahrnovaly podíl žáků i na plánování aktivit EVVO ve škole (9 %). Tyto školy nejčastěji považují stav za nevyhovující (až 73 %).

Výrazně vyšší podíl škol, kde se všichni žáci pravidelně podílí na realizaci aktivit EVVO, vykazovaly kraje LBK (23 %), KVK (19 %) a MSK (18 %), naopak výrazně vyšší podíl škol, kde se žáci pravidelně nepodílí na plánování a realizaci aktivit EVVO, vykazoval JMK (20 %) a OLK (20 %). Nejvyšší podíl škol, kde se žáci nepodílí ani na realizaci aktivit EVVO, má JMK (19 %). Nejvyšší podíl škol, které považují stav za nevyhovující, je v krajích JMK, OLK a ZLK.

Rozdělení škol podle zapojení žáků / studentů do koordinace EVVO, viz B.1 – Graf 28. Zapojení žáků / studentů do koordinace EVVO podle typu školy, viz B.1 – Graf 29. Zapojení žáků / studentů do koordinace EVVO podle velikosti školy, viz B.1 – Graf 30.

21.1 Spolupracuje vaše škola s jinými organizacemi při plánování nebo koordinaci EVVO?

- škola v současnosti pravidelně plánuje aktivity v oblasti EVVO výlučně sama
- škola v současnosti příležitostně spolupracuje na plánování aktivit v oblasti EVVO (např. tvorbě delších projektů nebo školního programu EVVO) s organizacemi zvenčí
- škola v současnosti pravidelně spolupracuje na plánování aktivit v EVVO (např. tvorbě delších projektů nebo školního programu EVVO) s organizacemi zvenčí
- plánování aktivit v oblasti EVVO ve škole je v současnosti zajištěno formou služeb od organizací zvenčí
- škola v současnosti pravidelně neplánuje aktivity v oblasti EVVO

21.2 Budete v budoucnu nějakým způsobem měnit koordinaci EVVO ve škole ve spolupráci s jinými organizacemi (např. SEV)?

Školy nejčastěji v současnosti příležitostně spolupracují na plánování aktivit v oblasti EVVO (např. tvorbě delších projektů nebo školního programu EVVO) s organizacemi zvenčí (36 %), další čtvrtina uvedla, že si v současnosti aktivity v oblasti EVVO plánují výlučně sami. Celkem 59 % škol má v úmyslu v budoucnu více v této oblasti spolupracovat s organizacemi zvenčí. Do budoucna tedy existuje ze strany škol poptávka po intenzivnější externí spolupráci v tomto směru – například konzultacích nebo dalším vzdělávání ve tvorbě plánů pro EVVO.

Gymnázia nejčastěji spolupracují s organizacemi zvenčí pravidelně (uvedlo 41 %). 20 % ostatních středních škol uvedlo, že v současnosti pravidelně aktivity v oblasti EVVO neplánují. V plánech do budoucna se tyto školy nijak výrazně nelišily.

Při rozdělení škol podle velikosti školy s 31–100 žáky si na rozdíl od ostatních nejčastěji pravidelně plánují svoje aktivity EVVO výlučně samy (37 %), naopak školy nad 700 žáků spolupracují s organizacemi zvenčí příležitostně (36 %), pravidelně (36 %) nebo pravidelně neplánují vůbec (27 %). Obecně školy s více žáky častěji uváděly, že při plánování EVVO pravidelně spolupracují s organizacemi zvenčí.

Největší podíl škol, které si aktivity EVVO plánují výlučně samy, byl v JMK (44 %) a PDK (34 %), největší podíl škol, které pravidelně EVVO neplánují, byl v JMK (17 %) a USK (15 %).

Rozdělení škol podle spolupráce s jinými organizacemi v rámci plánování a koordinace EVVO viz B.1 – Graf 31.

22 Uved'te prosím, se kterými organizacemi škola spolupracuje při koordinaci nebo realizaci aktivit EVVO.

Respondenti měli možnost uvést až pět takových organizací nebo institucí jmenovitě. V praxi uvedli konkrétní názvy organizací nebo institucí (např.: SEV Oldřichov v Hájích, Lesy ČR, Asekol, KÚ Karlovarského kraje), obecná označení (například muzeum, OÚ, myslivecké sdružení, ekocentra, další školy, firmy na recyklaci odpadů, které navzájem odlišit nelze) i názvy programů a projektů místo názvů organizací (např.: Recyklohraní, M.R.K.E.V. – pokud bylo možné zjistit nositele projektu, byl při zpracování nositel zařazen jako spolupracující organizace).

Otázka byla zpracovaná dvěma způsoby: 1. četnosti výskytu názvů jednotlivých organizací nebo institucí, 2. uvedené organizace nebo instituce v dělení na nestátní neziskové organizace (NNO), orgány veřejné správy, organizace/instituce zřizované veřejnou správou, firmy a podniky, jiné organizace – tyto byly dále rozděleny podle hlavního zaměření činnosti na organizace/instituce zaměřené na EV, zaměřené na životní prostředí a zaměřené jinak.

Školy na pěti místech uvedly celkem 750 (různých) názvů organizací nebo institucí. Z těchto se v pořadí podle celkové četnosti vyskytly tyto:

Pořadí	Název organizace/instituce	Četnost	Poznámka
1.	Sdružení TEREZA	86 zmínek	<i>NNO zaměřená na EV, školám nabízí například program Ekoškola, GLOBE, Les ve škole, krajský koordinátor programu Škola pro udržitelný život, člen SSEV Pavučina</i>
2.	Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER	63 zmínek	<i>NNO zaměřená na EV, školám nabízí například program Škola pro udržitelný život, člen SSEV Pavučina</i>
3.	Vita – občanské sdružení Ost-rava	37 zmínek	<i>NNO zaměřená na EV, krajský koordinátor programu Škola pro udržitelný život, člen SSEV Pavučina</i>
4.	Lesy ČR	35 zmínek	<i>státní podnik/firma zaměřená jinak</i>
5.	Ekocentrum PALETA	33 zmínek	<i>NNO zaměřená na EV, krajský koordinátor programu Škola pro udržitelný život, člen SSEV Pavučina</i>
6.	Klub ekologické výchovy (KEV)	27 zmínek	<i>NNO zaměřená na EV, sdružuje školy i učitele zabývající se EV</i>
7.	SEV DIVIZNA při ZOO Liberec	25 zmínek	<i>organizace zřizovaná veřejnou správou zaměřená na EV, krajský koordinátor programu Ekoškola, krajský koordinátor programu Škola pro udržitelný život, člen SSEV Pavučina</i>
7.	EKO-KOM	25 zmínek	<i>podnik/firma zaměřená jinak</i>
8.	Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání Brno (vč. pobočky SEV Rychta Krásensko)	24 zmínek	<i>organizace zřizovaná veřejnou správou zaměřená na EV, krajský koordinátor programu Ekoškola a programu Škola pro udržitelný život, člen SSEV Pavučina</i>

Pořadí	Název organizace/instituce	Četnost	Poznámka
9.	Občanské sdružení Ametyst Plzeň	23 zmínek	NNO zaměřená na EV, člen SSEV Pavučina
10.	Chaloupky o.p.s.	22 zmínek	NNO zaměřená na EV, krajský koordinátor programu Škola pro udržitelný život, člen SSEV Pavučina
11.	Sluňákov – Centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s.	21 zmínek	NNO zaměřená na EV, člen SSEV Pavučina
12.	M.R.K.E.V. (Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy)	20 zmínek	program pro základní a střední školy nabízený SSEV Pavučina
13.	Český svaz ochránců přírody (ČSOP)	19 zmínek	NNO zaměřená na životní prostředí
14.	Asekol	18 zmínek	podnik/firma zaměřená jinak
14.	Krkonošský národní park (KRNAP)	18 zmínek	organizace zřizovaná veřejnou správou zaměřená na životní prostředí
15.	obec nebo obecní úřad bez bližšího určení	17 zmínek	orgán veřejné správy zaměřený jinak
15.	Středisko ekologické výchovy Libereckého kraje (STŘEVLIK)	17 zmínek	organizace zřizovaná veřejnou správou zaměřená na EV, člen SSEV Pavučina

Celkem 35 % škol neuvedlo žádnou spolupracující organizaci. U ostatních škol 28 % uvedlo na 1. místě NNO zaměřené na environmentální/ekologickou výchovu. Ostatní typy spolupracujících organizací měly podstatně menší zastoupení, například orgány veřejné správy jinak zaměřené (Policie ČR, městský úřad, obec Třeboň, magistrát města Chrudim, Krajský úřad Olomouc, MŠMT Praha aj., 6 %), organizace zřizované veřejnou správou zaměřené na životní prostředí (CHKO, ZOO Liberec, Podkrušnohorský zoopark Chomutov aj., 5 %), organizace zřizované veřejnou správou zaměřené jinak (Ekogymnázium Poděbrady, Agrární komora, technické služby města, Lázeňské lesy, DDM Sokolov aj., 5 %).

Na všech pěti místech souhrnně 55 % škol uvedlo jako spolupracující organizace či instituce NNO zaměřené na EV, 30 % škol uvedlo organizace zřizované veřejnou správou zaměřené jinak a 27 % škol uvedlo firmy nebo podniky zaměřené jinak (převážně firmy zajišťující odvoz vytríděných komodit).

23 Odkud čerpáte informace pro výuku a další činnosti v oblasti EVVO?

- zapojení v některé z regionálních nebo celostátních sítí škol se zájmem o EV
- odborné knihy a odborné časopisy

- učebnice zaměřené na EV
- populární časopisy, denní tisk
- internet
- televize a rozhlas
- konzultace, poradenství a informační servis nabízené středisky ekologické výchovy nebo jinými organizacemi činnými v oblasti EV, ekologie, ochrany ŽP apod.
- jiné organizace než jsou výše uvedené (správy NP a CHKO, muzea, zoo, botanické zahrady, výzkumné ústavy apod.)
- úřady veřejné správy (obecné úřady, úřady městských částí, krajské úřady, ministerstva apod.)
- na seminářích dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků
- od jiných učitelů nebo jiných škol
- žádné z uvedených
- jiné

Respondenti měli možnost uvést více odpovědí. Celkově nejčastěji uváděli internet (96 %), odborné knihy a odborné časopisy (85 %), semináře DVPP (73 %) a populární časopisy a denní tisk (73 %). Od jiných učitelů nebo z jiných škol čerpá více než polovina škol zapojených v průzkumu (53 %).

Gymnázia ve srovnání s průměrem větším dílem čerpají informace především ze zapojení v sítích škol se zájmem o EV (52 %), od dalších organizací typu správy CHKO a NP, muzea, ZOO apod. (72 %). Ostatní střední školy naopak čerpají informace z některých zdrojů menším dílem než je průměr, především ze zapojení v sítích škol se zájmem o EV (26 %), na seminářích DVPP (59 %) a od jiných učitelů či škol (34 %).

Školy s 301–500 žáky obecně uváděly většinu nabízených zdrojů informací častěji než školy jiných velikostí, významně častěji např. na seminářích DVPP (86 %). Míra využití jednotlivých informačních zdrojů roste přímo úměrně s velikostí školy až po školy s 500 žáky, především např. využití poradenství a informačního servisu středisek ekologické výchovy.

V krajích se projeví větší rozdíly zejména ve využití následujících informačních zdrojů

- zapojení v sítích škol: největší podíl v KHK (50 %), OLK (45 %), PDK (45 %), nejmenší podíl v KVK (20 %);
- konzultace, poradenství a informační servis SEV: největší podíl v MSK (71 %), PDK (71 %) a KHK (70 %), nejmenší podíl v OLK (43 %) a KVK (48 %);
- jiné organizace typu správ CHKO, NP, muzea, ZOO aj.: největší podíl v LBK (79 %), USK (75 %) a KHK (73 %), nejmenší podíl v OLK (42 %) a na Vys (47 %);
- od jiných učitelů nebo jiných škol: největší podíl v USK (72 %), JMK (65 %) a KHK (63 %), nejmenší podíl v OLK (34 %) a JČK (38 %).

V. DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ PRACOVNÍKŮ ŠKOLY

- 24.1 Absolvuje nebo absolvovala osoba koordinující EVVO ve škole nějaké školení, seminář nebo kurz v rámci dalšího vzdělávání v oblasti EVVO?**
- 24.2 Označte prosím všechny formy dalšího vzdělávání v oblasti EVVO, které osoba koordinující EVVO ve škole navštěvuje nebo navštívila:**
- tzv. specializační studium (studium k výkonu specializované činnosti v oblasti environmentální výchovy“, podle Vyhlášky č. 317/2005 Sb. a navazujícího Standardu, které má dotaci 250 vyučovacích hodin)
 - DVPP většího rozsahu (tedy delší než jeden den nebo cykly navazujících seminářů apod.)
 - DVPP menšího rozsahu (tedy několikahodinové až jednodenní semináře a konference apod.)
 - jiné
- 24.3 Osoba koordinující EVVO ve škole absolvuje kurz(y) DVPP většího rozsahu:**
- absolvoval/a jednorázově
 - zpravidla absolvuje opakovaně (absolvoval/a nejméně dvakrát)
- 24.4 Plánuje škola situaci ve vzdělávání osoby koordinující EVVO ve škole kurzy DVPP většího rozsahu v budoucnu měnit?**
- ne, v budoucnu škola stav nebude měnit
 - ano, v budoucnu škola bude takových seminářů dalšího vzdělávání využívat více
 - ano, v budoucnu škola bude takových seminářů dalšího vzdělávání využívat méně
 - nedokážu posoudit
- 24.5 Osoba koordinující EVVO ve škole absolvuje kurz(y) DVPP menšího rozsahu:**
- absolvoval/a jednorázově
 - zpravidla absolvuje opakovaně (absolvoval/a nejméně dvakrát)
- 24.6 Plánuje škola situaci ve vzdělávání školního koordinátora EVVO kurzy DVPP menšího rozsahu v budoucnu měnit?**
- ne, v budoucnu škola stav nebude měnit
 - ano, v budoucnu škola bude takových seminářů dalšího vzdělávání využívat více
 - ano, v budoucnu škola bude takových seminářů dalšího vzdělávání využívat méně
 - nedokážu posoudit
- 24.7 Plánuje škola umožnit osobě koordinující EVVO ve škole navštěvovat specializační studium?**

Koordinující osoba pro oblast EVVO (dále jen koordinátor, vztahuje se na formálně pověřené i nepověřené osoby) se vzdělává celkově na 71 % škol, na 26 % škol se nevzdělává (platí pro všechny školy, kde má někdo koordinaci EVVO na starosti bez ohledu na formální pověření, dále jen koordinátor). Z toho 27 % koordinátorů absoljuje nebo absolvovalo tzv. specializační studium, 22 % vícedenní nebo cyklické semináře a 77 % několikahodinové až jednodenní semináře. Z jiných forem DVPP školy častěji uváděly především „neúplné specializační studium v rozsahu 150 vyučovacích hodin“. Koordinátor vícedenní semináře zpravidla absoljuje opakovaně (69 %), 41 % škol uvedlo, že v budoucnu chce takových seminářů využívat více. Několikahodinové až jednodenní semináře absoljuje zpravidla opakovaně (70 %) a 50 % škol uvedlo, že v budoucnu jich budou využívat více. 30 % škol v budoucnu plánuje umožnit koordinátorovi specializační studium (v rozsahu 250 vyuč. hodin), ale nejčastěji školy neví (47 %).

Na ostatních středních školách se dál vzdělává menší podíl koordinátorů (65 %), z toho jich méně absoljuje vícedenní semináře (14 %), pokud ano, ve srovnání s průměrem pak častěji opakovaně (82 %). Na gymnáziích je největší podíl koordinátorů, kteří absolvovali specializační studium (32 %), a více jich absoljuje vícedenní semináře (28 %), častěji jednorázově (39 %). Ve srovnání s průměrem má více gymnázií v plánu umožnit koordinátorovi v budoucnu specializační studium (35 %).

Nejmenší podíl koordinátorů se vzdělává na školách do 30 žáků (55 %), nejvíce na školách nad 700 žáků (89 %). Ve školách velikostí do 100 žáků se koordinátoři dále vzdělávají ve srovnání s průměrem častěji prostřednictvím několikahodinových až jednodenních seminářů, které navíc častěji absolvují jednorázově. Ve školách nad 301 žáků se koordinátoři naopak vzdělávají častěji formou specializačního studia a vícedenních seminářů (až 29 %) na úkor kratších seminářů, několikahodinové až jednodenní semináře ale častěji navštěvují opakovaně. Největší podíl škol, které mají v plánu umožnit koordinátorovi specializační studium, je na školách s 301–500 žáky (42 %).

Největší podíl koordinátorů se vzdělává v PDK (82 %), LBK (77 %) a PLK (74 %), nejmenší podíl naopak v JMK (58 %) a KVK (59 %). Specializační studium absolvovalo nebo absoljuje největší podíl koordinátorů v SČK (44 %, na úkor kratších seminářů), USK (42 %) a KHK (40 % a zároveň i větší podíl dalších forem DVPP), nejmenší podíl koordinátorů v krajích ZLK (12 %, zároveň méně vícedenních seminářů a více kratších), PLK (15 %, zároveň méně vícedenních a více kratších seminářů) a PDK (16 %, zároveň i méně vícedenních seminářů). Pokud koordinátor absoljuje vícedenní semináře, zpravidla tak dělá opakovaně zejména v krajích JČK (100 %), KHK (91 %) a PLK (83 %). Pokud navštěvuje několikahodinové až jednodenní semináře, pak je navštěvuje opakovaně především v krajích OLK (85 %), PLK (82 %) a USK (77 %). V budoucnu chtějí školy odebírat více kratších i delších seminářů DVPP pro koordinátory především v JMK, Vys, USK a KVK. O specializační studia je zájem především v LBK (46 %), SČK (41 %) a USK (41 %), nejmenší naopak v JČK (15 %), KHK (18 %) a Vys (19 %).

Pozn.: Pro podrobné vyhodnocení stavu EVVO ve škole v závislosti na tom, zda byl koordinátor proškolen v rámci specializačního studia, viz část B.3 – Klíčové faktory.

Rozdělení škol podle forem dalšího vzdělávání koordinátora EVVO viz B.1 – Graf 32. Další vzdělávání koordinátora EVVO podle typu školy viz B.1 – Graf 33. Další vzdělávání koordinátora EVVO podle velikosti školy viz B.1 – Graf 34.

- 25.1 Absolvují nebo absolvovali někteří z ostatních učitelů (vyjma školního koordinátora EVVO a řídících pracovníků školy) nějaké školení, seminář nebo kurz v rámci dalšího vzdělávání v oblasti EVVO?
- 25.2 Označte prosím všechny formy dalšího vzdělávání, které ostatní učitelé navštěvují nebo navštívili:
- DVPP většího rozsahu (tedy delší než jeden den nebo cykly navazujících seminářů apod.)
 - DVPP menšího rozsahu (tedy několikahodinové až jednodenní semináře a konference apod.)
 - jiné
- 25.3 Ostatní učitelé kurz(y) DVPP většího rozsahu: (u každého učitele může být situace jiná, odhadněte proto převažující stav na vaší škole)
- absolvoval/a jednorázově
 - zpravidla absolvuje opakovaně (absolvoval/a nejméně dvakrát)
- 25.4 Kolik učitelů to asi je?
- 25.5 Plánuje škola situaci v dalším vzdělávání ostatních učitelů kurzy DVPP většího rozsahu v budoucnu měnit?
- ne, v budoucnu škola stav nebude měnit
 - ano, v budoucnu škola bude takových seminářů dalšího vzdělávání využívat více
 - ano, v budoucnu škola bude takových seminářů dalšího vzdělávání využívat méně
 - nedokážu posoudit
- 25.6 Ostatní učitelé kurz(y) DVPP menšího rozsahu: (u každého učitele může být situace jiná, odhadněte proto převažující stav na vaší škole)
- absolvoval/a jednorázově
 - zpravidla absolvuje opakovaně (absolvoval/a nejméně dvakrát)
- 25.7 Kolik učitelů to asi je?
- 25.8 Plánuje škola situaci v dalším vzdělávání ostatních učitelů kurzy DVPP menšího rozsahu v budoucnu měnit?
- ne, v budoucnu škola stav nebude měnit
 - ano, v budoucnu škola bude takových seminářů dalšího vzdělávání využívat více
 - ano, v budoucnu škola bude takových seminářů dalšího vzdělávání využívat méně
 - nedokážu posoudit

Převažují školy, kde se ostatní učitelé nevzdělávají (43 %), pokud se vzdělávají, pak převážně formou několikahodinových až jednodenních seminářů (91 %), vícedenní semináře absolvuje 18 %. Vícedenní semináře absolvují převážně jednorázově (75 %) a průměrně 8 učitelů, kratší

semináře absolvují také převážně jednorázově (68 %) a průměrně je absolvuje 7 učitelů. Respondenti situaci do budoucna převážně nedokázali posoudit (uvedlo 42 až 51 %).

Na gymnáziích se ostatní učitelé častěji dále vzdělávají (uvedlo 54 %), vícedenní semináře absolvují ještě častěji jednorázově a méně často opakovaně, naopak kratší semináře absolvují častěji zpravidla opakovaně (50 %). Mezi ostatními SŠ převažují školy, kde se ostatní učitelé dál nevzdělávají (uvedlo 51 %), pokud se dále vzdělávají, pak mírně častěji formou vícedenních seminářů než je průměr, které také častěji absolvují opakovaně.

Ve školách velikosti do 300 žáků se nejčastěji ostatní učitelé dále nevzdělávají (45 až 51 %), ve školách nad 300 žáků je situace opačná a převažují školy, kde se učitelé dále vzdělávají (48 až 55 %). Mezi školami s 31–100 žáky je oproti průměru větší podíl těch, kde se ostatní učitelé vzdělávají formou vícedenních seminářů (26 %). Kratší semináře učitelé absolvují bez rozdílu zpravidla jednorázově, delší semináře ve školách nad 500 žáků častěji opakovaně.

Největší podíl škol, kde se ostatní učitelé dál vzdělávají, je v KHK (48 %), ZLK a LBK (47 %), nejmenší naopak v KVK (30 %) a OLK (36 %). V KHK (29 %) a JMK (28 %) se učitelé častěji vzdělávají formou vícedenních seminářů, naopak podstatně méně často v PLK (4 %) a na Vys (8 %). Do budoucna plánují školy odebrat více vícedenních seminářů pro ostatní učitele především v USK (42 %), LBK (34 %) a JMK (33 %), a více několikahodinových až jednodenních seminářů v JMK (52 %), KVK, LBK, USK, Vys (50 %).

Pozn.: Pro podrobné vyhodnocení stavu EVVO ve škole v závislosti na dalším vzdělávání pedagogického sboru v EVVO viz část B.3 – Klíčové faktory.

- 26.1 Absolvují nebo absolvovali někteří z řídicích pracovníků školy (vyjma školního koordinátora EVVO) nějaké školení, seminář nebo kurz v rámci dalšího vzdělávání v oblasti EVVO?**
- 26.2 Označte prosím všechny formy dalšího vzdělávání, které řídicí pracovníci navštěvují nebo navštívili:**
- DVPP většího rozsahu (tedy delší než jeden den nebo cykly navazujících seminářů apod.)
 - DVPP menšího rozsahu (tedy několikahodinové až jednodenní semináře a konference apod.)
 - jiné
- 26.3 Řídicí pracovníci kurz(y) DVPP většího rozsahu: (u každého pracovníka může být situace jiná, odhadněte proto převažující stav na vaší škole)**
- absolvoval/a jednorázově
 - zpravidla absolvuje opakovaně (absolvoval/a nejméně dvakrát)
- 26.4 Kolik řídicích pracovníků to asi je?**
- 26.5 Plánuje škola situaci v dalším vzdělávání řídicích pracovníků kurzy DVPP většího rozsahu v budoucnu měnit?**
- ne, v budoucnu škola stav nebude měnit

- ano, v budoucnu škola bude takových seminářů dalšího vzdělávání využívat více
- ano, v budoucnu škola bude takových seminářů dalšího vzdělávání využívat méně
- nedokážu posoudit

26.6 Řídící pracovníci kurz(y) DVVP menšího rozsahu: (u každého pracovníka může být situace jiná, odhadněte proto převažující stav na vaší škole)

- absolvoval/a jednorázově
- zpravidla absolvuje opakovaně (absolvoval/a nejméně dvakrát)

26.7 Kolik řídících pracovníků to asi je?

26.8 Plánuje škola situaci v dalším vzdělávání řídících pracovníků kurzy DVPP menšího rozsahu v budoucnu měnit?

- ne, v budoucnu škola stav nebude měnit
- ano, v budoucnu škola bude takových seminářů dalšího vzdělávání využívat více
- ano, v budoucnu škola bude takových seminářů dalšího vzdělávání využívat méně
- nedokážu posoudit

Celkově se vzdělává 24 % řídících pracovníků (37 % respondentů neví), z toho 20 % uvedlo vícedenní semináře (převážně jednorázově) a 88 % několikahodinové nebo jednodenní semináře (převážně jednorázově), typicky absolvuje jedna osoba ze školy. Respondenti převážně nedokázali posoudit plány školy v tomto směru do budoucna (neví 61, resp. 57 %).

V gymnáziích a ostatních SŠ se vzdělávají méně často (uvedlo 18 %, resp. 13 %), klesá také podíl vícedenních seminářů (15, resp. 11 %).

Nejčastěji se dál vzdělávají řídící pracovníci ve školách velikosti 301–500 žáků a nad 700 žáků (zároveň častěji kratší semináře a méně často vícedenní semináře), nejméně často ve školách 501–700 žáků (ale častěji vícedenní semináře než je průměr). Do budoucna chtějí semináře pro řídící pracovníky více odebírat zejména školy do 100 žáků.

Řídící pracovníci se vzdělávají častěji na školách v PDK (29 %) a na Vys (28 %), méně často naopak v KVK (17 %). Do budoucna chtějí školy odebírat více vícedenních seminářů zejména v PDK, JMK (22 %) a na Vys (20 %), kratších seminářů více zejména na Vys (35 %), v KVK (33 %) a LBK (32 %).

Pozn.: Pro podrobné vyhodnocení stavu EVVO ve škole v závislosti na dalším vzdělávání řídících pracovníků školy v EVVO viz část B.3 – Klíčové faktory...

27.1 Jaká témata dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti EVVO vás zajímají? Doplňte prosím konkrétní témata, která vás zajímají nejvíce.

- odborná témata EV
- metody využívané v EV
- koordinační dovednosti pro oblast EV ve škole (komunikace s kolegy a dalšími partnery, plánování dlouhodobé i krátkodobé aj.)

- **získávání finančních prostředků pro účely EV ve škole**

- 27.2 **Jaká konkrétní odborná témata EV vás zajímají?**
- 27.3 **Jaké konkrétní metody využívané v EV vás zajímají?**
- 27.4 **Jaké konkrétní koordinační dovednosti pro oblast EV ve škole (komunikace s kolegy a dalšími partnery, plánování dlouhodobé i krátkodobé aj.) vás zajímají?**
- 27.5 **Jaké konkrétní formy získávání finančních prostředků pro účely EV ve škole vás zajímají?**
- 27.6 **A jaká témata v dalším vzdělávání v oblasti EVVO podle vás zatím nejsou nabízena, ale měli byste o ně zájem?**
- 27.7 **Jaká konkrétní odborná témata EV vás zajímají?**
- 27.8 **Jaké konkrétní metody využívané v EV vás zajímají?**
- 27.9 **Jaké konkrétní koordinační dovednosti pro oblast EV ve škole (komunikace s kolegy a dalšími partnery, plánování dlouhodobé i krátkodobé aj.) vás zajímají?**
- 27.10 **Jaké konkrétní formy získávání finančních prostředků pro účely EV ve škole vás zajímají?**

Školy celkově zajímají témata DVPP v EVVO v pořadí: získávání finančních prostředků pro účely EV ve škole (uvedlo 60 %), metody využívané v EV (58 %), odborná témata EV (46 %), koordinační dovednosti pro oblast EV ve škole (komunikace s kolegy a dalšími partnery, plánování dlouhodobé i krátkodobé aj.) (33 %). Z témat, které jim zatím v nabídce chybí, jsou to především semináře o získávání finančních prostředků pro účely EV ve škole (uvedlo 35 %).

Ve srovnání s průměrem ZŠ méně často uváděly odborná témata EV (41 %), gymnázia je naopak uváděla podstatně častěji (70 %), ostatní SŠ uváděly častěji odborná témata EV (56 %) a méně často metody EV (48 %). Základní školy se chtějí celkově vzdělávat především v získávání finančních prostředků a v metodách EV (na základních školách je zpravidla větší prostor a dokonce potřeba využívat aktivní vyučovací metody, s nimiž má řada učitelů zatím jen malé zkušenosti), gymnázia naopak v odborných tématech EV (výuka EV tady tradičně klade důraz na vysokou odbornost a méně na podání).

Školy do 100 žáků uváděly méně často odborná témata EV a koordinační dovednosti pro oblast EV ve škole. Školy o 301–500 žácích uváděly všechna témata DVPP častěji než školy jiných velikostí, především však odborná témata EV. Školy nad 500 žáků uváděly častěji než průměr koordinační dovednosti pro oblast EV ve škole.

Největší zájem o semináře na téma koordinační dovednosti pro oblast EV ve škole projevily školy v KVK (46 %) a ZLK (42 %), největší zájem o semináře na téma získávání finančních prostředků pro účely EV ve škole projevily školy v LBK, MSK (68 %) a JČK (66 %).

Témata seminářů DVPP preferovaná školami viz B.1 – Graf 35.

VI. MATERIÁLNÍ VYBAVENÍ A PROVOZ ŠKOLY VE VZTAHU K EVVO

Pro tuto oblast byla vytvořena škála založená na otázkách 28.2, 28.3, 28.4, 28.5, 28.6, 28.7, 28.8, 28.9, 28.10, 28.11, 28.12, 30.1, 30.2 nebo jejich částech, které považujeme za klíčové pro určení míry cílené ekologizace provozu školy (specifikace této škály viz příloha B.3 – Tabulka

1c). Uvádíme nejdříve výsledek hodnocení ekologizace provozu školy podle této škály a poté dílčí popis dílčích výsledků v rámci všech otázek v této části dotazníku.

Z praktických důvodů byly pro cílenou ekologizaci připraveny dvě škály. První z nich byla vymezena takto:

- školy, které cíleně realizují ekologizaci provozu (61 bodů a více);
- školy, které provádí kroky k ekologizaci provozu (41–60 bodů);
- školy, které realizují drobné prvky v ekologizaci provozu (16–40 bodů);
- školy, které nevěnují ekologickému provozu pozornost (0–15 bodů).

Tuto škálu jsme použili k tomu, abychom si udělali obraz o celkovém rozdělení škol v oblasti šetrného provozu. Většina škol (71 %) spadá do kategorie, která realizuje drobné prvky v ekologizaci provozu, dalších 20 % škol provádí kroky k ekologizaci provozu. Celkem 8 % škol cíleně ekologizaci provozu nevěnuje pozornost a 1 % cíleně ekologizuje svůj provoz (maximální počet dosažených bodů byl 69).

Taková škála však není využitelná při dalším vyhodnocení podle typu školy, krajů, skóre koordinace apod., protože do obou extrémů (cílená ekologizace a nevěnují ekologizaci pozornost) spadá příliš malý počet škol, aby měl jakýkoliv statistický význam.

Pro podrobnější zpracování výsledků ze škol jsme použili následující škálu se zmírněnými bodovými hranicemi:

- kategorie A – školy, kde je ekologizace provozu silná (50 bodů a více);
- kategorie B – školy, kde je ekologizace provozu značná (30–49 bodů);
- kategorie C – školy, kde je ekologizace provozu zřejmá (20–29 bodů);
- kategorie D – školy, kde je ekologizace provozu slabá (0–19 bodů).

Průměrné skóre škol v ekologizaci provozu bylo 31 bodů. Jen mírně vyšší skóre měly základní školy (32 bodů, více ZŠ spadalo do kategorie B), gymnázia naopak nižší (25 bodů, více gymnázií spadalo do kategorie D).

Mezi školami různé velikosti měly nejvyšší průměrné skóre v ekologizaci malé školy do 30 žáků (35 bodů) a školy o 31–100 žácích (34 bodů). Mezi školami do 100 žáků převládají školy v kategorii B. Nejnižší průměrné skóre dosáhly školy o 501–700 žácích (28 bodů), z nichž až čtvrtina spadá do kategorie D.

V krajích měly výrazně vyšší průměrná skóre školy v LBK (36 bodů, nejvyšší podíl škol v kategorii A – 16 % a další více než polovina škola spadá do kategorie B), Vys (35 bodů, více než polovina škol spadá do kategorie B) a PDK (33 bodů). Výrazně nižší průměrné skóre měly školy v JMK (27 bodů) a téměř třetina škol tady spadala do kategorie D.

Rozdělení škol podle dosaženého skóre na škále cílené ekologizace provozu viz B.1 – Graf 36. Rozdělení škol podle dosaženého skóre na škále cílené ekologizace provozu viz B.1 – Graf 37. Rozdělení škol na škále cílené ekologizace provozu podle typu školy viz B.1 – Graf 38. Rozdělení škol na škále cílené ekologizace provozu podle velikosti školy viz B.1 – Graf 39.

28.1 Má vaše škola zpracovaný ekologický audit?

(Ekologickým auditem máme na mysli audit, který se provádí především v rámci některých dlouhodobých programů zaměřených na udržitelný provoz školy, např. Ekoškola, Škola pro udržitelný život aj.)

Celkem 12 % škol uvedlo, že mají zpracovaný ekologický audit, přitom nejvíce takových škol bylo mezi ostatními SŠ (15 %) a mezi školami nad 700 žáků (27 %) a školami s 301–500 žáky (17 %). V krajích jich nejvíce bylo v JČK (20 %) a USK (17 %).

28.2 Jaká opatření ve vaší škole mají za cíl snížit spotřebu tepla?

- **zdi budovy jsou zateplený (izolovány)**
- **máme instalovaná okna s dobrými izolačními vlastnostmi**
- **na topeních jsou instalované regulační ventily**
- **topení se v nepoužívaných místnostech, přes noc nebo o víkendech systematicky vypíná**
- **rekuperace tepla**
- **máme instalovaný kotel určený ke spalování biomasy**
- **jiné**

28.3 Jaká jiná materiální opatření s cílem snížit spotřebu tepla ve škole uplatňujete?

Mezi dílčími opatřeními ke snížení spotřeby tepla ve škole vedlo systematické vypínání topení přes noc nebo o víkendech (uvedlo 77 % škol) a regulační ventily na topení (72 %). Nejméně frekventovaným opatřením je instalace kotle na biomasu (1,4 %) a využívání rekuperace tepla (9 %). Z dalších opatření respondenti nejčastěji uváděli především: solární panely (kolektory), tepelná čerpadla, izolace dveří a radiátorů (hliníkové fólie), zateplení stropů, tepelná izolace podlahy, ale i opatření závislá na lidském faktoru, jako je např.: optimalizace větrání, učení dětí zavírání dveří a další.

Mezi různými typy škol nevznikly větší rozdíly: na gymnáziích mají méně často zateplené zdi (uvedlo 18 % gymnázií), ale častěji instalované regulační ventily na topení (85 %), v ostatních SŠ častěji systematicky vypínají topení přes noc nebo o víkendech (82 %).

Malé školy do 30 žáků často uplatňují tato opatření méně než jiné školy, s výjimkou systematického vypínání topení. Školy velikosti 301–500 žáků mají častěji instalované regulační ventily, ale naopak méně často systematicky topení vypínají, školy velikosti 501–700 žáků mají častěji kvalitní okna a zateplené zdi než průměr, velké školy nad 700 žáků mají podstatně méně často kvalitní okna a naopak častěji systematicky vypínají topení.

Co se týče nákladnějších materiálních opatření typu kvalitní okna a zateplení zdí, jsou na tom nadprůměrně dobře kraje ZLK, Vys, KVK a JMK, naopak hůř než jinde jsou zajištěny školy v krajích PDK, USK, KHK, v MSK chybí především zateplení zdí. Méně běžná opatření typu rekuperace tepla využívají školy častěji především v OLK, PDK, KHK.

Opatření ke snížení spotřeby tepla ve školách viz B.1 – Graf 40.

28.4 Jaká opatření ve vaší škole mají za cíl snížit především spotřebu elektrické energie?

- obnovitelné zdroje energie (např. fotovoltaické panely, solární panely)
- osvětlení (některých) prostor je řízeno automaticky (fotobuňkou, pohybovými senzory)
- místo běžných žárovek instalujeme tzv. „úsporné žárovky“ (kompaktní zářivky navíc vedle standardních lineárních)
- počítače a další spotřebiče se systematicky (např. centrálně) vypínají přes noc a o víkendech
- nakupujeme přednostně šetrné elektrospotřebiče
- jiné

28.5 Jaká jiná opatření s cílem snížit spotřebu elektrické energie ve škole uplatňujete?

Mezi dílčími opatřeními ke snížení spotřeby elektřiny ve školách je nejčastější systematické vypínání spotřebičů přes noc a o víkendech (80 %) a nákup přednostně šetrných elektrospotřebičů (70 %). Málo časté jsou naopak obnovitelné zdroje, jako jsou např. fotovoltaické (solární) panely (11 %) – ty se však objevily i v doplňkových opatřeních, které školy uplatňují ke snížení spotřeby tepla. Z dalších opatření respondenti častěji uváděli především taková, která jsou závislá na lidském faktoru nebo podporující lidský faktor při šetření elektrickou energií: označení vypínačů cedulkami nebo nálepkami (šetři/zhasni), zhasínání, důsledná kontrola vypínání světel na WC, třídách a v dalších místnostech školy, kontrola osvětlení (učitelským) dozorem, vypínání spotřebičů ze sítě, plakáty propagující větrání, zhasínání světel v prázdných třídách na dveřích.

Gymnázia přitom častěji využívají obnovitelné zdroje (uvedlo 15 %), ale nakupují méně často šetrné elektrospotřebiče (52 %), ostatní SŠ mají častěji osvětlení řízené automaticky (29 %).

Menší školy do 100 žáků méně často využívají obnovitelné zdroje energie a automatické řízení osvětlení, ale častěji než jiné školy nakupují úsporné žárovky, šetrné elektrospotřebiče a systematicky spotřebiče vypínají. Velké školy nad 700 žáků častěji využívají obnovitelné zdroje a automatické řízení osvětlení, instalují však méně úsporných žárovek a méně často systematicky vypínají spotřebiče.

Méně běžná opatření, jako jsou obnovitelné zdroje energie, jsou nejčastější ve školách v OLK a KHK, systematickému vypínání spotřebičů věnují největší pozornost školy v PDK, PLK a MSK.

Opatření ke snížení spotřeby elektrické energie ve školách viz B.1 – Graf 41.

28.6 Jaká opatření ve vaší škole mají za cíl snížit spotřebu vody?

- máme instalované pákové baterie
- baterie jsou „na fotobuňku“
- na WC je instalováno duální (dvojitě, 6/3 l) splachování
- na WC je možnost zastavení splachování

- **splachování na WC je řízeno automaticky („na fotobuňku“)**
- **sbíráme dešťovou vodu pro využití např. ke splachování nebo ve školní zahradě**
- **jiné**

28.7 Jaká jiná opatření s cílem snížit spotřebu vody ve škole uplatňujete?

Celkově mají školy nejčastěji instalované pákové baterie (70 %), všechna ostatní nabízená opatření uplatňují podstatně méně – např. duální splachování WC (47 %), sběr a následné využití dešťové vody (15 %), nejméně často pak baterie na fotobuňku (12 %). Z dalších opatření ke snížení spotřeby vody školy uvedly například: perlátory na bateriích, vlastní zdroj užitkové vody/na zahradě vlastní studny, pravidelné kontroly nebo měření spotřeby, kontrola kohoutků v umývárkách a další.

Některá z těchto opatření jsou silně ovlivněná typem školy – například gymnázia velice zřídka sbírají a využívají dešťovou vodu a naopak častěji mají instalované pákové baterie a duální splachování. Gymnázia také méně než jiné školy využívají splachování s možností zastavení.

Menší školy do 100 žáků ve srovnání s průměrem častěji využívají baterie na fotobuňku i splachování s možností zastavení, mírně častěji sbírají a využívají dešťovou vodu. Školy velikosti 301–700 žáků častěji využívají duální splachování WC. Školy nad 700 žáků velmi často využívají baterie na fotobuňku (až 43 %) a splachování WC na fotobuňku (29 %), častěji možnost zastavení splachování WC (29 %) (takto velké odchylky však mohou být způsobeny velmi malým počtem těchto škol).

Školy v OLK, SČK, KVK a ZLK mají ve srovnání s republikovým průměrem častěji instalovány pákové baterie, naopak v JČK, MSK a PLK je škol málo instalovány méně často. Školy v JMK a PDK mají podstatně častěji baterie na fotobuňku. Dešťovou vodu sbírají a využívají častěji školy v PDK, Vys, USK a LBK.

Opatření ke snížení spotřeby vody ve školách viz B.1 – Graf 42.

28.8 Jaká opatření ve vaší škole mají za cíl snížit produkci odpadu?

- **používáme recyklovaný papír (aspoň částečně v kanceláři, ve sborovně apod., tisk, obálky, sešity)**
- **dokumenty tiskneme zpravidla oboustranně**
- **ve škole je zajištěna možnost systematicky třídit odpady alespoň na dvě složky**
- **pro vytríděné komodity je zajištěn systematický odběr nebo odvoz**
- **bioodpad (ze školní jídelny či zahrady) si aspoň částečně sami kompostujeme**
- **jiné**

28.9 Jaké druhy odpadu třídíte?

- **papír**
- **plasty**
- **sklo**

- nápojové kartony
- kompostovatelný odpad
- hliník
- jiné kovy
- nebezpečný odpad (baterie, apod.)

28.10 Jaká jiná opatření s cílem snížit produkci odpadu ve škole uplatňujete?

Opatření ke snížení produkce odpadu se školy ze všech možných opatření k ekologizaci provozu věnují nejvíce – možnost systematicky třídit odpad je zajištěna na 92 % škol, systematický odvoz pro vytríděné komodity je zajištěn na 90 % škol, tiskne zpravidla oboustranně 88 % škol, recyklovaný papír aspoň částečně používá 72 % škol. Nejméně škol aspoň částečně kompostuje bioodpad (36 %). Druhy odpadu se ve školách třídí v tomto pořadí podle četnosti výskytu: papír (97 %), plasty (97 %), nebezpečný odpad (64 %), sklo, nápojové kartony, kompostovatelný odpad, hliník (19 %) a jiné kovy (možnost třídit jednotlivé druhy odpadu je však často dána spíše podmínkami v obci). Jako další opatření školy uvedly například: intenzivní tlak na studenty, jídelna odebírá část potravin ve vratných obalech, kontroly ekohlídek, vnitřní Intranet – úspora papíru, zbytky z jídelny pro domácí zvířata. Školy také často mezi dalšími opatřeními uváděly příležitostní sběry papíru, baterií apod.

Takto vysoké procento škol se zavedeným systematickým tříděním odpadu je překvapivé a odporuje například zkušenostem koordinátorů z hlubších inspekcí ve školách zapojených v programu Ekoškola, který je zaměřen na ekologizaci provozu školy a přesto nevykazuje takto pozitivní výsledky. Domníváme se, že výsledek mohl být zkreslen hodně širokým výkladem otázky – minimálním naplněním „možnosti systematicky třídit odpad“ může být i umístění kontejneru na plast před školou, je to však opatření bez většího vlivu na žáky školy.

Jednotlivé typy škol se příliš nelišily v uplatňování jednotlivých opatření, až na gymnázia, která ve srovnání s průměrem nejméně používají recyklovaný papír (60 %) i oboustranně tisknou (80 %) a kompostují (16 %).

Školy do 100 žáků a nad 700 žáků častěji využívají recyklovaný papír. Školy do 30 žáků nejčastěji ze všech kompostují bioodpad (51 %).

Školy v LBK, ZLK a PDK častěji využívají recyklovaný papír, v LBK, PLK a USK častěji zpravidla oboustranně tisknou. Nejvíce kompostují školy v LBK, Vys a KHK.

Opatření ke snížení produkce odpadu ve školách viz B.1 – Graf 43.

28.11 Jaká další opatření ve škole uplatňujete při úklidu, stravování nebo občerstvení?

- nakupujeme ekologické čisticí prostředky pro úklid a mytí nádobí ve školní jídelně
- nakupujeme další ekologicky šetrné výrobky
- nakupujeme biopotraviny pro využití ve školní jídelně
- nakupujeme potraviny z místních zdrojů pro využití ve školní jídelně
- využíváme výrobky Fair Trade

- **využíváme pitnou vodu z kohoutku (místo balené vody)**
- **nakupujeme vodu nebo jiné nápoje ve skleněných lahvích (místo plastových nebo tetrapaků)**
- **jiné**

28.12 Jiná opatření při úklidu, stravování nebo občerstvení:

Školy především využívají pitnou vodu z kohoutku místo balené vody (89 %), méně pak nakupují ekologické čisticí a jiné ekologicky šetrné výrobky (po 47 %), nejméně často využívají výrobky Fair Trade (3 %). Z dalších opatření při úklidu, stravování nebo občerstvení školy uvedly například: využití některých potravin a bylinek ze školní zahrady, mléčný automat Kunín, nákup ekonomických balení, společný pitný režim pro děti, ve školním kiosku nabízíme biopotraviny.

Gymnázia výrazně méně často nakupují potraviny z místních zdrojů pro využití ve školní jídelně (10 %, může být způsobeno častější absencí školní jídelny) a méně často využívají pitnou vodu z kohoutku (84 %). Ostatní SŠ méně často využívají pitnou vodu z kohoutku (80 %).

Školy do 30 žáků častěji než průměr nakupují další ekologicky šetrné výrobky, potraviny z místních zdrojů a využívají pitnou vodu z kohoutku, školy o 31–100 žácích častěji nakupují ekologické čisticí prostředky a využívají pitnou vodu z kohoutku, školy o 501–700 žácích naopak méně nakupují potraviny z místních zdrojů a méně využívají vodu z kohoutku.

Nejvíce čisticích i jiných ekologicky šetrných výrobků nakupují školy v KVK a PDK, školy v LBK častěji nakupují biopotraviny, školy na Vys a v KHK častěji nakupují potraviny z místních zdrojů. Pitnou vodu z kohoutku častěji využívají školy v ZLK a JMK, vodu ve skleněných lahvích (místo plastových) častěji nakupují školy v LBK a ZLK.

Opatření při úklidu, stravování nebo občerstvení ve školách viz B.1 – Graf 44.

28.13 Jakým způsobem bude škola v budoucnu měnit rozsah a hloubku výše zmíněných opatření?

- **nic měnit nebude**
- **bude si další opatření navrhovat, získávat pro ně finanční prostředky a prakticky je realizovat sama**
- **při navrhování opatření využije poradenství organizace zvenčí**
- **při praktické realizaci využije poradenství organizace zvenčí**
- **při získávání finančních prostředků využije poradenství organizace zvenčí**
- **vyžije služeb jiných organizací ve více ohledech**
- **jiné**

Školy mají nejčastěji v úmyslu si další opatření navrhovat, získávat pro ně finanční prostředky a prakticky je realizovat samy (63 %), třetina při navrhování opatření k ekologizaci využije poradenství jiné organizace, více než čtvrtina při praktické realizaci i při získávání finančních prostředků na ekologizaci využije poradenství jiné organizace. Jen 5 % škol nic v budoucnu měnit neplánuje.

Různé typy škol byly ve svých preferencích v tomto směru relativně vyrovnané.

Menší školy do 100 žáků si spíše méně často plánují další opatření navrhnout a realizovat samy, velké školy nad 700 žáků naopak častěji budou navrhnout i realizovat samostatně. Školy nad 700 žáků zároveň mají však i častěji v plánu využít poradenství jiných organizací ve více směrech.

Největší zájem o poradenství při navrhování dalších opatření k ekologizaci mají školy v KVK, PLK a OLK, největší zájem o poradenství při praktické realizaci opatření mají školy v KVK, OLK, Vys, USK, největší zájem o poradenství při získávání finančních prostředků na ekologizaci mají školy v LBK a KHK.

29.1 Jakým materiálním vybavením pro výuku EVVO škola disponuje?

- učebnice environmentální nebo ekologické výchovy, další odborná literatura
- pravidelně odebírané časopisy zaměřené na oblast EVVO (celostátního charakteru – Ekolist, Bedrník, Sedmá generace, Veronica aj.)
- časopisy regionálního charakteru – Ekoton, Jihomoravské ekologisty, Krasec aj.)
- pomůcky k provádění základního výzkumu v rámci výuky ekologie či environmentalistiky (lupy, mikroskopy, fotoaparáty, GPS, dalekohledy a příslušenství, apod.)
- pomůcky specifické pro EVVO (simulační hry, „krabice“ apod.)
- prostory vyhrazené pro výuku EVVO (např. jedna z odborných učeben)
- nic z uvedeného
- jiné

29.2 Budete nějak měnit materiální vybavení školy pro výuku EVVO?

29.3 Jakým způsobem budete měnit materiální vybavení školy pro výuku EVVO?

- ano, budeme ve větší míře nakupovat materiální vybavení pro EVVO, jaké?
- ano, ve větší míře využijeme možnost zapůjčení některých pomůcek či literatury od SEV, jaké?

Z materiálního vybavení mají školy celkově nejčastěji k dispozici pomůcky k provádění základního výzkumu v rámci výuky ekologie či environmentalistiky (uvedlo 71 %) a učebnice environmentální nebo ekologické výchovy a další odbornou literaturu (58 %). Nejméně často odebírají časopisy regionálního charakteru (15 %). Z dalšího vybavení pro výuku EVVO školy častěji uvedly: pracovní listy, školní zahradu nebo pozemek, venkovní učebnu (školní zahradu však lze přiřadit k jiné otázce), dále úl, videokazety, vizualizér, vlastní metodické materiály, výukové počítačové programy, využívání interaktivní tabule a PC a další.

Vybavenost škol se liší v závislosti na typu – gymnázia mají podstatně častěji k dispozici pomůcky k provádění základního výzkumu v rámci výuky ekologie či environmentalistiky (90 %) a dále pravidelně odebírané časopisy zaměřené na oblast EVVO celostátního charakteru (54 %). Ostatní SŠ jsou častěji vybaveny učebnicemi environmentální nebo ekologické výchovy (70 %) a naopak mají podstatně méně pomůcek k provádění základního výzkumu (43 %) a pomůcek specifických pro EVVO (20 %).

Školy do 100 žáků mají podstatně méně často k dispozici pomůcky k provádění základního výzkumu (50 a 58 %), méně často odebírají časopisy zaměřené na oblast EVVO celostátního charakteru (26 a 34 %) a méně často mají k dispozici učebnice EV (41 a 39 %). Školy velikosti 301–700 žáků jsou častěji vybaveny učebnicemi EV, pravidelně odebíranými časopisy celostátního charakteru i pomůckami k provádění základního výzkumu. Školy nad 700 žáků mají nejčastěji učebnice EV a odbornou literaturu (73 %) a častěji pomůcky specifické pro EVVO (46 %), naopak méně pomůcek k provádění základního výzkumu (55 %) a pravidelně odebíraných časopisů celostátního charakteru.

Vybavenost škol v jednotlivých krajích se místy výrazně liší. Učebnicemi EV a odbornou literaturou jsou vybaveny školy nejvíce v na Vys (72 %), v LBK (69 %) a KVK (66 %). Pravidelně odebírají časopisy celostátního charakteru školy v PLK (61 %), Vys (57 %) a PDK (55 %), časopisy regionálního charakteru odebírají nejčastěji školy v JMK (44 %), KHK (37 %) a JČK (33 %) – závisí na regionu, kde se časopis vydává. Pomůcky specifické pro EVVO mají k dispozici častěji školy v PDK (42 %), KHK (41 %) a USK (40 %).

Do budoucna plánuje celkově třetina škol materiální vybavení školy měnit, avšak více než polovina neví. Školy mají v úmyslu nakupovat především (v pořadí podle četnosti výskytu): odbornou literaturu, učebnice, simulační hry a „krabice“, časopisy, metodické listy, mikroskopy a jiné pomůcky k provádění pokusů a dále výpočetní techniku typu dataprojektory, fotoaparáty, PC. Školy mají v úmyslu zapůjčit si od středisek ekologické výchovy z vybavení především: simulační hry a krabice, odbornou literaturu, metodické materiály, CD a DVD.

V budoucnu mají v úmyslu se dovybavit především gymnázia (42 %), naopak méně často ostatní SŠ, častěji školy velikosti 301–500 žáků a méně často malé školy do 30 žáků, častěji školy v krajích LBK (44 %) a Vys (42 %), méně často školy v krajích KVK (24 %) a SČK (27 %).

Materiální vybavení škol pro výuku EV viz B.1 – Graf 45.

30.1 Jakou podobu má vaše školní zahrada/školní pozemek?

- hospodářská zahrada
- arboretum
- přírodní zahrada
- zahrada s herními prvky
- hřiště s umělým nebo betonovým povrchem
- hřiště s propustným povrchem (zámková dlažba, štěrk)
- hřiště s travnatým povrchem
- zahrada není nijak upravena pro účely EV
- jiné

Pokud školy mají školní zahradu nebo pozemek, pak má častěji podobu přírodní zahrady (37 %), zahrady s herními prvky (34 %), hřiště s travnatým povrchem (33 %), hřiště s umělým povrchem (32 %) nebo hospodářské zahrady (31 %). Téměř čtvrtina škol svůj pozemek nebo zahradu nijak neupravila pro účely EV. Jako další podoby zahrady či pozemku školy uvedly například: geopark, atrium, jezírko s vodními rostlinami, naučná stezka, skleník, parkoviště.

Podoba školní zahrady nebo pozemku se značně liší u různých typů škol – na ZŠ je nejčastější podoba zahrady s herními prvky (40 %) a častěji mají zahradu hospodářskou (38 %), gymnázia mají nejčastěji hřiště s umělým povrchem (45 %), ostatní SŠ mají nejčastěji přírodní zahradu (35 %, ale pořád méně často než průměr). Lze se domnívat, že přestože tři čtvrtiny gymnázií mají pozemek, menší část z nich má ve skutečnosti prostor pro využití jejich pozemku ve výuce EV.

Školy do 30 žáků mají podstatně častěji zahradu s herními prvky (66 %) a přírodní zahradu (55 %) a je mezi nimi nejméně škol, kde zahrada není nijak upravena pro účely EV (13 %), školy o 31–100 žácích mají nejčastěji zahradu s herními prvky (50 %), školy o 301–700 žácích mají nejčastěji hřiště s umělým nebo betonovým povrchem (43 %), ale zároveň mírně častěji arboretum, školy nad 700 žáků nemají zahradu nebo pozemek nejčastěji nijak upravené pro účely EV (44 %).

U škol v JČK je nejčastější hospodářská zahrada (42 %), v JMK a OLK je více škol, které nemají zahradu nebo pozemek nijak upraveny pro účely EV (30 až 33 %), v KVK, LBK, PLK, SČK, USK je nejčastější přírodní zahrada (43 až 47 %), na Vysočině přírodní zahrada a hospodářská zahrada (45 %), v KHK a PDK zahrada s herními prvky (49 a 51 %), v ZLK hospodářská zahrada (43 %) a v MSK hřiště s travnatým povrchem (48 %).

Podoba školního pozemku, hřiště nebo zahrady viz B.1 – Graf 46.

30.2 Na školní zahradě/pozemku je:

- **venkovní učebna**
- **zahrada/pozemek obsahuje prvky vhodné pro výuku EV**
- **zahrada/pozemek je pravidelně využíván/a ve výuce EV**

Necelá čtvrtina škol, které mají pozemek nebo zahradu, má také venkovní učebnu (23 %), pozemek nebo zahrada však často obsahuje prvky vhodné pro výuku EV (60 %) a pozemek nebo zahrada je pravidelně využívána ve výuce (41 %).

U základních škol pozemek nebo zahrada častěji obsahuje prvky pro výuku EV (66 %) a je častěji pravidelně využívána ve výuce (47 %). Gymnázia a ostatní SŠ mají podstatně méně často venkovní učebnu (13 až 14 %), pozemek nebo zahrada méně často obsahuje prvky pro výuku EV (39 a 42 %) a je méně využívána ve výuce (24 %).

Malé školy do 30 žáků podstatně častěji mají prvky pro výuku EV (78 %), častěji mají venkovní učebnu (35 %) i pozemek využívají ve výuce (51 %). Školy o 31–100 žácích mají častěji prvky pro výuku EV (68 %) a častěji pozemek pravidelně využívají ve výuce (53 %). Školy o 501–700 žácích podstatně méně často mají venkovní učebnu (13 %), prvky pro výuku EV (44 %) a pozemek méně využívají ve výuce (33 %). Školy nad 700 žáků mají naopak častěji venkovní učebnu (33 %), ale nemají prvky pro výuku EV (22 %) a příliš pozemek nevyužívají ve výuce (22 %).

Nejvíce venkovních učeben mají školy v ZLK (34 %) a JČK (28 %), nejméně naopak školy v KVK (15 %) a PLK (17 %). Prvky vhodné pro výuku EV v zahradě nebo na pozemku mají nejčastěji školy na Vys (78 %), v ZLK (69 %) a LBK (68 %), nejméně pak školy v MSK (48 %). Zahrada nebo pozemek jsou nejvíce pravidelně využívány ve výuce EV v KHK (54 %), LBK (53 %) a Vys (52 %), nejméně naopak v OLK (27 %) a USK (33 %).

VII. FINANCOVÁNÍ EVVO

31.1 Z jakých zdrojů je ve vaší škole financována oblast EVVO?

- běžný rozpočet školy
- stabilní část financí od zřizovatele je vyčleněna pro účely EVVO
- jednorázové/účelové příspěvky od zřizovatele na EVVO
- grantové žádosti na EVVO psané členy pedagogického sboru
- grantové žádosti na EVVO psané na zakázku někým zvenčí
- sponzorování EVVO firmou/podnikem
- finanční dary rodičů, finanční dary jiných jednotlivců
- finanční dary spolků/občanských sdružení
- finanční dary obce (která není zřizovatelem)
- účastnické poplatky nebo vstupné od rodičů dětí používané pro účely EVVO
- materiální dary rodičů, materiální dary jiných jednotlivců, materiální dary zřizovatele, materiální dary obce (která není zřizovatelem)
- dobrovolnická práce rodičů/jiných jednotlivců pro EVVO
- vlastní hospodářská činnost školy, z níž je výnos používán pro účely EVVO
- neformální „hospodářská“ činnost školy nebo tříd (výnosy benefičních akcí, prodej výrobků žáků, různé sběry apod.)
- nevím
- jiné

31.2 Byla tato stabilní část finančních prostředků vyčleněna z rozpočtu školou nebo zřizovatelem?

Celkově nejčastějšími finančními zdroji pro oblast EVVO je běžný rozpočet školy (uvedlo 92 % škol), grantové žádosti na EVVO psané členy pedagogického sboru (34 %) a neformální „hospodářská“ činnost školy nebo tříd (výnosy benefičních akcí, prodej výrobků žáků, různé sběry apod.) (19 %). Nejméně častými zdroji jsou naopak grantové žádosti na EVVO psané na zakázku někým zvenčí (2 %), stabilní část financí od zřizovatele je vyčleněna pro účely EVVO (3 %) a finanční dary obce (která není zřizovatelem) (4 %). Pokud škola odpověděla, že stabilní část financí od zřizovatele je vyčleněna pro účely EVVO, pak ve dvou třetinách případů si tuto část vyčlenila sama a v třetině případů ji vyčlenil samotný zřizovatel (6 případů). Jako další zdroj financí školy uváděly především sběry (které lze zařadit do neformální „hospodářské“ činnosti).

Základní školy mírně častěji využívají neformální „hospodářskou“ činnost (24 %). Gymnázia více využívají grantové žádosti psané členy pedagogického sboru (51 %), finanční dary rodičů a jednotlivců (23 %) a finanční dary obce (13 %), méně naopak využívají jednorázové příspěvky zřizovatele (9 %) a neformální „hospodářskou“ činnost (4 %). Ostatní SŠ využívají všechny finanční zdroje méně než jiné školy, především využívají méně finanční dary rodičů a

jednotlivců (9 %), materiální dary rodičů a jednotlivců (6 %), dobrovolnickou práci (7 %) a neformální „hospodářskou“ činnost (10 %).

Malé školy do 30 žáků častěji pro EVVO využívají běžný rozpočet školy, dobrovolnickou práci a neformální „hospodářskou“ činnost, a méně využívají grantové žádosti. Školy o 31–100 žácích více využívají dobrovolnickou práci a neformální „hospodářskou“ činnost, a také méně využívají grantové žádosti. Školy o 301–500 žácích vůbec nejvíce využívají jako zdroj grantové žádosti (43 %) a více využívají jednorázové příspěvky od zřizovatele. Školy nad 700 žáků méně využívají běžného rozpočtu školy a více sponzorování firmou/podnikem (27 %) a finanční dary spolků nebo sdružení (27 %).

V krajích nevznikly výraznější rozdíly ve využití jednotlivých zdrojů, až na následující: Grantové žádosti psané členy pedagogického sboru jako zdroj častěji využívají školy v KHK (50 % škol), méně často v KVK (19 %). Grantové žádosti psané někým jiným nejvíce využívají školy v JČK (7 %). Sponzorování EVVO firmou nebo podnikem školy nejčastěji využívají v USK (23 %). Finanční dary rodičů a dalších jednotlivců nejčastěji využívají školy v MSK (30 %). Dobrovolnická práce jako zdroj se nejméně využívá v PLK (necelé 2 %), neformální „hospodářskou“ činnost nejméně využívají školy v USK (7 %).

Zdroje pro financování oblasti EVVO ve škole viz B.1 – Graf 47.

31.3 Uvedl/a jste, že využíváte externích dodavatelů pro vypracovávání grantových žádostí. O koho se jedná?

U této otázky školy častěji uvedly nevím nebo nevyužíváme, ale i např.: Divizna, Knorr, Nadace Partnerství, Město Ústí, učitel, jiná škola. U některých se lze oprávněně domnívat, že se ve skutečnosti nejedná o psaní grantové žádosti touto organizací (např. Nadace Partnerství někdy nabízí školám konzultace k psaní grantových žádostí do svých dotačních programů).

32.1 Jak hodnotíte stav financování EVVO na škole?

- uspokojivý (realizujeme to, co chceme a máme dostačující prostor pro rozvoj aktivit)
- zatím dostačující (realizujeme to, co chceme, ale není příliš prostoru pro rozvoj)
- peněz se nedostává mírně (musíme aktivity pravidelně redukovat v závislosti na financích)
- peněz se nedostává závažně (někdy nedostatek financí znatelně ohrožuje i realizaci např. pravidelných/„zaběhaných“ aktivit)
- peněz se nedostává téměř vůbec (jsou pravidelně upřednostňovány jiné oblasti, realizujeme, jen pokud náhodně „zbude“)
- do oblasti nejsou investovány finanční prostředky navíc, materiál ani další práce (kromě samotné výuky)
- nevím, nedokážu posoudit

32.2 Hodláte stav financování EVVO nějak měnit? Pokud ano, jak?

Školy celkově nejčastěji odpovídaly, že peněz na EVVO se nedostává mírně (28 %). 26 % škol označilo stav financování na zatím dostačující, naopak 13 % uvedlo, že peněz na EVVO se nedostává závažně a 10 % uvedlo, že peněz se nedostává téměř vůbec. Na 12 % škol nejsou do oblasti EVVO investovány žádné finanční prostředky navíc.

Ze škol různých typů gymnázia častěji vypovídaly, že peněz na EVVO se nedostává závažně (18 %), ostatní SŠ častěji vypovídaly, že do oblasti EVVO nejsou ve škole investovány žádné prostředky navíc (17 %).

Mezi školami do 30 žáků je největší podíl těch, které uvedly, že stav financování EVVO je uspokojivý (17 %), na školách o 31–100 žácích je naopak největší podíl těch, které se domnívají, že peněz se nedostává téměř vůbec (13 %). Mezi školami nad 700 žáků je největší podíl těch, kde se peněz na EVVO nedostává mírně (46 %).

Největší podíl škol, kde je stav financování EVVO uspokojivý, je v JMK (11 %, ale zároveň i největší podíl škol, které prostředky do EVVO neinvestují vůbec – 18 %), nejmenší je v LBK (0 %, na více školách se nedostává peněz mírně – 34 %). V JČK je největší podíl škol, kde se peněz nedostává mírně (36 %).

Celkem 43 % škol má v úmyslu stav financování EVVO v budoucnu měnit, 45 % neví. Z toho nejméně chtějí stav měnit ostatní SŠ (32 %) a menší školy do 100 žáků, častěji naopak školy o 101–300 žácích. Častěji chtějí stav financování měnit i školy v LBK (61 %) a KVK (48 %). Tyto školy mají v úmyslu především žádat z grantů nebo se naučit psát grantové žádosti (uvedlo 61 % takových škol) nebo získávat více sponzorských darů od firem (uvedlo 13 %). Z dalších způsobů chtějí školy využít příspěvky obce, zvýšit podíl rodičů na spolufinancování aktivit pro žáky, navýšení financí na aktivity EVVO zřizovatelem (např. prosadit stálý příspěvek na EVVO) aj.

33.1 Na jaké účely v oblasti EVVO vynakládá vaše škola finanční prostředky?

- nákup nové literatury (učebnice, příp. odborná literatura)
- předplatné časopisů (např. Sedmá generace, Veronica aj.)
- poplatky za členství nebo zapojení v sítích zaměřených na oblast EVVO
- dofinancování účastnických poplatků/vstupného žáků za ekologické výukové programy, semináře, kurzy apod. (tj. úhrada těchto poplatků školou místo úhrady rodiči žáků, úhrada poplatků školou v případě žáků ze sociálně slabých rodin apod.)
- nákup výpočetní techniky nebo elektroniky pro účely EVVO
- nákup jiných pomůcek využitelných v oblasti EVVO (lupy, mikroskopy, buzoly, GPS, sít'ky, akvária aj., především k získávání základních dat/informací z oblasti EVVO)
- nákup pomůcek specifických pro EVVO (vyráběné přímo pro účely EVVO – simulační hry, „krabice“ aj.)
- nákup jiného materiálu pro práci žáků (psací a výtvarné potřeby, papír, textil, dřevo, hlína aj., nářadí)
- nákup zařízení učeben určených k využití v EVVO

- nákup služeb jiných organizací, např. odborné poradenství v oblasti ekologizace provozu školy, auditu, konzultace k zařazení environmentální výchovy do dokumentů školy, zpracování některých dokumentů školy (ovlivňujících oblast EVVO) na míru apod.
- jiné

33.2 Uved'te prosím jiné účely EVVO, na něž škola vynakládá finanční prostředky.

Školy nejčastěji vynakládají prostředky na nákup nové literatury (uvedlo 80 % škol), na nákup jiného materiálu pro práci žáků (67 %), nákup jiných pomůcek využitelných v EVVO (67 %). Na všechny ostatní účely vynakládají prostředky ve srovnání výrazně méně. Například do poplatků za členství v sítích investuje 39 % škol, do dofinancování účastnických poplatků za programy EV pro žáky 35 % škol, do nákupu specifických pomůcek pro EVVO 30 % škol. Nejméně investují do nákupu služeb jiných organizací v oblasti EVVO (19 %). Z dalších účelů školy investovaly prostředky například do: nákupu ekologických mycích prostředků, exkurzí, seminářů, školení, kurzů, energetického auditu, lisu na PET lahve a odvozu separovaného odpadu.

Základní školy přitom nakupují mírně více jiného materiálu pro práci žáků než průměr (74 %). Gymnázia podstatně častěji odebírají časopisy zaměřené na EVVO (51 %), častěji platí poplatky za členství v sítích (49 %), podstatně častěji nakupují jiné pomůcky využitelné v EVVO (81 %, na úkor pomůcek vyráběných specificky pro EVVO – 25 %) a nakupují také méně jiného materiálu pro práci žáků. Ostatní SŠ investují často do nákupu nové literatury, ale téměř vše ostatní nakupují méně často než průměr – především nakupují méně často jiné pomůcky využitelné v EVVO (46 %), pomůcky specifické pro EVVO (16 %) a jiný materiál pro práci žáků (41 %).

Malé školy do 30 žáků investují nejvíce do jiného materiálu pro práci žáků (91 %) a více do dofinancování účastnických poplatků žáků za programy EV (47 %), do všeho ostatního méně než průměr. Školy o 31–100 žácích investují opět podstatně častěji do nákupu jiného materiálu pro práci žáků (86 %). Školy o 301–500 žácích investují více do služeb jiných organizací (ale jen mírně více než průměr, 22 %) a do poplatků za členství v sítích (49 %), nákupu výpočetní techniky (41 %), nákupu jiných pomůcek využitelných v EVVO (73 %) a nákupu zařízení učeben EVVO (37 %), naopak méně do nákupu jiného materiálu pro práci žáků. Školy o 501–700 žácích investují více do poplatků za členství v sítích, vůbec nejvíce do předplatného časopisů zaměřených na EVVO (53 %), naopak méně do účastnických poplatků za programy pro žáky a nákupu jiného materiálu pro práci žáků. Školy nad 700 žáků investují ze všech nejvíce do nákupu služeb jiných organizací (44 %) a více do poplatků za členství v sítích, předplatného časopisů, nejvíce ze všech do nákupu výpočetní techniky (56 %) a také do zařízení učeben EVVO (33 %).

Mezi školami v krajích vznikly výraznější rozdíly v investicích do následujících oblastí:

- poplatky za členství v sítích (nejvíce PDK – 55 % a LBK – 52 %, nejméně KVK – 21 %),
- dofinancování účastnických poplatků za programy EV pro žáky (nejméně PLK – 23 %),
- nákup výpočetní techniky (nejvíce JČK – 45 %, nejméně OLK – 17 %)
- nákup jiných pomůcek využitelných v EVVO (nejvíce Vys – 85 %, nejméně OLK – 54 %)
- nákup jiného materiálu pro práci žáků (nejméně USK – 54 %)

- nákup zařízení učeben EVVO (nejméně JMK – 7 %).

Účely, na které školy vynakládají prostředky viz B.1 – Graf 48.

33.3 Bude škola měnit vynakládání finančních prostředků na účely v oblasti EVVO?

- nákup nové literatury (učebnice, příp. odborná literatura)
- předplatné časopisů (např. Sedmá generace, Veronica aj.)
- poplatky za členství nebo zapojení v sítích zaměřených na oblast EVVO
- dofinancování účastnických poplatků/vstupného žáků za ekologické výukové programy, semináře, kurzy apod. (tj. úhrada těchto poplatků školou místo úhrady rodiči žáků, úhrada poplatků školou v případě žáků ze sociálně slabých rodin apod.)
- nákup výpočetní techniky nebo elektroniky pro účely EVVO
- nákup jiných pomůcek využitelných v oblasti EVVO (lupy, mikroskopy, buzoly, GPS, sítě, akvária aj., především k získávání základních dat/informací z oblasti EVVO)
- nákup pomůcek specifických pro EVVO (vyráběné přímo pro účely EVVO – simulační hry, „krabice“ aj.)
- nákup jiného materiálu pro práci žáků (psací a výtvarné potřeby, papír, textil, dřevo, hlína aj., nářadí)
- nákup zařízení učeben určených k využití v EVVO
- nákup služeb jiných organizací, např. odborné poradenství v oblasti ekologizace provozu školy, audit, konzultace k zařazení environmentální výchovy do dokumentů školy, zpracování některých dokumentů školy (ovlivňujících oblast EVVO) na míru apod.
- jiné

33.4 Jakým způsobem budete především pokrývat zvýšení výdajů v oblasti nákupu nové literatury?

33.5 Jakým způsobem budete především pokrývat zvýšení výdajů v oblasti předplatného časopisů?

33.6 Jakým způsobem budete především pokrývat zvýšení výdajů v oblasti úhrady poplatků za členství v sítích zaměřených na oblast EVVO?

33.7 Jakým způsobem budete především pokrývat zvýšení výdajů v oblasti dofinancování účastnických poplatků žáků za ekologické výukové programy, semináře nebo kurzy?

33.8 Jakým způsobem budete především pokrývat zvýšení výdajů v oblasti nákupu výpočetní techniky nebo elektroniky pro účely EVVO?

33.9 Jakým způsobem budete především pokrývat zvýšení výdajů v oblasti nákupu jiných pomůcek využitelných v oblasti EVVO?

- 33.10 Jakým způsobem budete především pokrývat zvýšení výdajů v oblasti nákupu pomůcek specifických pro EVVO?**
- 33.11 Jakým způsobem budete především pokrývat zvýšení výdajů v oblasti nákupu jiného materiálu pro práci žáků?**
- 33.12 Jakým způsobem budete především pokrývat zvýšení výdajů v oblasti nákupu zařízení učeben určených k využití v EVVO?**
- 33.13 Jakým způsobem budete především pokrývat zvýšení výdajů v oblasti nákupu služeb jiných organizací?**

Výsledky uvádíme v pořadí podle zájmu škol o navýšení investic na tyto účely. Respondent měl vždy možnost vybrat jen jeden ze dvou možných způsobů financování (prostřednictvím grantů, z běžného rozpočtu školy).

Celkem 38 % škol chce v budoucnu investovat více prostředků do nákupu nové literatury, nejvíce jsou to malé školy do 30 žáků (nejméně školy nad 700 žáků), nejvíce školy z KVK (44 %) a nejméně z JČK (20 %). Nákup literatury bude pokrýván převážně z běžného rozpočtu škol (uvedlo 64 % škol).

Celkem 24 % škol chce v budoucnu investovat více prostředků do předplatného časopisů zaměřených na EVVO, z toho nejméně gymnázia, nejvíce malé školy do 30 žáků (nejméně naopak školy o 31–100 žácích), nejvíce školy z OLK (34 %) a nejméně z SČK (15 %). Předplatné časopisů bude pokrýváno opět převážně z běžného rozpočtu škol (uvedlo 66 % škol).

Celkem 10 % škol chce v budoucnu investovat více prostředků do poplatků za členství v sítích zaměřených na EVVO (6 % škol nebude vynakládat prostředky vůbec, 46 % nebude nynější stav měnit), z toho nejvíce ostatní SŠ, nejvíce velké školy nad 700 žáků a malé školy do 30 žáků, nejvíce školy z MSK (18 %). Poplatky za členství v sítích bude pokrýváno opět převážně z běžného rozpočtu škol (uvedlo 59 % škol).

Celkem 26 % škol chce v budoucnu investovat více prostředků do dofinancování účastnických poplatků/vstupného žáků za ekologické výukové programy, semináře, kurzy apod., z toho méně gymnázia i ostatní SŠ, nejvíce malé školy do 30 žáků, nejvíce školy z KHK (39 %) a LBK (37 %) a nejméně z SČK (19 %). Dofinancování poplatků za programy EV pro žáky bude pokrýváno prostřednictvím grantových žádostí (což uvedlo 39 %, především v krajích PDK, PLK, OLK, KHK, JČK) nebo z běžného rozpočtu škol (uvedlo 26 % škol).

Celkem 38 % škol chce v budoucnu investovat více prostředků do nákupu pomůcek specifických pro EVVO (vyráběné přímo pro účely EVVO – simulační hry, „krabice“ aj.), z toho nejméně ostatní SŠ, nejvíce malé školy do 30 žáků (až 58 %) a nejméně škola nad 700 žáků (z těch 18 % nebude na tento účel vynakládat žádné prostředky). Nejvíce jsou to školy z KHK (47 %) a MSK (46 %) a nejméně z SČK (30 %). Nákup specifických pomůcek pro EVVO bude pokrýván prostřednictvím grantových žádostí (uvedlo 45 %, především v krajích PLK, Vys, MSK, PDK) nebo z běžného rozpočtu škol (uvedlo 31 % škol).

Celkem 27 % škol chce v budoucnu investovat více prostředků do nákupu výpočetní techniky, z toho nejméně ostatní SŠ, nejvíce malé školy do 30 žáků a nejméně školy nad 700 žáků (z těch 18 % nebude na tento účel vynakládat žádné prostředky). Nejvíce jsou to školy z Vys (38 %) a USK (35 %) a nejméně z SČK (19 %). Nákup výpočetní techniky bude pokrýván převážně prostřednictvím grantových žádostí (uvedlo 53 % škol, především v krajích JČK, OLK) nebo z běžného rozpočtu škol (uvedlo 27 % škol).

Celkem 47 % škol chce v budoucnu investovat více prostředků do nákupu jiných pomůcek využitelných v oblasti EVVO, z toho nejvíce základní školy a nejméně ostatní SŠ, nejvíce opět malé školy do 30 žáků a nejméně školy nad 700 žáků, nejvíce školy z Vys (53 %), MSK a ZLK (52 %) a nejméně z JČK (38 %). Nákup těchto jiných pomůcek bude pokrýván prostřednictvím grantových žádostí (uvedlo 41 % škol, především gymnázií a školy v krajích MSK, Vys, OLK) nebo z běžného rozpočtu škol (uvedlo 37 % škol).

Celkem 34 % škol chce v budoucnu investovat více prostředků do nákupu jiného materiálu pro práci žáků (psací a výtvarné potřeby, papír, textil, dřevo, hlína aj., nářadí), z toho nejvíce základní školy a nejméně ostatní SŠ, nejvíce opět malé školy do 30 žáků (58 %) a nejméně školy nad 700 žáků, nejvíce školy z KHK (45 %) a KVK (43 %) a nejméně z USK (22 %). Nákup materiálu pro práci žáků bude pokrýván z běžného rozpočtu škol (uvedlo 48 % škol) nebo prostřednictvím grantových žádostí (uvedlo 24 % škol, především ostatních SŠ, nejvíce školy v krajích MSK, JČK, PDK).

Celkem 25 % škol chce v budoucnu investovat více prostředků do nákupu zařízení učeben určených pro využití v EVVO, z toho nejméně ostatní SŠ, nejméně školy nad 700 žáků (jen 9 %), nejvíce školy z Vys (40 %) a nejméně z PDK (15 %). Nákup zařízení učeben bude pokrýván převážně prostřednictvím grantových žádostí (uvedlo 63 % škol, především ostatních SŠ, nejvíce školy v krajích USK, PLK, PDK, Vys) nebo z běžného rozpočtu škol (uvedlo 16 % škol).

Celkem 22 % škol chce v budoucnu investovat více prostředků do nákupu služeb jiných organizací v oblasti EVVO, z toho méně školy o 31–100 žácích a školy nad 700 žáků, nejvíce školy z ZLK (27 %) a nejméně z JMK (18 %). Nákup služeb jiných organizací v EVVO bude pokrýván prostřednictvím grantových žádostí (uvedlo 37 % škol, především gymnázií, nejvíce školy v krajích KHK, JČK, ZLK) nebo z běžného rozpočtu školy (uvedlo 35 % škol).

33.14 Vyberte prosím pět oblastí vynakládání finančních prostředků, které jsou pro vás nejdůležitější, a seřaďte je podle toho, kolik na ně škola vynakládá peněz.

Použijte čísla 1 až 5 (1 = nejvíce finančních prostředků, 5 = nejméně finančních prostředků), které vepíšete do kolonek. Čísla můžete použít i vícekrát – např. do dvou oblastí se ve vaší škole investuje přibližně stejně.

- **nákup nové literatury (učebnice, příp. odborná literatura)**
- **předplatné časopisů (např. Sedmá generace, Veronica aj.)**
- **poplatky za členství nebo zapojení v sítích zaměřených na oblast EVVO**
- **dofinancování účastnických poplatků/vstupného žáků za ekologické výukové programy, semináře, kurzy apod. (tj. úhrada těchto poplatků školou místo úhrady rodiči žáků, úhrada poplatků školou v případě žáků ze sociálně slabých rodin apod.)**
- **nákup výpočetní techniky nebo elektroniky pro účely EVVO**
- **nákup jiných pomůcek využitelných v oblasti EVVO (lupy, mikroskopy, buzoly, GPS, síťky, akvária aj., především k získávání základních dat/informací z oblasti EVVO)**
- **nákup pomůcek specifických pro EVVO (vyráběné přímo pro účely EVVO – simulační hry, „krabice“ aj.)**

- **nákup jiného materiálu pro práci žáků (psací a výtvarné potřeby, papír, textil, dřevo, hlína aj., nářadí)**
- **nákup zařízení učeben určených k využití v EVVO**
- **nákup služeb jiných organizací, např. odborné poradenství v oblasti ekologizace provozu školy, audity, konzultace k zařazení environmentální výchovy do dokumentů školy, zpracování některých dokumentů školy (ovlivňujících oblast EVVO) na míru apod.**

V hodnocení škol mají všechny výše uvedené investice podobné hodnocení, co se týče objemu investovaných peněz (2). Na základě malých rozdílů v průměrném umístění je však celkově lze seřadit podle množství prostředků, které na ně škola vynakládá:

1. nákup výpočetní techniky (2,2)
2. nákup zařízení učeben pro EVVO (2,3)
3. nákup jiného materiálu pro práci žáků (2,3)
4. nákup nové literatury (2,3)
5. nákup služeb jiných organizací v EVVO (2,4)
6. nákup jiných pomůcek využitelných v EVVO (2,4)
7. poplatky za členství v sítích zaměřených na EVVO (2,4)
8. dofinancování poplatků za programy EV pro žáky (2,5)
9. nákup pomůcek specifických pro EVVO (2,5)
10. předplatné časopisů zaměřených na EVVO (2,6)

Gymnázia přitom připisovala většině z těchto investic mírně větší objem prostředků, především na nákup služeb jiných organizací, výpočetní techniky, jiného materiálu, předplatné časopisů a dofinancování účastnických poplatků za programy EV.

Větší rozdíly v průměrném objemu investic škol v krajích vznikaly jen v některých oblastech, například:

- nákup nové literatury – nejvíce prostředků investují školy v OLK, nejméně školy v ZLK;
- předplatné časopisů zaměřených na EVVO – nejvíce prostředků investují školy v JČK, nejméně školy v KHK;
- poplatky za členství v sítích zaměřených na EVVO – nejvíce prostředků investují školy v ZLK, nejméně školy v LBK;
- dofinancování účastnických poplatků za programy EV pro žáky – nejvíce prostředků investují školy v PDK, nejméně školy v KHK;
- nákup pomůcek specifických pro EVVO – nejvíce prostředků investují školy v PDK, nejméně školy na Vys;
- nákup jiného materiálu pro práci žáků – nejvíce prostředků investují školy v USK, nejméně školy v SČK;

- nákup zařízení učeben pro EVVO – nejvíce prostředků investují školy v PDK, nejméně školy v KHK;
- nákup služeb jiných organizací v EVVO – nejvíce prostředků investují školy v JČK, nejméně školy v KHK.

34.1 Zvažujete podání projektové žádosti v rámci některé z výzev Operačního programu Vzdělávání a konkurenceschopnost (globální granty krajů, individuální projekty)?

34.2 Pokuste se prosím stručně popsat cíl nebo téma projektu, zda bude investiční (stavba nebo stavební úpravy v budově, na pozemku?) nebo neinvestiční (vzdělávací akce, navazování přeshraniční spolupráce, vydávání pracovních listů nebo učebnic); co bude v rozpočtu projektu převažovat (mzdy, nákup služeb, nákup vybavení a materiálu do školy apod.).

Celkem 40 % škol zvažuje podání projektové žádosti v rámci OP VK, dalších 40 % neví. Různé typy škol se v zájmu o podání takových žádostí výrazně neliší. Nejméně zvažují takovou žádost malé školy do 30 žáků (uvedlo 23 %), nejvíce školy nad 700 žáků (55 %) a školy o 301–500 žácích (uvedlo 46 %). Nejvíce škol má v plánu žádat v JČK (52 %), nejméně naopak v SČK (32 %).

Odpovědi jsme rozdělili celkem do tří oblastí: stavební úpravy (investiční povahy), vybavení a materiál (investiční i neinvestiční povahy), vzdělávání. Někteří respondenti zvažují či připravují podání projektu, který jde napříč všemi třemi oblastmi, někteří uváděli odpovědi spadající pouze do některých.

V rámci celkového vyhodnocení převažují záměry v oblasti stavebních úprav (263 položek), zejména pak úpravy školní zahrady, příp. dalších prostor v okolí školy pro výuku EV/EVVO (94 položek). Dále záměry, které s výše uvedenými v mnoha případech korespondují, a to stavby nebo úpravy venkovních učeben (70 položek). Výrazný je i zájem o úpravy vnitřních učeben (speciálních učeben pro EV/EVVO a přírodovědné předměty, 27 položek).

Dalším významným balíkem stavebních záměrů je zateplení, příp. izolace budovy školy (21 položek), rekonstrukce a další vnitřní úpravy v rámci budovy (17 položek) a výměna oken (13 položek). Už jen jako jednotlivosti se objevovaly záměry solární panely, skleníky, tepelné čerpadlo.

Záměry týkající se vybavení a materiálu (133 položek) jsou povahy jak investiční tak neinvestiční, avšak na základě odpovědí toto nebylo možné odlišit. Většina odpovědí byla obecného charakteru – materiál, vybavení, pomůcky pro EV/EVVO, ale i celkově pro výuku ve škole (113 položek), jmenovitě pak bylo uvedeno zaměření na ekologicky šetrný provoz, odpadové hospodářství, obnovitelné zdroje energie, PC, meteostanice a další.

Záměry týkající se vzdělávání zahrnují jak realizaci vlastních aktivit, tak nákup služeb poskytovaných externími organizacemi (SEV, CHKO apod.). Jsou určeny pro žáky škol (45 položek), pedagogické pracovníky (9 položek), v mnoha případech nebyla cílová skupina definována (41 položek), v několika případech byla uvedena také veřejnost. Zahrnují ekologické projekty, soutěže, terénní exkurze apod. Zájem je také o spolupráci škol, a to jak na území ČR, tak i mezinárodní (23 položek), tvorbu učebnic, pracovních listů a dalších materiálů (15 položek), některé školy plánují také koncepční práci v oblasti EV/EVVO ve škole (5 položek).

VIII. EVVO VE VÝUCE

35 Jaké jsou priority školy celkově podle ŠVP? (Pokud vaše škola má vytvořený ŠVP, prosíme, vypište priority přímo z ŠVP v pořadí podle důležitosti. Pokud škola ŠVP zatím nemá vytvořené, priority odhadněte v pořadí podle důležitosti.)

Tato otázka byla otevřená. Odpovědi škol lze rozdělit podle charakteru na konkrétní (cizí jazyky, IT, sport, EV) a na obecnější, které popisovaly například atmosféru školy, strategie ve výuce, osobnostní rozvoj žáka a které nebylo smysluplné dále dělit. Při zpracování priorit školy jsme vyhodnocovaly zastoupení priorit uvedených na 1. místě v pořadí podle důležitosti a zastoupení priorit celkově. Zároveň jsme z vyhodnocení vyloučili odpovědi, kdy respondent místo obecných priorit školy uváděl priority školy v EV.

Kategorie obecných odpovědí byly širší a tedy obsahovaly největší podíl odpovědí: Způsob učení učitelů a učení se žáků (strategie), prostředí, charakter, atmosféra školy (1. místo 25 %, celkově 40 %), Obecné priority (poskytnout základní vzdělání, absolvent ZŠ, příprava na VŠ, plnění RVP, klíčové kompetence) (1. místo 16 %, celkově 24 %). Zajímavější jsou konkrétní priority typu odborné vzdělání (8 %), jazyky (český nebo cizí) (8 %), zdravý životní styl (3 %), celoživotní učení (2 %). Environmentální/ekologickou výchovu, ekologii, udržitelný rozvoj, ochranu přírody nebo vztah k přírodě uvedlo na 1. místě celkem 4,7 % (39 škol). Výsledky této skupiny byly podrobněji zpracovány v části B.3 – Klíčové faktory.

Gymnázia vykazují větší zastoupení kategorie Obecné priority (poskytnout základní vzdělání, absolvent ZŠ, příprava na VŠ, plnění RVP, klíčové kompetence) (1. místo 35 %, celkově 45 %), často se u nich objevovala strategie příprava k maturitě nebo příprava na VŠ. Ostatní SŠ častěji odpovídaly (z podstaty školy) odborné vzdělávání (1. místo 38 %, celkově 26 %).

Menší školy do 100 žáků častěji na 1. místě uváděly osobnostní rozvoj a ochranu přírody nebo životního prostředí nebo EV.

Největší výskyt škol, které na 1. místě uvedly některou z environmentálně zaměřených priorit, byl v krajích MSK, LBK a JČK.

Pozn.: Podrobné vyhodnocení v závislosti na tom, že škola uvedla EV jako svoji prioritu ve výuce a vzdělávání na 1. místě podle ŠVP, viz část B.3 – Klíčové faktory.

Priority škol ve výchově a vzdělávání podle ŠVP viz B.1 – Tabulka 2.

36 Jaké výchovné a vzdělávací strategie uplatňujete ve výuce podle ŠVP?

Tato otázka byla otevřená, nekladli jsme důraz na pořadí. Odpovědi škol lze rozdělit do celkem 47 podrobných kategorií. Více než polovinu (52 %) odpovědí nebylo možné řádně zařadit, zejména ty, které podle našeho názoru i na základě konzultací s Výzkumným ústavem pedagogickým neodpovídaly definici výchovné a vzdělávací strategie, ale spíše cílům ve výchově a vzdělávání žáků, klíčovým kompetencím apod. U jiných nebylo možné jednoznačně rozhodnout, zda odpovídají nebo neodpovídají. Byly to odpovědi například:

- rozvoj základních myšlenkových operací žáků
- rozvoj všech kompetencí – komunikativních, sociálních a personálních, občanských, k učení, k řešení problémů, prac.

- získávání klíčových kompetencí
- různé zdroje informací
- schopnost spolupracovat ve skupině
- strategie učení
- šetrný přístup k životnímu prostředí
- škola má vhodné prostorové a materiální podmínky pro EVVO
- tvořivě myslet, logicky uvažovat
- umožnit žákům osvojit si strategii učení a motivovat je pro celoživotní učení
- vybavení absolventů teoretickými znalostmi
- výchova demokratického občana
- vytváření hodnotových orientací v oblasti EVVO
- zaměření na rozvoj dětské osobnosti
- zdravý životní styl
- vlastní zážitek, vlastní zkoumání
- všestranná komunikace
- vyhledává a třídí informace
- všeobecné a rovné vzdělávání pro všechny
- třídění odpadů

Při vyhodnocení jsme se soustředili na výchovné a vzdělávací strategie, které bylo možné jednoznačně zařadit a považujeme je za podstatné pro realizaci EV ve výuce. Byly to především (v pořadí podle četnosti výskytu:

- projekty, projektová výuka, projektové vyučování (181)
- skupinová práce, skupinová výuka, práce v týmu (176)
- exkurze, výlety, vycházky (76)
- práce s informacemi, vyhledáváme a třídíme informace, využíváme různé informační zdroje (73)
- problémové učení, řešení problémů, samostatné řešení problémů (69)
- diskuze, dialog, podporujeme komunikaci (žák – žák, žák – učitel), vyjádření vlastního názoru žáka (63)
- akce a programy SEV, spolupráce se SEV, spolupráce s jinými organizacemi (41)
- praktické činnosti v ochraně ŽP, přírody, péče o prostředí a okolí školy, obce (13)
- prožitkové metody, prožitek, vlastní zážitek (11)

Výchovné a vzdělávací strategie škol podle ŠVP viz B.1 – Tabulka 3.

37 Jaké výchovné a vzdělávací strategie (případně vyučovací metody) nejvíce uplatňujete ve výuce EV?

Tato otázka byla opět otevřená a zpracovaná obdobným způsobem jako celkové výchovné a vzdělávací strategie školy. Respondenti byli na setkání instruováni, aby se pokusili vybrat z obecných strategií školy ty, které nejvíce využívají ve výuce EV, nebo aby uvedli konkrétnější metody.

V odpovědích na tuto otázku byl znatelně menší podíl nezařaditelných (20 %). Zbylé odpovědi byly rozděleny do stejných kategorií jako obecné strategie školy, až na specifické strategie/metody v EV, které se v otázce 36 nevyskytly, a to práce v terénu, výuka v terénu, brainstorming, simulační hra. Ze zařazených odpovědí jsme vybrali opět kategorie nejvíce relevantní pro EV:

- projekty, projektová výuka, projektové vyučování (286)
- exkurze, výlety, vycházky (+ návštěvy zoo, arboreta) (250)
- skupinová práce, skupinová výuka, práce v týmu (249)
- práce s informacemi, vyhledáváme a třídíme informace, využíváme různé informační zdroje (95)
- problémové učení, řešení problémů, samostatné řešení problémů (82)
- akce a programy SEV, spolupráce se SEV, spolupráce s jinými organizacemi (71)
- příklad učitele, osobní příklad (53)
- specifické: simulační hra (48)
- diskuze, dialog, podporujeme komunikaci (žák – žák, žák – učitel), vyjádření vlastního názoru žáka (25)
- praktické činnosti v ochraně ŽP, přírody, péče o prostředí a okolí školy, obce (19)
- prožitkové metody, prožitek, vlastní zážitek (15)

Výchovné a vzdělávací strategie, příp. metody škol využívané v EV viz B.1 – Tabulka 4.

38.1 Jaká je forma zařazení EV (ve smyslu průřezového tématu) v ŠVP (tj. pro všechny žáky)?

- EV je začleněna/integrovaná do vzdělávacího obsahu jednoho povinného vyučovacího předmětu (OSV)
- EV je začleněna do více povinných vyučovacích předmětů
- EV je realizována formou projektů či tematických dnů mimo (nad) vyučovací předměty
- EV je realizována formou seminářů, kurzů, pobytových programů pro žáky (mimo vyučovací předměty)
- EV je realizována formou samostatného povinného vyučovacího předmětu zaměřeného na EV

38.2 Do jakého povinného vyučovacího předmětu je EV integrována?**38.3 Do jakých povinných předmětů je EV integrována?**

Nejčastějším způsobem zařazení EV jako průřezového tématu v ŠVP škol je začlenění do více povinných vyučovacích předmětů (87 %), poté zařazení formou projektů či tematických dnů mimo (nad) vyučovacími předměty (52 %), zařazení formou seminářů, kurzů, pobytových programů pro žáky (mimo vyučovací předměty) (28 %), zařazení formou samostatného předmětu (14 %) a zařazení do jednoho vyučovacího předmětu (varianta pro OSV, avšak volily ji i ZŠ, 8 %). Z odpovědí na otázku 39 dále lze však usuzovat na to, že pod projekty měli respondenti na mysli širokou škálu různých aktivit, a stejně tak pod zařazením EV formou samostatného předmětu měli někdy na mysli zařazení formou nepovinného nebo volitelného předmětu – zastoupení těchto dvou forem zařazení EV v ŠVP jsou tedy pravděpodobně nadsazená.

Pokud je EV integrována do více vyučovacích předmětů, pak jsou to nejčastěji chemie vč. případných praktik (71 %), zeměpis vč. případných praktik (67 %), občanská výchova (67 %), předměty 1. stupně (66 %), přírodopis vč. případných praktik (65 %). Nejméně často jsou to předměty typu specifické předměty OSV (10 %), základy přírodních věd (převážně OSV, 11 %), základy společenských věd (převážně OSV, 12 %), hudební výchova (15 %). Pokud školy uvedly další předměty, pak spíše nepovinné či volitelné předměty, které nespádaly do této otázky (otázka se týkala zařazení EV ve smyslu výuky všech žáků), z platných odpovědí například častěji výchova ke zdraví, mediální výchova, odborné předměty/výcvik. Umístění předmětů je však spíše orientační – například pokud základní škola na 2. stupni realizuje EV v rámci předmětu s názvem biologie, pak by tato biologie obsahem spadala spíše k přírodopisu (a přírodopis jako jeden z předmětů s častou integrací EV by se umístil výš). Navíc několik málo škol realizuje obsahy nabízených předmětů pod úplně jinými názvy a lze se domnívat, že vytvářejí i předměty s netypickými obsahy.

Základní školy mírně častěji zařazují EV formou projektů či tematických dnů (59 %), gymnázia podstatně častěji zařazují EV formou seminářů či kurzů pro žáky (45 %) a častěji integrací do více předmětů (93 %), ostatní SŠ zařazují EV častěji formou samostatného předmětu (27 %) nebo integrací do jednoho jiného předmětu (19 %) a zároveň méně často jinými způsoby.

Malé školy do 30 žáků zařazují EV méně často formou projektů či tematických dnů (41 %) a velmi zřídka formou samostatného předmětu (3 %), školy o 31–100 žácích ze všech nejčastěji zařazují EV formou projektů a tematických dnů (61 %) a jen zřídka formou samostatného předmětu (3 %), školy o 301–500 žácích nejčastěji ze všech zařazují EV formou seminářů či kurzů pro žáky (36 %), školy nad 500 žáků častěji zařazují EV formou samostatného předmětu (22 a 27 %).

Výskyt některých forem zařazení ve školách podle krajů je následující:

- formou projektů či tematických dnů zařazují školy EV nejčastěji v KVK (61 %), KHK (61 %) a USK (60 %), nejméně často v MSK (39 %);
- formou kurzů či seminářů pro žáky nejčastěji školy v KHK (39 %), OLK (38 %) a PDK (37 %), nejméně často v MSK (20 %);
- formou samostatného předmětu nejčastěji školy v KHK (20 %), OLK (19 %) a USK (18 %), nejméně často v PLK (7 %).

Forma zařazení průřezového tématu EV ve školách viz B.1 – Graf 49. Forma zařazení průřezového tématu EV ve školách viz B.1 – Graf 50. Forma zařazení průřezového tématu EV podle

typu školy viz B.1 – Graf 51. Forma zařazení průřezového tématu EV podle velikosti školy viz B.1 – Graf 52.

39.1 Využíváte některé z následujících praktických podob EV, které školám nabízejí jiné organizace?

- zapojení do projektů mezinárodního, celostátního nebo regionálního charakteru, které školám nabízí jiné organizace (např. Ekoškola, GLOBE, Les ve škole)
- návštěvy několikahodinových až celodenních ekologických výukových programů nabízených SEV nebo jinými organizacemi
- návštěvy pobytových ekologických výukových programů, seminářů či kurzů pro žáky nabízených SEV či jinými organizacemi
- jiné

39.2 Kolik tříd a kolikrát za rok se zúčastní návštěvy několikahodinových až celodenních ekologických výukových programů nabízených středisky ekologické výchovy?

39.3 Kolik tříd a kolikrát za rok se zúčastní návštěvy pobytových ekologických výukových programů, seminářů či kurzů pro žáky nabízených SEV či jinými organizacemi?

39.4 Jaké jiné podoby EV nabízené jinými organizacemi využíváte?

Celkem 62 % škol navštěvuje několikahodinové až celodenní ekologické výukové programy (dále jen EVP) SEV nebo jiných organizací, 36 % škol je zapojeno do dlouhodobých programů nebo projektů nabízených jinými organizacemi, 27 % škol navštěvuje pobytové ekologické výukové programy, semináře nebo kurzy pro žáky. Čtvrtina škol nevyužívá žádnou z těchto služeb.

Pokud škola se žáky navštěvuje několikahodinové až jednodenní EVP, pak tyto programy navštíví průměrně 6 tříd dvakrát ročně. Pokud škola využívá pobytové programy, pak je navštíví průměrně 4 třídy jednou až dvakrát za školní docházku. Další akce nabízené jinými organizacemi, které školy využívají, jsou například: besedy, návštěvy (Dne Země, ZOO, ekofarmy), přednášky, výstavy, soutěže, mobilní výukové programy (tj. EVP realizované lektory SEV přímo ve škole).

Přitom ze základních škol všechny tyto služby využívá větší podíl a ve větší míře, především krátké EVP (67 %, průměrně 7 tříd dvakrát ročně). Větší podíl gymnázií využívají krátké EVP (69 %), ale především pobytové EVP, kurzy nebo semináře pro žáky (37 %, ale průměrně 3 třídy jednou nebo dvakrát za školní docházku). Ostatní SŠ využívají všech těchto služeb podstatně méně, například krátké EVP uvedlo jen 38 % škol (v průměru 3 třídy jednou za rok).

U škol různé velikosti je využití těchto služeb následující:

- Z malých škol do 30 žáků využívá všech těchto služeb menší podíl. Pokud je využívají, krátké EVP navštíví průměrně 2 třídy dvakrát až třikrát za rok, pobytové programy 2 třídy dva až třikrát za školní docházku.
- Školy o 31–100 žácích se v míře využití služeb neliší od průměru. Pokud je využívají, krátké EVP navštíví průměrně 4 třídy dvakrát za rok, pobytové programy 3 třídy dvakrát za školní docházku.

- Školy o 101–300 žácích se v míře využití služeb neliší od průměru. Pokud je využívají, krátké EVP navštíví průměrně cca 5 tříd dvakrát za rok, pobytové programy 2 třídy jednou za školní docházku.
- Školy o 301–500 žácích všech služeb naopak ve srovnání s průměrem využívají více, především zapojení do dlouhodobých projektů/programů (44 %) a pobytové EVP, kurzy nebo semináře pro žáky (33 %). Pokud je využívají, krátké EVP navštíví průměrně 8 tříd jednou až dvakrát za rok, pobytové programy 5 tříd jednou až dvakrát za školní docházku.
- Školy o 501–700 žácích využívají především více krátkých EVP. Pokud je využívají, krátké EVP navštíví průměrně 9 tříd dvakrát za školní docházku, pobytové programy 7 tříd jednou za školní docházku.
- Školy nad 700 žáků nejméně ze všech využívají zapojení do dlouhodobých projektů/programů (18 %) a krátkých EVP (36 %), ale naopak častěji využívají pobytové EVP, kurzy nebo semináře pro žáky (36 %). Pokud je využívají, krátké EVP navštíví průměrně 20 tříd jednou za rok, pobytové programy 6 tříd dvakrát za školní docházku.

V zapojení škol do dlouhodobých projektů/programů jsou v krajích spíše menší výchyly – nejvíce je využívají školy v KHK (44 %) a LBK (44 %), nejméně školy v JMK (31 %). Větší rozdíly vznikly v návštěvách krátkých EVP – nejvíce je využívají školy v LBK (74 %) a KHK (70 %), nejméně v OLK (43 %) a KVK (44 %). Pobytové EVP, kurzy či semináře pro žáky nejvíce využívají školy v LBK (37 %), JČK (34 %) a KHK (33 %), nejméně naopak školy v PLK (15 %) a SČK (17 %).

V budoucnu chce většina škol všechny tyto služby využívat více, především chtějí navštěvovat více krátkých EVP pro žáky (62 %). Ve srovnání s průměrem gymnázia jeví do budoucna větší zájem o krátké EVP (69 %) i pobytové programy (66 %), ostatní SŠ naopak menší zájem o pobytové programy (46 %). Školy o 31–100 žácích mají do budoucna mírně menší zájem o zapojení do dlouhodobých programů/projektů (48 %), školy o 101–300 žácích mají o ně naopak větší zájem (63 %), školy o 501–700 žácích mají častěji zájem o pobytové programy (58 %) a méně o krátké EVP (57 %), škola nad 700 žáků častěji nemají v úmyslu do budoucna nic měnit. Do budoucna je zájem škol o zapojení v dlouhodobých projektech/programech v krajích vyrovnaný, až na OLK (64 %), zájem o krátké EVP je největší v OLK (74 %) a PDK (71 %), zájem o pobytové programy je největší v LBK (63 %), ZLK (63 %) a PDK (62 %).

39.5 Podívejte se prosím na následující možnosti praktické podoby EV ve výuce a u každé nám sdělte, zda a jakým způsobem je využíváte nebo realizujete a jestli hodláte na způsobu jejich realizace něco měnit.

- **výuka v terénu (např. ve školní zahradě, parku, na zajímavé přírodní lokalitě)**
- **odborné exkurze s průvodcem (např. do čistírny odpadních vod, na skládku, do lesního podniku...)**
- **jednorázová realizace integrované tematické výuky (tematické dny, měsíční témata apod.)**
- **opakovaná realizace integrované tematické výuky (tematické dny, měsíční témata apod.)**

- **povinný samostatný vyučovací předmět zaměřený na EV**
- **nepovinný nebo volitelný samostatný vyučovací předmět zaměřený na EV**

Výuku v terénu (např. ve školní zahradě, parku, na zajímavé přírodní lokalitě) realizuje absolutní většina škol, jen 8 % škol ji nerealizuje vůbec. Z toho 70 % škol si výuku v terénu zajišťuje samo, 18 % ji zajišťuje ve spolupráci s jinou organizací a 4 % škol mají výuku v terénu zajištěnou jen prostřednictvím jiné organizace.

Ostatní SŠ přitom výuku v terénu podstatně častěji nerealizují vůbec (32 %). Školy do 30 žáků si výuku v terénu častěji zajišťují samy, školy o 501–700 žácích ji mírně častěji zajišťují ve spolupráci s jinou organizací, školy nad 700 žáků výuku v terénu nejčastěji ze všech nevyužívají vůbec (46 %). Výuku v terénu celkově realizují nejvíce školy v KVK (98 %), na Vys (95 %) a v ČK (95 %). Školy v JČK (29 %) a LBK (26 %) nejčastěji v terénní výuce spolupracují s jinou organizací.

Odborné exkurze s průvodcem (např. do čistírny odpadních vod, na skládku, do lesního podniku ...) realizuje celkem 89 % škol, z toho 56 % si je zajišťuje samostatně, 17 % uvedlo, že je pro školu zajišťuje jiná organizace a dalších 17 %, že s jinou organizací na exkurzích spolupracují.

Gymnázia odborné exkurze realizují celkově častěji (97 %), přitom si je ve srovnání s průměrem častěji zajišťují sami i častěji spolupracují s jinou organizací. Ostatní SŠ si odborné exkurze častěji zajišťují samy. Školy do 100 žáků odborné exkurze realizují méně často než průměr, školy o 301–700 žácích naopak častěji, školy nad 700 žáků nejčastěji spolupracují na zajištění exkurzí s jinou organizací. Odborné exkurze s průvodcem realizují celkově nejčastěji školy na Vys (97 %) a v PLK (94 %), méně často školy v OLK (70 %).

Celkem 70 % škol realizuje integrovanou tematickou výuku (ITV), např. tematické dny, měsíční témata apod., jednorázově, přičemž 60 % škol si realizaci zajišťuje samostatně, pro 2 % škol jednorázovou ITV realizuje jiná organizace a 8 % škol při realizaci spolupracuje s jinou organizací.

Základní školy realizují celky jednorázové ITV ze všech typů škol nejčastěji (79 %), z gymnázií je realizuje celkem 58 %, z ostatních SŠ 40 %. Mezi školami různé velikosti jednorázové celky ITV realizují nejvíce školy se 31–100 žáky (celkem 82 %), nejméně školy nad 700 žáků (celkem 46 %). Realizace jednorázové ITV se celkem výrazně liší v jednotlivých krajích: nejméně je realizovaná ve školách v JČK (61 %), PDK (62 %) a OLK (62 %), nejvíce v MSK (celkem 83 %, z toho méně spolupracují s jinými organizacemi a více zajišťují sami), KHK (celkem 81 %), KVK (celkem 82 %).

Celkem 50 % škol realizuje integrovanou tematickou výuku (ITV) opakovaně (např. každoročně opakované tematické dny), z toho 43 % škol si tyto celky zajišťuje samostatně, pro 1 % je zajišťuje jiná organizace a 6 % spolupracuje při realizaci s jinou organizací.

Základní školy realizují celky opakované ITV ze všech typů škol nejčastěji (celkem 59 %), z gymnázií je realizuje celkem 32 %, z ostatních SŠ 25 %. Mezi školami různé velikosti opakované celky ITV realizují nejčastěji školy se 31–100 žáky (celkem 65 %), nejméně školy nad 700 žáků (celkem 18 %). I realizace opakované ITV se výrazně liší v jednotlivých krajích: nejvíce je realizovaná ve školách v KVK (63 %) a Vys (59 %), nejméně v JMK (celkem 43 %), SČK (celkem 46 %) a PDK (celkem 43 %, z toho častěji při realizaci spolupracují s jinou organizací).

Celkem 19 % škol uvedlo, že jako jednu z praktických podob EV ve výuce využívají samostatný povinný předmět zaměřený na EV (přitom v otázce 38.3 14 % škol uvedlo, že využívají samostatný povinný předmět zaměřený na EV jako formu zařazení průřezového tématu EV do výuky), z toho 19 % škol si tento předmět zajišťuje samostatně, zlomky procent pak využívají spolupráce s jinou organizací.

Na základních školách je to celkem 12 %, na gymnáziích 7 % a na ostatních SŠ 55 %. Mezi školami různé velikosti samostatný povinný předmět využívá celkem 73 % škol nad 700 žáků (ale jen 27 % škol v nejbližší kategorii 501–700 žáků), nejméně jej využívají školy do 30 žáků (celkem 5 %) a pak školy o 31–100 žácích (celkem 7 %). Samostatný povinný předmět nejčastěji realizují školy v JČK (celkem 30 %) a LBK (24 %), nejméně často školy v KVK (celkem 13 %), PLK (celkem 15 %) a OLK (celkem 15 %).

Celkem 21 % škol uvedlo, že jako jednu z praktických podob EV ve výuce využívají nepovinný předmět zaměřený na EV, z toho 20 % škol si tento předmět zajišťuje samostatně, zlomky procent využívají spolupráce s jinou organizací.

Na základních školách je to celkem 24 %, na gymnáziích 18 % a na ostatních SŠ 9 %. Mezi školami různé velikosti nepovinný předmět využívají nejvíce školy o 301–500 žácích (celkem 30 %), nejméně jej využívají školy o 31–100 žácích (celkem 8 %). Nepovinný předmět zaměřený na EV nejčastěji realizují školy v KHK (celkem 27 %) a MSK (celkem 26 %), nejméně často školy v JMK (celkem 11 %) a KVK (celkem 13 %).

Do budoucna chtějí školy zařazovat především více odborných exkurzí (uvedlo 51 %), dále výuky v terénu (45 %) a celků jednorázové ITV (43 %). U jiných praktických podob EV výrazněji převažují školy, které v budoucnu v praktické realizaci nic měnit nehodlají: celky opakované ITV (38 % škol plánuje využívat více), samostatný nepovinný vyučovací předmět (19 % škol bude využívat více), samostatný povinný vyučovací předmět (14 % škol bude využívat více).

- 39.7 Uved'te, prosím, název jednoho konkrétního příkladu jednorázové realizace integrované tematické výuky z vaší školy.**
- 39.8 Uved'te, prosím, název jednoho konkrétního příkladu opakované realizace integrované tematické výuky z vaší školy.**
- 39.9 Uved'te prosím název tohoto samostatného povinného vyučovacího předmětu a ročník nebo ročníky, pro které je určen. Uved'te prosím název tohoto nepovinného (volitelného) vyučovacího předmětu a ročník nebo ročníky, pro které je určen. Pokud je jich více, uved'te všechny.**
- 39.10 39.10 Uved'te prosím název tohoto nepovinného (volitelného) vyučovacího předmětu a ročník nebo ročníky, pro které je určen. Pokud je jich více, uved'te všechny.**

Tyto otevřené otázky posloužily jako orientace v tématech, ale především povaze vyučovacích celků, které školy realizují pod názvy: jednorázová ITV, opakovaná ITV, samostatný povinný předmět a nepovinný předmět (nebo předměty).

U celků integrované tematické výuky byly odpovědi pro účely vyhodnocení rozděleny do následujících kategorií výslovně na základě pojmenování na:

- neplatné odpovědi typu 0, 99, (nic) (tvořily 30 % všech odpovědí u jednorázové ITV, 50 % u opakované ITV)

- názvy celků obsahující den, týden, měsíc, tématický den (např. Den Země, Den bez aut, Den stromů, Den vody, Barevné dny aj.) (24 %, resp. 10 %)
- názvy celků obsahující projekt, projektový den (12 %, resp. 7 %)
- názvy celků obsahující beseda (necelé 1 %, resp. 0 %)
- názvy celků obsahující exkurze, expedice (2 %, resp. 1 %)
- názvy celků obsahující návštěva (organizace, ekocentra, ZOO, skládky aj.) (3 %, resp. 1 %)
- názvy celků obsahující výlet, vycházka, pobyt v přírodě (1 %, resp. 1 %)
- názvy celků obsahující názvy dlouhodobých programů nebo projektů nabízených jinými organizacemi (stejný obsah jako otázka 39.1, první odrážka) (2 %, resp. 1 %)
- názvy celků obsahující názvy výukových programů jiných organizací (necelé procento v obou případech)
- názvy celků obsahující kurz, seminář, pobyt (1 %, resp. 1 %)
- názvy celků obsahující výstava (necelé procento v obou případech)
- názvy celků obsahující soutěž (necelé procento v obou případech)
- názvy celků obsahující sběr (papíru, baterií, kaštanů aj.) (necelé procento, resp. 1 %)
- názvy celků obsahující třídění odpadů (2 %, resp. 2 %)
- názvy celků jinde nezařazené (24 %, resp. 17 %).

U samostatných předmětů povinných byly otevřené odpovědi pro účely vyhodnocení rozděleny do následujících kategorií opět výslovně na základě pojmenování na:

- názvy povinného předmětu typu Ekologie, Základy ekologie (u těch, kdo na otázku odpovídali, tvořily 46 %)
- názvy povinného předmětu typu kombinace Ekologie + jiné zaměření (např. Chemie a ekologie) (4 %)
- názvy povinného předmětu typu Ekologická výchova, Environmentální výchova (14 %)
- názvy povinného předmětu typu Ekologické praktikum, Praktikum z ekologie, Seminář z ekologie (9 %)
- názvy povinného předmětu typu Přírodopis, Ekologický přírodopis (4 %)
- názvy povinného předmětu typu Základy přírodních věd (5 %)
- názvy povinného předmětu typu Praktika z přírodopisu, Seminář z přírodopisu (5 %)
- názvy povinného předmětu typu Biologie (2 %)
- názvy povinného předmětu typu Pracovní činnosti, Pracovní vyučování (1 %)
- názvy povinného předmětu typu Výchova ke zdraví (necelé 1 %)
- názvy povinného předmětu typu Globální výchova (3 %)

- názvy povinného předmětu jinde nezařazené (10 %).

V případech, kdy respondent uvedl s názvem předmětu i ročník, 40 % těchto samostatných povinných předmětů bylo určeno pro 1. ročník střední školy (gymnázia nebo ostatní SŠ), 17 % pro 2. ročník, 9 % pro 3. ročník a 4 % pro 4. ročník. Na základních školách 8 % povinných předmětů zaměřených na EV je zařazeno na 1. stupni, na 2. stupni (nebo na nižším stupni gymnázií) 18 % v 6. ročníku, 21 % v 7. ročníku, 17 % v 8. ročníku a 23 % v 9. ročníku. Většina takových předmětů je zařazena ve více ročnících.

U samostatných předmětů nepovinných byly otevřené odpovědi pro účely vyhodnocení rozděleny do následujících kategorií opět výslovně na základě pojmenování na:

- názvy nepovinného předmětu typu Ekologie, Základy ekologie (u těch, kdo na otázku odpovídali, tvořily 9 %)
- názvy nepovinného předmětu typu kombinace Ekologický kroužek, Environmentální kroužek (3 %)
- názvy nepovinného předmětu typu Ekologické praktikum, Praktikum z ekologie, Seminář z ekologie (26 %)
- názvy nepovinného předmětu typu Ekologická výchova, Environmentální výchova (12 %)
- názvy nepovinného předmětu typu Globální výchova (2 %)
- názvy nepovinného předmětu typu Přírodovědný kroužek (6 %)
- názvy nepovinného předmětu typu Ekologický přírodopis (1 %)
- názvy nepovinného předmětu typu Praktika z přírodopisu, Seminář z přírodopisu (35 %)
- názvy nepovinného předmětu typu Biologie (1 %)
- názvy nepovinného předmětu typu Biologické praktikum (6 %)
- názvy nepovinného předmětu jinde nezařazené (34 %).

Maximum uvedených nepovinných předmětů bylo 3 (9 % z těch, kdo odpovídali na tuto otázku) – jako názvy nepovinných předmětů byly na dalších místech uváděny například: včelařství, vodárenství, výtvarná výchova, technická praktika, OSV, fyzikální praktika, člověk a jeho svět, prvouka, regionální dějiny, pěstitelství, mladý ochránce přírody aj.

V případech, kdy respondent uvedl s názvem předmětu i ročník, jen 5 % těchto nepovinných předmětů bylo určeno pro 1. ročník střední školy (gymnázia nebo ostatní SŠ), 3 % pro 2. ročník, 7 % pro 3. ročník a 6 % pro 4. ročník. 9 % všech nepovinných předmětů zaměřených na EV je zařazeno na 1. stupni ZŠ, na 2. stupni ZŠ (nebo na nižším stupni gymnázií) 24 % v 6. ročníku, 55 % v 7. ročníku, 50 % v 8. ročníku a 42 % v 9. ročníku. Většina nepovinných předmětů je zařazena ve více ročnících.

Pozn.: Nutno upozornit, že část názvů celků uvedených respondenty se opakovala u jednorázové ITV, opakované ITV, jednorázových jednodenních projektů, jednorázových vícedenních projektů, opakovaných jednodenních i vícedenních projektů, dokonce i u půlročních a delších projektů (viz dále, například třídění odpadů, Odpad jako surovina, Recyklohraní, Uklidme svět,

Velikonoční dílny, Týden pro Zemi, Den Země, Den bez aut, stromy, ekologizace provozu, Skola p Taranta aj.) a lze odůvodněně předpokládat, že zároveň u stejných respondentů.

39.11 Podívejte se prosím na následující možnosti praktické podoby EV ve výuce a u každé nám sdělte, zda a jakým způsobem je využíváte nebo realizujete a jestli hodnotíte na způsobu jejich realizace něco měnit.

- kurzy nebo semináře EV pro žáky (mimo předměty)
- jednorázové jednodenní projekty
- opakované jednodenní projekty
- jednorázové vícedenní projekty
- opakované vícedenní projekty
- půlroční a déle trvající projekty nebo cykly projektových dnů (navazující na sebe po delší dobu, např. školní rok)
- jiné (např. příležitostní sběry surovin, „olympiády“ apod.)

39.12 Jaké ročníky se účastní těchto seminářů nebo kurzů?

Kurzy nebo semináře EV pro žáky využívá celkem 40 % škol, přitom 13 % škol si je zajišťuje samostatně, pro 16 % škol kurzy nebo semináře zajišťuje jiná organizace a 11 % škol na zajištění kurzů nebo seminářů s jinou organizací spolupracuje. Z těchto kurzů 51 % absolvují žáci na 1. stupni ZŠ, 61 % žáci na 2. stupni ZŠ (nebo nižším stupni gymnázia) a 15 % studenti gymnázií, vyššího stupně gymnázií nebo ostatních SŠ (konkrétně na 2. stupni 55 % žáci 6. ročníku, 56 % žáci 7. ročníku, 56 % žáci 7. ročníku, 53 % žáci 9. ročníku, na SŠ 13 % studenti 1. ročníku, 10 % studenti 2. ročníku, 8 % studenti 3. ročníku a 9 % studenti 4. ročníku).

Gymnázia kurzy EV využívají častěji (celkem 56 %), ostatních SŠ naopak méně (celkem 29 %). Mezi školami různé velikosti kurzy nebo semináře EV pro žáky využívají nejvíce školy nad 300 žáků (celkem 47 % a více), nejméně je využívají školy o 31–100 žácích (celkem 29 %). Pro školy o 301–500 žácích častěji kurzy zajišťuje jiná organizace (20 %). V krajích kurzy nebo semináře EV pro žáky nejvíce využívají školy v KHK (celkem 52 %) a OLK (celkem 45 %), nejméně školy v KVK (celkem 28 %), PLK (celkem 33 %) a MSK (celkem 34 %).

Jednorázové jednodenní projekty v EV využívá celkem 84 % škol, přitom 67 % škol si je zajišťuje samostatně, pro 5 % škol tyto projekty zajišťuje jiná organizace a 12 % škol při realizaci projektů s jinou organizací spolupracuje.

Častěji je využívají základní školy (celkem 89 %), podstatně méně často ostatní SŠ (celkem 63 %). Mezi školami různé velikosti jednorázové jednodenní projekty realizují nejvíce školy o 301–500 žácích (celkem 88 %), nejméně je realizují školy nad 700 žáků (celkem 64 %). V krajích jednorázové jednodenní projekty EV nejčastěji realizují školy v ZLK (celkem 91 %) a JČK (celkem 89 %), nejméně školy v USK (celkem 70 %) a PLK (celkem 80 %).

Opakované jednodenní projekty v EV využívá celkem 58 % škol, přitom 47 % škol si je zajišťuje samostatně, pro 3 % škol tyto projekty zajišťuje jiná organizace a 9 % škol při realizaci projektů s jinou organizací spolupracuje.

Častěji je využívají základní školy (celkem 66 %), méně často gymnázia (celkem 42 %) a ostatní SŠ (celkem 33 %). Mezi školami různé velikosti opakované jednodenní projekty realizují nejvíce školy o 31–100 žácích (celkem 71 %), nejméně je realizují školy o 501–700 žácích (celkem 50 %). V krajích opakované jednodenní projekty EV nejčastěji realizují školy v LBK (celkem 71 %) a MSK (celkem 64 %), nejméně školy v JMK (celkem 42 %).

Jednorázové vícedenní projekty v EV využívá celkem 38 % škol, přitom 27 % škol si je zajišťuje samostatně, pro 4 % škol tyto projekty zajišťuje jiná organizace a 7 % škol při realizaci projektů s jinou organizací spolupracuje.

Častěji je využívají gymnázia (celkem 48 %, z toho nejčastěji spolupracují při realizaci s jinou organizací), méně často ostatní SŠ (celkem 27 %). Mezi školami různé velikosti opakované jednodenní projekty realizují nejvíce školy o 31–100 žácích (celkem 45 %), nejméně je realizují školy do 30 žáků (celkem 27 %). V krajích jednorázové vícedenní projekty v EV nejčastěji realizují školy v USK (celkem 48 %) a LBK (celkem 47 %), nejméně školy v SČK (celkem 30 %) a Vys (celkem 31 %).

Opakované vícedenní projekty v EV využívá celkem 27 % škol, přitom 21 % škol si je zajišťuje samostatně, pro 2 % škol tyto projekty zajišťuje jiná organizace a 5 % škol při realizaci projektů s jinou organizací spolupracuje.

Méně často takové projekty realizují ostatní SŠ (celkem 16 %). Mezi školami různé velikosti opakované jednodenní projekty realizují nejvíce školy o 301–500 žácích (celkem 33 %), nejméně je realizují školy nad 700 žáků (celkem 18 %) a do 30 žáků (celkem 25 %). V krajích opakované vícedenní projekty v EV častěji realizují školy v LBK (celkem 42 %) a ZLK (celkem 33 %), nejméně školy v JMK (celkem 17 %) a OLK (celkem 23 %).

Půlroční a déle trvající projekty nebo cykly projektových dnů (navazující na sebe po delší dobu, např. školní rok) využívá celkem 30 % škol, přitom 20 % škol si je zajišťuje samostatně, pro 5 % škol tyto projekty zajišťuje jiná organizace a 5 % škol při realizaci projektů s jinou organizací spolupracuje.

Méně často takové projekty realizují ostatní SŠ (celkem 11 %). Mezi školami různé velikosti tyto projekty méně realizují školy nad 500 žáků (celkem 24 %, resp. 18 %). V krajích tyto dlouhodobé projekty v EV častěji realizují školy v LBK (celkem 47 %) a KHK (celkem 38 %), nejméně školy v PDK (celkem 20 %), JČK (celkem 23 %) a Vys (celkem 24 %).

Jiné praktické podoby EV, např. sběry, olympiády aj., využívá celkem 81 % škol, přitom 64 % škol si je zajišťuje samostatně, pro 5 % škol tyto jiné podoby EV zajišťuje jiná organizace a 13 % škol při jejich realizaci spolupracuje s jinou organizací.

Častěji takové podoby EV využívají základní školy (celkem 88 %), podstatně méně často je využívají ostatní SŠ (celkem 51 %). Mezi školami různé velikosti tyto podoby EV více realizují školy o 31–100 žácích (celkem 92 %) a školy do 30 žáků (celkem 86 %), nejméně je realizují školy nad 700 žáků (celkem 64 %). V krajích tyto jiné podoby EV častěji realizují školy v MSK (celkem 87 %), méně školy v PLK (celkem 69 %) a PDK (celkem 75 %).

Do budoucna mají školy v plánu na výše uvedeném stavu převážně nic neměnit, s tím, že kurzy nebo semináře EV pro žáky by do budoucna chtělo více využívat 43 % škol (z toho nejvíce gymnázií), více jednorázových jednodenních projektů bude realizovat 44 % škol, více opakovaných jednodenních projektů bude realizovat 40 % škol, více jednorázových vícedenních projektů chce realizovat 35 % škol, více opakovaných vícedenních projektů a stejně tak velmi dlou-

hodobých projektů chce realizovat 31 % škol a jiné podoby EV bude více realizovat 36 % škol. Obecně se zdá, že čím dlouhodobější je práce v rámci dané praktické podoby EV, tím méně je školami využívána a tím méně bude využívána i v budoucnu.

39.13 Uved'te, prosím, název jednoho konkrétního příkladu opakovaného jednodenního projektu z vaší školy.

39.14 Uved'te, prosím, také název jednoho konkrétního příkladu opakovaného vícedenního projektu z vaší školy. Jaké ročníky se těchto projektů účastní?

39.15 Uved'te, prosím, také název jednoho konkrétního příkladu půlročního a déle trvajícího projektu nebo cyklu projektových dnů z vaší školy. Jaké ročníky se těchto projektů účastní?

Tyto otevřené otázky opět posloužily jako orientace především v povaze vyučovacích celků, které školy realizují pod tím, co označily za „opakovaný jednodenní projekt“, „opakovaný vícedenní projekt“ a „půlroční a déle trvající projekt“.

U příkladů opakovaných jednodenních projektů byly odpovědi pro účely vyhodnocení rozděleny opět výslovně na základě pojmenování do následujících kategorií:

- názvy obsahující den, týden, měsíc, tematický den (např. Den Země, Den bez aut, Den stromů, Den vody, Týden pro Zemi aj.) (44 %)
- názvy obsahující projekt, projektový den (5 %)
- názvy obsahující beseda (1 %)
- názvy obsahující exkurze, expedice (3 %)
- názvy obsahující výlet, vycházka (1 %)
- názvy obsahující návštěva (organizace, např. SEV, ZOO, čistírny odpadních vod) (2 %)
- názvy obsahující názvy dlouhodobých programů nebo projektů nabízených jinými organizacemi (stejný obsah jako otázka 39.1, první odrážka) (1 %)
- názvy obsahující názvy výukových programů jiných organizací (1 %)
- názvy obsahující soutěž (2 %)
- názvy obsahující sběr (papíru, baterií, kaštanů aj.) (5 %)
- názvy obsahující třídění odpadů (2 %)
- názvy obsahující tradice, jarmark (2 %)
- názvy obsahující úklid, úprava, čištění (např. okolí školy, řeky, Krkonoš) (4 %)
- názvy jinde nezařazené (36 %).

U příkladů opakovaných vícedenních projektů byly odpovědi pro účely vyhodnocení rozděleny výslovně na základě pojmenování do následujících kategorií:

- názvy obsahující den, týden, měsíc, tematický den (např. Den Země, Den bez aut, Den stromů, Den vody, Týden pro Zemi aj.) (20 %)

- názvy obsahující projekt, projektový den (1 %)
- názvy obsahující exkurze, expedice (6 %)
- názvy obsahující názvy dlouhodobých programů nebo projektů nabízených jinými organizacemi (stejný obsah jako otázka 39.1, první odrážka) (4 %)
- názvy obsahující názvy výukových programů jiných organizací (2 %)
- názvy obsahující kurz, seminář, pobyt (13 %)
- názvy obsahující sběr (papíru, baterií, kaštanů aj.) (2 %)
- názvy obsahující třídění odpadů (3 %)
- názvy obsahující tradice, jarmark (3 %)
- názvy obsahující úklid, úprava, čištění (např. okolí školy, řeky, Krkonoš) (2 %)
- názvy jinde nezařazené (42 %).

V případech, kdy respondent uvedl i ročníky, které jsou do takového projektu zapojeny, celkem 31 % tvořily projekty, kterých se účastní všechny, tj. 1.–9. ročníky, základní školy, 16 % projekty, kterých se účastní celý 1. stupeň ZŠ, 9 % projekty, kterých se účastní celý 2. stupeň ZŠ (nebo nižší stupeň gymnázia) a 2 % projekty, kterých se účastní všechny ročníky SŠ (nebo vyššího stupně gymnázia).

U příkladů půlročních a déle trvajících projektů byly odpovědi pro účely vyhodnocení rozděleny výslovně na základě pojmenování do následujících kategorií:

- názvy obsahující den, týden, měsíc, tematický den (např. Den Země, Den bez aut, Den stromů, Den vody, Týden pro Zemi aj.) (4 %)
- názvy obsahující projekt, projektový den (5 %)
- názvy obsahující názvy dlouhodobých programů nebo projektů nabízených jinými organizacemi (stejný obsah jako otázka 39.1, první odrážka) (17 %)
- názvy obsahující názvy výukových programů jiných organizací (necelé procento)
- názvy obsahující výstava (necelé procento)
- názvy obsahující soutěž (2 %)
- názvy obsahující sběr (papíru, baterií, kaštanů aj.) (7 %)
- názvy obsahující třídění odpadů (5 %)
- názvy obsahující tradice, jarmark (2 %)
- názvy obsahující úklid, úprava, čištění (např. okolí školy, řeky, Krkonoš) (1 %)
- názvy jinde nezařazené (44 %).

V případech, kdy respondent uvedl i ročníky, které jsou do výše uvedeného projektu zapojeny, celkem 39 % tvoří projekty, kterých se účastní všechny, tj. 1.–9. ročníky, základní školy, 16 % projekty, kterých se účastní celý 1. stupeň ZŠ, 13 % projekty, kterých se účastní celý 2. stupeň ZŠ (nebo nižší stupeň gymnázia) a 4 % projekty, kterých se účastní všechny ročníky SŠ (nebo vyššího stupně gymnázia).

39.16 Řekněte nám, prosím, do jaké míry vystihují následující výroky stav na vaší škole:

- **Environmentální výchova má u nás ve škole tradici.**
- **Učitelé aktivně uplatňují prvky EV ve výuce.**
- **Vedení se snaží EVVO ve škole maximálně podporovat.**
- **Učitelé znají školní program EVVO.**
- **Žáci sami vyrábějí informační materiály k EV (např. nástěnky, značení třídicích košů, školní časopis apod.).**
- **Žáci sami přicházejí s nápěty, jak zlepšit chod školy s ohledem na životní prostředí.**

Respondenti nejčastěji spíše souhlasili s tím, že environmentální výchova má u nich ve škole tradici (35 %), rozhodně souhlasila dále téměř čtvrtina (24 %), spíše nesouhlasilo 12 %. 20 % respondentů nemělo názor. Respondenti z gymnázií častěji spíše nesouhlasili (20 %) i rozhodně nesouhlasili (13 %). Respondenti z ostatních SŠ také ve srovnání s průměrem častěji rozhodně nesouhlasili (10 %). Větší podíl respondentů, kteří rozhodně souhlasili, byl ze škol do 30 žáků (30 %), na školách nad 700 žáků byl jejich podíl 0 % a byl tam také největší podíl těch, co rozhodně nesouhlasili (18 %). Největší podíl respondentů, kteří rozhodně souhlasili, byl ze škol v LBK (37 %), nejmenší ze škol v krajích JMK (10 %), USK (17 %) a SČK (18 %).

Respondenti nejčastěji spíše souhlasili s tím, že učitelé v jejich škole aktivně uplatňují prvky EV ve výuce (49 %), rozhodně souhlasilo 21 %, naopak spíše nesouhlasilo 8 %. 19 % respondentů nemělo názor. Respondenti z gymnázií a z ostatních SŠ častěji spíše nesouhlasili (13 %). Větší podíl respondentů, kteří rozhodně souhlasili, byl ze opět škol do 30 žáků (42 %), častěji rozhodně souhlasili také respondenti ze škol o 31–100 žácích (36 %), na větších školách podíl těchto respondentů klesal až k 0 % na školách nad 700 žáků. Největší podíl respondentů, kteří rozhodně souhlasili, byl ze škol v PDK (29 %) a MSK (27 %), nejmenší ze škol v krajích JČK (14 %) a KHK (16 %).

Respondenti nejčastěji rozhodně souhlasili s tím, že vedení se snaží EVVO ve škole maximálně podporovat (41 %), spíše souhlasil stejný podíl (41 %), 11 % respondentů nemělo názor, podíl nesouhlasu byl mizivý (1–3 %). Přitom nejčastěji rozhodně souhlasili respondenti ze základních škol (47 %), naopak respondenti z gymnázií podstatně méně často vyjádřili rozhodný souhlas (30 %, zároveň měli největší podíl nesouhlasu), stejně tak respondenti z ostatních SŠ (24 %). Největší podíl respondentů, kteří rozhodně souhlasili, byl ze škol do 30 žáků (62 %), na školách nad 700 žáků byl jejich podíl 9 % a byl tam také největší podíl těch, co spíše nesouhlasili (27 %). Největší podíl respondentů, kteří rozhodně souhlasili, byl ze škol v LBK (48 %), USK (48 %) a PLK (46 %), nejmenší ze škol v krajích KVK (35 %), JMK (35 %) a KHK (36 %).

Respondenti nejčastěji spíše souhlasili s tím, že učitelé znají školní program EVVO (38 %), rozhodně souhlasil 18 %, spíše nesouhlasilo 10 %. 18 % respondentů nemělo názor. Respondenti z gymnázií častěji spíše nesouhlasili (14 %) i rozhodně nesouhlasili (13 %). Respondenti z ostatních SŠ také ve srovnání s průměrem častěji spíše nesouhlasili (16 %) i rozhodně nesouhlasili (13 %). Největší podíl respondentů, kteří rozhodně souhlasili, byl ze škol do 30 žáků (38 %), na školách nad 700 žáků byl největší podíl těch, co spíše nesouhlasili (36 %). Největší podíl respondentů, kteří rozhodně souhlasili, byl ze škol v MSK (23 %) a PDK (23 %), nejmenší ze škol

v krajích LBK (10 %), KHK (11 %). Pozn. Školy, které neměly vytvořený školní program EVVO, odpovídaly „nedokážu posoudit“.

Respondenti nejčastěji spíše souhlasili s tím, že žáci sami vyrábějí informační materiály k EV (34 %), rozhodně souhlasilo 22 %, spíše nesouhlasilo 18 %. 16 % respondentů nemělo názor. Respondenti z ostatních SŠ ve srovnání s průměrem podstatně častěji rozhodně nesouhlasili (24 %). Větší podíl respondentů, kteří rozhodně souhlasili, byl ze škol do 30 žáků (28 %), na školách nad 700 žáků byl jejich podíl 0 % a byl tam také největší podíl těch, co rozhodně nesouhlasili (18 %). Největší podíl respondentů, kteří rozhodně souhlasili, byl ze škol v PLK (33 %), LBK (29 %) a MSK (29 %), nejmenší ze škol v krajích SČK (13 %), OLK (13 %) a ZLK (14 %).

Respondenti nejčastěji spíše nesouhlasili s tím, že žáci sami přicházejí s náměty, jak zlepšit chod školy s ohledem na životní prostředí (30 %), rozhodně souhlasilo 7 %, spíše souhlasilo 25 %, rozhodně nesouhlasilo 13 %. 23 % respondentů nemělo názor. Respondenti z gymnázií častěji spíše souhlasili (34 %). Respondenti z ostatních SŠ ve srovnání s průměrem častěji rozhodně nesouhlasili (23 %). Ve školách nad 700 žáků a do 30 žáků byl největší podíl respondentů, kteří neměli názor (46 %, resp. 30 %), na školách o 501–700 žácích byl vyšší podíl těch, kteří spíše souhlasili (34 %). Větší podíl respondentů, kteří spíše souhlasili, byl ze škol v PLK (33 %) a KHK (33 %), větší podíl těch, kteří naopak spíše nesouhlasili, byl ze škol v krajích KVK (43 %) a MSK (42 %).

TÉMATA EV VE VÝUCE

Otázky v této části obsahovaly souhrn témat environmentální výchovy (celá otázka 40.1, názvy otázek 40.2–40.6) a jejich podtémat (body otázek 40.2–40.6), který byl sestaven na základě obsahu průřezového tématu Environmentální výchova, resp. Člověk a životní prostředí, v platných rámcových vzdělávacích programech. Pro praktické použití byl seznam témat a jejich podtémat místy dále upřesněn oproti výčtu v rámcových vzdělávacích programech.

Pro tuto část jsme také vytvořili dvě škály: škálu rovnoměrnosti pokrytí témat školou ve výuce, která bere v potaz jen realizaci hlavních témat, a škálu pestrosti témat EV nabízených školou ve výuce, která bere v potaz všechna témata realizovaná školou bez ohledu na to, zda se jedná o hlavní téma nebo podtéma (specifikace těchto škál viz příloha B2i, Klíčové faktory). Uvádíme nejdříve výsledek hodnocení realizace témat EV ve škole pomocí těchto škál a poté popis dílčích výsledků v rámci všech otázek v této části dotazníku.

Skóre škol podle škály rovnoměrnosti pokrytí témat EV školou se mohlo pohybovat mezi 0–15 body. Pokud škola v rámci hlavního tématu, které obsahovalo podtémata, vyznačila aspoň jedno podtéma, v rámci této škály to znamená, že dané hlavní téma nějakým způsobem realizuje ve výuce – dále jsme už nehodnotili „kvalitu“ realizace hlavního tématu (tj. kolik podtémat z hlavního tématu ve výuce škola pokrývá). Pokud škola některé téma vynechala, také jsme nehodnotili důležitost takového hlavního tématu ve srovnání s jinými (tj. nebyl rozdíl mezi vynecháním hlavního tématu a hlavního tématu s 11 podtématy). Podle skóre na této škále jsme školy rozdělili na:

- školy, které ve výuce pokrývají témata velmi rovnoměrně (15–14 bodů), tzn., že škola nějakým způsobem ve výuce pokrývá všechna nebo skoro všechna hlavní témata;
- školy, které ve výuce pokrývají témata rovnoměrně až na výjimky (13–12 bodů);
- školy, které pokrývají témata s mezerami (11–9 bodů);

- školy, které pokrývají témata nerovnoměrně (8–5 bodů), tzn., že škola realizuje z 15 hlavních témat třetinu až polovinu – vzhledem k obsahu témat tedy již pravděpodobně vynechává celkem podstatné oblasti EV;
- školy, které pokrývají témata velmi nerovnoměrně (4 a méně bodů), tzn., škola si zvolila kterákoliv 4 hlavní témata, která nějakým (třeba minimálním – jedno podtéma z každého hlavního tématu) způsobem realizuje.

Průměrné skóre škol v rovnoměrnosti pokrytí témat ve výuce bylo 11 bodů. Nejvíce škol spadalo do skupiny, která ve výuce pokrývá témata EV s mezerami (43 %), 27 % škol podle škály pokrývá ve výuce témata EV rovnoměrně až na výjimky, 22 % škol pokrývá témata EV ve výuce velmi rovnoměrně. Relativně malou část tvořily školy, které pokrývají témata EV nerovnoměrně (8 %, 65 škol). Průměrná škola tedy z patnácti hlavních témat ve výuce vynechá až jednu třetinu, přestože kritériem pro realizaci hlavního tématu byla realizace minimálně jednoho podtématu. Problematické však je, že podmínku zařazení průřezového tématu EV (potažmo Člověk a životní prostředí) prostřednictvím všech tematických okruhů (potažmo témat) lze lehce splnit opravdu již zařazením čtyř (nebo tří) hlavních témat z našeho souboru (blíže viz příloha C.2 – Tabulka 1). V kontextu celého souboru témat EV tady však takové naplňování obsahu průřezového tématu považujeme za nedostatečné – už základní škola, která průřezové téma EV pokryje pěti nejfrekventovanějšími tématy EV z našeho souboru, splní podmínku zařazení PT EV v ŠVP, přitom úplně vynechá Globální problémy ŽP a rozvoje, nebo Systém ochrany ŽP a ochrana přírody.

Průměrné skóre škol různých typů (ZŠ, G, ostatní SŠ) se téměř nelišilo, což odpovídá tomu, jak byla témata EV v nabídce dotazníku sestavena – tak, aby hlavní témata mohla pokrýt jakákoliv škola aspoň minimálním způsobem bez ohledu na stupeň. Významně se nelišilo ani zastoupení škol, které realizují témata velmi rovnoměrně (nebo jinak) mezi různými typy škol.

Ze škol různých velikostí jen menší školy do 100 žáků měly mírně nižší skóre na této škále, a byl mezi nimi menší podíl škol, které pokrývají témata EV velmi rovnoměrně (15 %, resp. 16 %). Školy nad 300 žáků měly naopak větší zastoupení těch, které pokrývají témata EV velmi rovnoměrně (25–27 %).

Skóre rovnoměrnosti pokrytí témat EV škol v krajích se lišilo maximálně o bod, tedy jedno hlavní téma (z toho nejvyšší PLK 12 bodů, nejnižší PDK 11 bodů). Plzeňský kraj měl zároveň největší zastoupení škol, které témata EV pokrývají velmi rovnoměrně (39 %), Jihomoravský kraj nejnižší zastoupení těchto škol (13 %) a Pardubický kraj nejvyšší zastoupení škol, které pokrývají témata EV ve výuce nerovnoměrně (15 %).

Skóre škol podle škály pestrosti témat EV nabízených školou se mohlo pohybovat mezi 0–54 body, kde 54 bodů odpovídalo realizaci všech hlavních témat i podtémat. Podle skóre na této škále jsme školy rozdělili na:

- školy, které ve výuce nabízí všechna nebo téměř všechna témata EV (54–42 bodů);
- školy, které ve výuce nabízí většinu témat EV (41–28 bodů);
- školy, které nabízí asi polovinu všech témat EV (27–15 bodů);
- školy, které nabízí méně než polovinu všech témat EV (14 a méně bodů).

Průměrné skóre škol v pestrosti nabízených témat EV bylo 30 bodů. Nejvíce škol spadalo do skupiny, která ve výuce nabízí většinu témat EV (36 %), 34 % škol ve výuce nabízí asi polovinu

témat EV, 21 % škol ve výuce nabízí všechna nebo téměř všechna témata EV a 9 % škol nabízí méně než polovinu témat EV.

Průměrné skóre škol různých typů (ZŠ, G, ostatní SŠ) se lišilo mírně – nejvyšší skóre měla gymnázia (32 bodů a nejvyšší podíl škol, která nabízí všechna nebo téměř všechna témata EV – 30 %), nejnižší skóre ostatní SŠ (29 bodů, nižší podíl škol, které nabízí všechna témata EV – 17 % a vyšší podíl škol, které nabízí asi polovinu všech témat – 40 %).

Ze škol různých velikostí školy do 30 žáků měly nejnižší skóre na této škále (25) a byl mezi nimi nejmenší podíl škol, které ve výuce nabízejí všechna nebo téměř všechna témata EV (jen 4 %). Oproti průměru bylo mezi nimi nejvíce škol, které nabízí polovinu všech témat EV (47 %) a více škol, které nabízí méně než polovinu všech témat EV (15 %). Školy o 31–100 žácích měly vyšší průměrné skóre pestrosti témat EV než malé školy, ale pořád nižší než průměr a menší zastoupení škol, které nabízejí všechna nebo téměř všechna témata EV (11 %). Nejvyšší průměrné skóre a nejvyšší zastoupení škol, které nabízí všechna témata EV, měly školy nad 500 žáků (33, 27 – 28 %)

Skóre pestrosti nabízených témat EV u škol v krajích se lišilo jen v některých, z toho nejvyšší skóre měly školy v PLK (36 bodů a opět největší zastoupení škol, které nabízejí všechna témata – 43 %), nejnižší skóre měly školy v JMK (27 bodů a zároveň nejmenší zastoupení škol, které nabízejí všechna témata EV – 9 %). Mezi školami v PDK byly nejvíce zastoupeny školy, které nabízejí méně než polovinu témat EV (20 %).

40.1 Nabízíme vám seznam vybraných témat EV. Označte prosím témata, kterým se se žáky nejvíce věnujete. Tento seznam není kompletní – doplňují jej další otázky.

- **Ekologie jedinců a populací (základní podmínky života, vztahy organismů a prostředí, populace)**
- **Krajina**
- **Přírodní zdroje a jejich využívání (zdroje materiálové a energetické, jejich obnovitelnost, vyčerpatelnost, principy hospodaření s přírodními zdroji, způsoby získávání a využívání přírodních zdrojů)**
- **Stav životního prostředí v ČR, regionu a místě**
- **Vliv prostředí na lidské zdraví**
- **Udržitelný rozvoj a jeho principy**
- **Individuální možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů a udržitelnosti rozvoje v profesním, spotřebitelském a občanském životě, životní styl, občanská angažovanost**
- **Ekologická etika, etické principy nakládání s jinými organismy a prostředím, např. ochrana a welfare zvířat**
- **Vývoj vztahu člověka a prostředí**
- **Mezilidské vztahy, společenské procesy a ŽP (komunita, řešení konfliktů)**
- **Nic, nevím**

40.2 Živá společenstva, ekosystémy, biosféra:**40.3 Životní prostředí a složky životního prostředí (ovzduší, voda, půda...), jejich stav, poškozování a ochrana:****40.4 Lidské aktivity a jejich dopady na ŽP:****40.5 Globální problémy ŽP a rozvoje, globalizace:****40.6 Systém ochrany životního prostředí a ochrana přírody, nástroje ochrany životního prostředí:****40.7 Realizujete ještě nějaká jiná témata, která se v tomto přehledu neobjevila? Pokud ano, která?****41.1 Jsou nějaká témata EV, kterým se zatím nevěnujete, ale chtěli byste je někdy v budoucnu realizovat?****41.2 Jaká témata to jsou?****41.3 Jakým způsobem budete zajišťovat výuku těchto nových témat?**

Pokud zanedbáme rozdělení na hlavní témata a podtémata, pak z jednotlivých témat celkově školy nejčastěji realizují tato:

- životní prostředí a jeho složky celkově (podtéma, vyznačilo 90 % všech škol)
- lidské aktivity a jejich dopady na ŽP celkově (podtéma, 89 %)
- vliv prostředí na lidské zdraví (hlavní téma, 85 %).

Celkově nejméně častá byla naopak podtémata Systému ochrany životního prostředí a ochrany přírody, nástroje ochrany životního prostředí – tato témata obecně považujeme za velmi důležitá, avšak ve školní výuce jsou evidentně zastoupena jen minimálně:

- technologické nástroje (podtéma, vyznačilo 11 % všech škol)
- politické nástroje (podtéma, 11 %)
- ekonomické nástroje (podtéma, 15 %).

Z dalších témat (v dotazníku neuvedených nebo které respondent nedokázal do uvedených zařadit) školy realizují například:

- adopce na dálku,
- biodiverzita, zavlečené a nepůvodní organizmy,
- gaia domovina – zvyky a mýty, náboženství – přístup k postavení člověka ve světě, psychologie...
- ekologický management,
- ekologické zemědělství,
- Fair Trade, civilizační choroby,
- lidské kulturní potřeby, organizujeme besedy se známými osobnostmi (sport, vážná hudba),

- multikulturní výchova, zdravá výživa a zdravý životní styl,
- myslivost,
- nebezpečí konzumního stylu života a jeho dopady,
- opuštěnost, být nežádoucí ...ekolog, katastrofy apod.,
- vliv ŽP na dlouhověkost, nemocnost, práce se statistikami, atlasem ŽP,
- péče o domácí zvířata, tradiční řemesla, využívání přírodních materiálů.,
- rukodělné dílničky z přírodních materiálů,
- praktická péče o významné krajinné prvky regionu, výchova k občanské společnosti,
- třídění odpadů, sběr surovin k recyklaci, sběr lesních plodů,
- čištění, sázení stromků,
- zahradní architektura – okrasné sadovnictví
- znečišťování, ochrana půdy, zeleň rostoucí mimo les a její ochrana, hygienické normy.

Domníváme se, že část těchto dalších témat uvedených respondenty ve skutečnosti do nabízených kategorií zařadit lze (biodiverzita, Fair Trade, Vliv ŽP na nemocnost, ekologické zemědělství, ekologické katastrofy a další), část popisovala spíše konkrétní aktivity v EV, než jen témata aktivit (sběr lesních plodů, rukodělné dílničky s přírodními materiály, praktická péče o významné prvky regionu, sázení stromků a další). U zbylých pak lze diskutovat o tom, zda se opravdu jedná o témata EV, nebo zda spadají spíše pod jiné průřezové téma, případně do vzdělávací oblasti (Adopce na dálku, zvyky a mýty, náboženství, zahradní architektura, hygienické normy, domácí mazlíčci, civilizační choroby, sport, vážná hudba a další).

Celkem 10 % škol odpovědělo, že existují témata, kterým se doteď nevěnovaly, ale plánují se jim věnovat v budoucnu. Tato témata zahrnovala například ekologické zemědělství, ekologizace provozu (školy, domácnosti), Fair Trade, chudoba a podvýživa, humanitární a rozvojová pomoc, globalizace, práce s informacemi, udržitelný rozvoj, klimatické změny,

Na základních školách byla nejčastější témata životní prostředí a jeho složky celkově (podtéma, vyznačilo 90 % ZŠ), lidské aktivity a jejich dopady na ŽP celkově (podtéma, 90 %) a lesní společenstva (podtéma, 87 %), nejméně častá pak stejná podtémata Systému ochrany životního prostředí a ochrany přírody, nástroje ochrany životního prostředí, ale s ještě méně častým výskytem. Základní školy dále realizují ve srovnání s průměrem méně často Udržitelný rozvoj a jeho principy (hlavní téma), právní nástroje (podtéma) a ekonomické nástroje (podtéma).

Na gymnáziích byla nejčastější témata živá společenstva, ekosystémy, biosféra celkově, struktura, vývoj a funkce ekosystémů (podtéma, vyznačilo 93 % gymnázií), globální problémy ŽP a rozvoje celkově (podtéma, 90 %) a lidské aktivity a jejich dopady na ŽP celkově (podtéma, 90 %), nejméně častá pak stejná podtémata Systému ochrany životního prostředí a ochrany přírody, nástroje ochrany životního prostředí. Gymnázia realizují ve srovnání s průměrem častěji Udržitelný rozvoj a jeho principy (hlavní téma), Vývoj vztahu člověka a prostředí (hlavní téma), mořská společenstva (podtéma), zemědělství (podtéma), průmysl a těžba (podtéma), energetika (podtéma), chemické látky v prostředí (podtéma), globalizace (podtéma), ztenčování ozonové vrstvy (podtéma), klimatické změny (podtéma), změny velkých biomů (podtéma), růst a vývoj lidské populace (podtéma), právní nástroje ochrany ŽP (podtéma). Gymnázia ve srovnání s průměrem

měrem méně často realizují témata Krajina (hlavní téma), Mezilidské vztahy, společenské procesy a ŽP (hlavní téma), nadměrná spotřeba a vyčerpávání zdrojů (podtéma) a práce s informacemi (podtéma).

Na ostatních středních školách byla nejčastější témata životní prostředí a jeho složky celkově (podtéma, vyznačilo 91 % ostatních SŠ), systém ochrany životního prostředí a ochrany přírody (podtéma, 87 %) a odpady (podtéma, 85 %), nejméně častá pak mořská společenstva (podtéma, 17 %), technologické nástroje ochrany ŽP (podtéma, 18 %) a politické nástroje ochrany ŽP (podtéma, 19 %). Ostatní SŠ realizují ve srovnání s průměrem častěji Přírodní zdroje a jejich využívání (hlavní téma), Udržitelný rozvoj a jeho principy (hlavní téma), globální problémy ŽP a rozvoje celkově (podtéma), právní nástroje (podtéma, až 40 %), ekonomické nástroje (podtéma, až 33 %), technologické nástroje (podtéma), tedy vesměs témata, které byly u jiných typů škol realizovány méně. Jinak ostatní SŠ většinu ostatních témat EV realizují spíše méně často, především Ekologie jedinců a populací (hlavní téma), Krajina (hlavní téma), lesní společenstva (podtéma, jen 43 %), ostatní suchozemská společenstva (podtéma), sladkovodní společenstva (podtéma, jen 29 %), mořská společenstva (podtéma, 17 %), agroekosystémy (pole) (podtéma, 30 %), ovzduší (podtéma), živé organismy a jejich společenstva (podtéma, 56 %), lesnictví (podtéma), změny velkých biomů (podtéma), vymírání druhů, ztráta genofondu, snižování biodiverzity (podtéma).

Menší školy do 100 žáků se ve výuce věnují více tématům jako Krajina (81, resp. 82 %), Mezilidské vztahy, společenské procesy a ŽP a lesní společenstva, zbylým tématům naopak méně než je průměr (především méně tématům Udržitelný rozvoj a jeho principy, Přírodní zdroje a jejich využívání, podtémata Systém ochrany životního prostředí a ochrana přírody, nástroje ochrany životního prostředí, podtémata Globální problémy ŽP a rozvoje, globalizace, Individuální možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů a udržitelnosti, Stav životního prostředí v ČR, regionu a místě a další.

Školy o 301–500 žácích se častěji než průměr ve výuce věnují tématům Přírodní zdroje a jejich využívání, Udržitelný rozvoj a jeho principy, energetika, chemické látky v prostředí (podtémata Lidské aktivity a jejich dopady na ŽP), globální problémy ŽP a rozvoje celkově, ztenčování ozonové vrstvy, chudoba a podvýživa (podtémata Globální problémy ŽP a rozvoje, globalizace).

Školy o 501–700 žácích se častěji než průměr věnují tématům Udržitelný rozvoj a jeho principy, ekosystémy v lidských sídlech (podtéma Živá společenstva, ekosystémy, biosféra), půda a horninové prostředí (podtéma Životní prostředí a složky životního prostředí), energetika, urbanizace a výstavba (podtéma Lidské aktivity a jejich dopady na ŽP), globální problémy ŽP a rozvoje celkově, globalizace, změny velkých biomů, vymírání druhů, růst a vývoj lidské populace, nadměrná spotřeba a vyčerpávání zdrojů (podtéma Globální problémy ŽP a rozvoje), instituce ochrany ŽP, zapojování občanů (podtéma Systém ochrany životního prostředí).

Školy nad 700 žáků v realizaci jednotlivých témat EV vykazují velké výkyvy: podstatně častěji uváděly např. Udržitelný rozvoj a jeho principy (73 %), energetika (82 %), chemické látky v prostředí (82 %) (podtémata Lidské aktivity a jejich dopad na ŽP), klimatické změny (91 %), změny vodního cyklu (82 %, podtémata Globální problémy ŽP a rozvoje), právní nástroje (55 %), politické nástroje (36 %), ekonomické nástroje (46 %), dobrovolné nástroje (46 %), technologické nástroje (36 %, podtémata Systém ochrany životního prostředí). Naopak podstatně méně často uvedly Krajina (46 %), lesní společenstva (36 %), ostatní suchozemská společenstva (27 %), sladkovodní společenstva (18 %), agroekosystémy (9 %, podtémata Živá společenstva,

ekosystémy, biosféra). Lze však usuzovat na to, že výsledky byly silně zkresleny malým počtem těchto škol (11).

Významnější rozdíly (v potaz jsme brali rozdíl kolem 12 % a více) mezi školami v krajích vznikaly jen v některých tématech, a to:

- Stav životního prostředí v ČR, regionu a místě (nejméně často JMK, nejčastěji USK),
- Udržitelný rozvoj a jeho principy (nejméně často JMK, nejčastěji JČK a KHK),
- Individuální možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů (nejčastěji PLK),
- Ekologická etika (nejméně často JMK, nejčastěji LBK),
- Vývoj vztahu člověka a prostředí (nejméně často PDK, nejčastěji KVK),
- Živá společenstva, ekosystémy, biosféra, podtémata ostatní suchozemská společenstva (nejméně často JČK, nejčastěji PLK), mořská společenstva (nejméně často JMK, nejčastěji PLK), agroekosystémy (nejméně často KVK, nejčastěji PLK), ekosystémy v lidských sídlech (nejčastěji PLK),
- Lidské aktivity a jejich dopady na ŽP, podtémata lesnictví (nejméně často JMK, nejčastěji OLK a PLK), průmysl a těžba (nejméně často JČK, nejčastěji MSK), energetika (nejméně často JMK, nejčastěji PLK), urbanizace a výstavba (nejméně často JMK), cestovní ruch (nejméně často JMK, nejčastěji OLK), chemické látky v prostředí (nejčastěji PLK),
- Globální problémy ŽP a rozvoje, globalizace, podtémata globální problémy ŽP a rozvoje celkově (nejméně často JMK), globalizace (nejčastěji PLK), změny velkých biomů (nejčastěji PLK), změny vodního cyklu (nejméně často JMK, nejčastěji PLK),
- Systém ochrany životního prostředí a ochrana přírody, nástroje ochrany životního prostředí, podtémata právní nástroje (nejčastěji PLK), zapojování občanů (nejčastěji ZLK), instituce ochrany ŽP (nejčastěji PLK), ekonomické nástroje (nejčastěji PLK), práce s informacemi (nejméně často JMK, nejčastěji PLK), technologické nástroje (nejčastěji PLK).

Témata EV ve výuce – rovnoměrnost pokrytí viz B.1 – Graf 53. Témata EV ve výuce – pestrost nabídky viz B.1 – Graf 54.

IX. EVVO MIMO VÝUKU

42.1 Popište nám prosím, jaká je podoba EVVO mimo výuku, jak probíhá plánování a realizace konkrétních celků?

- **plánování a realizace činností ve volnočasovém kroužku nebo klubu**
- **plánování a realizace víkendových výletů pro žáky nebo žáky a rodiče**
- **plánování a realizace prázdninových táborů**
- **plánování a realizace „zelených“ brigád (práce v přírodě nebo na školním pozemku)**
- **jiné**

42.2 Doplňte, prosím, názvy konkrétních akcí.

Celkem 53 % škol plánuje a realizuje činnosti zaměřené na EV ve volnočasovém kroužku nebo klubu, z toho 41 % škol si tyto činnosti zajišťuje samostatně, 7 % při zajištění spolupracuje s jinou organizací a pro 5 % škol tyto činnosti zajišťuje jiná organizace.

Nejvíce škol, které nabízejí činnosti v kroužku nebo klubu zaměřeném na EV, je mezi základními školami (59 %), méně mezi gymnázii (44 %) a ostatními SŠ (34 %). Mezi školami různé velikosti jsou kroužky nebo kluby nabízené na 63 % škol velikosti do 30 žáků a na 27 % škol velikosti nad 700 žáků. V krajích nabízejí kroužky nebo kluby nejčastěji školy v ZLK (66 %) a na Vys (64 %), nejméně naopak v OLK (46 %).

Celkem 40 % škol plánuje a realizuje víkendové výlety pro žáky nebo žáky a rodiče, z toho 30 % škol si tyto činnosti zajišťuje samostatně, 7 % při zajištění spolupracuje s jinou organizací a pro 4 % škol tyto činnosti zajišťuje jiná organizace.

Nejvíce škol, které nabízejí víkendové výlety, je mezi základními školami (44 %), méně mezi gymnázii (34 %) a ostatními SŠ (26 %). Mezi školami různé velikosti jsou víkendové výlety nabízené méně často na školách nad 700 žáků (27 %). V krajích jsou v nabídce víkendových výletů výrazné rozdíly – nejčastěji je nabízejí školy v JČK (57 %) a USK (38 %), nejméně naopak školy v JMK (30 %) a OLK (31 %).

Celkem 17 % škol plánuje a realizuje prázdninové tábory s prvky EV, z toho 9 % škol si tyto tábory zajišťuje samostatně, 2 % při zajištění spolupracuje s jinou organizací a pro 7 % škol tábory zajišťuje jiná organizace.

Nejvíce škol, které nabízejí prázdninové tábory, je mezi základními školami (20 %), méně mezi gymnázii (9 %) a ostatními SŠ (10 %). Mezi školami různé velikosti nejsou tábory nabízené vůbec na školách nad 700 žáků a méně často na školách do 30 žáků (13 %). V krajích jsou v nabídce prázdninových táborů výrazné rozdíly – nejčastěji je nabízejí školy v PDK (25 %) a Vys (25 %), nejméně naopak školy v PLK (7 %) a MSK (9 %).

Vůbec nejvíce ze všech mimoškolních činností, celkem 65 % škol plánuje a realizuje „zeleň“ brigády (práce v přírodě nebo na školním pozemku), z toho 53 % škol si tyto brigády zajišťuje samostatně, 9 % škol při zajištění spolupracuje s jinou organizací a pro 4 % škol brigády zajišťuje jiná organizace.

Nejvíce škol, které nabízejí takové brigády, je mezi základními školami (71 %), méně mezi ostatními SŠ (47 %). Mezi školami různé velikosti jsou brigády nabízené častěji na menších školách do 100 žáků (72 %), méně často pak na školách velikosti 501–700 žáků (52 %) a větších (55 %). V krajích nejčastěji nabízejí brigády školy v KVK (77 %) a KHK (75 %), nejméně naopak školy v PDK (54 %) a USK (57 %).

Jiné, výše neuvedené formy mimoškolních aktivit v EVVo realizuje celkem 12 %.

Školy uváděly konkrétně následující příklady mimoškolní EV: besedy s ochránci, čištění nebo úklid lesa, úklid okolí školy, úklid školní zahrady nebo pozemku, Uklidme svět, Den Země, ekologická olympiáda, exkurze, návštěvy (organizací činných v oblasti EV), pobyty v přírodě, projekty ve třídách, sběry (papíru, lesních plodů, víček od PET lahví, kaštanů), výsadba stromků, výsadba lesních porostů. Stejně názvy konkrétních akcí se místy opět objevily i v části 8. EVVO ve výuce jako příklady ITV nebo projektů.

Do budoucna má u všech forem mimoškolní EV převážná většina škol v plánu zachovat nynější stav. Přitom 20 % škol chce více využívat externí spolupráce při zajištění činností v kroužku nebo klubu (z toho nejvíce školy na Vys a v JMK), 18 % škol chce více využívat externí spolupráce při zajištění víkendových výletů (z toho nejvíce školy v JMK a LBK), 9 % škol chce více využívat externí spolupráci při zajištění prázdninových táborů (nejvíce školy v JMK) a 21 % škol chce více využívat externí spolupráci při zajištění „zelených“ brigád (nejvíce gymnázia, školy velikosti 501–700 žáků, školy v LBK, ZLK a JMK).

X. PRIORITY A BARIÉRY V ROZVOJI EVVO

43 Uved'te prosím tři priority v rozvoji školy v oblasti EVVO v blízké budoucnosti a seřad'te je podle důležitosti.

Respondenti při vyplňování dotazníku dostali pokyn promyslet si svoje předcházející odpovědi a shrnout je do maximálně třech priorit v rozvoji školy (v časovém horizontu cca pěti let). Při zpracování této otázky jsme vytvořili celkem 25 kategorií, které pro všechna 3 místa zůstaly stejné. Zjišťovali jsme nejčastěji se vyskytující kategorie priorit jednotlivě na prvním, druhém a třetím místě a také souhrnně. Kategorie lze dále tematicky seskupit. Tematické skupiny priority do velké míry odpovídají tematickým oblastem dotazníku a tedy zahrnují i některé faktory klíčové pro stav EVVO ve škole.

1. Materiální úpravy a vybavení školy – 1A úpravy pozemku, zahrady, exteriéru, 1B rekonstrukce budov, okna, zateplení, střecha, 1C zřízení a zařízení odborných učeben, 1D zázemí, pomůcky, vybavení, literatura;
2. Provoz školy – 2A šetření vodou, energií, třídění + odvoz, sběry, 2B atmosféra školy, zlepšit prostředí, ozelenění, péče o prostředí a okolí školy;
3. Financování – dostatek peněz na EVVO, financování, granty;
4. Osvěta z hlediska EVVO – 4A osvěta, šíření, přenos informací, idejí TUR obecně k veřejnosti, do komunity, 4B osvěta, přenos informací do rodin, zapojení rodičů, spolupráce s rodiči;
5. Aktivizace lidských zdrojů v oblasti EVVO – 5A aktivizace, motivace, zapojení žáků, 5B aktivizace, zapojení učitelů, vedení; doplnit zpochybňující komentář ke koordinaci
6. Mezilidské vztahy – mezilidské vztahy, spolupráce mezi učiteli i žáky;
7. Další vzdělávání v oblasti EVVO – DVPP učitelů, vedení, koordinátora;
8. Koordinace EVVO ve škole – jmenování koordinátora, koordinace EVVO ve škole;
9. Plánování EV ve škole – zařazení do výuky, do ŠVP, plnění ŠVP, plán EV, plánování EV, koncepce EV;
10. Zapojení školy v sítích a dlouhodobých projektech a programech;
11. Externí spolupráce školy – rozvoj spolupráce s organizacemi, obcí;
12. Priority typu cíle pro žáka – 9A budovat ekologické povědomí, citlivé chování, „správný“ vztah, postoje, hodnoty, 9B předávání informací, poznatků, porozumění ..., uvažo-

vání v souvislostech, 9C dovednosti a návyky (vést k ochraně ŽP), práce pro ŽP, jednání, změna chování, 9D řešení problémů ŽP, občanská aktivita;

13. Priority typu témat EV

14. Praktické podoby EV – konkrétní aktivity a formy EV, postupy;

15. Metody a strategie v EV – metody, strategie, osobnost učitele;

16. Jiné, nezařazené

17. Nic nebo žádné

Celkem 9 škol, tedy 1 %, neuvedlo vůbec žádnou prioritu ani na prvním místě, 818 škol (99 %) uvedlo priority v rozvoji EVVO ve škole, z toho 42 škol (5 %) jen jednu prioritu, 96 škol (12 %) dvě priority a zbývajících 82 % škol tři priority.

	Kategorie priorit v rozvoji EVVO	Tematické skupiny priorit
Nejčastější priority na 1. místě	- šetření vodou, energií, třídění + odvoz, sběry (na prvním místě uvedlo 20 % škol) - úprava pozemku, zahrady, exteriéru školy (na prvním místě uvedlo 12 %) - zařazení do výuky, do ŠVP, plnění ŠVP, plán EV, plánování EV, koncepce EV (na prvním místě uvedlo 11 %)	- tematická skupina Provoz školy (na prvním místě uvedlo celkem 21 % škol) - tematická skupina Materiální úpravy a vybavení školy (na prvním místě uvedlo celkem 21 %) - tematická skupina Priority typu cíle EV pro žáka (11 %)
Nejčastější priority na 2. místě	- šetření vodou, energií, třídění + odvoz, sběry (na druhém místě uvedlo 22 % škol) - úprava pozemku, zahrady, exteriéru školy (na druhém místě uvedlo 10 %) - priority typu témata EV (na druhém místě uvedlo 11 %)	- tematická skupina Provoz školy (na druhém místě uvedlo celkem 24 % škol) - tematická skupina Materiální úpravy a vybavení školy (na druhém místě uvedlo celkem 17 %) - tematická skupina Priority typu cíle EV pro žáka (11 %)
Nejčastější priority na 3. místě	- šetření vodou, energií, třídění + odvoz, sběry (na třetím místě uvedlo 16 % škol) - metody, strategie, osobnost učitele (na třetím místě uvedlo 9 %) - priority typu témata EV (na třetím místě uvedlo 8 %)	- tematická skupina Provoz školy (na třetím místě uvedlo celkem 17 % škol) - tematická skupina Materiální úpravy a vybavení školy (na třetím místě uvedlo celkem 12 %) - tematická skupina Metody a strategie v EV (na třetím místě uvedlo celkem 9 %)

	Kategorie priorit v rozvoji EVVO	Tematické skupiny priorit
Souhrnně nejčastější priority	▪ šetření vodou, energií, třídění + odvoz, sběry (mezi prioritami uvedlo 57 % škol) ▪ úprava pozemku, zahrady, exteriéru školy (mezi prioritami uvedlo 27 % škol) ▪ priority typu témata EV (mezi prioritami uvedlo 25 % škol)	▪ tematická skupina Provoz školy (mezi prioritami uvedlo celkem 62 % škol) ▪ tematická skupina Materiální úpravy a vybavení školy (mezi prioritami uvedlo celkem 50 % škol) ▪ tematická skupina Priority typu cíle EV pro žáka (mezi prioritami uvedlo celkem 31 % škol)

Na všech třech místech byla tedy mezi prioritami v rozvoji školy nejčastěji uváděna opatření týkající se šetření provozu školy – celková ekologizace provozu školy nebo dílčí opatření jako třídění a odvoz vytríděného odpadu, šetření/hospodaření s energiemi a vodou, péče o školní pozemek, sběry druhotných surovin, energetický/ekologický audit. Stejně tak se z tematických skupin na všech třech místech nejčastěji vyskytly Provoz školy a Materiální úpravy a vybavení školy. Méně časté pak byly priority orientované na výuku EV: priority typu témata EV (častěji např. odpady, ochrana ŽP, udržitelný rozvoj, zdraví a životní styl, ekologické zemědělství, energie, globální oteplování, regionální výchova), Metody a strategie EV – metody, strategie, osobnost učitele (častěji např. interaktivní výuka, partnerský přístup, práce na pozemku, realizace výuky venku/v terénu/v přírodě, větší kontakt s přírodou) a Priority typu cíle EV pro žáka (budovat ekologické povědomí, citlivé chování, správný vztah, postoje, hodnoty, předávat informace o ŽP, poznatky o ŽP, porozumění problémům, uvažování v souvislostech, dovednosti a návyky (vést k ochraně ŽP), práce pro ŽP, jednání, změna chování, řešení problémů ŽP, občanská aktivita.

Z hlediska klíčových faktorů a celkové koordinace EVVO ve škole jsou zajímavé méně časté priority či tematické skupiny, které nejsou uvedeny v tabulce výše:

- na 1. místě relativně časté zařazení do výuky, do ŠVP, plnění ŠVP, plán EV, plánování EV, koncepce EV (na prvním místě uvedlo 11 % škol), které zahrnují i klíčový faktor vytváření školního programu EVVO;
- rozvoj spolupráce s jinými organizacemi nebo obcí (uvedlo 2–6 % škol), která je součástí koordinace EVVO ve škole.
- aktivizace, motivace, zapojení žáků (uvedlo 3–5 % škol), které jsou součástí koordinace EVVO ve škole,
- aktivizace, zapojení učitelů, vedení (na všech místech uvedla kolem 2 % škol), které jsou součástí koordinace EVVO ve škole a jsou příbuzné s klíčovým faktorem zapojení celého pedagogického sboru;
- další vzdělávání učitelů, vedení, koordinátora (uvedla 3–4 % škol), které zahrnuje i klíčové faktory další vzdělávání koordinující osoby, další vzdělávání ostatních učitelů a další vzdělávání řídicích pracovníků;
- zapojení v sítích a dlouhodobých projektech nebo programech (uvedlo 1–2 % škol), které zahrnuje klíčové faktory zapojení v sítích zaměřených na EVVO a zapojení v dlouhodobých projektech nebo programech nabízených jinými organizacemi;

- jmenování koordinátora, koordinace EVVO ve škole (uvedlo necelé procento škol), které jsou součástí koordinace EVVO.

Naopak environmentální osvěta širšího okolí (vyjma spolupráce s rodiči při financování EVVO) nebyla v dotazníku zahrnuta vůbec, avšak některé školy ji za prioritu považují (uvedla 2–3 % škol).

Priority v rozvoji EVVO ve školách v nejbližších pěti letech viz B.1 – Tabulka 5.

44 Jaké jsou tři největší bariéry v dosahování těchto priorit?

Respondenti při vyplňování dotazníku opět dostali pokyn promyslet si svoje předcházející odpovědi ve vztahu k výše uvedeným prioritám a shrnout tři hlavní bariéry v rozvoji EVVO ve škole (v časovém horizontu cca pěti let). Při zpracování této otázky jsme vytvořili také celkem 25 kategorií, které pro všechna 3 místa zůstaly stejné. Zjišťovali jsme nejčastěji se vyskytující kategorie bariér jednotlivě na prvním, druhém a třetím místě a poté souhrnně. Kategorie byly opět tematicky seskupeny.

Celkem typické byly bariéry typu absence (pozemku, vybavení, motivace, aj.) uváděné v případech, kdy respondent jako prioritu v otázce 43. uvedl materiální vybavení, pozemek/školní zahrada, aktivizace (učitelů) apod. Kategorie bariér rozvoje EVVO byly sestaveny zrcadlově ke kategoriím priorit v rozvoji EVVO všude tam, kde to bylo možné.

1. Nedostatečné materiální podmínky a vybavení školy – 1A absence školního pozemku, zahrady, 1B stav budov školy, umístění v obci, okolí školy, 1C nedostatečné, nevyhovující materiální podmínky, vybavení;
2. Problematický provoz školy – nedostatky v systému třídění odpadů, ztížený odvoz vytríděného odpadu, ekologizace;
3. Nedostatečné financování – problematické psaní grantů, cenová dostupnost vybavení a služeb, rozpočet školy;
4. Nedostatečná osvěta z hlediska EVVO – 4A atmosféra ve společnosti, konzumní životní styl, postoj společnosti k EV, nechut', lhostejnost, neinformovanost společnosti, postoj médií, 4B výchova žáka z rodiny, postoj, malá informovanost, nepochopení rodičů;
5. Lidský faktor ve škole – 5A nedostatečná motivace (pro učitele), podpora, ohodnocení, podmínky pro práci vč. finančních, 5B neinformovanost, nepochopení (učitelů, vedení), 5C nezájem, jiné priority, přístup žáků, 5D nezájem, neochota, přístup učitelů, vedení aj.,
6. Nefunkční mezilidské vztahy – spolupráce, komunikace, nejednotnost pedagogického sboru, nedodržování pravidel;
7. Nedostatečné vzdělání v oblasti EVVO – (ne)vzdělání a problematické další vzdělávání učitelů, školního koordinátora EVVO, nedostatečné zkušenosti v oblasti, nedostatek informací z oblasti;
8. Koordinátor EVVO – absence vedoucího, koordinátora, není vhodný pracovník, osobnost koordinátora;
9. Problematické plánování EV ve škole – nedokončený ŠVP/tvorba ŠVP, zařazení EV v ŠVP, sepisování nebo není plán EV;

10. Nedostatečná externí spolupráce školy – absence nabídky služeb, absence SEV v okolí, malá spolupráce s organizacemi zvenčí;
11. Čas – 11A čas, jiné povinnosti, přetížení koordinátora, učitelů, 11B časová dotace EV, množství jiného učiva na úkor EV, jiné priority škol, není čas kvůli plnění ŠVP;
12. Organizační omezení – 12A snížení stavu, příliš moc žáků, velikost školy, 12B málo učitelů, hodně povinností, 12C dojíždění žáků, žáci se speciálními potřebami, menšiny ve škole, 12D dostupnost (nabízených služeb v EV, výukových programů pro žáky, SEV);
13. Zbytečná administrativa – administrativa, byrokracie, legislativa, hygienické normy;
14. Nedostatečná podpora zřizovatele – nevyhovující spolupráce se zřizovatelem, nezájem zřizovatele;
15. Jiné, nezařazené;
16. Nic nebo žádné.

Celkem 35 škol, tedy 4 %, neuvedlo vůbec žádnou bariéru rozvoje EVVO na prvním místě ani jinde, nebo uvedlo „žádné“, 792 škol (96 %) uvedlo bariéry v rozvoji EVVO ve škole, z toho 128 škol (16 %) jen jednu bariéru rozvoje, 230 škol (28 %) dvě bariéry a zbývajících 52 % škol tři bariéry rozvoje EVVO.

	Kategorie bariér rozvoje EVVO	Tematické skupiny bariér
Nejčastější bariéry na 1. místě	▪ problematické psaní grantů, cenová dostupnost vybavení a služeb, rozpočet školy (na prvním místě uvedlo 55 % škol) ▪ čas, jiné povinnosti, přetížení koordinátora, učitelů (na prvním místě uvedlo 8 %) ▪ nezájem, jiné priority, přístup žáků (na prvním místě uvedlo 7 %)	▪ tematická skupina Financování (na prvním místě uvedlo celkem 55 % škol) ▪ tematická skupina Lidský faktor ve škole (na prvním místě uvedlo celkem 11 %) ▪ tematická skupina Čas (na prvním místě uvedlo 11 %)
Nejčastější bariéry na 2. místě	▪ problematické psaní grantů, cenová dostupnost vybavení a služeb, rozpočet školy (na druhém místě uvedlo 21 % škol) ▪ nezájem, neochota, přístup učitelů, vedení aj. (na druhém místě uvedlo 7 %) ▪ nezájem, jiné priority, přístup žáků (na druhém místě uvedlo 11 %)	▪ tematická skupina Financování (na druhém místě uvedlo celkem 21 % škol) ▪ tematická skupina Lidský faktor ve škole (na druhém místě uvedlo celkem 19 % škol) ▪ tematická skupina Čas (na druhém místě uvedlo 15 % škol)

	Kategorie bariér rozvoje EVVO	Tematické skupiny bariér
Nejčastější bariéry na 3. místě	▪ problematické psaní grantů, cenová dostupnost vybavení a služeb, rozpočet školy (na třetím místě uvedlo 13 % škol) ▪ čas, jiné povinnosti, přetížení koordinátora, učitelů (na třetím místě uvedlo 7 %) ▪ nezájem, jiné priority, přístup žáků (na druhém místě uvedlo 7 %) a atmosféra ve společnosti, konzumní životní styl, postoj společnosti k EV, nechut', lhostejnost, neinformovanost společnosti, postoj médií (také uvedlo 7 %)	▪ tematická skupina Lidský faktor ve škole (na třetím místě uvedlo celkem 19 % škol) ▪ tematická skupina Financování (na třetím místě uvedlo celkem 13 %) ▪ tematická skupina Čas (na třetím místě uvedlo celkem 10 %)
Souhrnně nejčastější bariéry	▪ problematické psaní grantů, cenová dostupnost vybavení a služeb, rozpočet školy (mezi bariérami uvedlo 124 % škol, patrně proto, že některé školy je uvedly více než jednou) ▪ čas, jiné povinnosti, přetížení koordinátora, učitelů (mezi bariérami uvedlo 24 % škol) ▪ nezájem, jiné priority, přístup žáků (mezi bariérami uvedlo 20 % škol)	▪ tematická skupina Financování (mezi bariérami uvedlo celkem 124 % škol, patrně proto, že některé školy je uvedly více než jednou) ▪ tematická skupina Lidský faktor ve škole (mezi bariérami uvedlo celkem 41 % škol) ▪ tematická skupina Čas (mezi bariérami uvedlo celkem 31 % škol)

Na všech třech místech i souhrnně se mezi konkrétními bariérami rozvoje školy nejčastěji objevovalo: problematické psaní grantů, cenová dostupnost vybavení a služeb, rozpočet školy, ale i finance jako nástroj motivace učitelů atd. Dalšími nejčastějšími konkrétními bariérami byly: nedostatek času ve smyslu jiných povinností a přetížení jak koordinátora, tak jiných učitelů a nezájem žáků, jejich jiné priority a přístup (případně i nezájem, neochota, přístup ostatních učitelů a vedení).

Mezi tematickými skupinami bariér se **Financování** objevuje na prvním a druhém místě i souhrnně nejčastěji – uvedly je všechny školy, z toho některé školy dokonce na více než jednom místě. Na třetím místě je však nejčastější **Lidský faktor ve škole**, který zahrnuje především: nezájem žáků, jejich jiné priority a přístup. Třetí nejzásadnější tematickou skupinou bariér je **Čas**, který zahrnuje jiné povinnosti, přetížení koordinátora i učitelů i časovou dotaci EV, množství jiného učiva na úkor EV, jiné priority školy, není čas na EV kvůli plnění ŠVP.

Z hlediska klíčových faktorů a celkové koordinace EVVO ve škole je zajímavý především **Lidský faktor ve škole**, který je zčásti spadá do koordinace EVVO ve škole (podmínky a ohodnocení práce školní koordinátora EVVO, zapojení žáků a vedení školy do EVVO) a zahrnuje klíčový faktor zapojení pedagogického sboru do EVVO. Dále jsou zajímavé i některé méně časté bariéry či tematické skupiny bariér, které nejsou uvedeny v tabulce výše:

- kategorie nedokončený ŠVP/tvorba ŠVP, zařazení EV v ŠVP, sepisování nebo není plán EV (uvedlo necelé procento škol), které zahrnují i klíčový faktor vytváření školního programu EVVO, ale nezdají se být příliš častou bariérou;
- kategorie absence nabídky služeb, absence SEV v okolí, malá spolupráce s organizacemi zvenčí (uvedlo 0–2 % škol), která je součástí koordinace EVVO ve škole;
- kategorie časová dotace EV, množství jiného učiva na úkor EV, jiné priority škol, není čas kvůli plnění ŠVP (uvedlo 2–3 % škol), což je bariéra, která může souviset s plánováním EVVO ve škole.

Mezi třemi největšími bariérami rozvoje EV ve škole se u několika málo škol velmi překvapivě objevily i mentální postižení, problémoví žáci, silná romská komunita, demografický vývoj v obci (kategorie dojíždění žáků, žáci se speciálními potřebami, menšiny ve škole, uvedlo kolem 1 % škol).

Bariéry v rozvoji EVVO ve školách v nejbližších pěti letech viz B.1 – Tabulka 6.

45 Váš případný komentář:

Volné komentáře respondentů byly vzhledem k rozsahu (30 tiskových stran) a délce vyplňování dotazníku (minimálně 2 hodiny) sporé, ale velice zajímavé. Rozdělili jsme je do několika skupin, uvádíme taky konkrétní příklady, které byly nejvíce relevantní pro vyhodnocení. Komentáře byly upraveny jen v případě překlepů.

Komentáře k obsahu, rozsahu a způsobu vyplňování dotazníku:

- Dotazník se mi zdá příliš složitý z hlediska vyhodnocování (i když to asi není moje starost). Otázky jsem zodpověděla podle skutečnosti, proto bych ráda znala celkové vyhodnocení. Pro porovnání s naší školou. Děkuji.
- Dotazník velmi náročný pro zodpovědné vyplnění jednou osobou. Ideální kombinace – ředitel školy + koordinátor EVVO. Stačilo by vyplnit ve škole.
- Vyplňování dotazníku by měl provádět současně zástupce vedení školy a koordinátor EV. Otázky jsou velmi podrobné a jeden člověk si nemusí vždy vzpomenout na všechny aktivity školy v této oblasti.
- Dotazník byl srozumitelný, zajímavý.
- Některé dotazy mají složité zadání a jsou pro učitele málo srozumitelné.
- Dotazník byl veden velmi pečlivě, otázky jsou konkrétní, vztahují se přímo k EVVO, ŠVP.
- Tento dotazník je zbytečně velmi unavující, neboť se zde opakují velmi podobné otázky několikrát. Naše ZŠ je jedním zařízením s MŠ, se kterou v EVVO spolupracuje. Na tuto možnost chyběly kolonky.
- Děkuji za možnost vyplnění dotazníku. Vím, že to zní nezvykle, ale díky času, který jsem vyplnění věnoval, jsem si uvědomil, co vše v naší škole děláme. Byl bych rád, pokud by bylo možné si kopii vyplněného dotazníku ponechat. Doufám, že vám informace o naší práci pomůžou.

- Tento dotazník mi odkryl některé možnosti a inspiroval mě k hledání možností a častější realizaci EV ve vzdělávání dětí na naší škole. Byť je to oblast mně blízká, nemám dostatek času ani prostředků na další vzdělávání, jak zařadit tato témata do vyučování i dalších aktivit a jaké metody použít.
- Nebylo jednoduché odpovědět na všechny otázky, neboť nejsem do všech oblastí činnosti školy zasvěcena/ financování, rozhodování vedení školy/.
- Celý dotazník mi připadá nesmyslný v době kdy peníze lze sehnat pouze psaním projektů a nesmyslným papírováním při hodnocení jejich případné realizace – je to mrhání časem i potenciálem učitelů, kteří by se více mohli věnovat dětem.
- Kdybych se vrátila na začátek dotazníku, pravděpodobně bych některé odpovědi vzhledem k dalším otázkám a souvislostem pozměnila. Časově náročné.
- Věnuji se tomu ráda. Ale dotazník mi dal zabrat. Uf!
- Děkujeme za vytvoření tohoto dotazníku, neboť jak doufáme, přispěje ke zkvalitnění rozvoje prostředků pro výuku EVVO.
- Věřím, že díky dotazníku se změní přístup k EV. Nezůstane vše pouze při vyplňování a vypisování, ale školy budou mít větší možnosti financování akcí , na které bude přispívat stát.Jsme malotřídní škola a naše finanční prostředky jsou velmi malé.
- Chci věřit tomu, že naše informace přenesené do tohoto dotazníku něčemu poslouží.
- Snad mé informace k něčemu budou.
- Snad to bude k něčemu !

Komentáře k environmentální výchově, k přístupu společnosti a přístupu školy:

- Environmentální výchova je pro naši školu důležitá, ale je pouze jednou z mnoha oblastí, které musí škola realizovat. Chápeme její význam, ale není naší jedinou prioritou.
- Environmentální výuka bude mít čím dál větší význam pro celou společnost.
- Nevím, jestli máme šanci uspět proti síle trhu, reklamy, peněz, konzumu...
- Rozvoj EVVO ve školách podporuje zdravý životní styl a ovlivňuje budoucnost nás všech.
- Celá oblast výchovy a vzdělávání mladých lidí v oblasti EVVO je ve vyspělých evropských zemích, které se na rozdíl od ČR (ČSSR resp. ČSR) vyvíjely zcela normálně a přirozeně, na daleko vyšší úrovni a nám nezbývá než se plně věnovat tomuto procesu, protože času nám obecně moc nezbývá.
- v současné době je slovo ekologický skoro kriminální přídomek
- Stav naší společnosti vychází stále především z ekonomických zájmů bez ohledu na dlouhodobý dopad činnosti. např. aktuální – zrušení sběru starého papíru ve školách z důvodu údajné nerentabilnosti jeho zpracování.
- Je důležité vést studenty ke zdravému životnímu stylu a k ekologickému povědomí, aby se stal součástí jejich života. Pro učitele bych si přála méně papírování a stresu.

- Sledujeme neustále se zhoršující vztah žáků naší venkovské školy k přírodě a chceme se to pokusit změnit.
- Je potřeba nadšení pro tuto myšlenku, které by strhlo ostatní – učitele, rodiče, žáky. Jsou nutné i příklady, spíše funkčnost EVVO chování, zvenčí, tj. i mimo školu. Žáci jsou ve škole kratší dobu než doma.
- Vztah dítěte k životnímu prostředí nevytváří učitel, ale především rodina a celá společnost.
- Vždy pokud chceme něco měnit, musíme začít sami od sebe.
- V současné době je tato oblast (ekologie jako celek) v médiích hodně diskutována. Žáci mají celkem dostatek informací a problematika životního prostředí je zajímavá (jak budou žít v budoucnu). Problém nastává v praxi, v jednotlivých rodinách. Hodně záleží na zájmu a postojích rodičů k této problematice.
- Nutná větší motivace veřejnosti o péči o životní prostředí.
- Obec by se měla více věnovat zlepšování životního prostředí obce a okolí a více spolupracovat se školou.
- Celá EVVO zůstala někde na polovině cesty. Namísto stabilizace organizací, kádrů, postupů apod. sledujeme v současnosti rozklad i toho mála, co se za poslední desetiletí podařilo vybudovat. Jsem z toho unavený.
- EVVO je v našem školním zařízení pole neorané. Překvapuje mě spíše negativní přístup zejména studentů k ekologii, přestože základní informace mají. Neschopnost analýzy problémů v oblasti EVVO. Pedagogický sbor i ředitelství je nakloněno rozvoji EV a její implementace do ŠVP,...
- Práce pedagogů ve výchově žáků je mnohdy pouze na teoretické úrovni, protože v praxi to tak nefunguje! Těžko vést žáky k využívání MHD, když je neustále zdražována a jim se vyplatí jezdit autem.
- Člověk cítí potřebu, ale je dost obtížné naladit a získat ostatní pro stejnou myšlenku, obzvláště vyžaduje-li tato jejich osobní nasazení a čas.

Komentáře k potřebám škol obecně, k dokumentům školy:

- Dokumenty EVVO nejsou pro školu nijak povinné a pokud ano, potom stačí, že jsou čistě formální. Realizují EV v rámci jednoho předmětu, zaměřeného na technologie obecně, takže k tomu mám poměrně dost prostoru.
- EVVO je přirozeně realizována jako součást běžných vyučovacích předmětů a nepotřebuje mít nutně sepsané "platné dokumenty". Na některé otázky se proto těžko odpovídá – vycházejí hlavně z dokumentů.
- Naše malotřídní škola je v malé vesničce, obklopená přírodní krajinou, proto je EV každodenní součástí všeho konání na škole a na základě zkušeností jsme nevypracovávaly plán EVVO.

- Rozvoj EVVO na škole ovlivní ŠVP, na kterém se nyní pracuje. Některé závěry zde budou ještě upřesněny.
- Jen na vysvětlení k poslední otázce, proč větší spolupráce z řad rodičů. Do naší školy patří i velká většina dětí z řad sociálně slabých.
- Možnosti školy jsou velmi omezené. 1) Budova školy není v našem vlastnictví. 2) Nemůžeme ovlivnit náš rozpočet. 3) Vzděláváme žáky s těžkým mentálním postižením.
- Mentální úroveň neberte prosím hanlivě. Naši studenti mají sice nižší úroveň mentálních schopností, což je někdy bariérou, ale o to více nadšení lze u našich studentů vypožorovat...
- Na některé dotazy nelze jednoznačně odpovědět. Řadu aktivit bychom rádi uskutečnili, ale brání nám legislativa vzhledem k bezpečnosti žáků. Problémem je zatížení stále stejných jedinců a nezájem jiných žáků – O NIC! ...atd.
- Současné financování školství je nedostatečné a nejenom v oblasti ekologické výchovy. Finanční zajištění jednotlivých aktivit je vždy komplikované. Granty a projekty je vždy těžké získat a v případě úspěchu je velmi zatěžující administrativní s tímto spojená.
- Z dlouhodobého hlediska je jasné, že na všechny aktivity v oblasti EVVO musíme získat prostředky z grantů a dotací. Jinak nemáme žádné zdroje.

Komentáře k praktické realizaci EVVO:

- EVVO lze úspěšně realizovat s minimálními finančními prostředky, pokud jsou učitelé ekologii naklonění, ještě lépe nadšenci.
- Finance jsou naprosto rozhodujícím faktorem, získávání financí z grantů je složité.
- Můžeme mnoho věcí dělat na koleně, přesto dalších mnoho věcí limitují peníze a stav společnosti celkově-aspoň těch peněz by mohlo být víc.
- Je řada seminářů s praktickou ukázkou jak zařadit EVVO do výuky. Bohužel je účast na nich podmíněna tím, aby byl zajištěn chod školy a financemi určenými pro DVPP.
- Časové i jiné vytížení učitelů je maximální, vyřizování grantů a získávání peněz pro EV JE DALŠÍ NEÚNOSNÁ ZÁTĚŽ.
- Jako největší problém vnímám nedostatek času, kdy učitel dělá ekovýchovu jaksí navíc k celému úvazku, což je časově neúnosné, nehledě na dnešní trendy, kdy mají učitelé fungovat i jako manažeři a podávat grantové žádosti...
- Realizace EVVO ve škole naráží na dvě podstatné bariéry – prakticky nulový zájem vedení školy a časová vytíženost učitelů (běžné úvazky kolem 25 hodin výuky týdně). Jako koordinátor sama nemám čas mnoho v této oblasti dělat, moje funkce je spíše formální, byť mám k EVVO velmi blízký vztah
- U žáků typu naší školy je velmi těžké vzbudit vlastní iniciativu, účast je většinou pasivní-až na výjimky, ze strany pedagogů je třeba vydržet, nedat se odradit, nemusí přšet, ale- spoň že kape.

- Je horší spolupráce s některými kolegy, kteří činnost koordinátora EVVO berou jako "přílišnou aktivitu" a např. ani netřídí odpad, přestože ve škole je sběrná nádoba. Totéž lze říci o některých studentech.
- Pro práci koordinátora spotřebuji mnoho času a při plném prac. úvazku se směšným osobním ohodnocením vše dělám víceméně z dobré vůle a ve volném čase.
- Spokojený, dobře motivovaný, kvalitně ohodnocený /nejen finančně/ český kantor dokáže divy.
- vše je o lidech
- Metoda "kapka na kámen", nenechat se odradit, informovat, přesvědčovat, jít příkladem a vychovávat, vychovávat :-)
- Já už nemůžu.
- Hodně štěstí všem nadšencům.

Konkrétní doporučení nebo přání škol:

- Doporučuji :-) zařadit do společné (státní) části maturitní zkoušky přírodovědný základ, – snížit úvazek u koordinátorů EVVO na školách.
- Rozvoj ekologické výchovy ve středních školách doporučuji výrazně rozšířit,...
- Financování školního koordinátora by mělo být nezávislé na rozhodnutí ředitele i na odborném vzdělání. Nemám vůbec žádné finanční ohodnocení, ředitel školy nemá peníze na financování mých aktivit spojených s funkcí koordinátora. DVPP v této oblasti není, neboť SEV Sluňákov nedostalo finance.
- Určitě vypisovat grantové programy z oblasti EVVO, aktivní školy se je snaží v co největší míře využívat, jen prostředků by mohlo být více, protože řada zajímavých projektů nebyla z nedostatku fin. prostředků realizována.
- Pokud se do škol dostanou finance na zamýšlené "zelené" projekty a studenti budou mít možnost zažít výuku i jinak než ze školních lavic, je zde reálná šance, že je to bude bavit a zajímat = budou aktivní a hlavně budou i "zeleně" přemýšlet.
- Při navýšení finančních prostředků se zvýší DVPP v oblasti EVVO,lepší se materiální zabezpečení EVVO.
- Vzhledem k časovému vytížení učitele bych uvítala úlevu z úvazku pro koordinátora EVVO.
- Více center (pozn. center nebo středisek ekologické výchovy), např. Sluňákov je neustále obsazen, ideál by byl, kdyby aspoň jednou za rok každá třída navštívila nějaký ekologicky zaměřený program, což je bohužel nereálné.
- Velmi bych přivítala, kdyby ministerstvo podpořilo váhu EVVO ve školách lepší propagační a osvětovou činností – dostupné a zdarma posílané publikace, pracovní listy, časopisy, ideálně ministerstvem financovaný koordinátor EVVO i na soukromých školách.

- EVVO je na škole přijímána jako pohodová aktivita, protože není zařazená jako povinný předmět, žáci i kolegové si na způsob vedení této oblasti zvykli a vyhovuje jim. Bylo by vhodné rozšířit možnosti zasílání odborných tiskovin, PŘIZPŮSOBENÝCH dětskému vnímání, naše ZŠ je pro žáky s mentálním postižením.
- Uvítala bych větší možnost získávání informací k práci s dětmi v oblasti EVVO – praktické ukázky atd.
- Více odborníků – pedagogů na EV do škol.

B.2 Specifika krajů

Tato část je především shrnutím dílčích výsledků v rámci krajů v rámci jednotlivých otázek.

Považujeme za potřebné nejdříve opět shrnout tři důležité vlivy na data v krajích:

- Lišily se vstupní podmínky, tj. v každém kraji reagovaly školy na výzvu k zapojení do dotazníkového šetření jinak. V závislosti na tom pak v různých krajích proběhly dvě až čtyři vlny náhodného výběru, v některých krajích musely být osloveny všechny školy nebo alespoň všechny školy určitého typu (gymnázia, ostatní SŠ). Vzorčky v jednotlivých krajích tedy nelze považovat za náhodné stejnou měrou.
- Školy již nějakým způsobem aktivní v environmentální výchově měly obecně větší tendenci zúčastnit se průzkumu, avšak zastoupení škol zapojených v síti M.R.K.E.V. (které jsme použili jako indikátor této tendence) se v různých krajích zásadně liší.
- Z hlubší analýzy dat z krajů dále vyplývá, že rozdíly ve výsledcích nekorelují s podílem škol zapojených v síti M.R.K.E.V. a nesouvisí s touto větší tendencí škol zapojit se do průzkumu, pokud jsou již v EV aktivní. Rozdíly v krajích jsou tedy náhodné v tom smyslu, že jsou způsobeny v různé míře jedním nebo více vlivy, které nejsou zcela jasné – skutečně jiné podmínky v krajích (např. dotační programy krajů na EVVO, podpora zřizovatelů), jiné podmínky při vyplňování dotazníku (i přes stejné instrukce udělené vedoucím setkání s učiteli), relativně malý vzorek (52 až 79 škol, z toho ještě menší vzorky ZŠ, gymnázií a ostatních SŠ) vychýlený náhodnou přítomností několika velmi atypických škol a podobně.

Všechna zde uvedená specifika je tedy nutné brát v úvahu spíše orientačně. Soustředili jsme se na popis větších odchylek od průměru ČR (cca 12 % a více), výstupy ze škol různých typů a velikostí nehodnotíme vůbec (velikosti vzorků se tady pohybují v řádech jednotek). Všechna podstatná data jsou zahrnuta v příloze B.2 – Tabulka 1, popisují vždy srovnání s průměrným výsledkem v ČR, tyto průměrné výsledky týkající se celé ČR již neopakujeme. Pokud se kraj v dané oblasti ničím neliší od republikového průměru, ponecháváme tuto oblast nebo dílčí výsledky bez komentáře.

V případě, že se některý kraj v současnosti pozitivně odchyluje od průměru v jednom z klíčových faktorů (podrobněji viz část B.3 – Klíčové faktory), upozorňujeme na to v závorce. Pokud lze udělat nějaký zobecněný závěr ve vztahu ke klíčovému faktorům, pak ten, že pokud má kraj výrazný výskyt kombinace několika klíčových faktorů, pak vykazuje ve většině oblastí (zejména u škálované koordinace, ekologizace a témat EV) nápadně lepší výsledky. Zdá se tedy, že jediný klíčový faktor vyvolává takovou změnu, která při zkreslení dat v krajích zanikne. Nao-pak u krajů s kombinacemi třech a více klíčových faktorů ve školách jako je Liberecký, Králo-véhradecký a Pardubický kraj lze jednoduše vypořizovat, že jsou ve většině zkoumaných oblastí na prvních třech místech jak v dílčích výsledcích, tak v průměrných skóre u škálovaných oblastí. Lze se domnívat, že v těchto krajích je velký podíl škol, kde je opravdu přítomno více klíčových faktorů najednou – uplatňují komplexní přístup k EV a mají komplexně lepší výsledky.

Jihočeský kraj

Průzkumu se zúčastnilo hodně velkých škol nad 700 žáků. Méně škol učí podle ŠVP a podstatně méně škol má vytvořený školní program EVVO jako samostatný dokument nebo přílohu ŠVP (jeden z klíčových faktorů), zároveň však častěji vytvářejí další dokumenty zajišťující oblast EVVO. Více respondentů řídilo nebo koordinovalo zpracování školního vzdělávacího programu i školního programu EVVO.

Školy velmi zřídka nějak časově zvýhodňují svoje koordinátory a méně čerpají informace z oblasti EVVO od jiných učitelů nebo škol. Skóre za celkovou koordinaci EVVO ve škole se neliší od průměru.

Koordinátoři EVVO se vzdělávají spíše systematicky (pokud absolvují vícedenní semináře, pak zpravidla opakovaně). Mají zároveň nejmenší zájem o specializační studium pro koordinátora. V DVPP tyto školy nejvíce zajímá téma získávání finančních prostředků pro účely EVVO.

Školy mají relativně často ekologický audit, z dílčích opatření k ekologizaci provozu méně instalují pákové baterie. Častěji odebírají časopisy regionálního charakteru zaměřené na EV. Pokud mají vlastní pozemek, pak má častěji podobu hospodářské zahrady, více škol má zřízenou venkovní učebnu.

Ze všech nejčastěji využívají jako finanční zdroj grantové žádosti psané jinou osobou na zakázku. Na velké části škol se peněz na realizaci EVVO mírně nedostává (musí pravidelně redukovat aktivity v EVVO). Školy nejčastěji investují do výpočetní techniky (pro účely v EVVO) a nejvíce prostředků investují do předplatného časopisů, v budoucnu chtějí nakupovat především novou literaturu, výpočetní techniku (z grantů) a dofinancovat účastnické poplatky za programy EV pro žáky (z grantů), mají menší zájem o nákup pomůcek, plánují další investice do nákupu služeb jiných organizací (z grantů). Plánují nejvíce žádat z OP VK.

Školy často uváděly EV jako svoji prioritu v ŠVP. Realizují výuku v terénu, přičemž často spolupracují s jinými organizacemi. Méně realizují ITV a více jednodenních projektů (méně delších projektů), častěji mají zavedený samostatný povinný předmět zaměřený na EV. Respondenti nejméně souhlasili s tím, že učitelé v jejich škole aktivně uplatňují prvky EV ve výuce.

Z témat EV se hodně věnují udržitelnému rozvoji a jeho principům a naopak málo suchozemským společenstvím, průmyslu a těžbě. Skóre rovnoměrnosti pokrytí témat EV ve výuce a skóre pestrosti témat EV jsou bez rozdílu.

Často plánují a realizují víkendové výlety pro žáky nebo žáky a rodiče.

Jihomoravský kraj

Větší část tvořily velké školy nad 700 žáků a gymnázia. Ve vzorku bylo méně škol v sítích, z toho nejméně škol v KEV. Respondenti často vyučovali předměty 1. stupně a naopak zřídka EV. Mnoho škol nevytváří školní program EVVO a nikdy jej nevytvářely (jeden z klíčových faktorů), častěji si myslí, že zajištění EVVO dokumenty je nevyhovující.

Ve školách se často nikdo koordinací oblasti EVVO nezabývá, školy si nejčastěji plánují aktivity v EVVO samy (ale také častěji aktivity neplánují vůbec). Často získávají informace v EV

od jiných učitelů nebo škol. Skóre za celkovou koordinaci EVVO ve škole bylo nejnižší ze všech krajů a mezi školami bylo nejméně těch, které mají vysokou úroveň koordinace.

Téměř polovina koordinátorů EVVO se nevzdělává, ostatní učitelé častěji navštěvují vícedenní semináře (jeden z klíčových faktorů). Školy mají do budoucna velký zájem o kratší i vícedenní semináře pro koordinátory, ostatní učitele i řídicí pracovníky.

Více škol má k dispozici opatření typu kvalitní okna a zateplené zdi, baterie na fotobuňku. Často využívají ve stravování pitnou vodu z kohoutku. Odebírají časopisy regionálního charakteru zaměřené na EV. Pokud mají vlastní pozemek, často není nijak upraven pro účely EV. Průměrné skóre cílené ekologizace provozu ve školách je ve srovnání s republikovým průměrem i jinými kraji nejnižší, až třetin škol cílené ekologizaci nevěnuje pozornost.

Školy často považují financování EVVO za uspokojivé, je mezi nimi ale i hodně těch, které neinvestují do EVVO žádné prostředky. Investují málo do nákupu zařízení učeben pro EVVO, v budoucnu chtějí nakupovat služby jiných organizací v EVVO.

Málo využívají zapojení do dlouhodobých programů či projektů nabízených jinými organizacemi. Realizují málo projektů (jednodenních i delších), málo celků ITV, méně často mají zřízený nepovinný předmět pro EV. Respondenti nejméně souhlasili s tím, že EV má na jejich školách tradici i s tím, že ředitelé EV podporují.

Z témat EV se málo věnují udržitelnému rozvoji a jeho principům, stavu ŽP v ČR, regionu a místě, ekologické etice, mořským společenstvům, problematice lesnictví, energetiky, urbanizace a cestovního ruchu, globálním problémům ŽP a rozvoje, změnám vodního cyklu a práci s informacemi. Skóre rovnoměrnosti pokrytí témat EV ve výuce je bez rozdílu, skóre pestrosti nabízených témat EV je nejnižší ze všech krajů. Mezi školami je nejméně těch, které pokrývají témata velmi rovnoměrně, a nejméně těch, která nabízejí všechna témata EV.

Méně škol plánuje a realizuje víkendové výlety pro žáky nebo žáky a rodiče, v budoucnu však chtějí hodně využívat spolupráce jiných organizací u všech forem mimoškolní EV.

Karlovarský kraj

Průzkumu se zúčastnilo málo ostatních SŠ, hodně velkých škol nad 700 žáků a škol zřizovaných obcí. Nejméně škol je zapojeno v sítích, ze zasíťovaných škol je však hodně zapojeno v KEV. Školy mají vytvořený ŠVP a učí podle něj, ale často nevytváří školní program EVVO ani jej nikdy nevytvářely. Často se domnívají, že tento stav je nevyhovující a plánují změny ve školních dokumentech.

Velkou část respondentů tvořili ředitelé škol, respondenti s VŠ nepedagogickou, se SŠ vzděláním nebo ještě studující, vyučující matematiku, kteří řídili nebo koordinovali zpracování školního vzdělávacího programu.

Koordinátoři EVVO často nejsou nijak odměňováni (finančně, materiálně), do koordinace EVVO se častěji zapojuje celý nebo téměř celý pedagogický sbor. Často považují zapojení ředitele do koordinace EVVO za optimální. Využívají málo zdroje informací typu členství v sítích a konzultace a informační servis SEV.

Koordinátoři EVVO, ostatní učitelé i řídicí pracovníci se málo vzdělávají, co budoucna mají zájem všechny typy seminářů pro pracovníky školy více využívat. V DVPP tyto školy nejvíce zajímá téma koordinačních dovedností pro oblast EV ve škole.

Více škol má k dispozici opatření typu kvalitní okna a zateplené zdi, pákové baterie, nakupují hodně ekologicky šetrných čisticích prostředků i dalších výrobků. Do budoucna mají velký zájem o poradenství při navrhování i realizaci opatření pro ekologizaci provozu školy. Školy jsou lépe vybaveny učením EV a odbornou literaturou, do budoucna mají menší zájem další vybavení nakupovat. Velká část škol má zřízenou přírodní zahradu, naopak málo jich má venkovní učebnu. Skóre za celkovou cílenou ekologizaci provozu se neliší od průměru.

Nejméně škol využívá grantové žádosti psané učiteli jako finanční zdroj, častěji chtějí tento stav měnit. Příliš neinvestují do poplatků za členství v sítích, v budoucnu chtějí nakupovat novou literaturu a materiál pro práci žáků.

Školy ve výuce nejčastěji využívají formu projektů nebo tematických dnů v EV, výuku v terénu, naopak málo formu samostatného předmětu (povinného nebo nepovinného). Nejméně využívají formu kurzů nebo seminářů EV pro žáky. Respondenti méně souhlasili s tím, že vedení se snaží EVVO podporovat, spíše nesouhlasili s tím, že žáci sami přicházejí s náměty pro zlepšení chodu školy z hlediska EV.

Z témat EV se ze všech nejčastěji věnují vývoji vztahu člověka a prostředí, nejméně se věnují naopak agroekosystémům (pole). Skóre rovnoměrnosti pokrytí témat EV ve výuce i skóre pestrosti témat EV jsou bez rozdílu.

Většina škol plánuje a realizuje „zelené“ brigády pro žáky.

Královéhradecký kraj

Průzkumu se zúčastnilo hodně ostatních SŠ a hodně škol, jejichž budovy vyžadují rekonstrukci. Převažují mezi nimi školy zapojené v sítích (jeden z klíčových faktorů), především v síti M.R.K.E.V. nad 700 žáků a škol zřizovaných obcí. Méně škol plánuje změny ve školních dokumentech zahrnujících EVVO.

Velkou část respondentů tvořili pověření školní koordinátoři EVVO a ředitelé škol, bylo mezi nimi nejvíce těch, kteří mají aprobaci na EV a vyučují EV.

Školy častěji považovaly zapojení ředitele do koordinace EVVO za nevyhovující, ale průměrné skóre za celkovou koordinaci EVVO škol bylo vyšší než jinde. Jako zdroj informací v EV často využívají členství v sítích, konzultace a informační servis SEV, správy CHKO a NP, muzea, ZOO a další a také jiné školy a učitele.

Velká část koordinátorů EVVO absolvovala specializační studium (jeden z klíčových faktorů) i další typy seminářů, zpravidla semináře absolvují opakovaně. Ostatní učitelé se také často vzdělávají (jeden z klíčových faktorů), často na vícedenních seminářích. V budoucnu mají menší zájem o specializační studium pro koordinátora EVVO.

Méně škol má k dispozici opatření typu kvalitní okna a zateplené zdi. Naopak více škol využívá rekuperaci tepla, obnovitelné zdroje energie, kompostuje, nakupuje potraviny z místních zdrojů. Do budoucna mají zájem o poradenství při získávání financí na ekologizaci provozu školy. Školy jsou lépe vybaveny časopisy regionálního charakteru a pomůckami vyrobenými specificky pro EVVO. Velká část škol má zřízenou zahradu s herními prvky a pravidelně využívá zahradu nebo pozemek ve výuce.

Nejvíce škol využívá grantové žádosti psané učiteli jako finanční zdroj. Nyní investují ze všech škol nejméně finančních prostředků do předplatného časopisů, do financování poplatků za

programy EVVO pro žáky, zařízení učeben pro EVVO a služeb jiných organizací v EVVO. V budoucnu chtějí naopak hodně investovat do dofinancování poplatků za programy EV pro žáky (z grantů), nákupu pomůcek specifických pro EVVO, nákupu materiálu pro práci žáků, služeb jiných organizací v EVVO (z grantů).

Školy ve výuce nejčastěji využívají formu projektů nebo tematických dnů v EV, formu kurzů či seminářů EV pro žáky i formu samostatného povinného předmětu zaměřeného na EV. Ve velké míře se zapojují do dlouhodobých programů či projektů nabízených jinými organizacemi (jeden z klíčových faktorů) a využívají krátké ekologické výukové programy. Hodně škol realizuje i půlroční nebo déletrvající projekty nebo cykly projektů. Respondenti méně souhlasili s tím, že učitelé ve škole aktivně uplatňují prvky EV ve výuce, s tím, že vedení se snaží EVVO ve škole podporovat, i s tím, že učitelé znají školní program EVVO. Více jich spíše souhlasilo s tím, že žáci sami přicházejí s námety, jak zlepšit chod školy s ohledem na životní prostředí.

Z témat EV se více věnují tématu udržitelný rozvoj a jeho principy. Skóre rovnoměrnosti pokrytí témat EV ve výuce i skóre pestrosti témat EV jsou bez rozdílu.

Většina škol plánuje a realizuje „zelené“ brigády pro žáky.

Liberecký kraj

V tomto kraji byly osloveny téměř všechny základní školy a všechna gymnázia a ostatní SŠ.

Mezi školami v průzkumu převažují školy zapojené v sítích (jeden z klíčových faktorů), především v síti M.R.K.E.V. Více škol učí podle ŠVP a méně škol má vytvořený školní program EVVO jako samostatný dokument (zároveň více škol jej předtím vytvářelo a nyní mají vše zahrnuto v ŠVP, jeden z klíčových faktorů). Velký podíl škol měl vytvořené další dokumenty k zajištění EVVO. Školy často považují tento stav z optimální.

Velkou část respondentů tvořili vyučující předmětů 1. stupně, kteří byli zřídka aprobovaní na EV, ale často řídili nebo koordinovali zpracování ŠVP.

Na velké části škol někdo koordinuje oblast EVVO neformálně (bez pověření), avšak často chtějí situaci změnit. Většina škol nabízí koordinátorovi EVVO nějaké časové zvýhodnění. Převažují školy s ředitelem/ředitelkou aktivní v koordinaci EVVO. Školy často využívají jako zdroj informací organizace typu správ CHKO, NP, muzea, ZOO aj. Podobně jako v Plzeňském kraji mají školy nejvyšší průměrné skóre za koordinaci EVVO a je mezi nimi velký podíl těch, které mají vysokou celkovou úroveň koordinace.

Převážná většina koordinátorů EVVO a velká část ostatních učitelů se vzdělává (jeden z klíčových faktorů). Do budoucna mají školy největší zájem o specializační studium pro koordinátora EVVO, semináře všech typů pro ostatní učitele a kratší semináře pro řídicí pracovníky. V rámci DVPP mají školy největší zájem o téma získávání finančních prostředků pro účely EV ve škole.

Velká část škol ekologizaci provozu uplatňuje svépomocná dílčí opatření – využívají dešťovou vodu, recyklovaný papír, zpravidla tisknou dokumenty oboustranně, dále relativně často nakupují biopotraviny a vodu ve skleněných lahvích. Mají velký zájem o poradenství ohledně získávání finančních prostředků pro ekologizaci provozu školy. Školy jsou lépe vybaveny učebnicemi EV a odbornou literaturou, v budoucnu chtějí dokupovat vybavení. Školy mají často zřízenou přírodní zahradu, na pozemku nebo v zahradě mají umístěné prvky vhodné pro výuku EV

a pravidelně využívají pozemek nebo zahradu ve výuce. Školy mají nejvyšší průměrné skóre cílené ekologizace a je mezi nimi nejvíce těch, které cíleně ekologizují svůj provoz (jeden z klíčových faktorů).

Mezi školami nebyly žádné, které považovaly stav financování za uspokojivý, velká část plánuje změny ve financování EVVO. Školy často investují do poplatků za členství v sítích, ale nejméně finančních prostředků, v budoucnu chtějí investovat především do dofinancování účastnických poplatků za programy EV pro žáky.

V Libereckém kraji více škol uvádí EV jako svoji prioritu podle ŠVP. Velká část škol je zapojena v dlouhodobých programech či projektech nabízených jinými organizacemi (jeden z klíčových faktorů), navštěvují hodně kratších ekologických výukových programů (do budoucna mají největší zájem o pobytové programy pro žáky). Realizují vůbec nejvíce projektů, od jednodenních po půlroční a delší. Respondenti nejčastěji ze všech krajů souhlasili s tím, že EV má ve škole tradici, a s tím, že se vedení se snaží EVVO ve škole podporovat.

Z témat EV se nejvíce věnují ekologické etice. Skóre rovnoměrnosti pokrytí témat EV ve výuce i skóre pestrosti témat EV jsou bez rozdílu.

Více škol má zájem v budoucnu více externě spolupracovat při zajištění víkendových výletů a „zelených“ brigád pro žáky.

Moravskoslezský kraj

Mezi školami v průzkumu bylo zastoupeno více velkých škol nad 700 žáků. Nejvíce škol ze všech krajů má vlastní pozemek, hřiště nebo zahradu, budovy škol častěji vyžadují spíše rekonstrukci než drobné opravy. Mezi školami byl také velký podíl těch, které předtím vytvářely školní program EVVO, ale nyní již vše zahrnuly do ŠVP (jeden z klíčových faktorů). Více škol má také vytvořené další dokumenty k zajištění oblasti EVVO a plánují méně změn v dokumentech v budoucnu.

Velkou část respondentů tvořili pověřeni školní koordinátoři EVVO.

Většina škol nenabízí koordinátorovi EVVO žádné časové zvýhodnění, třetina škol ani žádné materiální ohodnocení. Školy často využívají konzultací a informačního servisu SEV jako zdroje informací. Většina škol se domnívá, že ostatní učitelé vědí, kdo má na starosti oblast EVVO (znají koordinátora). Průměrné skóre za celkovou koordinaci EVVO ve škole bylo vyšší.

V rámci DVPP mají školy velký zájem především o semináře na téma získávání finančních prostředků pro účely EV ve škole.

Velká část škol nemá k dispozici opatření, jako jsou kvalitní okna a zateplení zdí, méně škol má instalované pákové baterie, v ekologizaci provozu uplatňují systematické vypínání spotřebičů přes noc a o víkendech. Hodně škol s pozemkem nebo zahradou má zřízení hřiště s travnatým povrchem, naopak méně škol než jinde má na pozemku nebo v zahradě umístěné prvky vhodné pro výuku EV. Průměrné skóre cílené ekologizace škol bylo nižší, téměř čtvrtina škol cílené ekologizaci nevěnuje pozornost.

Nejvíce ze všech využívají finančních darů rodičů a jednotlivců jako finančního zdroje. V budoucnu chce více škol investovat především do poplatků za členství v sítích, nákupu pomůcek specifických pro EVVO (z grantů), nákupu jiných pomůcek využitelných v EVVO (z grantů) a nákupu materiálu pro práci žáků.

Více škol uvedlo EV jako svoji prioritu podle ŠVP. Školy častěji realizují jednorázové celky ITV a opakované jednodenní projekty, častěji využívají formu nepovinného předmětu zaměřeného na EV, naopak méně škol využívá kurzy nebo semináře EV pro žáky. Školy často souhlasily s tím, že učitelé ve škole aktivně uplatňují prvky EV ve výuce a s tím, že učitelé znají školní program EVVO. Méně škol naopak souhlasilo s tím, že žáci sami přicházejí s námety, jak zlepšit chod školy s ohledem na životní prostředí.

Z témat EV se nejvíce věnují problematice průmyslu a těžby. Skóre rovnoměrnosti pokrytí témat EV ve výuce i skóre pestrosti témat EV jsou bez rozdílu.

Méně škol plánuje a realizuje prázdninové tábory pro žáky s prvky EV.

Olomoucký kraj

Mezi školami v průzkumu bylo zastoupeno více škol zřizovaných krajem.

Nejméně respondentů bylo aprobováno na EV. Větší podíl respondentů s sebou při vyplňování dotazníku neměl žádné školní dokumenty.

Na mnoha školách se koordinací oblasti EVVO někdo zabývá „neformálně“ (bez pověření). Koordinátoři často nejsou za svoji činnost nijak finančně odměňováni. Nejvíce škol ze všech krajů považuje zapojení ředitele/ky do koordinace EVVO za optimální. Více škol využívá jako zdroj informací členství v sítích, naopak málo škol využívá konzultace a informační servis SEV, jiné organizace typu správ CHKO, NP, muzea, ZOO a jiné učitele nebo školy. Průměrné skóre za celkovou koordinaci EVVO ve škole je nižší, mezi školami je méně těch, které mají vysokou celkovou úroveň koordinace EVVO.

Koordinátoři v rámci dalšího vzdělávání navštěvují kratší semináře zpravidla opakovaně, ostatní učitelé se vzdělávají spíše méně.

Více škol využívá dílčí opatření v ekologizaci provozu jako jsou obnovitelné zdroje, rekuperace tepla, , častěji instalují pákové baterie. Mají zájem o poradenství jiných organizací v oblasti plánování i realizace opatření k ekologizaci. Větší část škol nemá zahradu nebo pozemek nijak upravené pro účely EV a ještě větší část škol je pravidelně nevyužívá ve výuce. Mezi školami je více těch, co cílené ekologizaci nevěnují pozornost.

V současnosti relativně málo škol investuje do nákupu výpočetní techniky a jiných pomůcek využitelných v EV, nejvíce finančních prostředků investují do nákupu literatury. V budoucnu školy chtějí investovat především do předplatného časopisů, do financování účastnických poplatků za programy EV pro žáky (z grantů), dále chtějí z grantů financovat nákup výpočetní techniky a nákup jiných pomůcek využitelných v EV.

Velká část škol využívá ve výuce formu kurzů či seminářů EV pro žáky, naopak v realizaci málo využívají krátké ekologické výukové programy pro žáky, méně realizují odborné exkurze, celky jednorázové ITV a opakované projekty v EV. Do budoucna mají školy velký zájem o zapojení do dlouhodobých programů nebo projektů nabízených jinými organizacemi, o návštěvy kratších ekologických výukových programů pro žáky.

Z témat EV se nejvíce věnují problematice lesnictví a cestovního ruchu. Skóre rovnoměrnosti pokrytí témat EV ve výuce i skóre pestrosti témat EV jsou bez rozdílu.

Relativně málo škol nabízí v mimoškolní výchově kroužky nebo kluby zaměřené na EV i víkendové výlety pro žáky nebo žáky a rodiče.

Pardubický kraj

Mezi školami v průzkumu převažovaly školy zapojené v sítích (jeden z klíčových faktorů), z toho větší část v KEV.

Ve školách je větší zastoupení pověřených školních koordinátorů EVVO a školy mají zároveň vůli tuto situaci dále měnit. Mnoho koordinátorů není nijak materiálně odměňováno. Do koordinace EVVO ve škole se často zapojuje celý nebo téměř celý pedagogický sbor (jeden z klíčových faktorů). Školy si svoje aktivity v EVVO nejčastěji plánují samy. Více škol souhlasí s tím, že učitelé mají přehled o tom, co EVVO ve škole zahrnuje. Školy často využívají jako zdroj informací v EV zapojení v sítích, ale především konzultace a informační servis SEV.

Ze všech krajů se tady ve školách vzdělává nejvíce koordinátorů EVVO, zároveň jich méně absoluuje vícedenní semináře i specializační studium, a nejvíce řídících pracovníků (jeden z klíčových faktorů). V budoucnu mají školy větší zájem o vícedenní semináře pro řídící pracovníky.

Méně škol má k dispozici opatření typu kvalitní okna a zateplení zdí, naopak školy častěji využívají rekuperaci tepla, instalují baterie na fotobuňku. Kromě toho často uplatňují „svépomocná“ opatření jako je sběr a využití dešťové vody, používání recyklovaného papíru, systematické vypínání spotřebičů. Hodně škol nakupuje ekologicky šetrné čisticí prostředky i jiné výrobky. Mnoho škol pravidelně odebírá časopisy zaměřené na EVVO a vůbec nejvíce je jich vybaveno specifickými pomůckami pro EVVO. Větší podíl škol má zřízenou zahradu s herními prvky.

V současnosti nejvíce škol investuje do poplatků za členství v sítích, nejvíce finančních prostředků školy investují do dofinancování účastnických poplatků za program EV pro žáky, nákupu specifických pomůcek pro EVVO a zařízení učeben pro EVVO. V budoucnu chce jen málo škol dále nakupovat zařízení učeben pro EVVO. V budoucnu chtějí dofinancování účastnických poplatků za programy EV pro žáky z velké části hradit z grantů, stejně tak zařízení učeben pro EVVO, pokud o ně mají zájem.

Velká část škol využívá formu kurzů či seminářů EV pro žáky, v praktické realizaci méně škol uplatňuje celky ITV (ale častěji při realizaci externě spolupracují) a ze všech krajů nejméně realizuje půlroční a delší projekty. V budoucnu chce velká část škol více využívat krátké ekologické výukové programy i pobytové programy EV pro žáky. Respondenti vyjádřili největší souhlas s tím, že učitelé v jejich škole aktivně uplatňují prvky EV ve výuce, a větší souhlas s tím, že učitelé znají školní program EVVO.

Z témat EV se nejméně věnují vývoji vztahu člověka a prostředí. Skóre rovnoměrnosti pokrytí témat EV ve výuce i skóre pestrosti témat EV jsou bez rozdílu, mezi školami v Pardubickém kraji je relativně velký podíl těch, co pokrývají témata EV velmi nerovnoměrně a nejvíce jsou také zastoupeny školy, které realizují méně než polovinu témat EV.

Až čtvrtina škol nabízí v mimoškolní výchově prázdninové tábory s prvky EV, naopak relativně málo škol pořádá „zelené“ brigády pro žáky/studenty.

Plzeňský kraj

V tomto kraji byly osloveny téměř všechny ZŠ a všechna gymnázia a ostatní SŠ (některé dokonce vícekrát).

Mezi školami v průzkumu převažovaly školy zapojené v sítích (jeden z klíčových faktorů). Školy často považují zajištění oblasti EVVO školními dokumenty za dostačující a méně z nich plánuje změny v tomto směru.

Velkou část respondentů tvořili pověření koordinátoři, jen málo z nich vyučovalo EV a často řídili nebo koordinovali zpracování školního programu EVVO.

Ve školách je často pověřen školní koordinátor EVVO, který často není nijak materiálně odměněn. Školy projeví větší vůli ke změně, co se týče funkce a statutu koordinátora. Společně s Libereckým krajem mají školy nejvyšší průměrné skóre za celkovou koordinaci EVVO, a zároveň největší podíl škol patří k těm, kde je celková úroveň koordinace vysoká.

Většina koordinátorů se vzdělává, avšak oproti republikovému průměru méně škol využívá všechny typy seminářů včetně specializačního studia. Pokud se koordinátor vzdělává na seminářích, pak zpravidla opakovaně. Ostatní učitelé méně navštěvují vícedenní semináře.

Z dílčích opatření v ekologizaci provozu hodně škol uplatňuje systematické vypínání spotřebičů a využívá recyklovaný papír, naopak méně jich instaluje pákové baterie. Více škol má zájem o poradenství při navrhování a plánování opatření k ekologizaci provozu školy. Často pravidelně odebírají časopisy zaměřené na EV (celostátního charakteru). Hodně škol má zřízenou přírodní zahradu, naopak méně škol má k dispozici venkovní učebnu.

Ze všech nejméně využívají dobrovolnickou práci v EV (jako zdroj). Relativně málo škol investuje do dofinancování účastnických poplatků za programy EV pro žáky. V budoucnu chtějí především z grantů pokrývat dofinancování účastnických poplatků za programy EV pro žáky, nákup specifických pomůcek pro EVVO a nákup zařízení učeben pro EVVO.

Méně škol zvolilo zařazení EV v ŠVP formou samostatného povinného předmětu. Méně škol využívá kurzy nebo semináře EV pro žáky, méně škol realizuje odborné exkurze a jednorázové jednodenní projekty v EV. Respondenti častěji souhlasili s tím, že vedení se snaží EVVO ve škole maximálně podporovat, a s tím, že žáci sami přicházejí s námety, jak zlepšit chod školy s ohledem na životní prostředí.

Ze všech krajů nejvíce škol v Plzeňském kraji se zabývá následujícími tématy EV: individuální možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů, suchozemská společenstva, mořská společenstva, agroekosystémy (pole), ekosystémy v lidských sídlech, lesnictví, energetika, chemické látky v prostředí, globalizace, změny velkých biotů, změny vodního cyklu, práce s informacemi. Mezi nimi i některá velmi málo frekventovaná jako jsou právní nástroje (ochrany ŽP), instituce ochrany ŽP, ekonomické nástroje (ochrany ŽP) a technologické nástroje (ochrany ŽP). Školy tady mají nejvyšší průměrné skóre rovnoměrnosti pokrytí témat EV a je mezi nimi nejvíce těch, které pokrývají témata EV ve výuce velmi rovnoměrně. Zároveň mají nejvyšší průměrné skóre pestrosti nabízených témat EV a je mezi nimi také nejvíce škol, které ve výuce nabízejí všechna nebo téměř všechna témata EV.

Jen málo škol pro žáky v mimoškolní výchově pořádá prázdninové tábory s prvky EV.

Středočeský kraj

Mezi školami v průzkumu byly méně zastoupeny školy zapojené v sítích, z toho nejméně školy zapojené v síti M.R.K.E.V. a nejvíce školy zapojené v KEV. Školy mají často vytvořený školní program EVVO jako samostatný dokument vedle ŠVP.

Velkou část respondentů tvořili jiní členové pedagogického sboru.

Na třetině škol se koordinací oblasti EVVO někdo zabývá „neformálně“ (bez pověření).

Nejvíce koordinátorů EVVO tady absolvovalo specializační studium (jeden z klíčových faktorů, na úkor kratších seminářů DVPP) a do budoucna má také více škol zájem o specializační studium pro svého koordinátora.

Z dílčích opatření v ekologizaci provozu více škol instaluje pákové baterie, naopak méně škol má v úmyslu v budoucnu dokupovat vybavení. Hodně škol má zřízenou přírodní zahradu.

V současnosti školy investují nejméně finančních prostředků do nákupu materiálu pro práci žáků. Školy jeví obecně menší zájem o zvýšení investic do vybavení po stránce EVVO – jen málo škol bude v budoucnu více investovat do předplatného časopisů, dofinancování účastnických poplatků za programy EV pro žáky, nákupu výpočetní techniky. V tomto kraji nejméně škol plánuje žádat o podporu z OP VK.

Ve výuce méně škol realizuje opakované celky ITV a vícedenní projekty v EV, respondenti méně souhlasili s tím, že EV má ve škole tradici

Ústecký kraj

Mezi školami v průzkumu bylo vysoké zastoupení škol zřizovaných krajem a škol, které mají vlastní pozemek, hřiště nebo zahradu. Velká část škol školní program EVVO nikdy nevytvářela, ani nevytváří, více škol považuje stav zajištění EV ve školních dokumentech za nevyhovující a plánuje změny v tomto směru.

Ve srovnání s průměrem vůbec nejvíce respondentů mělo aprobaci na EV a více jich vyučuje předmět zaměřený na EV. Nejvíce z nich zároveň s sebou při vyplňování dotazníku nemělo žádné školní dokumenty.

Na mnoha školách se koordinací oblasti EVVO nikdo nezabývá a mnoho škol svoje aktivity v EVVO pravidelně neplánuje. Pokud škola má koordinátora, je však častěji finančně odměňován optimálně. Více škol také považovalo zapojení ředitele/ky do koordinace EVVO za nevyhovující, ale jen málo škol plánuje tento stav měnit. Školy častěji využívají jako zdroj informací organizace typu správ CHKO, NP, muzea, ZOO a také nejčastěji využívají jako zdroj informací jiné školy nebo učitele. Průměrné skóre za celkovou koordinaci EVVO je nižší, mezi školami je více těch, které mají nízkou úroveň celkové koordinace a méně těch, které ji mají vysokou.

Více koordinátorů absolvovalo specializační studium (jeden z klíčových faktorů), krátké semináře absolvují zpravidla opakovaně. Do budoucna mají škol zájem využívat více především kratší i vícedenní semináře pro koordinátory EVVO, specializační studium pro koordinátory EVVO a kratší i vícedenní semináře pro ostatní učitele.

Více škol má ekologický audit, méně škol má naopak k dispozici dobře těsnící okna a zateplené zdi. Z dílčích opatření v ekologizaci provozu hodně škol uplatňuje sběr a využití dešťové

vody a oboustranný tisk dokumentů. Do budoucna mají zájem o poradenství při praktické realizaci opatření. Školy jsou lépe vybaveny specifickými pomůckami pro EVVO. Více škol má zřízenou přírodní zahradu. Naopak menší podíl škol zahradu nebo pozemek pravidelně využívá ve výuce.

Nejvíce škol tady využívá sponzorování EVVO firmou nebo podnikem, nejméně naopak neformální „hospodářskou“ činnost školy. Méně škol investuje do nákupu materiálu pro práci žáků, ale investují více finančních prostředků. Školy mají častěji zájem v budoucnu investovat více do nákupu výpočetní techniky a mají menší zájem investovat více do nákupu materiálu pro práci žáků než republikový průměr. Především z grantů chtějí financovat navýšení investic do zařízení učeben pro EVVO.

Více škol zvolilo zařazení EV v ŠVP formou samostatného povinného předmětu a formou projektů či tematických dnů. Hodně škol využívá vícedenní projekty na úkor jednodenních projektů. Méně respondentů souhlasilo s tím, že EV má v jejich škole tradici, ale nejvíce ze všech krajů jich souhlasilo s tím, že vedení se snaží EVVO ve škole maximálně podporovat.

Z témat EV se ve srovnání s průměrem nejvíce škol věnuje stavu ŽP v ČR, regionu a místě.

V mimoškolní výchově více škol plánuje a realizuje víkendové výlety a méně škol „zelené“ brigády.

Kraj Vysočina

Mezi školami v průzkumu byla většina zřizovaná obcemi, všechny školy, pokud byly zapojené v sítích, byly v síti M.R.K.E.V. Školy často mají v plánu změny, co se týče zajištění oblasti EVVO ve školních dokumentech.

Větší část respondentů tvořili ředitelé škol.

Méně koordinátorů je za svoji činnost odměňováno finančně a naopak více koordinátorů je optimálně odměňováno materiálně. Školy mají větší vůli ke změnám, co se týče funkce koordinátora. Respondenti nejméně souhlasili s tím, že učitelé ve škole vědí, kdo má na starosti oblast EVVO (znají koordinátora EVVO). Méně škol využívá jako zdroj informací organizace typu správ CHKO, NP, muzea, ZOO aj.

Ve školách se obecně méně často vzdělávají ostatní učitelé a častěji řídící pracovníci (jeden z klíčových faktorů). Do budoucna mají zájem více využívat všechny typy seminářů DVPP, především kratší semináře pro ostatní učitele a kratší i vícedenní semináře pro řídící pracovníky. O specializační studium pro koordinátor mají naopak menší zájem.

Více škol má k dispozici dobře těsnící okna a zateplené zdi. Zároveň z dílčích opatření v ekologizaci provozu realizují především sběr a využití dešťové vody, kompostují bioodpad, nakupují potraviny z místních zdrojů. Do budoucna mají zájem o poradenství zejména při praktické realizaci opatření. Školy jsou lépe vybaveny učebnicemi EV a odbornou literaturou, pravidelně odebírají časopisy zaměřené na EV a v budoucnu se chtějí dále dovybavit s ohledem na EVVO. Jejich zahrada má často podobu přírodní zahrady nebo hospodářské zahrady, většina škol má v zahradě nebo na pozemku navíc umístěné prvky vhodné pro výuku EV a polovina škol pravidelně využívá pozemek nebo zahradu ve výuce. Průměrné skóre cílené ekologizace ve školách je vyšší než jinde (jeden z klíčových faktorů).

Hodně škol v současnosti investuje do nákupu jiných pomůcek využitelných v EVVO a zároveň investují nejméně finančních prostředků do nákupu specifických pomůcek pro EVVO. V budoucnu chtějí ze všech krajů nejvíce nakupovat výpočetní techniku, zařízení učeben EVVO (z grantů) a jiné pomůcky (také z grantů). Pokud mají v plánu nakupovat specifické pomůcky pro EVVO, pak také z grantů.

Téměř všechny školy v EV realizují výuku v terénu a odborné exkurze, většina škol realizuje opakované celky ITV, naopak dlouhodobé projekty v EV se realizují méně.

V mimoškolní výchově většina škol nabízí kroužky nebo kluby se zaměřením na EV, čtvrtina škol prázdninové tábory s prvky EV. V budoucnu mají školy zájem v této oblasti více externě spolupracovat.

Zlínský kraj

Mezi školami v průzkumu bylo vysoké zastoupení škol, které mají k dispozici pozemek, hřiště nebo zahradu.

Až v třetině případů za školu odpovídal jiný člen pedagogického sboru, velká část respondentů však řídila nebo koordinovala zpracování jak ŠVP, tak školního programu EVVO. Více jich při vyplňování dotazníku s sebou nemělo žádný školní dokument.

Téměř polovina škol má vytvořený školní program EVVO jako samostatný dokument (jeden z klíčových faktorů) a respondenti často považují stav zajištění EVVO v dokumentech školy za optimální.

Školy svým koordinátorům častěji než jinde nabízejí časové zvýhodnění.

Nejméně škol má koordinátora vyškoleného v rámci specializačního studia, více koordinátorů se vzdělává na kratších seminářích na úkor vícedenních. Často se vzdělávají ostatní učitelé (jeden z klíčových faktorů). Školy tady mají největší zájem o téma koordinační dovednosti pro oblast EV ve škole.

Více škol má k dispozici dobře těsnící okna a zateplené zdi. Zároveň školy často používají recyklovaný papír, využívají pitnou vodu z kohoutku místo balené nebo nakupují vodu ve skleněných lahvích místo plastových. Školy si často zřizují hospodářskou zahradu, až třetina škol má venkovní učebnu a většina škol má v zahradě nebo na pozemku prvky vhodné k výuce EV.

V současnosti školy investují nejvíce prostředků do poplatků za členství v sítích a nejméně do nákupu literatury. V budoucnu chtějí ze všech nejvíce investovat především do služeb jiných organizací v EV (z grantů) a dále do nákupu jiných pomůcek využitelných v EV.

Téměř všechny školy realizují ve výuce EV jednorázové jednodenní projekty, více jich realizuje také delší projekty opakovaně. V budoucnu mají školy v plánu více využívat především pobytových programů pro žáky/studenty, které nabízejí jiné organizace.

Z témat EV se ve srovnání s průměrem nejvíce škol věnuje tématu zapojování občanů jako nástroj ochrany ŽP.

V mimoškolní výchově většina škol nabízí kroužky nebo kluby zaměřené na EV, v budoucnu mají škol často zájem o externí spolupráci při zajišťování „zelených“ brigád pro žáky/studenty.

B.3 Klíčové faktory

Vytipovali jsme několik faktorů ovlivňujících stav EVVO ve škole, které do velké míry vyplývají z doporučení Metodického pokynu z roku 2001, resp. 2008, i z našich vlastních zkušeností s EVVO v konkrétních školách v rámci pořádání specializačních studií pro koordinátory EVVO a v rámci sítě M.R.K.E.V. Tyto faktory jsme považovali za klíčové vzhledem ke stavu EVVO ve škole. Při vyhodnocení se ukázalo, že většina těchto faktorů (s výjimkou EV jako priority podle ŠVP) opravdu vykazují pozitivní souvislost s jednotlivými oblastmi života školy z hlediska EVVO, avšak v různé míře.

U většiny výsledků jsme pro orientaci posuzovali jednotlivé otázky dotazníku, pro oblasti koordinace EVVO ve škole, ekologizace provozu školy a témata EV, které škola realizuje ve výuce, jsme navíc vytvořili čtyři bodové škály (specifikace škál viz přílohy B.3 – Tabulka 1a, 1b, 1c a dále B.3 – Tabulka 2: Přehled vyhodnocení klíčových faktorů).

Vytipované klíčové faktory:

1. Škola má zpracovaný školní program EVVO podle doporučení Metodického pokynu;
2. Školní koordinátor EVVO nebo jiná, nepověřená koordinující osoba (pokud existuje) absolvovala tzv. specializační studium pro školní koordinátory EVVO;
3. Škola je zapojená v některé ze sítí škol zaměřených na EVVO;
4. Škola je zapojená do některého z dlouhodobých programů či projektů zaměřených na EVVO, které nabízejí jiné organizace (regionálních, celostátních, mezinárodních);
5. Environmentální výchova uvedena jako priorita ve výchově a vzdělávání na 1. místě v ŠVP školy;
6. Do koordinace, plánování a realizace EVVO ve škole se zapojuje celý nebo téměř celý pedagogický sbor;
7. Další učitelé ve škole (vyjma školního koordinátora nebo řídících pracovníků) se dále vzdělávají v oblasti EVVO prostřednictvím seminářů DVPP;
8. Řídící pracovníci ve škole se dále vzdělávají v oblasti EVVO prostřednictvím seminářů DVPP;
9. Škola uplatňuje opatření směřující k ekologizaci svého provozu (založeno na čtyřstupňové škále míry ekologizace provozu). Tady nás především zajímá souvislost cílené ekologizace provozu s tématy EV a formami realizace EV ve výuce.

Významné oblasti života školy s ohledem na EVVO, s nimiž většina výše uvedených vytipovaných faktorů v různé míře souvisela:

- Za školu v průzkumu byl respondentem častěji přímo školní koordinátor EVVO nebo ředitel školy, respondent byl častěji aktivně zapojený v tvorbě ŠVP a dalších dokumentů školy;

- Škola má častěji hotový ŠVP a učí podle něj (i v případě SŠ), častěji má vytvořené další dokumenty zajišťující oblast EVVO, například ŠP EVVO, provozní řád, koncepce rozvoje školy jiné;
- Škola častěji pověřila školního koordinátora EVVO, který zajišťuje činnosti doporučené Metodickým pokynem; koordinátor je častěji aspoň materiálně odměněn nebo zvýhodněn při své práci;
- Ve škole se do plánování i realizace EVVO více zapojují i ostatní učitelé a ředitel, aktivněji se zapojují žáci; koordinace EVVO ve škole celkově je na lepší úrovni;
- Škola využívá více zdrojů informací pro EVVO, které zahrnují NNO, orgány veřejné správy, další instituce, jiné školy; ve výuce i jinak spolupracuje s organizacemi zvenčí;
- Škola má více materiálního vybavení pro výuku EVVO (učebnic, periodik, pomůcek, prostorů pro výuku EV), častěji má vlastní pozemek nebo zahradu, které jsou nějak upraveny pro účely EVVO, nebo přírodní prostředí v blízkosti;
- Škola realizuje intenzivněji některá jednotlivá opatření směřující k ekologizaci provozu; celková míra ekologizace provozu školy je vyšší;
- Škola investuje do vybavení pro EVVO finanční prostředky, jako zdroje využívá ve větší míře především grantové žádosti;
- V rámci školní výuky je EV jako průřezové téma integrováno ve větší míře formou projektů nebo tematických dnů, nebo formou samostatného předmětu, případně je EV integrována do méně obvyklých předmětů typu matematiky, fyziky, českého jazyka;
- Škola častěji žákům nabízí mimoškolní činnosti zaměřené na EV (kroužky, kluby, výlety, brigády);
- Škola má častěji v plánu žádat o podporu pro účely EVVO v rámci OP VK.

U všech zkoumaných faktorů samozřejmě lze diskutovat o tom, zda je souvislost mezi jím a pozorovanými rozdíly ve stavu EVVO ve školách příčinná (klíčový faktor pozitivní změny ve škole vyvolává) nebo formální (pozorujeme korelaci klíčového faktoru a změn v datech). I pokud jde o příčinnou souvislost, může být zkoumaný klíčový faktor jen jedním z mnoha dalších, které změnu ve skutečnosti vyvolávají, ale které jsme nevzali v úvahu (nebo nebyly výzkumem zjištělné), nebo se zkoumaný klíčový faktor výrazně překrývá s jiným klíčovým faktorem, který pak ve skutečnosti vyvolává tyto pozitivní změny (příkladem může být např. existence školního koordinátora EVVO a školního programu EVVO).

Školy, které mají zpracován školní program EVVO (ve srovnání se školami, které školní program EVVO nevytváří, ani nikdy nevytvářely)

Pozn.: Uvažovali jsme školní program EVVO vytvořený podle doporučení Metodického pokynu jako samostatný školní dokument, který stojí mimo ŠVP, nebo jako příloha ŠVP.

Převažují mezi nimi základní školy úplné a jsou více zastoupeny školy s počtem 301–500 žáků – považujeme za logické vzhledem k větší potřebě takových škol plánovat, zatímco menší školy jsou případně schopny realizovat EVVO i bez písemného plánování typu školní program

EVVO (nebo je potřeba plánování pokryta jinými dokumenty školy). Tyto školy jsou častěji členy sítě škol se zájmem o EV, častěji jsou pověřeni koordinátoři EVVO, kteří pak koordinují tvorbu ŠP EVVO (podle doporučení Metodického pokynu z roku 2001), případně dalších koncepčních materiálů. Koordinující osoby jsou odměňovány (finančně, materiálně, jinak), toto ohodnocení je dostačující. Koordinátor pracuje samostatně a vykonává relativně velký objem činností různého typu od plánování celoškolských aktivit po podíl na jejich praktické realizaci, komunikaci s pedagogickým sborem, ředitelem a rodiči. Také plánuje další vzdělávání v oblasti EVVO, sami se vzdělávají (např. častěji formou specializačního studia), vzdělávají se i ostatní učitelé. Školy významným dílem financují EVVO prostřednictvím grantových žádostí, které si píšou sami. Do EVVO se zapojují ostatní učitelé a vedení školy EVVO podporuje. Žáci se zapojují ve větší míře především do realizace aktivit EVVO.

Školní program má významnou souvislost s tím, že:

- ve škole je formálně pověřen jeden nebo více školních koordinátorů EVVO;
- za školu v průzkumu odpovídal samotný školní koordinátor EVVO;
- školní koordinátor EVVO z takových škol se systematicky dále vzdělává v oblasti EVVO;
- úroveň koordinace v oblasti EVVO ve škole celkově je vyšší – ze všech devíti zkoumaných faktorů má tvorba školního programu EVVO vůbec největší vliv na celkovou kvalitu koordinace EVVO;
- Školní program EVVO má dále souvislost s:
 - ekologizací provozu školy – provoz je ekologičtější než na jiných školách, ale ve srovnání s vlivem jiných zkoumaných faktorů (viz dále) je relativně malý;
 - tématy EV, rovnoměrností jejich pokrytí a pestrostí – témata jsou ve výuce pokryta rovnoměrněji a pestřeji ve srovnání s jinými školami (školami, které nikdy nevytvářely školní program EVVO), vliv je však srovnatelný nebo menší než u jiných zkoumaných klíčových faktorů.

Původně jsme nezkoumali skupinu škol, které školní program EVVO někdy vytvářely, ale nyní již všechno z oblasti EVVO zahrnuly do ŠVP. Tato skupina (ostatní) vykazuje stejné nebo ještě pozitivnější rozdíly než školy, které nyní nějaký školní program EVVO mají – zejména je mezi nimi podstatně více škol, které pokrývají všechna témata EV velmi rovnoměrně a velmi pestře (zařazují všechna témata a podtémata).

Domníváme se, že zkušenost školy s tvorbou školního programu EVVO má stejnou nebo ještě větší pozitivní souvislost s koordinací EVVO, pestrostí témat a pravděpodobně také koncepčností zpracování dalších dokumentů školy, které se zabývají EVVO (například zkušenost školy se školním programem EVVO a jeho realizací mohla ovlivnit kvalitu zpracování průřezového tématu EV v rámci ŠVP a jeho následnou realizaci).

Školy, jejichž koordinující osoba pro oblast EVVO (*koordinátor*) absolvoval/a tzv. specializační studium (ve srovnání se školami, které koordinátora mají, ale nebyl takto proškolen)

Pozn.: Uvažovali jsme všechny osoby, které mají na starosti koordinaci v oblasti EVVO, ať už byly formálně pověřeny či nikoliv. Pod specializačním studiem rozumíme studium k výkonu

specializovaných činností v oblasti environmentální výchovy, které má rozsah 250 vyučovacích hodin.

Mezi těmito školami převažují základní školy spíše velké a zapojené do sítí, které spolupracují s jinými organizacemi. Mají vytvořen školní program EVVO i další školní dokumenty, které zahrnují oblast EVVO. Koordinátoři mají často přírodovědné vzdělání. Pedagogický sbor ve škole se dále vzdělává v oblasti EVVO, jejich DVPP je často zaměřené na řízení a finanční řízení. Školy ve větší míře využívají při financování EVVO vlastní grantové žádosti a výrazně častěji mají v úmyslu žádat o dotace z OPVK. Ekologizace provozu není průkazně lepší než na ostatních školách, školní zahrady (pokud existují) nejsou výrazně lépe uzpůsobeny pro výuku EV než na jiných školách, školy mají však více venkovních učeben. Materiální vybavení těchto škol pro EV je lepší. Ve výuce jsou ve větší míře zařazeny projekty, semináře, témata EV jsou zařazována i do méně „tradičních“ předmětů.

Fakt, že škola má tímto způsobem proškoleného koordinátora, má významnou souvislost s tím, že:

- koordinátor je spíše přírodovědně vzdělaný (aprobovaný na přírodovědné předměty, nebo přímo EV, vyučující přírodovědné předměty nebo přímo předmět zaměřený na EV);
- koordinátor se systematicky dále vzdělává v oblasti EVVO;
- ředitel/ka se často podílí na koordinaci EVVO právě prostřednictvím komunikace s koordinátorem;
- ve škole je průřezové téma EV často realizováno formou samostatného předmětu (na tento ukazatel má proškolení koordinátora vůbec největší vliv ze všech klíčových faktorů);
- škola má významně více vybavení pro výuku EV;
- učitelé často sami píšou grantové žádosti pro účely financování EVVO ve škole.

Fakt, že škola má tímto způsobem proškoleného koordinátora, má dále souvislost s tím, že:

- ekologizaci provozu – ve srovnání s jinými školami (školami, které mají koordinátora, který ale nebyl proškolen) uplatňují ve větší míře některá dílčí opatření, ale vliv proškolení koordinátora je srovnatelný nebo menší než u jiných klíčových faktorů;
- témata EV, rovnoměrností jejich pokrytí a pestrostí – témata jsou ve výuce pokryta rovnoměrněji a pestřeji ve srovnání s jinými školami (školami, které nemají proškoleného koordinátora), vliv je však srovnatelný nebo menší než u jiných zkoumaných klíčových faktorů. Podstatně častěji se zabývají náročnějšími tématy, jako jsou například principy udržitelného rozvoje, energetika, doprava.

Ve srovnání s jinými klíčovými faktory (např. tvorbou školního programu EVVO) vykazuje proškolení koordinátora spíše slabší pozitivní souvislost s výsledky v jiných oblastech EVVO ve škole. Je otázkou, zda je to způsobeno skutečně menším vlivem tohoto faktoru (jedná se o vyškolení jediné osoby – pokud ve škole neexistují další podpůrné faktory, je možné, že efekt nebude tak velký), nebo spíše tím, že proškolení koordinátoři byli kritičtější při posuzování stavu EVVO ve škole, resp. na otázky subjektivního rázu odpovídali „pochtivěji“. V objektivních ukazatelích typu materiální vybavení a podmínky školy, úpravy pozemku, zajištění oblasti EVVO školními dokumenty mají tyto školy lepší výsledky než jiné, avšak respondenti zpravidla přísněji hodnotili kvalitu zajištění EVVO školními dokumenty, míru zapojení pedagogického sboru, míru aktivity

žáků, míru ohodnocení školního koordinátora EVVO apod. – tohle by tedy spíše nasvědčovalo větší kritičnosti proškolených koordinátorů.

Domníváme se, že školy, které mají proškoleného koordinátora, jsou spíše lépe informované a lépe znají svoje možnosti v oblasti EVVO (integrují EV do méně tradičních humanitních předmětů, realizují méně obvyklá témata, využívají různé informační zdroje, spolupracují s různými subjekty činnými v oblasti). Školy systematicky věnují pozornost financování EVVO (vyhrazuji část rozpočtu školy pro účely EVVO, umí psát grantové žádosti a často je využívají). Často také zvolily zařazení průřezového tématu EV formou samostatného předmětu, což by bez kvalifikovaného učitele nebylo možné.

Školy zapojené v sítích zaměřených na EVVO (ve srovnání se školami, které v takových sítích zapojeny nejsou)

Pozn.: Sítěmi škol zaměřených na EV byly myšleny především celostátní M.R.K.E.V. a KEV, případně regionální sítě.

Převažují mezi nimi úplné základní školy spíše větší (301–500 žáků), které mají většinou formálně pověřeného školního koordinátora EVVO. Zpracovávají školní program EVVO i další školní dokumenty, které EVVO zahrnují. Škola využívá hodně informačních zdrojů, spolupracuje s jinými organizacemi činnými v EVVO. Koordinátor vykonává velké množství činností, jeho práce je sice nějakým způsobem ohodnocena, ohodnocení je častěji nevyhovující. Koordinátor má podporu vedení, ale cítí menší oporu v kolezích – tito se příliš nepodílí na plánování, spíše na realizaci aktivit EVVO, které koordinátor naplánuje. Koordinátor se dál vzdělává, mnozí z nich absolvovali specializační studium. Stejně tak se ve větší míře vzdělává alespoň několik dalších učitelů a vedení školy. Škol. Ve školách jsou žáci samostatně aktivnější. Provoz školy je mírně ekologičtější, školy jsou podstatně lépe vybaveny pro výuku, ve výuce využívají svůj pozemek nebo školní zahradu, mají zřízeny venkovní učebny. Výuka EV často probíhá formou projektů, seminářů/kurzů pro žáky i v samostatném předmětu, také prolíná do jiných předmětů. Škola často navštěvuje pobytové výukové programy. Věnují se i mimoškolním činnostem zaměřeným na EVVO.

Zapojení v sítích škol zaměřených na EV má významnou souvislost s tím, že:

- školní koordinátor EVVO je formálně pověřen a zpracovává školní program EVVO;
- koordinátor se systematicky dál vzdělává;
- celkově je úroveň koordinace EVVO ve škole vyšší;
- škola ve velké míře realizuje žákovské projekty nebo tematické dny zaměřené na EV;
- škola je často zapojena v dlouhodobých programech nebo projektech nabízených jinými organizacemi (např. Ekoškola, GLOBE, jiné).

Zapojení v sítích škol zaměřených na EV má dále souvislost s tím, že:

- celková úroveň ekologizace provozu školy je vyšší, škola častěji realizuje opatření cíleně;
- škola nabízí v EV pestřejší paletu témat, zabývají se častěji náročnějšími tématy EV jako jsou např. principy UR nebo globální problémy.

I tyto školy působily ve svých výpovědích mírně kritičtěji než ostatní (nezasíťované školy), například častěji nesouhlasí s tím, že by koordinátor měl oporu v kolezích, přísněji hodnotí zapojení ostatních učitelů do EVVO. Je možné, že se tyto školy částečně překrývají se školami, které mají koordinátory proškolené v rámci specializačního studia.

Souvislost zapojení v sítích s celkovým stavem EVVO je pozitivní, ale menší než při zapojení školy v dlouhodobých programech nebo projektech nabízených jinými organizacemi, což odpovídá záměru a způsobu práce v rámci sítí škol se zájmem o EV (důraz je kladen na podávání informací a *nabídku* zapojení do projektů nebo DVPP) a v rámci dlouhodobých programů/projektů EV pro školy (důraz je kladen na *práci* školy na určité téma). Pro podrobné srovnání vlivu obou faktorů viz dále.

Školy zapojené do dlouhodobých programů/projektů pro školy, které nabízejí jiné organizace (ve srovnání se školami, které se do těchto programů/projektů nezapojují)

Pozn.: Dlouhodobými programy/projekty, které nabízejí školám jiné organizace, byly myšleny mezinárodní projekty/programy typu GLOBE, ENO, Ekoškola, případně celostátní typu Les ve škole, škola v lese apod.

Převažují mezi nimi základní školy spíše středně velké. Často jsou zároveň zapojeny v sítích, z toho častěji v KEV. Charakteristika škol zapojených v dlouhodobých programech/projektech je obecně podobná charakteristice škol zapojených v sítích (viz výše). Tyto klíčové faktory mají většinou vliv na stejné oblasti života školy, liší se však mírou vlivu. Nabízíme podrobné srovnání:

Zapojení školy v sítích má větší vliv na to, že je formálně jmenován školní koordinátor EVVO a že vytvářejí školní program EVVO; na to, že koordinátor zajišťuje více aktivit školy, že využívají více informačních zdrojů pro EVVO, a že se koordinátor častěji dál vzdělává a častěji absoluuje specializační studium.

Zapojení školy v dlouhodobých programech/projektech má výraznější souvislost s tím, že škola spolupracuje s více organizacemi zvenčí (největší vliv ze všech klíčových faktorů), že se více a systematicky vzdělávají ostatní učitelé a ředitel/ka, že čerpají z více finančních zdrojů na EV, že se častěji domnívají, že EV má ve škole tradici (tady vykazuje největší vliv ze všech klíčových faktorů), že koordinátor má oporu v kolezích, že učitelé prvky EVVO aktivně uplatňují ve výuce a vedení školy EVVO maximálně podporuje, že žáci se aktivně zapojují a nabízejí vlastní náměty pro EVVO (tady vykazuje opět největší vliv ze všech klíčových faktorů). Tyto školy ještě častěji využívají žákovské projekty, tematické dny, kurzy, ale i pobytové a jednodenní výukové programy pro žáky jako formu EV ve výuce.

Oba faktory mají podstatnou pozitivní souvislost s cílenou ekologizací provozu školy, u škol zapojených v dlouhodobých programech/projektech je efekt nepochybně větší než u škol zapojených v sítích. Oba faktory vykazují podstatnou souvislost s celkovou úrovní koordinace EVVO ve škole, u škol zapojených v dlouhodobých programech/projektech je opět efekt nepochybně větší. Oba faktory mají také pozitivní souvislost s rovnoměrností pokrytí a pestrostí témat EV nabízených ve výuce – u škol zapojených v dlouhodobých programech/projektech jsou témata EV pokryta vůbec nejrovnoměrněji ve srovnání s ostatními klíčovými faktory.

Zdá se tedy, že školy zapojené v sítích častěji plní určité formální náležitosti (mají pověřeného školního koordinátora EVVO, vytvořený školní program EVVO, koordinátor absolvoval

specializační studium aj. Školy zapojené v dlouhodobých programech/projektech častěji vykazují lepší výsledky ve formě realizace a obsahu EV a jisté vnitřní aktivity nebo atmosféře školy (pokrytí témat EV, větší aktivita žáků, učitelů, ředitele, tradice EV ve škole, spolupráce s organizacemi zvenčí).

Školy, které uvedly EV jako prioritu na 1. místě ve výchově a vzdělávání podle ŠVP (ve srovnání s ostatními školami)

Pozn.: Do této skupiny škol po pečlivém filtrování otevřených odpovědí (respondenti měli za úkol priority školy vypsát z ŠVP) spadlo jen 39 škol. Výsledky můžou být tedy silně zkresleny malou velikostí vzorku a nelze je považovat za směrodatné.

Jde spíše o menší (do 100 žáků) školy zřizované obcí, s větším podílem úplných ZŠ a malými pedagogickými kolektivy, kterým častěji chybí příroda v okolí školy a lepší prostorové zázemí. Školy jsou zapojené v sítích škol se zájmem o EVVO. Často mají koordinátora EVVO, který není formálně pověřen a také není příliš často odměňován za svoji činnost. Koordinátor má častěji oporu v kolezích, zapojení ostatních učitelů i ředitele/ředitelky je častěji považováno za optimální. Koordinátor se ve srovnání s jinými školami méně často vzdělává, v budoucnu však škola plánuje více využívat seminářů DVPP. EV ve výuce je realizovaná často formou povinného i nepovinného samostatného předmětu na úkor integrace do ostatních předmětů. Škola využívá méně informačních zdrojů, je však celkem dobře vybavená např. učebnicemi. Při plánování EV naopak často využívá poradenství jiných organizací. Celková úroveň ekologizace provozu je vyšší než na jiných školách, škola častěji uplatňuje dílčí opatření typu kompostování, nákup ekologických čisticích prostředků nebo potravin z místních zdrojů. Pozemek nebo zahradu často využívají ve výuce. Tématům EV s výjimkou lesnictví se častěji věnují méně než jiné školy, žákům však nabízejí hodně mimoškolních činností zaměřených na EV. Škola má v úmyslu do budoucna vybavení školy financovat prostřednictvím grantových žádostí, především z OP VK.

Environmentální výchova uvedená na 1. místě jako priorita školy má významnou souvislost s tím, že:

- škola je menší ZŠ, která má vytvořený školní program EVVO jako přílohu ŠVP;
- koordinátor EVVO ve škole často není pověřen, pracuje i bez pověření, není příliš odměňován;
- jsou spíše spokojení s oporou a zapojením učitelů a ředitele/ředitelky do EVVO;
- témata EV ve výuce jsou méně pestrá;
- škola má často v úmyslu žádat z OP VK (největší vliv ze všech klíčových faktorů).

Environmentální výchova uvedená na 1. místě jako priorita školy má dále souvislost s tím, že:

- míra ekologizace provozu školy je celkově vyšší než na jiných školách, ale srovnatelná s jinými klíčovými faktory, orientuje se na jednoduchá opatření, která se v místě nejvíce nabízejí.

Tento klíčový faktor vykázal ze všech zkoumaných nejslabší souvislost s výsledky v ostatních oblastech týkajících se EVVO ve škole. Některé výsledky těchto škol jdou dokonce proti očekávání zpracovatele (nepověřený koordinátor, jeho další vzdělávání v oblasti EV, někte-

rá dílčí opatření v ekologizaci provozu školy, méně častá integrace EV do předmětů, menší pestrost témat EV), na druhé straně celková úroveň koordinace i ekologizace provozu školy je vyšší (přestože ne výrazněji než u jiných klíčových faktorů). Nabízí se několik vysvětlení: uvedení EV na 1. místě jako priority škol má jen nevýznamný dopad na stav EVVO ve škole ve srovnání se situací na jiných školách (je to spíše formalita, která není nijak zvlášť směrodatná pro posouzení aktivity školy v této oblasti); slabší výsledky jsou způsobeny malým vzorkem škol (několik podprůměrných škol je mohlo lehce vychýlit) a umocněny silnou profilací této skupiny škol (jejich typ, velikost, případně jimi ovlivněné reálné možnosti v oblasti EVVO). Výsledky mohou být nakonec zkresleny i zpracováním odpovědí na tuto otevřenou otázku (z této skupiny byly například vyřazeny školy, které místo celkových priorit školy uvedly jen priority školy v EV).

Školy, v nichž je do plánování, koordinace i realizace EVVO zapojen celý nebo téměř celý pedagogický sbor (ve srovnání se školami, kde je zapojena menší nebo žádná část pedagogického sboru)

Často jsou to menší školy (do 100 žáků) zřizované obcí, převládají základní školy s větším podílem neúplných ZŠ. Za školu se průzkumu častěji účastnil/a ředitel/ka. Ve škole častěji není koordinátor, pokud ano, pak se méně často dál vzdělává, méně často „sepisuje“ dokumenty a je spíše realizátorem školních i mimoškolních aktivit EVVO. Ostatní učitelé se naopak dále vzdělávají častěji, nejvíce však ředitel/ka. Tyto školy mají podstatně častěji hotové ŠVP a učí podle něj, je mezi nimi větší podíl těch, které školní program EVVO nikdy nevytvářely, nicméně EVVO se objevuje v jiných školních dokumentech. Školy příliš nespolupracují navenek (pokud ano, pak s organizacemi, které nejsou zaměřené přímo na EV), méně často jsou zapojeny v sítích. V ekologizaci provozu se věnují spíše opatřením typu oboustranný tisk, sběr a využití dešťové vody, kompostování. Tyto školy na rozdíl od jiných klíčových skupin škol nemají lepší materiální vybavení pro EVVO a často ani nemají v úmyslu se v budoucnu dovybavit. Mají zahrady a využívají je pro výuku. Ve výuce využívají spíše integrace EV do předmětů, z témat EV se věnují více ekologické etice, mezilidským vztahům a jednotlivým ekosystémům (méně naopak principy UR, nástroje ochrany ŽP aj.). Často se věnují mimoškolní výchově zaměřené na EVVO, zejména brigádám. Píší méně grantových žádostí, ve financování EVVO více spoléhají na dary a dobrovolnickou práci.

Zapojení celého nebo téměř celého pedagogického sboru do plánování a koordinace EVVO má významnou souvislost s tím, že:

- škola je menší, spíše „vesnického“ typu, spíše neúplná, s malým pedagogickým sborem;
- zapojení a aktivita pedagogického sboru jsou dobře hodnoceny, celková úroveň koordinace EVVO ve škole je vyšší;
- škola častěji není zapojena v síti a méně spolupracuje s jinými organizacemi;
- ve srovnání s jinými školami není žádný rozdíl v rovnoměrnosti pokrytí nebo pestrosti témat EV ve výuce, jednotlivě škola zařazuje spíše méně odborně náročná témata;
- škola často nabízí mimoškolní činnosti zaměřené na EVVO.

Zapojení celého nebo téměř celého pedagogického sboru do plánování a koordinace EVVO má dále méně výraznou souvislost s tím, že:

- úroveň ekologizace provozu je celkově vyšší, ale vliv je srovnatelný nebo menší než u klíčových faktorů, jako je zapojení v sítích nebo školní program EVVO, jednotlivá opatření se soustředí na ta „ruční“ (závislá na lidském faktoru) a nabízející se v místě.

Domníváme se, že do této skupiny se zařadily často školy takového typu, kde je zapojení celého pedagogického sboru do EVVO přímo nutností, než aby bylo způsobeno výjimečnou aktivitou učitelů. Ve srovnání s jinými klíčovými faktory je souvislost s výsledky v ostatních oblastech EVVO ve škole pozitivní, ale méně výrazná. Tato slabší souvislost může být například způsobena tím, že ve skutečnosti není potřeba zapojení celého sboru k tomu, aby EVVO fungovala (postačí několik aktivních učitelů), nebo tím, že respondenti odpovídali s nadsázkou, když uváděli, že je zapojen celý sbor, nebo byly výsledky silně ovlivněny charakteristikou těchto škol (malé vesnické školy nemají někdy tak široké možnosti).

Školy, kde se ostatní učitelé dále vzdělávají v oblasti EVVO (ve srovnání se školami, kde se ostatní učitelé takto nevzdělávají)

Pozn.: Uvažovali jsme jen členy pedagogického sboru vyjma školního koordinátora EVVO a řídicích pracovníků.

Většinou jsou to základní školy střední velikosti, často mají pověřeného školního koordinátora EVVO. Školy mají častěji vytvořené ŠVP, školní program EVVO i jiné dokumenty zahrnující EVVO. Jsou zapojeny v sítích i dlouhodobých programech/projektech. Koordinátor vykonává větší množství činností, především navazuje kontakty školy s jinými organizacemi a vyhledává možnosti dalšího vzdělávání, jeho finanční ohodnocení je často méně uspokojivé. Jsou spíše spokojeni se zapojením učitelů i žáků do plánování a realizace EVVO ve škole, přestože míra účasti se ve srovnání s jinými školami příliš neliší, ani míra opory, kterou má koordinátor v kolezích – častěji se naopak aktivně zapojuje ředitel/ka a podporuje EVVO. Celkově je úroveň koordinace EVVO vyšší než na jiných školách. Koordinátor i ředitel/ka se často dále vzdělávají dlouhodoběji a systematicky. Škola spolupracuje s jinými organizacemi, má celkově ekologičtější provoz a lepší materiální vybavení pro EV, pozemek nebo zahradu často využívají ve výuce. Často financují EVVO prostřednictvím grantových žádostí a zároveň jsou méně spokojeni s úrovní financování, často mají v úmyslu žádat z OP VK.

Další vzdělávání ostatních učitelů ve škole v oblasti EVVO má významnou souvislost s tím, že:

- škola je střední velikosti, s pověřeným, aktivním koordinátorem;
- škola má dále se vzdělávajícího, aktivního ředitele/ředitelku;
- škola je zapojená do sítí a dlouhodobých programů/projektů;
- úroveň koordinace EVVO je vyšší; účast pedagogického sboru není výraznější, ale je lépe hodnocena (vliv nepatrně vyšší než u zapojení v sítích, ale nepatrně nižší než u zapojení v dlouhodobých programech/projektech);
- úroveň ekologizace provozu je významně vyšší (vliv nepatrně větší než u zapojení sítích a v dlouhodobých programech/projektech);
- škola nabízí ve výuce pestřejší témata, je více těch, které pokrývají témata EV ve výuce velmi rovnoměrně.

Další vzdělávání ostatních učitelů kromě koordinátora má tedy významnější souvislost s celkovým stavem EVVO ve škole než zapojení celého pedagogického sboru do plánování a realizace EVVO (což ale může být způsobeno i zkrácením, které je popsáno v bodě 6). Další vzdělávání ostatních učitelů však patří i ve srovnání s ostatními klíčovými faktory mezi ty s významnějším vlivem, jak v celkové ekologizaci provozu, tak v úrovni koordinace, rovnoměrnosti pokrytí a pestrosti témat EV ve výuce. Možná lze říct, že u této skupiny nejde jen o dopad vzdělávání na učitele, ale už skutečnost, že se vzdělávají (škola o to má zájem a dokáže si to zařídit – učitele uvolnit) indikuje školu aktivnější a schopnější v oblasti EVVO. Aktivita školy jako celku může souviset také se vzděláváním se ředitelem/ředitelkou (viz bod 8).

Školy, v nichž se řídicí pracovníci dál vzdělávají v oblasti EVVO (ve srovnání se školami, kde se řídicí pracovníci dál v EVVO nevzdělávají)

Jsou to často základní školy střední velikosti, zapojené v sítích škol (z toho častěji v KEV) a v dlouhodobých programech/projektech. Za školu v průzkumu často odpovídal/a přímo ředitel/ka nebo koordinátor EVVO. Respondenti častěji řídili zpracování klíčových dokumentů školy (ŠVP, školní program EVVO, další dokumenty). Ve škole je často pověřen koordinátor, nebo víc než jeden koordinátor EVVO – koordinátor se hodně věnuje mimoškolním aktivitám v EVVO a komunikuje s rodiči. Odměňování koordinátora hodnotí kritičtěji a plánují je v budoucnu navýšit. Na koordinaci EVVO se velkou mírou podílí pedagogický sbor i ředitel/ka vlastní iniciativou, případně je ředitel/ka sám/a koordinátorem EVVO, účast ostatních na koordinaci je často považována za optimální – celkově je úroveň koordinace EVVO vysoká. Často vypovídají, že EV má ve škole tradici. Koordinátor i ostatní učitelé se výrazně častěji a systematictěji dál vzdělávají. Škola má lepší materiální vybavení, informace k EV čerpá především ze seminářů pro učitele, upravuje zahradu nebo pozemek pro výuku EV. Škola má vyšší schopnost využívat pestré finanční zdroje, výrazně častěji část běžného rozpočtu vyhradí na EV přímo škola. Ve výuce škola pokrývá témata rovnoměrně a velmi pestře, zabývá se odborně náročnými tématy typu občanské zapojení jako nástroj ochrany ŽP, ekonomické nástroje ochrany ŽP, práce s informacemi. Ze všech zkoumaných klíčových faktorů má vzdělávání řídicích pracovníků vůbec nejvýznamnější souvislost s úrovní ekologizace provozu.

Další vzdělávání řídicích pracovníků školy v oblasti EVVO má významnou souvislost s tím, že:

- škola je menší až středně velká, zapojená v sítích i dlouhodobých programech/projektech nabízených jinými organizacemi;
- škola má pověřeného koordinátora, kterým může být i ředitel/ka;
- škola upravuje a intenzivně využívá pozemek nebo školní zahradu ve výuce EV (největší vliv na využití pozemku ve výuce vůbec);
- úroveň koordinace EVVO je vyšší (význam tohoto faktoru je srovnatelný s významem dalšího vzdělávání ostatních učitelů školy);
- úroveň ekologizace provozu školy je velmi vysoká (nejvýznamnější souvislost s ekologizací provozu vůbec)
- témata EV jsou ve výuce pokryta rovnoměrně a velmi pestře (význam tohoto faktoru je srovnatelný s významem dalšího vzdělávání ostatních učitelů školy), škola zařazuje i méně běžná, náročná témata.

Zdá se tedy, že DVPP řídicích pracovníků je pro stav EVVO ve škole významnější než DVPP ostatních učitelů, specializační studium koordinátora nebo zapojení pedagogického sboru do koordinace. Domníváme se, že vzdělávání řídicích pracovníků v EV může svědčit o velkém zájmu vedení o tuto problematiku, proto i mnohé odlišnosti mohou být vysvětleny spíše tímto zájmem vedení, než vlastním vzdělávacím dopadem seminářů DVPP. Zájem řídicích pracovníků o problematiku EV potvrzuje i skutečnost, že u této skupiny škol výrazně častěji odpovídá na dotazník přímo někdo z vedení, častěji je někdo z vedení přímo koordinátorem EVVO na škole, nebo se výrazně častěji aktivně zapojuje. Pozitivní vliv takového vedení školy se potom nejintenzivněji projevuje v oblastech života školy, které jsou silně závislé na rozhodnutí a podpoře vedení školy (ekologizace provozu, intenzivní další vzdělávání učitelů, úpravy pozemku). V ostatních sledovaných ukazatelích typu existence školního programu EVVO, koordinace EVVO, realizace projektů, zapojení v sítích, pestrost témat ve výuce má také zájem a vzdělávání vedení školy pozitivní vliv, ten je však obvykle srovnatelný nebo nižší než např. vliv zapojení školy v sítích nebo dlouhodobých programech/projektech.

Škálovaná ekologizace provozu školy (především srovnání škol, které cíleně ekologizují, se školami, které ekologizaci provozu nevěnují pozornost)

Celková míra ekologizace provozu školy souvisí s typem školy (nejlepší výsledky vykazovaly základní školy, nejhorší gymnázia) a velikostí školy (více se ekologizaci věnují malé školy než velké). Školy, které se ekologizaci věnují cíleně, jsou častěji zapojeny v sítích i v dlouhodobých programech/projektech. Častěji za sebe do průzkumu vyslaly ředitele/ředitelku nebo školního koordinátora EVVO, kteří řídili nebo koordinovali zpracování klíčových dokumentů školy (ŠVP, školního programu EVVO a dalších). Tyto školy mají častěji vytvořený školní program EVVO jako přílohu ŠVP nebo přímo už zapracovaný do ŠVP (tj. patří k do kategorie škol „ostatní“ z bodu 1). Se zajištěním EVVO v dokumentech školy jsou spokojenější, zároveň však jeví větší vůli dál situaci měnit, vylepšovat ji – podobně, co se týče míry zapojení pedagogického sboru (sbor se zapojuje více než na jiných školách, situaci často považují za optimální a zároveň ji chtějí dále zlepšovat). Žáci jsou také více zapojení aktivním způsobem, často přicházejí s vlastními nápady. Čím intenzivněji se škola věnuje ekologizaci provozu školy, tím častěji pravidelně spolupracuje při plánování EVVO s jinými organizacemi, často využívá konzultací a informačního servisu SEV a dalších organizací, ale také orgánů veřejné správy. Škola hodně komunikuje s rodiči a využívá jejich zdroje (příspěvky, práci). Všichni ve škole se více vzdělávají formou delších (vícedenních) seminářů, zejména ředitel/ka, koordinátor naopak neabsolvuje častěji SS250, ale investuje do jiných typů DVPP. Ve srovnání s jinými klíčovými faktory je míra ekologizace silnými vlivem na využití pozemku nebo školní zahrady ve výuce EV.

Míra ekologizace provozu školy má významnou souvislost s tím, že:

- škola je spíše menší, co do počtu žáků, je to základní škola;
- oblast EV ve škole je zajištěna převážně prostřednictvím ŠVP, ale škola má zkušenost s tvorbou školního programu EVVO;
- všichni učitelé i ředitel/ka se podílejí na EVVO a dále se vzdělávají; žáci se více podílejí na plánování a realizaci EVVO, vyvíjejí vlastní aktivitu;
- přestože stav ve škole v tomto směru je často považován za uspokojivý až optimální, škola má celkově výraznou vůli dále jej zlepšovat a rozvíjet;

- škola často využívá konzultací a spolupracuje s jinými organizacemi, včetně veřejné správy;
- škola využívá pozemku nebo školní zahrady ve výuce (vliv jen mírně menší než další vzdělávání ředitele/ředitelky).

Kombinace klíčových faktorů

Kromě situace, kdy je ve škole přítomen vždy jeden klíčový faktor, nás dále zajímala situace, kdy je přítomno faktorů více. Z možných kombinací faktorů jsme zvolili následující:

Kombinace formálních faktorů: škola má vytvořený školní program EVVO + koordinátor absolvoval specializační studium + škola je zapojena v sítích (resp. je zapojena v dlouhodobých projektech či programech). Takových škol bylo celkem 103. Kombinace formálních faktorů má pozitivní souvislost (větší než kterýkoliv z dílčích klíčových faktorů) s úrovní celkové koordinace EVVO ve škole a s rovnoměrností pokrytí témat EV ve výuce. Zdá se, že tato kombinace už dál nezlepšuje výsledky, co se týče úrovně ekologizace provozu nebo pestrosti témat EV.

Kombinace lidských faktorů: do koordinace EVVO se zapojuje celý nebo téměř celý sbor + ostatní učitelé se dál vzdělávají v oblasti EVVO + řídící pracovníci se dál vzdělávají v oblasti EVVO. Takových škol bylo celkem 58. Kombinace lidských faktorů má výraznou pozitivní souvislost (větší než kterýkoliv z dílčích klíčových faktorů) s vyšší úrovní celkové koordinace EVVO a dále pozitivní souvislost s úrovní ekologizace provozu. Zdá se, že tato kombinace naopak už dál nezlepšuje skóre, co se týče rovnoměrnosti pokrytí témat EV a pestrosti témat EV nabízených ve výuce.

Kombinace „vzdělaný ředitel/ka“: škola má školní program EVVO + koordinátor absolvoval specializační studium + ředitel/ka se dále vzdělává. Takových škol bylo celkem 44. Kombinace „vzdělaný ředitel/ka“ má výraznou pozitivní souvislost (větší než kterýkoliv z dílčích klíčových faktorů) s vyšší úrovní celkové koordinace EVVO, s rovnoměrností pokrytí témat EV ve výuce a jejich pestrostí. Zdá se, že tato kombinace naopak už dál nezlepšuje výsledky, co se týče úrovně ekologizace provozu.

Kombinace „vzdělaný pedagogický sbor“: škola má vytvořený školní program EVVO + koordinátor absolvoval specializační studium + ostatní učitelé se dál vzdělávají. Takových škol bylo celkem 85. Kombinace „vzdělaný pedagogický sbor“ má výraznou pozitivní souvislost (větší než kterýkoliv z dílčích klíčových faktorů) s vyšší úrovní celkové koordinace EVVO.

Kombinace „superškola“ (kombinace tří nevlivnějších faktorů, co se týče koordinace, ekologizace a témat EV): školy, které předtím vytvářely školní program EVVO, ale nyní je již vše zahrnuto v ŠVP („ostatní“) + ředitel/ka se dále vzdělává + škola je zapojena v dlouhodobých projektech/programech. Vzhledem k tomu, že „ostatní“ školy tvořily pouze 12 % vzorku, počet „superškol“ byl minimální (celkem 11 škol) a jejich vyhodnocení se nevěnujeme.

Přehled vyhodnocení kombinace klíčových faktorů je uveden v příloze B.3 – Tabulka 3.

B.4 Dílčí závěry analýzy EVVO ve školách

Jak je EV zakotvena v ŠVP

Pro vyhodnocení tohoto zadání jsme využili především otázky 13.1, 35., 36., 38., 39., 40. dotazníku pro školy. Celkem více než tři čtvrtiny škol ve vzorku má nyní již hotový školní vzdělávací program a učí podle něj. Velký podíl takových škol je dán i tím, že většinu vzorku tvořily základní školy. Ale i gymnázií, které učí podle ŠVP, je relativně hodně (40 %, dalších 48 % učí podle ŠVP na nižším stupni gymnázia a připravuje ŠVP pro vyšší stupeň). Z ostatních SŠ celkem 17 % uvedlo, že již mají vytvořený ŠVP a učí podle něj, avšak dle vyjádření NÚOV, které jsme uváděli i výše, by podíl takových ostatních středních škol určený na základě zahajovacích výkazů měl být 3,3 až 4,5 %.

Závěry se tedy týkají především škol, které mají zpracovaný nebo již učí podle ŠVP. V rámci šetření jsme pokládali respondentům i otázky týkající se ŠVP škol obecně, zhodnotíme tedy obecné výsledky i výsledky týkající se zakotvení EV v dokumentu.

Celkově nejčastější priority těchto škol ve výchově a vzdělávání jsou priority týkající se způsobu výuky ve škole nebo atmosféry školy (což může být například praktické objeovávání nových vědomostí, propojování poznatků mezi předměty, vzájemná komunikace, ale i odstraňování logopedických vad u předškolních dětí), poté jazyky, počítačová gramotnost (nebo IT), priority týkající se osobnostního rozvoje žáka. Celkem 39 škol uvedlo EV jako svoji prioritu na 1. místě ve výchově a vzdělávání (necelých 5 % škol). Na jednom z pěti míst uvedlo EV jako svoji prioritu celkem 198 škol (24 %). Některé priority byly velmi obecné, např. odborné vzdělávání na středních školách, nebo poskytnout základní vzdělání, plnění ŠVP na základních školách, nebo příprava na VŠ na gymnáziích. V jiných případech bylo zřejmé, že respondent i přes podrobné instrukce místo celkových priorit školy vypisoval jen priority nebo cíle týkající se EV (cca 10 % škol, ty byly při zpracování vyloučeny), nebo cíle základního vzdělávání, nebo klíčové kompetence apod.

Ze všech výstupů týkajících se ŠVP škol byly nejproblematictější výchovné a vzdělávací strategie školy. Tyto chápeme (v souladu s definicí v rámcových vzdělávacích programech) jako „společné (celoškolní) postupy směřující k utváření a rozvoji klíčových kompetencí u žáků“. Bohužel jen asi polovinu odpovědí respondentů ohledně výchovných a vzdělávacích strategií bylo možné jednoznačně klasifikovat jako „postup“ – zbytek tvořily odpovědi, které podle našeho názoru i podle konzultace s Výzkumným ústavem pedagogickým nesplňují definici výchovných a vzdělávacích strategií: odpovědi typu výčet (opět, podobně jako u priorit, jen častěji se vyskytující) klíčových kompetencí (také získávání klíčových kompetencí, ale bez popisu, jakým způsobem jich bude dosaženo), cílů základního vzdělávání, konkrétních cílů ve vzdělávání žáka obecně nebo v EV (schopnost spolupracovat ve skupině, tvořivě myslet, logicky uvažovat, ale bez popisu, jakým způsobem jich bude dosaženo), průřezová témata, nespecifické formulace, které neměly vlastnost „postupu“ (různé zdroje informací, zdravý životní styl, získání odbornosti, splnění čtyř pilířů základního vzdělání). Některé výchovné a vzdělávací strategie (a soubory výchovných a vzdělávacích strategií, bez obměn) se opakovaně ve stejné formulaci objevovaly u různých základních škol – lze se domnívat, že tyto byly do ŠVP vypsány podle Manuálu k tvorbě ŠVP Výzkumného ústavu pedagogického. (Lépe formulované byly naopak výchovné a vzdělávací strategie týkající se přímo EV, možná proto, že byly konkrétnější.)

V rámci setkání dostali respondenti podrobné pokyny ke způsobu, jak tyto dotazy zodpovědět (vypsat z ŠVP, pokud existuje, včetně návodu, kde ve svém ŠVP by tyto informace mohly být k nalezení). Na základě těchto obecných výstupů o ŠVP škol se tedy domníváme, že i pět let po schválení RVP ZV a dva roky po zavedení ŠVP na všech ZŠ u velké části učitelů přetrvává jisté zmatení u základních pojmů, jako jsou: klíčové kompetence, priority školy ve výchově a vzdělávání, výchovné a vzdělávací strategie škol, příp. i průřezová témata, které učitelé zaměňují, z toho nejčastěji navzájem klíčové kompetence a výchovné a vzdělávací strategie školy. Existuje tedy i jistá míra nepochopení nejzákladnějších souvislostí, na nichž je výuka ve školách postavena, to má negativní dopad i do EV jako průřezového tématu, které musí školy do výuky tvořivě začlenit s pochopením logiky výstavby kurikula – právě prostřednictvím vhodných vzdělávacích cílů, výstupů, strategií. Lze dále předpokládat, že vzhledem k zadání může být toto zmatení pojmů zaneseno i přímo ve školních vzdělávacích programech.

Celkově nejčastější formou zařazení průřezového tématu EV v ŠVP je integrace do obsahu více předmětů (což je dáno především převahou základních škol ve vzorku), dále realizace projektů či tematických dnů mimo nebo nad vyučovacími předměty a realizace seminářů, kurzů, pobytových programů pro žáky (opět mimo vyučovací předměty). Nadpoloviční většina škol, především gymnázia, však zařazuje průřezové téma EV kombinací více těchto forem – nejčastěji třemi různými formami, které zahrnují integraci do obsahu více předmětů, a pak kombinací integrace do obsahu více předmětů a realizace projektů nebo tematických dnů v EV. Všechny ostatní kombinace, zejména kombinace, které neobsahují integraci do předmětů, mají mizivé zastoupení. Zařazení EV do ŠVP kombinací více forem považujeme vzhledem k povaze tohoto průřezového tématu i PT obecně za lepší případ, než je zařazení jen jedním ze způsobů. Zároveň tento postup nezávazně doporučují i rámcové vzdělávací programy. V tomto směru základní školy zatím zaostávají za gymnázii i ostatními středními školami, které ŠVP už mají a učí podle něj (častěji zařazují EV jen jedním způsobem v ŠVP).

Volba způsobu zařazení PT EV do ŠVP do jisté míry souvisí s některými klíčovými faktory pro oblast EVVO ve škole. Například školy, kde je do koordinace zapojen pedagogický sbor (nebo dále i ředitel aktivním způsobem, otázka 19.1), nebo školy, které jsou zapojeny v dlouhodobých programech nebo projektech, mají větší tendenci využívat zařazení formou projektů či tematických dnů mimo předměty (jsou to formy, které jsou náročnější na spolupráci ve sboru), i celkově využívají kombinací různých forem zařazení více než jiné školy. Školy, které mají koordinátora proškoleného v rámci specializačního studia, častěji využívají formu samostatného předmětu zaměřeného na EV (realizace samostatného předmětu vyžaduje dostatečně kvalifikovaného učitele), i celkově využívají kombinací různých forem zařazení více než jiné školy. Zařazení PT EV v ŠVP souvisí také se stupněm cílené ekologizace provozu – školy, které skutečně cíleně ekologizují svůj provoz, mají také vůbec nejvyšší podíl zařazení PT EV prostřednictvím kombinací třech a více způsobů.

Typická je integrace EV do předmětů chemie, zeměpis a trochu překvapivě občanská výchova, tedy nejen přírodovědných (až poté následuje přírodopis, což však může být způsobeno i tím, že jsme v zadání odlišili přírodopis a biologii, přestože tyto předměty mohou mít stejný obsah). Školy, které mají některý z klíčových faktorů, mají také tendenci využívat integrace EV do méně „tradičních“ předmětů, jako je např. český jazyk, matematika, výtvarná výchova nebo práce na PC/informatika.

Lze diskutovat o tom, co je obsahem některých forem zařazení PT EV v ŠVP, které školy v dotazníku deklarovaly. Na základě otázky 39 a jejích doplňujících podotázek víme, že školy

nezřídka pod „projekty“ realizují akce s názvy jako je např.: Den Země, sběr papíru, exkurze do čističky odpadních vod. Podobně pod označením jednorázové/opakované celky integrované tematické výuky často realizují akce s názvy: Projekt voda, a opět Den Země, bez aut, vody, stromů..., Barevné dny, sběr baterií, vycházka do... apod. Pod hlavičkou samostatného povinného předmětu zaměřeného na EV opět realizují předměty s názvy: Ekologická výchova, Globální výchova, ale i Ekologická praktika (tj. respondent uvedl předmět, který pravděpodobně není povinný pro všechny žáky), Základy přírodních věd, Biologie, Pracovní vyučování, Seminář z přírodovědných předmětů, Přírodopisná praktika (tj. nejspíše se nejedná o zařazení EV formou samostatného povinného předmětu, ale formou integrace do obsahu jednoho – širšího – předmětu na střední škole), ekosystémy (tj. respondent uvedl jedno z témat EV místo názvu předmětu), Recyklohraní (tj. respondent uvedl název programu nabízeného jinou organizací), atd. Domníváme se tedy, že počty škol, které realizují EV těmito způsoby, jsou do jisté míry nadsazené – počty škol, které zvolily tyto formy zařazení PT EV ve školním vzdělávacím programu, pravděpodobně odpovídají realitě (respondenti měli za úkol vypsát formu zařazení z ŠVP), ale u některých škol formální deklarace neodpovídá tomu, co skutečně žákům v tomto směru nabízí. Je obtížné počet takových škol odhadnout – např. u integrované tematické výuky jednorázové a opakované 16, resp. 26 % škol uvedlo celky, u nichž není jasné, zda obsah odpovídá označení ITV (besedy, exkurze, výlety, výstavy, třídění odpadů), u vyučovacích projektů od krátkých a jednorázových až po velmi dlouhodobé 13–39 % škol uvedlo celky, u nichž, u nichž není jasné, zda obsah odpovídá projektu (Den Země, exkurze, sběry, úklid). Tato odhadovaná chyba klesá ve školách, které uvedené formy (ITV, projekty) realizují opakovaně nebo dlouhodoběji.

V rámci průzkumu jsme nezjišťovali zakotvení témat nebo tematických okruhů EV v ŠVP školy, ale témata, kterým se školy věnují ve výuce. U těchto jsme hodnotili rovnoměrnost pokrytí témat EV ve výuce (tj. kolik z hlavních témat škola realizuje ve výuce?) a pestrost nabídky témat EV ve výuce (tj. kolik různých témat nebo podtémat celkově škola ve výuce nabízí?). Průměrná škola realizuje ve výuce 11 z 15 hlavních témat EV, tedy pokrývá ve výuce témata EV s mezerami, přičemž však „realizace hlavního tématu“ může znamenat jak realizaci jediného podtématu, tak realizaci všech podtémat v rámci tohoto hlavního tématu. Průměrná škola také celkově nabízí 30 různých témat nebo podtémat EV z 57 (tedy nabízí nadpoloviční většinu témat EV). Rovnoměrnost pokrytí témat EV nijak výrazněji nezávisí na typu školy, velikosti školy či kraji, pestřejší nabídku témat EV naopak mají gymnázia, školy nad 300 žáků, školy v PLK a ZLK. Zároveň školy, které mají některý z klíčových faktorů, se také pak od jiných liší především pestrostí nabídky témat EV.

Jak je EV propojena s provozem školy?

Míra cílené ekologizace provozu školy jednoznačně souvisí s rovnoměrností pokrytí témat EV ve výuce, pestrostí nabízených témat EV i úrovní celkové koordinace oblasti EVVO ve škole – tato závislost se silněji projevuje především u škol s nadprůměrnými výsledky v těchto oblastech. S mírou cílené ekologizace provozu školy tedy narůstá přímo úměrně i úroveň celkové koordinace oblasti EVVO ve škole, rovnoměrnost pokrytí témat EV ve výuce i pestrost (celkový počet) témat EV nabízených ve výuce školou takto:

- mezi školami, které cílenou ekologizací spadají do kategorie A, je téměř šestnásobek takových škol, které mají **vysokou úroveň celkové koordinace v oblasti EVVO** – u celkové koordinace je souvislost s ekologizací vůbec největší;

- mezi školami, které cílenou ekologizací spadají do kategorie A, je téměř trojnásobek škol, které **pokrývají ve výuce EV témata EV velmi rovnoměrně** (tzn., ve výuce probírají všechna nebo téměř všechna hlavní témata);
- mezi školami, které cílenou ekologizací spadají do kategorie A, je téměř dvojnásobek škol, které **nabízejí všechna nebo téměř všechna témata EV** (co se týče hlavních témat i všech podtémat).

Silnou souvislost mezi silnou ekologizací provozu školy a vysokou úrovní koordinace ve škole odpovídá očekávání v tom smyslu, že důsledná ekologizace vyžaduje spolupráci všech aktérů ve škole (žáků, učitelů a ředitele/ky) a jejich aktivní zapojení do plánování, koordinace a realizace environmentálních aktivit. Je těžké říct, zda vysoká úroveň koordinace má za následek cílenou ekologizaci provozu, nebo zda snaha o cílenou ekologizaci provozu má za následek zlepšenou koordinaci v oblasti EVVO. Naše praktické zkušenosti (například s programem Ekoškola) spíše naznačují, že se jedná o obousměrný proces, kdy se cílená ekologizace a koordinace v oblasti EVVO navzájem podporují.

Souvislost mezi ekologizací provozu a rovnoměrností pokrytí a pestrostí témat EV ve výuce je méně intuitivní. Omezíme se na konstatování, že podstatně více škol v kategorii A realizuje ve výuce „méně populární“ témata. Některá z těchto témat souvisí s problematikou spolupráce a individuálních i společenských nástrojů v ekologizaci provozu – Individuální možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů, Mezilidské vztahy, společenské procesy a ŽP, všechna podtémata Systému ochrany životního prostředí a ochrana přírody, nástroje ochrany životního prostředí (především podtéma zapojování občanů jako nástroj ochrany ŽP, ale i práce s informacemi). Výrazně častější realizaci jiných témat lze interpretovat jen stěží – Krajina, Ekologická etika, některá podtémata Životní prostředí a složky životního prostředí (živé organismy a jejich společenstva), některá podtémata Lidské aktivity a jejich dopady na ŽP (lesnictví), některá podtémata Globální problémy ŽP a rozvoje (změny vodního cyklu, nedostatek vody, chudoba, podvýživa). Víme, že nijak zvlášť nesouvisí s typem školy – ostatní SŠ mají tendenci se více zaměřovat na Systém ochrany životního prostředí a ochranu přírody a gymnázia na Globální problémy ŽP a rozvoje, ale velkou většinu kategorie A v ekologizaci provozu tvoří základní školy.

Je nutno připomenout, že žádný jiný ze zkoumaných klíčových faktorů (v části B.3 – Klíčové faktory) neměl výraznější vliv na rovnoměrnost pokrytí témat EV ve výuce – souvislost cílené ekologizace provozu školy a jejího širokého záběru v tématech EV je v tomto výjimečná. Zároveň víme, že přítomnost některých dalších klíčových faktorů souvisí s mírou ekologizace provozu školy – především školy, kde se v EVVO vzdělává ředitel/ka, školy, kde se vzdělávají ostatní učitelé a která je zapojená do některého z dlouhodobých programů či projektů (což může být například již výše uvedená Ekoškola nebo Škola pro udržitelný život) mají průměrné skóre v ekologizaci vyšší o 6 až 8 bodů. Školy v kategorii A častěji vykazují kombinaci lidských faktorů jako je zapojení celého pedagogického sboru, DVPP ostatních učitelů a DVPP řídicích pracovníků, tedy uplatňují v EV komplexnější přístup.

Míra ekologizace provozu dále výrazně souvisí s těmito dílčími jevy:

- se způsobem zařazení průřezového tématu EV v ŠVP – mezi školami v kategorii A je dvojnásobek těch, které využívají zařazení formou projektů či tematických dnů (mimo nebo nad předměty), je mezi nimi více než dvojnásobek těch škol, které zařazují EV for-

mou seminářů či kurzů EV pro žáky, **nejčastěji zařazují průřezové téma EV třemi a více různými formami;**

- s pravidelným využitím školního pozemku, hřiště nebo zahrady ve výuce – mezi školami v kategorii D má 84 % škol k dispozici zahradu nebo pozemek, ale ve výuce je pravidelně využívá jen 8 %, tedy desetina z nich, naopak mezi školami **v kategorii A mají všechny školy k dispozici zahradu nebo pozemek a ve výuce je pravidelně využívá 97 %, tedy skoro všechny tyto školy.**

Za důležité považujeme především to, že i školy samotné považují opatření přispívající k ekologizaci provozu za prioritu – opatření přispívající k ekologizaci provozu jsou vůbec nejčastěji zmiňovanou prioritou v rozvoji EVVO v nejbližších pěti letech (uvedlo celkem 62 % škol), navíc se jedná primárně o kombinaci materiálních opatření a opatření závislých na lidském faktoru (stabilizovat systém třídění odpadu, šetření vodou, energií). Hned druhou nejčastěji zmiňovanou prioritou škol jsou (převážně materiální) úpravy školního pozemku, zahrady a okolí školy (včetně budování venkovních učeben, naučných stezek aj.).

Podrobnější popis souvislostí mezi mírou ekologizace a dílčími výsledky nabízí příloha B.3 – Tabulka 2: Přehled vyhodnocení klíčových faktorů. Souvislost mezi ekologizací provozu a koordinací v oblasti EVVO ve škole viz B.4 – Graf 1. Souvislost mezi ekologizací provozu a rovnoměrností pokrytí témat EV ve výuce viz B.4 – Graf 2. Souvislost mezi ekologizací provozu a pestrostí nabídky témat EV ve výuce viz B.4 – Graf 3.

Jaké zdroje školy využívají v environmentální výchově

Pro vyhodnocení tohoto zadání jsme využili především otázky 6.1, 7.1, 15.1, 18.1, 19.1, 20.1, 21.1, 23, 30.2, 31.1, 39.1 dotazníku pro školy.

Zdroje školy v EV lze rozdělit na lidské zdroje, externí spolupráci školy, materiální a finanční zdroje.

Mezi **lidské zdroje školy v EV** patří především:

- existence koordinující osoby pro oblast EVVO (v nějaké formě má k dispozici 85 % škol),
- zapojení pedagogického sboru do koordinace (ten se zapojuje v nějaké míře do plánování i do realizace na celkem 63 % škol),
- aktivní zapojení ředitele/ředitelky školy (má k dispozici 37 % škol)
- zapojení žáků (do plánování i do realizace se žáci zapojují na 22 % škol, jen do realizace aktivit EVVO žáci na dalších 54 % škol).

Všechny tyto zdroje přispívají k úrovni koordinace EVVO ve škole, zapojení ostatních učitelů a žáků také k praktické realizaci aktivit školy. Zapojení velkého podílu pedagogického sboru do koordinace je jedním z klíčových faktorů pro stav EVVO ve škole, který má dále vliv i na ekologizaci provozu školy.

K **externí spolupráci školy** patří:

- zapojení školy v sítích zaměřených na EVVO (využívá 41 % škol),

- spolupráce s jinými organizacemi při plánování a koordinaci EVVO ve škole (využívá alespoň příležitostně 59 % škol),
- využití některých informačních zdrojů v EV, jako jsou konzultace a informační servis SEV (využívá 63 % škol), organizace typu správy NP a CHKO, muzea, zoo, botanické zahrady, výzkumné ústavy aj. (využívá 60 % škol), úřady veřejné správy (využívá 41 % škol) a jiné školy a jiní učitelé (využívá 53 % škol),
- využití některých z praktických podob EV, které školám nabízejí jiné organizace, jako je zapojení škol v dlouhodobých programech či projektech nabízených jinými organizacemi (např. Ekoškola, GLOBE, ENO, Les ve škole – škola v lese, Škola pro udržitelný život aj., využívá 36 % škol), několikahodinové až jednodenní výukové programy pro žáky (využívá 62 % škol) a pobytové programy EV pro žáky (využívá 27 % škol).

Zapojení škol v sítích i zapojení škol v dlouhodobých programech či projektech jsou klíčovými faktory pro stav EVVO ve škole, které mají dále významnou souvislost s úrovní koordinace v oblasti EVVO, s ekologizací provozu školy i s pestrostí témat EV nabízených ve výuce.

Mezi materiální zdroje školy v EV patří především:

- školní pozemek, hřiště nebo zahrada (má k dispozici 90 % škol, ale částečně i další zázemí jako prostory pro mimoškolní aktivity, odborné učebny, vybavení počítači aj.),
- venkovní učebna na školní zahradě nebo pozemku (má k dispozici 23 % škol),
- materiální vybavení školy pro výuku EVVO – učebnice EV a další literatura, časopisy celostátního a regionálního charakteru zaměřené na EV, pomůcky běžné i vyráběné specificky pro účely EV, prostory pro výuku EV (alespoň jedno z výše uvedeného má k dispozici 91 % škol).

Mezi finanční zdroje školy v EV patří především:

- běžný rozpočet školy (využívá 92 % škol),
- grantové žádosti psané učiteli školy (využívá 34 % škol),
- neformální „hospodářská“ činnost školy (výnosy benefičních akcí, prodej výrobků žáků, různé sběry apod., využívá 19 % škol),
- finanční dary rodičů žáků a jiných jednotlivců (využívá 17 % škol),
- účelové příspěvky zřizovatele školy na EVVO (využívá 16 % škol),
- dobrovolnická práce rodičů žáků a dalších jednotlivců (využívá 13 % škol),
- materiální dary rodičů, jiných jednotlivců, zřizovatele školy a materiální dary obce, která není zřizovatelem (využívá 13 % škol),
- sponzorování EVVO firmou nebo podnikem (využívá 11 % škol).

Ostatní typy finančních zdrojů využívá jen málo škol. Míra využití grantů psaných učiteli a dobrovolnické práce jednotlivců pro EV souvisí s klíčovými faktory – aktivnější školy (školy, které se vyznačují jedním nebo více klíčovými faktory) je zpravidla využívají výrazně více než jiné školy.

Budoucí plány škol

Pro vyhodnocení tohoto zadání jsme využili především otázky 14.6, 15.2, 17.2, 18.4, 19.3, 21.2, 24.4, 24.6, 24.7, 25.5, 25.8, 26.5, 26.8, 28.13, 32.2, 39.1, 39.13, 42.1 dotazníku pro školy.

Mapovali jsme budoucí plány škol týkající se zajištění EVVO ve školních dokumentech, koordinace EVVO ve škole, dalšího vzdělávání pracovníků školy, materiálního vybavení a provozu školy, financování a školní i mimoškolní výuky EV.

Změny ve školních dokumentech:

- Třetina škol plánuje změny ve školních dokumentech týkajících se oblasti EVVO, například vytvořit školní program EVVO nebo přepracovat školní program EVVO podle doporučení Metodického pokynu z roku 2008 (jedná se o jeden z klíčových faktorů pro stav EVVO ve škole), zapracovat existující školní program EVVO do ŠVP, zahrnout EVVO do školního řádu, aktualizovat dokumenty v reakci na zkušenosti s praktickou realizací a dle potřeb pedagogického sboru apod.

Změny v koordinaci EVVO ve škole:

- Relativně málo škol plánuje změny, co se týče funkce koordinátora EVVO, pokud ano, pak mají v úmyslu tuto funkci zřídit, pověřit více druhého koordinátora, nebo koordinátora nechat proškolit. Menší část škol (18 %) plánuje zvýšit finanční ohodnocení koordinátora;
- Lidský faktor považují školy za druhou největší bariéru rozvoje EVVO ve škole – lidský faktor přitom zahrnuje především nedostatečnou motivaci, lhostejnost a neinformovanost učitelů i žáků. Necelá pětina škol se do budoucna pokusí zvýšit účast pedagogického sboru na koordinaci EVVO ve škole (jedná se o jeden z klíčových faktorů pro stav EVVO ve škole), a to například motivovat ostatní učitele prostřednictvím komunikace s koordinátorem, besedami, dalším vzděláváním v oblasti EVVO, zapojováním vyučujících do celoškolních projektů – ale i prostřednictvím finančních postihů za neúčast, kontroly ředitelkou, odměnami za zapojení apod. (polovina škol míru účasti pedagogického sboru považuje za dostačující). Většina škol neplánuje nebo neví, zda se pokusí zvýšit zapojení ředitele/ředitelky do koordinace EVVO (většina škol však také považuje zapojení ředitele/ředitelky do koordinace EVVO ve škole za optimální nebo aspoň dostačující). Relativně velká část škol (43 %) plánuje zvýšit míru zapojení žáků/studentů do plánování, koordinace i realizace aktivit EVVO, a to např. prostřednictvím rozšířené nabídky mimoškolních aktivit, zapojování žáků do práce Ekotýmu, či práce školního parlamentu, výchovou žáků již od prvních ročníků, vytvořením prostoru pro iniciativu žáků apod. (polovina škol považuje nynější zapojení žáků za dostačující, další třetina za nevyhovující);
- Velká část škol (59 %) má v plánu v budoucnu více spolupracovat s jinými organizacemi při plánování EVVO.

Plány škol v oblasti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků:

- V rámci DVPP školního koordinátora EVVO budou školy v budoucnu ve větší míře než dosud využívat především kratší semináře (uvedlo 50 %), pak vícedenní semináře (41 %) a téměř třetina specializační studium (jedná se o jeden z klíčových faktorů pro stav EVVO ve škole). O specializační studia je velký zájem především v krajích LBK, SČK, USK, MSK, JMK, tedy v krajích, kde již je relativně více absolventů takového studia;
- V rámci DVPP ostatních učitelů (jeden z klíčových faktorů) budou školy v budoucnu ve větší míře než dosud využívat především kratší semináře (42 %), čtvrtina škol uvedla zájem o vícedenní semináře. Největší zájem o semináře obou typů pro ostatní učitele je v krajích USK, LBK, JMK, Vys, KVK;
- V rámci DVPP řídicích pracovníků většina respondentů nedokázala situaci posoudit, nebo předpokládá, že se nebude měnit. Odpovědi se však v krajích různí, předpokládáme, že i v závislosti na podílu respondentů – ředitelů škol. Největší zájem o semináře pro řídicí pracovníky je v krajích JMK, PDK, Vys, LBK;
- Školy mají obecně nejčastěji zájem o semináře pro učitele na témata získávání finančních prostředků pro účely EV ve škole a metody využívané v EV.

Plány škol v oblasti provozu školy a materiálního vybavení:

- Další ekologizace provozu a úpravy pozemku nebo zahrady pro účely EV jsou nejvýznamnějšími prioritami škol v nejbližších pěti letech – ve smyslu materiálních i nemateriálních opatření. Změny týkající se ekologizace provozu školy do budoucna plánuje většina škol, opatření si budou navrhovat, získávat na ně prostředky i realizovat je převážně samy. Pokud školy chtějí využít externí poradenství, pak zejména při navrhování a plánování takových opatření. Největší zájem o poradenství v oblasti ekologizace provozu školy projeví v krajích KVK, PLK a OLK.
- Celkem třetina škol plánuje měnit materiální vybavení školy pro výuku EV. Školy mají v úmyslu nakupovat především výpočetní techniku (dataprojektory, fotoaparáty, PC), pomůcky (mikroskopy a jiné pomůcky k provádění pokusů) a metodické materiály (odbornou literaturu, učebnice, simulační hry a „krabice“, časopisy, metodické listy). Specifické pomůcky pro EVVO typu simulační hry a krabice, odbornou literaturu, metodické materiály, naučné CD a DVD si školy plánují spíše půjčovat od středisek ekologické výchovy.

Plány škol v oblasti financování EVVO:

- Financování považuje nadpoloviční většina škol za hlavní bariéru dalšího rozvoje v oblasti EVVO. Asi polovina škol plánuje změny ve financování oblasti EVVO, druhá polovina nedokáže situaci posoudit. (Přitom méně změn ve financování plánují ostatní SŠ, mezi nimiž je nejvíce takových, které do oblasti EVVO neinvestují.) Školy mají v úmyslu především žádat o finanční podporu prostřednictvím grantových žádostí, naučit se grantové žádosti psát a hledat firemní sponzory pro oblast EVVO.
- V budoucnu chtějí školy navýšit investice především do nákupu jiných pomůcek využitelných v EVVO, především pro základní výzkum (jako jsou lupy, mikroskopy, buzoly,

GPS, sítě, akvária aj.), dále do nákupu pomůcek vyráběných specificky pro EVVO (jako jsou „krabice“, simulační hry aj.) a do nákupu nové literatury. Typicky plánují financovat z grantů nákup výpočetní techniky, nákup pomůcek, nákup služeb jiných organizací v EVVO a dofinancování účastnických poplatků za programy EV pro žáky.

- Celkem 40 % škol plánuje podat žádost v rámci OP VK. Podrobně byly záměry škol popsány v části B.1 – Základní popis dat – školy. Jednoznačně převažují záměry v oblasti úpravy školních zahrad, příp. přilehlých ploch, a na to navazující budování venkovních učeben. Velký zájem je o vybavení a materiál různého druhu. Finance z OP VK by měly směřovat i do samotných vzdělávacích aktivit žáků., příp. dalších cílových skupin a spolupráce.

Plány škol ve školní a mimoškolní výuce:

- Velká část škol plánuje v budoucnu navýšit odběr služeb nabízených jinými organizacemi. Polovina až dvě třetiny škol chtějí více než dosud využívat kratší výukové programy a pobytové programy pro žáky (o ty mají zájem především gymnázia). Ještě větší poptávku po kratších programech lze očekávat zejména v OLK a PDK a ohledně pobytových programů v LBK, ZLK a PDK. Školy chtějí také více využívat kurzy nebo semináře zaměřené na EV pro žáky.
- Více než polovina škol má zájem o zapojení do dlouhodobých programů či projektů nabízených jinými organizacemi (jeden z klíčových faktorů pro stav EVVO ve škole).
- Školy budou v budoucnu zařazovat do výuky především více odborných exkurzí a jednorázové celky ITV (např. tematické dny). 14 % škol má zájem zřídit samostatný povinný předmět zaměřený na EV. Více škol chce také realizovat projekty v EV, především kratší projekty a jednorázově (školy, které nyní realizují dlouhodobější formy EV, jich budou v budoucnu využívat ještě více, naopak školy zaměřené na krátkodobější formy nebudou ani v budoucnu jiných forem využívat více).
- Asi pětina škol má zájem o nějaký typ externí spolupráce při zajištění brigád pro žáky a činností v mimoškolních kroužcích.

Obecně lze říct, že školy, které už jsou v některé oblasti aktivní (dosahují lepších výsledků), jeví také větší vůli situaci v budoucnu dál zlepšovat (častěji plánují změny). Dále školy, které vykazují alespoň jeden z klíčových faktorů, jeví větší vůli ke změně než školy bez tohoto faktoru, a to opět v oblastech, ve kterých vynikají. Domníváme se, že to svědčí o jistém sklonu k setrvačnosti u škol – aktivní školy plánují do budoucna další změny, typicky mají zájem více využívat služby, které už využívají, více uplatňovat opatření, která už probíhají, nakupovat více vybavení podobného typu, jako je vybavení které už mají k dispozici, pokud upravují školní pozemek nebo zahradu pro potřeby EV, pak mají v úmyslu dále se v tomto směru zdokonalovat. Méně aktivní školy naopak plánují do budoucna méně změn – zdá se, že u škol bude spíše stagnovat nynější situace tam, kde je podprůměrná, dokonce i v případech, kdy školy vyjádřily větší míru nespokojenosti. Výjimkou v tomto směru je Jihomoravský kraj a oblast DVPP, kde školy zatím využívají méně seminářů než jinde, ale mají výrazně větší zájem je využívat v budoucnu. Tento přístup – další změny převážně v oblastech, s nimiž má škola již zkušenost – může být méně přínosný z hlediska celkového stavu EVVO ve škole, než kdyby škola mapovala oblasti, které jsou podprůměrné, a systematicky je odstraňovala.

B.5 Základní popis dat – školská zařízení

Údaje ze školských zařízení doplňují data získaná ze škol a dále ilustrují situaci v oblasti EVVO. Ohledně zapojení do průzkumu bylo vytipováno a dopisem a poté telefonicky osloveno 61 školských zařízení v ČR, které se alespoň okrajově zabývají činnostmi v EV a nabízejí některé služby v EV školám. Z toho se zapojilo 21 školských zařízení a 5 kompletních odpovědí pocházelo od škol, které dotazník vyplnily omylem.

Vzhledem k malému počtu školských zařízení data popisujeme jen souhrnně za celou ČR a počty spíše než procenty. Na některých místech odlišujeme zařízení, pro která je EV hlavní činností, a zařízení, pro která EV není hlavní činností.

Několik poznámek k popisu dat:

- Absolutní většina otázek byla povinná, včetně názvu školského zařízení (název pak posloužil k identifikaci dotazníků vyplněných omylem). Nepovinné byly doplňující body typu jiné, adresa školského zařízení, jméno ředitele/ředitelky, jméno respondenta.
- Ať už zadání otázky instruuje respondenta, aby vyznačil jen jednu z nabízených odpovědí, nebo mu/jí nabízí vyznačení více než jedné odpovědi, správné vyplnění v těchto případech bylo v dotazníku ošetřeno elektronicky.
- Na navazující otázky odpovídala jen ta zařízení, pro která byly otázky relevantní (zobrazení těchto otázek pro respondenta bylo automatizované na základě odpovědí, které jim v dotazníku předcházely).

Základní popis dat je rozdělen podle tematických oblastí dotazníku. Protože objem dat je relativně malý, znění otázek tentokrát necitujeme (dotazník přikládáme v plném znění jako přílohu B.5 – Dotazník pro školská zařízení).

I. ŠKOLSKÉ ZAŘÍZENÍ

Celkový počet školských zařízení byl 21, z toho po 4 zařízení byla z Olomouckého a Zlínského kraje, po 3 zařízení ze Středočeského kraje a Kraje Vysočina, po 2 zařízení z Jihomoravského a Libereckého kraje a po 1 zařízení z Jihočeského, Plzeňského a Moravskoslezského kraje.

Ze školských zařízení byla většina domy dětí a mládeže (10) a středisky volného času (7), dále vzdělávací střediska (3) a 1 zařízení typ neuvedlo.

Celkem 8 školských zařízení bylo zřizováno obcí (z toho 1 zařízení má EV jako hlavní činnost), 12 školských zařízení bylo zřizováno krajem (z toho 3 zařízení mají EV jako hlavní činnost) a 1 zařízení bylo zřízeno soukromou osobou nebo společností (toto zařízení mělo EV jako hlavní činnost).

Hlavními cílovými skupinami činnosti těchto zařízení jsou:

- děti a mládež ve volném čase (10);
- děti a mládež v čase školního vyučování (11);
- pedagogičtí pracovníci (15);
- jiná odborná veřejnost (7);

- rodiny s dětmi (16);
- jiná laická veřejnost (16)
- jiné: dospělí ve volném čase (1), vysoké školy (1).

Pro pět z 21 těchto zařízení je EVVO hlavní činností, všechna (kromě dalších cílových skupin) pracují s rodinami s dětmi.

Školská zařízení ve vzorku měla 0–55 kmenových pracovníků vykonávajících pedagogickou činnost (v jenom zařízení nebyl ani jeden kmenový pracovník pro pedagogickou činnost), nejčastěji však mezi 5–7 kmenovými pracovníky, a 0–560 externích spolupracovníků vykonávajících pedagogickou činnost. Z kmenových pracovníků se vždy 0–25 věnovalo primárně EV (je zřejmé, že v některých zařízeních ve vzorku se primárně EV věnují všichni zaměstnanci, v některých žádný), typicky však jeden nebo dva z nich. Z externích pracovníků pro pedagogickou činnost se primárně EV nejčastěji nevěnovat nikdo.

Školská zařízení ve vzorku měla nejčastěji k dispozici toto vybavení (v pořadí podle četnosti výskytu): pozemek, hřiště nebo zahradu, vybavení počítači a přístup na internet a park nebo přírodní lokalitu v přijatelné vzdálenosti. Naopak jen několik jich mělo k dispozici tábořiště nebo terénní základnu.

Školská zařízení ve vzorku nejčastěji sídlí ve více budovách – odloučených pracovištích, které častěji vyžadují drobné opravy nebo rekonstrukci.

Pokud jsou zapojena v některé celostátní nebo regionální síti zařízení zaměřené na EVVO, pak jsou to například ENVIC, o.s., Líska, o.s., Síť středisek ekologické výchovy Jihočeského kraje, SSEV Pavučina.

II. RESPONDENT

Za zařízení v průzkumu nejčastěji odpovídal/a ředitel nebo ředitelka, respondent měl nejčastěji VŠ pedagogické vzdělání. Respondent často řídil nebo koordinoval zpracování ŠVP, nebo byl jedním z hlavních zpracovatelů. Pokud má zařízení program EVVO, pak respondent řídil zpracování tohoto dokumentu nebo byl jedním ze zpracovatelů.

III. DOKUMENTY K EVVO VE ŠKOLSKÉM ZAŘÍZENÍ

Většina školských zařízení ve vzorku má vytvořený školní vzdělávací program a vykonává svoji činnost podle něj typicky od školního roku 2007/2008, 3 zařízení naopak ještě nezačala s tvorbou ŠVP. Celkem 15 školských zařízení má v ŠVP explicitně uvedenou EV (z toho pro 5 zařízení je EV hlavní činností).

Co se týče programu EVVO, školská zařízení nejčastěji předtím program EVVO vytvářela a nyní již všechno zahrnula do ŠVP, nebo program EVVO nikdy nevytvářela.

Pokud je EV hlavní činností zařízení, pak je oblast EVVO zahrnuta ještě v dalších dokumentech zařízení, například: strategický plán, Dlouhodobý záměr rozvoje Labyrintu – SVČVS Kladno do roku 2010, koncepce rozvoje, plán činnosti centra ekologické výchovy Žabka, Harmonogram činností, vize.

Pokud zařízení plánuje nějaké změny v dokumentech, pak například typu: pracujeme na aktualizaci ŠVP a novém strategickém plánu, V plánu máme vytvoření koncepce EVVO jako přílohu ŠVP.

IV. KOORDINACE EVVO VE ŠKOLSKÉM ZAŘÍZENÍ

Ve školských zařízeních ve vzorku typicky je koordinátor EVVO, který je buď formálně pověřen/a, nebo se někdo koordinací oblasti EVVO zabývá neformálně. U čtyř zařízení se EVVO zabývají všichni pracovníci a nikdo z nich EVVO v zařízení nekoordinuje (resp. činnost zařízení koordinuje ředitel/ka zařízení). Většina zařízení tento stav v budoucnu neplánuje měnit, dvě zařízení plánují pověřit někoho koordinací.

Většina školských zařízení příležitostně spolupracuje s jinými organizacemi v oblasti EVVO, a to především při plánování aktivit, a pak i při praktické realizaci aktivit. Velká většina jich spolupracuje s NNO zaměřenými na EV (nebo obecně s ekocentry), několik s orgány veřejné správy, jednotlivě pak se správami CHKO, muzeem, ZOO a botanickou zahradou, ČSOP, MŽP, myslivci, rybáři a včelaři, ale i se školami. Do budoucna mají zpravidla zájem o rozšíření externí spolupráce.

V. DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ PRACOVNÍKŮ ŠKOLSKÉHO ZAŘÍZENÍ

Ve všech zařízeních ve vzorku s výjimkou dvou se alespoň někteří pracovníci dál vzdělávají v oblasti EVVO, z toho většina absolvuje semináře jednorázově. Typicky jeden nebo dva pracovníci absolvují semináře systematicky, jeden až tři pracovníci absolvují semináře jednorázově.

Školská zařízení v dalším vzdělávání převážně využívají nabídek jiných organizací, ale některé externí semináře kombinují s vlastním vzděláváním uvnitř organizace. Plány do budoucna v oblasti dalšího vzdělávání pracovníků v oblasti EVVO zpravidla nedokážou odhadnout, pokud ano, pak chtějí rozšířit systematické vzdělávání svých pracovníků.

Z témat dalšího vzdělávání pro pracovníky mají zájem v tomto pořadí: metody EV (kooperace, hry, kritické myšlení, simulační hry, pozorování v terénu, experiment, zážitková pedagogika), odborná témata EV (hydrologie, herpetologie, ekosystémy, rozvojová problematika, řemesla), získávání finančních prostředků v EVVO, komunikační a jiné lektorské dovednosti pro oblast EV (plánování EVVO, vedení věkově různých skupin, pozitivní a negativní komunikace, kladení otázek). Z jiných témat dalšího vzdělávání uvedla například školení provozních pracovníků ekocentra.

VI. MATERIÁLNÍ VYBAVENÍ A PROVOZ ŠKOLY VE VZTAHU K EVVO

V oblasti opatření ke snížení spotřeby tepla:

- zařízení zpravidla nemají zpracovaný ekologický audit;
- jen zřídka je budova zařízení vybavena okny s dobrými izolačními vlastnostmi či zateplenými zdmi, zřídka využívají rekuperaci tepla;
- v budově zařízení mají instalované regulační ventily na topení;
- asi polovina systematicky vypíná topení přes noc a o víkendech;

- z jiných opatření využívají solární ohřev užitkové vody.

V oblasti opatření ke snížení spotřeby elektrické energie:

- jen málo zařízení využívá obnovitelné zdroje energie či automatické řízení osvětlení;
- zpravidla systematicky vypínají počítače a jiné spotřebiče a nakupují přednostně úsporné spotřebiče.

V oblasti opatření ke snížení spotřeby vody:

- asi polovina má v budově zařízení instalované pákové baterie,
- většina nemá k dispozici baterie na fotobuňku, duální splachování WC, automaticky řízené splachování, „suchý záchod“/ s trativodem/vlastní čističkou ani nesbírají dešťovou vodu;
- z jiných opatření zařízení uvedla myčku na nádobí.

V oblasti opatření ke snížení produkce odpadu:

- asi třetina využívá recyklovaný papír jak v budově zařízení, tak v terénních základnách;
- zařízení zpravidla tisknou dokumenty oboustranně;
- ve dvou třetinách zařízení je zajištěno třídění odpadu alespoň na dvě složky i jeho odvoz, u třetiny zařízení také na terénní základně, téměř všichni třídí papír a plasty;
- více než polovina kompostuje bioodpad v budově zařízení, na terénní základně nebo na obou místech;
- z opatření využívaných na tábořišti zpravidla uplatňují kompostování bioodpadu, třídění odpadu aspoň na dvě složky včetně odvozu;

V oblasti opatření při úklidu, stravování nebo přípravě občerstvení:

- méně než polovina nakupuje ekologické čisticí prostředky, třetina nakupuje i další šetrné výrobky;
- čtvrtina nakupuje biopotraviny pro přípravu občerstvení a třetina nakupuje potraviny z místních zdrojů, pětina nakupuje výrobky Fair Trade;
- většina využívá pitnou vodu z kohoutku místo balené;
- z jiných opatření zařízení uváděla vlastní vodu ze studny.

V budoucnu polovina zařízení ve vzorku plánuje si další opatření navrhovat a realizovat samostatně, několik málo má v úmyslu využít poradenství jiných organizací při praktické realizaci opatření. Zařízení, která mají v úmyslu měnit rozsah a hloubku opatření k ekologizaci, uváděla například velice problematická záležitost, vybudovat vlastní stravování, nesídlíme ve vlastních budovách, vše je na majitelích.

Z materiálního vybavení pro EVVO školská zařízení disponují především pomůckami k provádění základního výzkumu v rámci výuky ekologie či environmentalistiky (lupy, mikroskopy, fotoaparáty, GPS, dalekohledy a příslušenství, apod.) a učebnicemi environmentální nebo ekologické výchovy a další odbornou literaturou. Asi polovina má k dispozici prostory vyhrazené pro výuku EVVO a pomůcky specifické pro EVVO. Většina do budoucna neplánuje materi-

ální vybavení měnit, nebo neví. Pokud se plánují dovybavit, budou především nakupovat vybavení (spíše než si je zapůjčovat).

Pokud má školské zařízení pozemek, hřiště nebo zahradu, pak mají tyto nejčastěji podobu hřiště s travnatým povrchem, nebo pak hospodářské zahrady, přírodní zahrady či zahrady s herními prvky. Jako jiné podoby pozemku či zahrady školská zařízení uvedla: alpinium, skleník, mini ZOO, stanice pro handicap. Z dalších prvků využitelných v EV mají v budově zařízení nejčastěji k dispozici akvária, terária a místa drobného chovu zvířat (dvě třetiny) nebo venkovní učebnu (polovina). Na terénních stanicích mají nejčastěji k dispozici venkovní učebnu nebo jezírko či rybník. Jedno školské zařízení nemělo k dispozici žádné prvky tohoto typu vhodné pro výuku EVVO.

VII. FINANCOVÁNÍ EVVO

Oblast EVVO školská zařízení nejčastěji financují z těchto zdrojů: běžný rozpočet zařízení (většina), grantové žádosti, které píšou sami (dvě třetiny), účastnické poplatky (u programů, seminářů, klubů a kroužků) nebo vstupné (polovina). Všechny ostatní zdroje jsou zastoupeny velmi málo, několik zařízení je sponzorováno firmou nebo podnikem.

Čtvrtina zařízení ve vzorku přitom stav financování považuje za zatím dostačující (realizujeme to, co chceme, ale není příliš prostoru k rozvoji) a čtvrtina vypovídala, že peněz se mírně nedostává a aktivity musí být pravidelně redukovány. Tři zařízení uvedla, že peněz se nedostává téměř vůbec (jsou pravidelně upřednostňovány jiné oblasti). Jen čtvrtina má v úmyslu situaci měnit, a to prostřednictvím: hledání dalších možností financování či nových směrů a aktivit, projektů podaných do OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, sponzorství projektů, modernizace oblasti ekonomiky provozu zařízení.

Finanční prostředky jsou vynakládány na tyto účely v oblasti EVVO (podle četnosti výskytu):

- nákup pomůcek využitelných pro výuku EVVO (lupy, mikroskopy, buzoly, GPS, síťky, akvária aj.) (nakupuje většina);
- nákup jiného materiálu pro práci dětí (psací a výtvarné potřeby, papír, textil, dřevo, hlína aj., nářadí) (nakupuje většina);
- nákup literatury (učebnice, odborná literatura) (nakupují dvě třetiny).

Do všech ostatních oblastí investuje vždy jen několik ze zařízení ve vzorku.

Do budoucna školská zařízení spíše nebudou měnit situaci, co se týče nákupu literatury a nákupu materiálu pro práci dětí. Mají v plánu investovat více především do nákupu pomůcek, nákupu pomůcek specifických pro EVVO, do poplatků ze členství v sítích zaměřených na EVVO a do nákupu služeb jiných organizací. Z grantů by v budoucnu školská zařízení chtěla financovat především nákup výpočetní techniky, nákupu specifických pomůcek pro EVVO a materiálu pro práci dětí.

Třetina školských zařízení ve vzorku zvažuje podání projektové žádosti v rámci OP VK.

VIII. EVVO V ČINNOSTECH ZAŘÍZENÍ

Téměř každé školské zařízení ve vzorku mělo v činnosti jiné priority – více než jednou se vyskytly: zájmová (volnočasová) činnost (kroužky, vzdělávání), výukové programy pro školy, další vzdělávání učitelů a soutěže.

Různým formám práce v oblasti EV školská zařízení přiřadila následující důležitost (od nejdůležitějších po nejméně důležité), objem těchto činností se ve školských zařízeních velmi liší:

1. **ekologické výukové programy pro děti a mládež v čase školního vyučování** – školská zařízení ve vzorku realizují 5 až 800 programů ročně, účastní se jich od 50 do 15 000 dětí;
2. jednorázové akce typu Den Země určené především pro širokou veřejnost – školská zařízení uspořádají 2 až 50 takových akcí ročně, zúčastní se jich 25 až 6000 osob;
3. volnočasové kroužky pro děti a mládež zaměřené na EVVO – školská zařízení ve vzorku nabízejí zpravidla 1 až 40 kroužků ročně, které mají typicky 30 členů;
4. ekologické výukové programy pro děti a mládež ve volném čase – poskytuje 14 zařízení z 21, v objemu 2 až 40 programů za rok, navštíví je 40 až 1500 dětí;
5. vícedenní tábory pro děti a mládež zaměřené na EVVO – některá zařízení nabízejí 1 až 7 táborů ročně, zúčastní se jich 30 až 600 dětí;
6. akce pro rodiny s dětmi – ročně školská zařízení ve vzorku pořádají 2 až 60 takových akcí, zúčastní se jich 20 až 5000 osob;
7. **samostatné výlety a exkurze pro děti a mládež v čase školního vyučování** – školská zařízení pořádají 1 až 60 exkurzí ročně, účastní se jich 40 až 1200 dětí;
8. samostatné výlety a exkurze pro děti a mládež ve volném čase – školská zařízení pořádají 2 až 30 takových exkurzí ročně, zúčastní se jich 20 až 920 dětí;
9. výlety a exkurze pro širokou veřejnost – školská zařízení ve vzorku nabízejí 2 až 40 takových exkurzí ročně, účastní se jich 35 až 800 osob;
10. **akreditované semináře, kurzy apod. v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti EVVO** – školská zařízení ve vzorku nabízejí 2 až 1000 akreditovaných seminářů DVPP ročně, absolvuje je 6 až 18 000 učitelů;
11. semináře, kurzy apod. v rámci dalšího vzdělávání jiné odborné veřejnosti – školská zařízení realizují 1 až 10 takových seminářů ročně, absolvuje je 30 až 300 osob.

Školská zařízení ve vzorku mají v úmyslu do budoucna rozšířit především svoji činnost, co se týče ekologických výukových programů pro děti a mládež v čase školního vyučování, volnočasových kroužků pro děti a mládež zaměřené na EVVO, výletů a exkurzí pro děti a mládež ve volném čase a akcí pro rodiny s dětmi.

V rámci ekologických výukových programů pro děti a mládež se ve školských zařízeních častěji uplatňují například následující metody práce: skupinová práce, práce v terénu/terénní práce, simulační hry, prožitková pedagogika, pokusy, praktické činnosti, beseda, exkurze.

V rámci volnočasových kroužků nebo táborů pro děti a mládež se ve školských zařízeních častěji uplatňují například následující metody práce: skupinová/týmová práce, praktická činnost, hry a soutěže, výlety a exkurze, pozorování.

V rámci seminářů DVPP se ve školských zařízeních častěji uplatňují například následující metody práce: workshopy, skupinová práce, praktické ukázky, prezentace a přednášky.

Většina respondentů souhlasila (rozhodně nebo spíše) s tím, že EV má v jejich zařízení tradici, dvě třetiny také rozhodně souhlasily s tím, že vedení se snaží oblast EVVO maximálně podporovat. Nejčastěji spíše souhlasili s výrokem, že pracovníci zařízení se orientují v problematice EVVO, že pracovníci zařízení aktivně uplatňují prvky EV i v programech, které nejsou na EV přímo zaměřeny, a že pracovníci zařízení sami přicházejí s náměty, jak zlepšit chod zařízení s ohledem na životní prostředí.

TÉMATATA EV V PROGRAMECH ZAŘÍZENÍ

Otázky v této části obsahovaly souhrn témat environmentální výchovy a jejich podtémat stejný jako u dotazníku pro školy.

Pro ekologické výukové programy ve školských zařízeních jsou typická především následující témata:

- Globální problémy ŽP a rozvoje, globalizace – znečištění atmosféry a vod;
- Globální problémy ŽP a rozvoje, globalizace – nadměrná spotřeba, vyčerpávání zdrojů, globální problémy ŽP a rozvoje celkově, globalizace, klimatické změny, vymírání druhů, ztráta genofondu, snižování biodiverzity, změny vodního cyklu, nedostatek vody, chudoba, podvýživa;
- Lidské aktivity a jejich dopady na ŽP – doprava;
- Globální problémy ŽP a rozvoje, globalizace – ztenčování ozónové vrstvy, změny velkých biomů (tropické pralesy, šíření pouští...);
- Přírodní zdroje a jejich využívání, Udržitelný rozvoj a jeho principy, Individuální možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů a udržitelnosti rozvoje v profesním, spotřebitelském a občanském životě, životní styl, občanská angažovanost;
- Lidské aktivity a jejich dopady na ŽP – odpady;
- Stav životního prostředí v ČR, regionu a místě;
- Vliv prostředí na lidské zdraví;
- Ekologická etika.

Školská zařízení se věnují obecně málo především následujícím tématům:

- Systém ochrany životního prostředí a ochrana přírody, nástroje ochrany životního prostředí (většina se těmto podtématům nevěnuje) – politické nástroje, ekonomické nástroje, technologické nástroje, právní nástroje, zapojování občanů;
- Lidské aktivity a jejich dopady na ŽP – hluk, cestovní ruch, zemědělství, průmysl a těžba, urbanizace, výstavba, chemické látky v prostředí.

IX. PRIORITY A BARIÉRY V ROZVOJI V OBLASTI EVVO

Mezi priority školských zařízení v oblasti EVVO v nejbližších pěti letech častěji patří následující (díky velmi odlišným podmínkám jednotlivých zařízení byly jejich priority povětšinou jedinečné):

- kvalita výuky, rozšířit, zkvalitnit nabídku výukových programů pro školy, rozšířit spolupráci se školami;
- semináře pro pedagogické pracovníky ze škol, vzdělávání pedagogů, vzdělávání školních koordinátorů EVVO;
- ekologizace provozu zařízení;
- vybavení pomůckami, úprava pozemku nebo zahrady.

Mezi hlavní bariéry v rozvoji školských zařízení v oblasti EVVO v nejbližších pěti letech častěji patří následující:

- financování, peníze, finanční zajištění;
- malý zájem pedagogů, (ne)ochota pracovníků, malý zájem veřejnosti, nejsou (aktivity v EVVO) prioritou vedení; (ne)zájem zřizovatele, společenská potřeba/poptávka;
- personální zabezpečení, nedostatek pracovníků, nedostatek odborníků, lidské zdroje;
- čas, přetížení pracovníků.

B.6 Doplnková data z programu Národní síť EVVO

Národní síť EVVO je programem Ministerstva životního prostředí a od roku 2008 i Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v současné době administrovaný Sdružením středisek ekologické výchovy Pavučina v úzké spolupráci s Českým svazem ochránců přírody. Program vznikl v roce 1999 s cílem stabilizovat rozvoj současných a iniciovat vznik nových středisek ekologické výchovy v České republice. Od roku 2001 jsou prostřednictvím programu NS EVVO plněny vybrané úkoly Akčních plánů Státního programu EVVO. Do programu je zapojeno 80–100 (počet se každoročně mění), z nichž cca 60 % realizuje ekologické výukové programy pro mateřské, základní a střední školy.

Pro potřeby této analýzy jsme zpracovali údaje o ekologických výukových programech pro žáky základních a středních škol realizovaných v průběhu roku 2008 celkem 48 organizacemi zapojenými v NS EVVO. Zaměřili jsme se za prvé na počet a objem programů EV poskytnutý školám a za druhé na témata poskytnutých programů EV. U těchto ukazatelů ve skutečnosti orientačně zjišťujeme, jaké procento škol v krajích a v ČR minimálně v roce 2008 využilo ekologické výukové programy pro žáky a v jakém rozsahu, dále jaká témata školy preferovaly v roce 2008 v rámci ekologických výukových programů. Tam, kde je to možné, uvádíme srovnání s daty ze škol zapojených v analýze.

Tato data lze chápat pouze jako orientační, a to z několika důvodů:

- Ačkoliv je program NS EVVO plošný, nejsou v něm zapojeni všichni poskytovatelé sledovaných služeb (ekologických výukových programů). Program je otevřen pouze pro ne-

státní neziskové organizace, organizace s jinou právní subjektivitou se mohou zapojit pouze v případě, že jsou členy SSEV Pavučina.

- Zapojené organizace nevykazují do programu NS EVVO všechny své realizované ekologické výukové programy. Část svých výukových programů financují z jiných zdrojů a ve statistice NS EVVO se neobjeví.
- Programy poskytnuté školám jsou rozděleny do krajů na základě sídla poskytující organizace, ne na základě sídla škol – příjemců programů (což by bylo při množství dat velmi obtížné), s předpokladem, že většina organizací nabízí svoje služby lokálně. Tento předpoklad neplatí pro dva významné případy: v Královéhradeckém kraji sídlí organizace poskytující velké množství programů školám prostřednictvím pobočky v Ústeckém kraji a v Plzeňském kraji sídlí organizace, která poskytuje programy i školám v Karlovarském kraji. V programu NS EVVO se údaje sledují pouze podle nositelů právní subjektivity, nikoli pobočky (údaje o počtu a objemu programů poskytnutých v těchto čtyřech krajích tedy budou silně zkreslené a v komentářích je vynecháváme).
- Zařazení školy – příjemce programu k typu ZŠ, G nebo ostatní SŠ nemusí být jednoznačné, pokud se jedná o kombinované zařízení.

Ekologické výukové programy poskytnuté školám v roce 2008

V roce 2008 bylo organizacemi v rámci NS EVVO poskytnuty ekologické výukové programy pro žáky celkem cca:

- 990 různým základním školám, tj. celkem 25 % ZŠ v ČR, v objemu asi 2434 účastníkohodin na každou ZŠ;
- 82 různým gymnáziím, tj. celkem 31 % gymnázií v ČR, v objemu asi 3434 účastníkohodin na každé gymnázium;
- 72 různým ostatním SŠ, tj. 27 % všech ostatních středních škol v ČR, v objemu asi 1969 účastníkohodin na každou SŠ.

V otázce 39.1 67 % ZŠ, 69 % gymnázií a 38 % ostatních SŠ uvádí, že výukové programy využívá, ty však zahrnují i výukové programy poskytované jinými typy organizací. Je zřejmé, že směrodatnější jsou objemy programů, které jednotlivé typy škol v roce 2008 navštívily. Tyto odpovídají zjištění z nynějšího průzkumu v tom, že nejvíce výukových programů pro žáky obecně využívají gymnázia, pak základní školy a nejméně ostatní střední školy.

V krajích jsou nejvyšší procentuální podíly škol, které EVP využívaly, následující (vynecháváme KHK, USK, KVK a PLK):

- JMK – programy poskytnuty 47 % základních škol, 61 % gymnázií, 19 % ostatních SŠ v kraji (podle otázky 39.1 tady programy různých organizací využívá celkem 61 % škol);
- PDK – programy poskytnuty 41 % základních škol, 24 % gymnázií, 3 % ostatních SŠ v kraji (podle otázky 39.1 tady programy různých organizací využívá celkem 66 % škol);
- LBK – programy poskytnuty 36 % základních škol, 36 % gymnázií, 14 % ostatních SŠ (podle otázky 39.1 tady programy různých organizací využívá celkem 74 % škol).

V krajích jsou nejvyšší procentuální podíly škol, které EVP využívaly, následující (opět vynecháváme KHK, USK, KVK a PLK):

- SČK – programy poskytnuty 11 % základních škol, 18 % gymnázií, 6 % ostatních SŠ v kraji (podle otázky 39.1 tady programy různých organizací využívá celkem 66 % škol);
- Vys – programy poskytnuty 13 % základních škol, 6 % gymnázií, 0 % ostatních SŠ v kraji (podle otázky 39.1 tady programy různých organizací využívá celkem 63 % škol).

Tady už je zřejmé, že zkrácení v krajích v důsledku výše popsaných omezení je příliš velké pro jakékoliv srovnání s výstupy Analýzy. Popisu dat z NS EVVO v krajích se tedy dále nebudeme věnovat – pro zájemce o podrobnější přehled všechna data uvádíme v přílohách B.6 – Tabulka 1: Počet škol v krajích, které využily výukové programy pro žáky v rámci NS EVVO a B.6 – Tabulka 2: Objem programů, které byly poskytnuty školám v rámci NS EVVO.

Témata ekologických výukových programů poskytnutých školách v roce 2008

Témata výukových programů, které školy v roce 2008 navštívily, jsou obecně zajímavější. V průzkumu jsme se škol ptali na to, jaká témata EV realizují ve výuce (výsledky jsou shrnuty v části B.1 – Základní popis dat – školy). Návštěvy výukových programů EV pro žáky jsou ve školách často součástí výuky, můžeme se tedy pokusit je navzájem srovnat.

Jedním z důležitých výstupů tohoto rozboru je zjištění, že některá témata, která byla populární (školy o ně měly zájem a organizace je nabízely), ve skutečnosti bylo těžké zařadit do našeho souboru témat EV z dotazníku pro školy a pro školská zařízení. Tato témata se vyskytovala tak často a byla natolik specifická, že jsme pro ně vytvořili přídatné kategorie, které s jistou rezervou můžou, ale nemusí být zahrnuty do těch stávajících:

- biologie, botanika (může být přiřazena k Ekologii jedinců a populací);
- počasí, roční doby, změny v přírodě (Životní prostředí a složky životního prostředí);
- život na statku (Lidské aktivity a jejich dopady na ŽP);
- vodohospodářství (Lidské aktivity a jejich dopady na ŽP);
- rozvojová a multikulturní výchova (Udržitelný rozvoj);
- chráněná území (Systém ochrany životního prostředí a ochrana přírody, nástroje ochrany životního prostředí);
- činnost záchranných stanic (Systém ochrany životního prostředí a ochrana přírody, nástroje ochrany životního prostředí);
- byliny, čaje, jedy (Individuální možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů a udržitelnosti rozvoje v profesním, spotřebitelském a občanském životě, životní styl, občanská angažovanost);
- zpracování přírodních materiálů, řemesla, tradice, úcta k předkům (Individuální možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů a udržitelnosti rozvoje v profesním, spotřebitelském a občanském životě, životní styl, občanská angažovanost);

- smyslové vnímání, vnímání krásy, estetika, barvy (Individuální možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů a udržitelnosti rozvoje v profesním, spotřebitelském a občanském životě, životní styl, občanská angažovanost).

Podle našeho názoru to není ani tak způsobeno neúplností souboru témat EV, jako tím, že některé školami reálně využívané programy spadají spíše do obecného přírodovědného základu (biologie, botanika, geologie, meteorologie), nebo mají průřezový, ale ryze praktický charakter (život na statku, změny v průběhu ročních období, pečení chleba, práce s přírodním materiálem, krmení zvířat v zimě, tradice), nebo spadají dokonce do oborů, které lze považovat za nepříbuzné (pozorování hvězd – astronomie, archeologie).

Zastoupení témat výukových programů pro žáky v rámci NS EVVO a zastoupení témat EV ve výuce, které školy deklarovaly v dotazníku, se velmi liší – uvádíme nejčastější témata v NS EVVO (bez rozlišení hlavních témat a podtémat):

- biologie, botanika (zahrnovalo 10 % všech programů);
- Ekologie jedinců a populací (zahrnovalo 9 % programů);
- Individuální možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů, životní styl (zahrnovalo 6 % programů);
- zpracování přírodních materiálů, řemesla, tradice, úcta k předkům (zahrnovalo 6 % programů);
- Ekologická etika, např. ochrana a welfare zvířat (zahrnovalo 4 % programů);
- les (4 % programů);
- počasí, roční doby, změny v přírodě (zahrnovalo 3 % programů);
- odpady (zahrnovalo 3 % programů).

Vůbec se nevyskytovala témata mořská společenstva, hluk, chemické látky v ŽP, ekonomické nástroje ochrany ŽP a výchova a osvěta jako nástroj ochrany ŽP. Velmi málo se vyskytovala témata cestovní ruch, růst populace, vzduch, ztenčování ozonové vrstvy, politické nástroje ochrany ŽP, instituce v ochraně ŽP.

Pokud vezmeme v úvahu jen hlavní témata a k těm zahrneme i přídatné kategorie, pak je pořadí podle největšího zastoupení v programech následující:

- Ekologie jedinců a populací (zahrnovalo 18 % programů);
- Individuální možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů, životní styl (zahrnovalo 15 % programů);
- Živá společenstva, ekosystémy, biosféra (zahrnovalo 13 % programů);
- Lidské aktivity a jejich dopady na ŽP (zahrnovalo 12 % programů).

Celkově nejmenší zastoupení mají hlavní témata:

- Vliv prostředí na lidské zdraví (zahrnovalo 0 % programů);
- Stav životního prostředí v ČR, regionu a místě (zahrnovalo necelé procento programů);
- Mezilidské vztahy (zahrnovalo 1,6 % programů).

Při srovnání výsledků v oblasti témat je zřejmé, že pokud se data z průzkumu a doplňková data z NS EVVO v něčem shodují, pak je to právě nízká popularita některých nástrojů ochrany ŽP (ekonomické, politické, instituce) a dále některých lidských činností (hluk, chemické látky, cestovní ruch). Zdá se, že školy o tato témata skutečně nejeví zájem a na druhé straně je pravděpodobné, že ani organizace činné v EVVO programy na tato témata příliš nenabízejí (jsou ovlivněna poptávkou škol).

V jiných oblastech si zjištění naopak odporují – například u tématu stav životního prostředí v ČR, regionu a místě (podle průzkumu realizuje většina škol), u tématu vliv prostředí na lidské zdraví (podle průzkumu realizuje většina škol), u tématu individuální možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů, životní styl (podle průzkumu realizuje naopak spíše menšina škol).

Vidíme několik možných vysvětlení tohoto rozdílu:

- školy v průzkumu deklarovaly témata EV, kterým se nejvíce věnují ve výuce, tj. z dlouhodobého hlediska;
- jedná se o témata, která si školy zajišťují samy – školy navštěvují spíše výukové programy na ta témata, která samy ve výuce příliš nerealizují (např. odborně náročnější témata, témata, která školy neumí efektivně pojmout apod.);
- témata výukových programů, které školy preferují v rámci NS EVVO, a témata EV, které školy deklarovaly v průzkumu, si ve skutečnosti odpovídají a rozdíl je způsoben tím, že školy některým tématům EV v dotazníku připisují jiný obsah než tvůrci dotazníku; témata výukových programů ve výkazech z NS EVVO jsou zkreslená tím, že vykazující organizace jim připisují také trochu jiný obsah (jinak řečeno nedostatečná nebo nesrovnatelná formulace témat programů ve výkazech).

C. Dokumenty

C.1 Přehled dokumentů klíčových pro činnost škol a školských zařízení

Vymezení a struktura přehledu

Vymezení oblasti EVVO vzhledem k činnosti škol a školských zařízení: EVVO konkrétně ve vztahu ke školám a školským zařízením se objevuje jen ve třech ze všech uvedených dokumentů (Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků; Standard dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě dokumentech; Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty), proto jsme se striktně neomezovaly na dokumenty obsahující jen toto označení, ale přehled jsme rozšířili o dokumenty zahrnující další názvy používané pro zkoumanou oblast. Jsou to:

EVVO – environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

Označení environmentální vzdělávání, výchova a osvěta se používá především v oblasti ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje, ale objevuje se i v dokumentu vydaném MŠMT – v Metodickém pokynu k EVVO. Pro jednoduchost v projektu předpokládáme přibližně stejný obsah označení EV a EVVO; označení EVVO používáme tam, kde je zavedeno tradicí nebo oficiálními názvy dokumentů (školní koordinátor EVVO, Metodický pokyn k EVVO aj.)

EV – environmentální výchova

Označení environmentální výchova se používá především v oblasti školství a rozšířilo se zejména zavedením rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, který je používá jako název jednoho z průřezových témat v rámci základního vzdělávání. Pro jednoduchost v projektu předpokládáme přibližně stejný obsah označení EV a EVVO; označení EV používáme především ve vztahu ke vzdělávání, navíc vzdělávání učitelů (a žáků). Pokud máme na mysli přímo průřezové téma, píšeme ho jako Environmentální výchova.

Existuje i označení ekologická výchova, které je (ve smyslu užívání) starší než environmentální výchova a je možno ho chápat jako užší (s důrazem na poznání v oblasti ekologie jako vědního oboru) nebo jako přibližně odpovídající environmentální výchově (ekologie člověka).

VUR – výchova k udržitelnému rozvoji

Označení výchova k udržitelnému rozvoji se objevuje v Zákonu č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí. Udržitelný rozvoj zahrnuje sociální, ekonomický a environmentální pilíř. Pojem výchova k udržitelnému rozvoji je tedy širší než EVVO nebo EV a environmentální výchova je jednou z jeho součástí, kterou je možné chápat jako stejně důležitou jako ostatní součásti VUR, nebo jako nejdůležitější ze všech součástí VUR.

Věnujeme se tedy především dokumentům zaměřeným přímo na fungování škol a školských zařízení užívajících označení EV a EVVO, ale i dokumentům, které jsou těmto nadřazené nebo se týkají oblasti EVVO v jiných formách nebo okrajově. Dokumenty řadíme podle do dvou oblastí – dokumenty vztahující se výrazně ke vzdělávání a dokumenty vztahující se spíše k udržitelnému rozvoji a životnímu prostředí obecně.

Přehled klíčových dokumentů ve vztahu ke školám a školským zařízením v oblasti EVVO, EV, resp. VUR, má následující strukturu:

Dokumenty vztahující se výrazně ke vzdělávání

- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha (2001)
- Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání – školský zákon
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky (2005)
- Rámcové vzdělávací programy
- Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků
- Standard dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě
- Standardy pro udělování akreditací DVPP
- Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj (2008–2015)
- Metodický pokyn k zajištění EVVO (2008)
- Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (2000)

Dokumenty vztahující se spíše k udržitelnému rozvoji a životnímu prostředí

- Strategie udržitelného rozvoje České republiky (2004)
- Státní politika životního prostředí (2004–2010)
- Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
- Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí

Dokumenty vztahující se ke vzdělávání

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha (2001)

I. Východiska a předpoklady rozvoje vzdělávací soustavy, 1. Obecné cíle vzdělávání a výchovy:

Za jednu z životně důležitých podmínek uchování kontinuity lidské společnosti a její kultury nutno považovat výchovu k ochraně životního prostředí ve smyslu zajištění udržitelného rozvoje společnosti, kdy jde nejen o zprostředkování poznatků, ale i o vytvoření citlivého vztahu k přírodě a získání schopností i motivace, k aktivnímu utváření zdravého životního prostředí a odstraňování chudoby v celosvětovém měřítku.

II. Předškolní, základní a střední vzdělávání, A. Společné otázky, 1. Změna cílů a obsahů vzdělávání:

...při tvorbě rámcových i školních vzdělávacích programů bude uplatňováno nové pojetí kurikula, které již není založeno především na osvojování co největšího objemu faktů... Jde tedy současně o kvalitní hodnotovou orientaci, o rozvoj odpovídajících sociálně-osobnostních vlastností, o porozumění vlastní osobnosti i o respekt k druhým a o schopnost vnímat i duchovní rozměr života a nezbytnost prosazení udržitelného rozvoje.

...značně se zdůrazňují některé oblasti vzdělávání a více se uplatní některé formy výuky. ...Objeví se dále řada nových témat – jako jsou např. témata evropské integrace, multikulturní výchovy, environmentální výchovy (tj. výchovy k tvorbě a ochraně životního prostředí a pro trvale udržitelný rozvoj) a výchovy ke zdravému životnímu stylu. Jejich realizace předpokládá týmovou spolupráci učitelů a využívání různých forem mimotřídní činnosti. Budou rozvíjeny mezipředmětové vazby a výuka v integrovaných celcích i uplatňovány nové formy výuky, které usnadní vnitřní diferenciaci až individualizaci vzdělávání. Jednou z nich je např. projektová výuka, založená na aktivní, samostatné práci žáků, jimž dává příležitost proniknout v daném tématu do větší hloubky.

II. Předškolní, základní a střední vzdělávání, A. Specifické problémy stupňů a oblastí vzdělávání, 5. Předškolní vzdělávání, Doporučení:

...Vzhledem k současné nedostatečnosti styku dětí se zdravou přírodou, která dítěti poskytuje komplex informací nezbytných pro chápání fungujících vazeb a možnost být aktivní, vytvářet co nejvíce příležitosti k přímým stykům dítěte se zdravým přírodním prostředím.

II. Předškolní, základní a střední vzdělávání, A. Specifické problémy stupňů a oblastí vzdělávání, 6. Základní vzdělávání, 6.1 První stupeň základního vzdělávání:

...Cílem 1. stupně základního vzdělávání je vytváření předpokladů pro celoživotní učení – získávání základních návyků a dovedností pro školní i mimoškolní práci, vytváření motivace k učení, osvojování základní gramotnosti jako nástroje dalšího úspěšného vzdělávání, postupné utváření uceleného náhledu na svět včetně vztahu k životnímu prostředí, založeného na citlivém,

znalostním a aktivním přístupem k jeho ochraně, kultivace žákovy osobnosti (jeho postojů, hodnotových orientací a zájmů) a podpora zdraví.

...Dosud převažující snahy o výkonnost a rychlý postup v učení, založené na ustáleném modelu vyučovací hodiny, na předávání hotových poznatků, na vynucené kázní, na vzájemné soutěži a úspěchu na úkor druhých, na dominantním postavení učitele, na neustálém vedení a přílišném ochraňování žáků musí být nahrazeny větším důrazem na činnostní učení (včetně rehabilitace hry a hrových činností), na kombinování aktivit uvnitř a vně budovy školy s důrazem na činnost v přírodním prostředí, které žákovi umožňují získat zážitky a zkušenosti, jež nemohou být předány jinou cestou, na variabilitu vyučovacích metod, při nichž žáci hledají, ptají se, projevují vlastní názory, chybují, tvoří, objevují a nalézají, na komunikaci a spolupráci mezi žáky i mezi žáky a učitelem, na konkrétní dílčí úkoly, odpovídající možnostem žáků, na pomoc a podporu při řešení problémů i na celkové pozitivní ladění hodnotících soudů. Aktivita v přírodním prostředí je třeba posílit jako doplňky učiva, zdůraznit výchovu a vzdělávání v problematice životního prostředí a posilovat fyzickou zdatnost žáků.

II. Předškolní, základní a střední vzdělávání, A. Specifické problémy stupňů a oblastí vzdělávání, 6. Základní vzdělávání, 6.1 Druhý stupeň základního vzdělávání:

...Důraz je kladen na motivaci k učení, na osvojení základních strategií učení, rozvíjení vlastních schopností a zájmů, tvořivost a tvořivé řešení problémů, osvojení účinné komunikace, spolupráci a respekt k práci druhých, schopnost projevit se jako svobodná osobnost, toleranci a ohleduplnost, na citlivý a vnímavý vztah k lidem i přírodě, ale i na znalosti a schopnost aktivně ovlivnit situaci správným směrem, na odpovědný vztah k sobě a svému zdraví, reálný odhad vlastních možností.

II. Předškolní, základní a střední vzdělávání, A. Specifické problémy stupňů a oblastí vzdělávání, 6. Střední všeobecné a střední odborné vzdělávání:

...Obsah vzdělávání bude rozšířen o oblast evropské dimenze, což představuje především podporu výuky cizích jazyků a multikulturního vzdělávání. Dále se rozvine výchova k demokracii a k aktivnímu občanství a významné podpory se dostane také práci s informacemi a informačními technologiemi a výchově k tvorbě a ochraně životního prostředí.

Z tzv. Bílé knihy vycházejí následující dokumenty vztahující se k oblasti EVVO ve školách a školských zařízeních:

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání – školský zákon

Část první, §2 Zásady a cíle vzdělávání:

(2) Obecnými cíli vzdělávání jsou zejména... g) Získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.

Ze školského zákona vycházejí následující dokumenty vztahující se k oblasti EVVO ve školách a školských zařízeních:

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky (2005)

II.2.1.1 Změna cílů a obsahů vzdělávání – kurikulární reforma:

...Hlavní cíle kurikulární reformy jako hlavního nástroje postupného a dlouhodobého ovlivňování procesu vzdělávání jsou: ...posílit některé části vzdělávání, zejména pak... nová témata, jako jsou osobnostní a sociální výchova, environmentální výchova, výchova k udržitelnému rozvoji, výchova k evropským souvislostem, rovným příležitostem aj.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

2. Cíle a pojetí předškolního vzdělávání, 3.3 Cíle předškolního vzdělávání, 3.3.2 Klíčové kompetence, kompetence k učení:

...dítě ukončující předškolní vzdělávání... má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije...

2. Cíle a pojetí předškolního vzdělávání, 3.3 Cíle předškolního vzdělávání, 3.3.2 Klíčové kompetence, činnostní a občanské kompetence:

...ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit,... dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní prostředí (přírodní i společenské).

5. Vzdělávací oblasti, vzdělávací oblast 5.5 Dítě a svět (environmentální vzdělávací oblast):

Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách
- poznávání jiných kultur

- pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit
- osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společnostmi, planetou Zemí

Vzdělávací nabídka (co pedagog dítěti nabízí)

- přirozené pozorování blízkého prostředí a života v něm, okolní přírody, kulturních i technických objektů, vycházky do okolí, výlety
- aktivity zaměřené k získávání praktické orientace v obci (vycházky do ulic, návštěvy obchodů, návštěvy důležitých institucí, budov a dalších pro dítě významných objektů)
- sledování událostí v obci a účast na akcích, které jsou pro dítě zajímavé
- poučení o možných nebezpečných situacích a dítěti dostupných způsobech, jak se chránit (dopravní situace, manipulace s některými předměty a přístroji, kontakt se zvířaty, léky, jedovaté rostliny, běžné chemické látky, technické přístroje, objekty a jevy, požár, povodeň a jiné nebezpečné situace a další nepříznivé přírodní a povětrnostní jevy), využívání praktických ukázek varujících dítě před nebezpečím
- hry a aktivity na téma dopravy, cvičení bezpečného chování v dopravních situacích, kterých se dítě běžně účastní, praktický nácvik bezpečného chování v některých dalších situacích, které mohou nastat
- praktické užívání technických přístrojů, hraček a dalších předmětů a pomůcek, se kterými se dítě běžně setkává
- přirozené i zprostředkované poznávání přírodního okolí, sledování rozmanitostí a změn v přírodě (příroda živá i neživá, přírodní jevy a děje, rostliny, živočichové, krajina a její ráz, podnebí, počasí, ovzduší, roční období)
- práce s literárními texty, s obrazovým materiálem, využívání encyklopedií a dalších médií
- kognitivní činnosti (kladení otázek a hledání odpovědí, diskuse nad problémem, vyprávění, poslech, objevování)
- praktické činnosti, na jejichž základě se dítě seznamuje s různými přírodními i umělými látkami a materiály ve svém okolí a jejichž prostřednictvím získává zkušenosti s jejich vlastnostmi (praktické pokusy, zkoumání, manipulace s různými materiály a surovinami)
- využívání přirozených podnětů, situací a praktických ukázek v životě a okolí dítěte k seznamování dítěte s elementárními dítěti srozumitelnými reáliemi o naší republice

- pozorování životních podmínek a stavu životního prostředí, poznávání ekosystémů (les, louka, rybník apod.)
- ekologicky motivované hrové aktivity (ekohry)
- smysluplné činnosti přispívající k péči o životní prostředí a okolní krajinu, pracovní činnosti, pěstitelské a chovatelské činnosti, činnosti zaměřené k péči o školní prostředí, školní zahradu a blízké okolí

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- orientovat se bezpečně ve známém prostředí i v životě tohoto prostředí (doma, v budově mateřské školy, v blízkém okolí)
- zvládat běžné činnosti a požadavky na dítě kladené i jednoduché praktické situace, které se doma a v mateřské škole opakují, chovat se přiměřeně a bezpečně doma i na veřejnosti (na ulici, na hřišti, v obchodě, u lékaře apod.)
- uvědomovat si nebezpečí, se kterým se může ve svém okolí setkat, a mít povědomí o tom, jak se prakticky chránit (vědět, jak se nebezpečí vyhnout, kam se v případě potřeby obrátit o pomoc)
- osvojit si elementární poznatky o okolním prostředí, které jsou dítěti blízké, pro ně smysluplné a přínosné, zajímavé a jemu pochopitelné a využitelné pro další učení a životní praxi
- mít povědomí o širším společenském, věcném, přírodním, kulturním i technickém prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností a dostupných praktických ukázek v okolí dítěte
- vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý – jak svět přírody, tak i svět lidí (mít elementární povědomí o existenci různých národů a kultur, různých zemích, o planetě Zemi, vesmíru apod.)
- všimnout si změn a dění v nejbližším okolí
- porozumět, že změny jsou přirozené a samozřejmé (všechno kolem se mění, vyvíjí, pohybuje a proměňuje a že s těmito změnami je třeba v životě počítat), přizpůsobovat se běžně proměnlivým okolnostem doma i v mateřské škole
- mít povědomí o významu životního prostředí (přírody i společnosti) pro člověka, uvědomovat si, že způsobem, jakým se dítě i ostatní v jeho okolí chovají, ovlivňují vlastní zdraví i životní prostředí
- rozlišovat aktivity, které mohou zdraví okolního prostředí podporovat a které je mohou poškozovat, všimnout si nepořádků a škod, upozornit na ně
- pomáhat pečovat o okolní životní prostředí (dbát o pořádek a čistotu, nakládat vhodným způsobem s odpady, starat se o rostliny, spoluvytvářet pohodu prostředí, chránit přírodu v okolí, živé tvory apod.)

Rizika (co ohrožuje úspěch vzdělávacích záměrů pedagoga)

- nedostatek příležitostí vidět a vnímat svět v jeho pestrosti a změně, v jeho dění a řádu
- nedostatečné a nepřiměřené informace, nedostatečné, nepravdivé nebo žádné odpovědi na otázky dětí
- jednotvárná, málo rozmanitá nabídka činností, málo podnětné, málo pestré a málo obměňované prostředí, nebo prostředí nepřehledné, neupravené, neuspořádané, s nadbytkem hraček a věcí
- výběr a nabídka témat, která jsou životu dítěte příliš vzdálená, pro jeho vnímání a chápání náročná, která přesahují přirozenou zkušenost dítěte a nejsou pro dítě prakticky využitelná
- užívání abstraktních pojmů, předávání „hotových“ poznatků
- převaha zprostředkovaného poznávání světa (obraz, film)
- nedostatek pozornosti prevenci vlivů prostředí, které mohou být pro dítě nezdravé a nebezpečné
- nedodržování pravidel péče o zdravé prostředí v provozu mateřské školy
- špatný příklad dospělých (chování ohrožující životní prostředí, neekologické postoje, xenofobní chování, lhostejnost k problémům kolem sebe a neochota podílet se na jejich řešení)
- uzavřenost školy a jejího vzdělávacího programu vůči existujícím problémům a aktuálnímu dění.“

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Část C, 3. Pojetí a cíle základního vzdělávání, 3.2 Cíle základního vzdělávání:

...vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě,...

Část C, 4. Klíčové kompetence, Kompetence občanské:

...Na konci základního vzdělávání žák... chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti.“

Část C, 4. Klíčové kompetence, Kompetence pracovní:

Na konci základního vzdělávání žák... přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot.

Část C, 6. Průřezová témata:

...Průřezová témata tvoří povinnou součást základního vzdělávání. Škola musí do vzdělávání na 1. stupni i na 2. stupni zařadit všechna průřezová témata uvedená v RVP ZV¹⁰. Všechna průřezová témata však nemusí být zastoupena v každém ročníku. V průběhu základního vzdělávání je povinností školy nabídnout žákům postupně všechny tematické okruhy jednotlivých průřezových témat, jejich rozsah a způsob realizace stanovuje ŠVP. Průřezová témata je možné využít jako integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod.

Podmínkou účinnosti průřezových témat je jejich propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo školu.

V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

Část C, 6. Průřezová témata, 6.5 Environmentální výchova:

Charakteristika průřezového tématu:

Environmentální výchova vede jedince k pochopení komplexnosti a složitosti vztahů člověka a životního prostředí, tj. k pochopení nezbytnosti postupného přechodu k udržitelnému rozvoji společnosti a k poznání významu odpovědnosti za jednání společnosti i každého jedince. Umožňuje sledovat a uvědomovat si dynamicky se vyvíjející vztahy mezi člověkem a prostředím při přímém poznávání aktuálních hledisek ekologických, ekonomických, vědeckotechnických, politických a občanských, hledisek časových (vztahů k budoucnosti) i prostorových (souvislostí mezi lokálními, regionálními a globálními problémy), i možnosti různých variant řešení environmentálních problémů. Vede jedince k aktivní účasti na ochraně a utváření prostředí a ovlivňuje v zájmu udržitelnosti rozvoje lidské civilizace životní styl a hodnotovou orientaci žáků.

Na realizaci průřezového tématu se podílí většina vzdělávacích oblastí. Postupným propojováním, rozšiřováním, upevňováním i systematizací vědomostí a dovedností získávaných v těchto oblastech umožňuje Environmentální výchova utváření integrovaného pohledu. Každá z oblastí má svůj specifický význam v ovlivňování racionální stránky osobnosti i ve vlivu na stránku emocionální a volně aktivní.

Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět poskytuje průřezové téma ucelený elementární pohled na okolní přírodu i prostředí. Učí pozorovat, citlivě vnímat a hodnotit důsledky jednání lidí, přispívá k osvojování si základních dovedností a návyků aktivního odpovědného přístupu k prostředí v každodenním životě. V maximální míře využívá přímých kontaktů žáků okolním pro-

středím a propojuje rozvíjení myšlení s výrazným ovlivňováním emocionální stránky osobnosti jedince.

Ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda zdůrazňuje pochopení objektivní platnosti základních přírodních zákonitostí, dynamických souvislostí od nejméně složitých ekosystémů až po biosféru jako celek, postavení člověka v přírodě a komplexní funkce ekosystémů ve vztahu k lidské společnosti, tj. pro zachování podmínek života, pro získávání obnovitelných zdrojů surovin a energie i pro mimoprodukční hodnoty (inspiraci, odpočinek). Klade základy systémového přístupu zvýrazňujícího vazby mezi prvky systémů, jejich hierarchické uspořádání a vztahy k okolí.

Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost téma odkrývá souvislosti mezi ekologickými, technicko-ekonomickými a sociálními jevy s úrazem na význam preventivní obezřetnosti v jednání a další principy udržitelnosti rozvoje.

Ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví se téma dotýká problematiky vlivů prostředí na vlastní zdraví i na zdraví ostatních lidí. V souvislosti s problémy současného světa vede k poznání důležitosti péče o přírodu při organizaci masových sportovních akcí.

Ve vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie umožňuje průřezové téma aktivně využívat výpočetní techniku (internet) při zjišťování aktuálních informací o stavu prostředí, rozlišovat závažnost ekologických problémů a poznávat jejich propojenost. Komunikační technologie podněcují zájem o způsoby řešení ekologických problémů možnostmi navazovat kontakty v této oblasti a vyměňovat si informace v rámci kraje, republiky i EU a světa.

Vzdělávací Oblast Umění a kultura poskytuje Environmentální výchově mnoho příležitostí pro zamýšlení se nad vztahy člověka a prostředí, k uvědomování si přírodního i sociálního prostředí jako zdroje inspirace pro vytváření kulturních a uměleckých hodnot a přispívá k vnímání estetických kvalit prostředí.

Propojení tématu se vzdělávací oblastí Člověk a svět práce se realizuje prostřednictvím konkrétních pracovních aktivit ve prospěch životního prostředí. Umožňuje poznávat význam a role různých profesí ve vztahu k životnímu prostředí.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka:

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- rozvíjí porozumění souvislostem v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí
- vede k uvědomování si podmínek života a možností jejich ohrožování
- přispívá k poznávání a chápání souvislostí mezi vývojem lidské populace a vztahy k prostředí v různých oblastech světa
- umožňuje pochopení souvislostí mezi lokálními a globálními problémy a vlastní odpovědností ve vztazích k prostředí
- poskytuje znalosti, dovednosti a pěstuje návyky nezbytné pro každodenní žádoucí jednání občana vůči prostředí
- ukazuje modelové příklady jednání z hledisek životního prostředí a udržitelného rozvoje žádoucích i nežádoucích

- napomáhá rozvíjení spolupráce v péči o životní prostředí na místní, regionální, evropské i mezinárodní úrovni
- seznamuje s principy udržitelnosti rozvoje společnosti.
- učí hodnotit objektivnost a závažnost informací týkajících se ekologických problémů
- učí komunikovat o problémech životního prostředí, vyjadřovat, racionálně obhajovat a zdůvodňovat své názory a stanoviska

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- přispívá k vnímání života jako nejvyšší hodnoty
- vede k odpovědnosti ve vztahu k biosféře, k ochraně přírody a přírodních zdrojů
- vede k pochopení významu a nezbytnosti udržitelného rozvoje jako pozitivní perspektivy dalšího vývoje lidské společnosti
- podněcuje aktivitu, tvořivost, toleranci, vstřícnost a ohleduplnost ve vztahu k prostředí
- přispívá k utváření zdravého životního stylu a k vnímání estetických hodnot prostředí
- vede k angažovanosti v řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí
- vede k vnímavému a citlivému přístupu k přírodě a přírodnímu a kulturnímu dědictví

Tematické okruhy průřezového tématu

Environmentální výchova je členěna do tematických okruhů, které umožňují celistvé pochopení problematiky vztahů člověka k životnímu prostředí, k uvědomění si základních podmínek života a odpovědnosti současné generace za život v budoucnosti.

Tematické okruhy:

Ekosystémy – les (les v našem prostředí, produkční a mimoprodukční významy lesa); pole (význam, změny okolní krajiny vlivem člověka, způsoby hospodaření na nich, pole a jejich okolí); vodní zdroje (lidské aktivity spojené s vodním hospodářstvím, důležitost pro krajinnou ekologii); moře (druhová odlišnost, význam pro biosféru, mořské řasy a kyslík, cyklus oxidu uhličitého) a tropický deštný les (porovnání, druhová rozmanitost, ohrožování, globální význam a význam pro nás); lidské sídlo – město – vesnice (umělý ekosystém, jeho funkce a vztahy k okolí, aplikace na místní podmínky); kulturní krajina (pochopení hlubokého ovlivnění přírody v průběhu vzniku civilizace až po dnešek)

Základní podmínky života – voda (vztahy vlastností vody a života, význam vody pro lidské aktivity, ochrana její čistoty, pitná voda ve světě a u nás, způsoby řešení); ovzduší (význam pro život na Zemi, ohrožování ovzduší a klimatické změny, propojenost světa, čistota ovzduší u nás); půda (propojenost složek prostředí, zdroj výživy, ohrožení půdy, rekultivace a situace v okolí, změny v potřebě zemědělské půdy, nové funkce zemědělství v krajině; ochrana biologických druhů (důvody ochrany a způsoby ochrany jednotlivých druhů); ekosystémy – biodiverzita (funkce ekosystémů, význam biodiverzity, její úroveň, ohrožování a ochrana ve světě a u nás); energie (energie a život, vliv energetických zdrojů na společenský rozvoj, využívání energie, možnosti a způsoby šetření, místní podmínky); přírodní zdroje (zdroje surovinové a energetické, jejich vyčerpatelnost, vlivy na prostředí, principy hospodaření s přírodními zdroji, význam a způsoby získávání a využívání přírodních zdrojů v okolí)

Lidské aktivity a problémy životního prostředí – zemědělství a životní prostředí, ekologické zemědělství; doprava a životní prostředí (význam a vývoj, energetické zdroje dopravy a její vlivy na prostředí, druhy dopravy a ekologická zátěž, doprava a globalizace); průmysl a životní prostředí (průmyslová revoluce a demografický vývoj, vlivy průmyslu na prostředí, zpracovávané materiály a jejich působení, vliv právních a ekonomických nástrojů na vztahy průmyslu k ochraně životního prostředí, průmysl a udržitelný rozvoj společnosti); odpady a hospodaření s odpady (odpady a příroda, principy a způsoby hospodaření s odpady, druhotné suroviny); ochrana přírody a kulturních památek (význam ochrany přírody a kulturních památek; právní řešení u nás, v EU a ve světě, příklady z okolí, zásada předběžné opatrnosti; ochrana přírody při masových sportovních akcích – zásady MOV) změny v krajině (krajina dříve a dnes, vliv lidských aktivit, jejich reflexe a perspektivy); dlouhodobé programy zaměřené k růstu ekologického vědomí veřejnosti (Státní program EVVO, Agenda 21 EU) a akce (Den životního prostředí OSN, Den Země apod.)

Vztah člověka k prostředí – naše obec (přírodní zdroje, jejich původ, způsoby využívání a řešení odpadového hospodářství, příroda a kultura obce a její ochrana, zajišťování ochrany životního prostředí v obci – instituce, nevládní organizace, lidé); náš životní styl (spotřeba věcí, energie, odpady, způsoby jednání a vlivy na prostředí); aktuální (lokální) ekologický problém (příklad problému, jeho příčina, důsledky, souvislosti, možnosti a způsoby řešení, hodnocení, vlastní názor, jeho zdůvodňování a prezentace); prostředí a zdraví (rozmanitost vlivů prostředí na zdraví, jejich komplexní a synergické působení, možnosti a způsoby ochrany zdraví); nerovnoměrnost života na Zemi (rozdílné podmínky prostředí a rozdílný společenský vývoj na Zemi, příčiny a důsledky zvyšování rozdílů globalizace a principy udržitelnosti rozvoje, příklady jejich uplatňování ve světě, u nás).“

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

Část C, 4. Klíčové kompetence, kompetence občanská:

...Žák... o chodu společnosti a civilizace uvažuje z hlediska udržitelnosti života, rozhoduje se a jedná tak, aby neohrožoval a nepoškozoval přírodu a životní prostředí ani kulturu;...

Část C, 6. Průřezová témata, 6.4 Environmentální výchova:

...Průřezová témata vstupují do vzdělávání jako témata, která jsou v současnosti vnímána jako aktuální. Tato témata mají především ovlivňovat postoje, hodnotový systém a jednání žáků. Průřezová témata procházejí jako důležitý formativní prvek celým vzděláváním, proto vzdělávání na gymnáziu v tomto smyslu navazuje na průřezová témata v základním vzdělávání, kde se s nimi žáci setkávají poprvé.

Průřezová témata tvoří povinnou součást vzdělávání. Promítají se nejen svým výchovným zaměřením, ale i obsahem do vzdělávacích oblastí (oborů) a pomáhají doplňovat či propojovat, co si žáci během studia osvojili. Pojetí a funkce průřezových témat příznivě ovlivňují i proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí.

...Do vzdělávání ve čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií jsou zařazena tato průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova;
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech;
- Multikulturní výchova;
- Environmentální výchova;
- Mediální výchova.

Část C, 6. Průřezová témata, 6.4 Environmentální výchova:

Charakteristika průřezového tématu

V době, kdy jsme svědky rychlého zhoršování stavu globálních životodárných systémů z hlediska podmínek udržitelného rozvoje, stala se environmentální výchova důležitým tématem. Problémy, jež z větší části způsobil člověk (úbytek stratosférického ozónu, znečištění životního prostředí, nastupující změna klimatu, vyčerpání přírodních zdrojů, destrukce přírodních ekosystémů, rychle rostoucí lidská populace, vznik nových epidemií a onemocnění), vyžadují k řešení a prevenci „environmentálně“ vzdělaného občana.

Environmentální výchova představuje nezastupitelný významný předpoklad udržitelného rozvoje, jenž patří i mezi prvořadé zájmy Evropské unie. Základním předpokladem nastoupení cesty k udržitelnému rozvoji je zvýšení ekologického vědomí lidí a jejich odborná připravenost pro kvalitativně nové přístupy v celé technicko-ekonomické a sociální oblasti. Z těchto důvodů se stává environmentální výchova průřezovým tématem vzdělávání na gymnáziu a jedním ze základních pilířů vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

Environmentální problémy, jež se v reálném světě vyskytují, se jen málokdy dají vysvětlit pouze v kontextu poznatků jedné disciplíny. Základ pro toto průřezové téma je tedy v celé řadě vzdělávacích oborů, a to jak přírodovědných – Biologie, Chemie, Fyzika, Geografie a Geologie, tak v oborech společenských – Občanský a společenskovědní základ, Dějepis, Člověk a svět práce, Výchova ke zdraví. V pojetí environmentální výuky je tedy nutný posun od tradiční oborové výuky k výuce oborově integrované. Dochází k propojování poznatků a zkušeností z různých oborů a tyto zkušenosti a poznatky jsou potom využívány pro konkrétní řešení environmentálních problémů v praxi (Proč mám třídit odpad? Jak budu vytápět svůj dům a proč? Apod.) Také proto není obsah průřezového tématu zpracován tradičně – pouhým výčtem učiva, ale v podobě problémových otázek, přičemž každá otázka v sobě zahrnuje řadu dílčích problémů. Důležitým aspektem je nejen vlastní obsah výuky, ale i používané prostředky a působení prostředí. Významnou součástí realizace průřezového tématu může proto být např. ekologizace provozu a prostředí školy, zaměření na řešení problémů v obci a okolí a na spolupráci s různými partnery mimo školu.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti postojů a hodnot má průřezové téma žákovi pomoci:

- uvědomovat si specifické postavení člověka v přírodním systému a jeho odpovědnost za další vývoj na planetě;

- projevovat pokoru, úctu k hodnotám, které neumí vytvořit člověk, oceňovat hodnotu přírody, vnímat a být schopen hodnotit různé postoje k postavení člověka v přírodě a k chování člověka vůči přírodě;
- pochopit, že člověk z hlediska své existence potřebuje využívat přírodní zdroje ve svůj prospěch, ale vždy tak, aby nedošlo k nevratnému poškození životního prostředí;
- uvědomit si, že k ochraně přírody může napomoci každý jedinec svým ekologicky zodpovědným přístupem k běžným denním činnostem;
- vnímat místo, ve kterém žije, a změny, které v něm probíhají, a cítit zodpovědnost za jeho další vývoj, a to nejen z hlediska životního prostředí.

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností má průřezové téma žákovi pomoci:

- poznat složitou propojenost přírodních systémů a pochopit, že narušení jedné složky systému může vést ke zhroucení celého systému;
- znát z vlastní zkušenosti přírodní a kulturní hodnoty ve svém okolí, uvažovat o nich v souvislostech a chápat příčiny a následky jejich poškozování;
- hledat příčiny neuspokojivého stavu životního prostředí v minulosti i současnosti a hledat možnosti dalšího vývoje;
- pochopit velkou provázanost faktorů ekologických s faktory ekonomickými a sociálními a být schopen vybrat optimální řešení v reálných situacích;
- nahlížet různé aspekty ekologických problémů, vytvářet si vlastní názor a postoj k nim;
- uvědomit si vliv znečištěného prostředí na lidské zdraví;
- dozvídat se, jaké možnosti mám jako občan při ochraně životního prostředí, a umět je využívat;
- získat praktické dovednosti a návyky pro běžné denní činnosti napomáhající ke zlepšení životního prostředí;
- propojit poznatky a dovednosti z jednotlivých vzdělávacích oblastí a využívat je při řešení environmentální problematiky.

Tematické okruhy průřezového tématu

Problematika vztahů organismů a prostředí:

- Jak ovlivňuje prostředí organismy, které v něm žijí, a které abiotické/biotické vlivy na organismus působí
- Jak lze charakterizovat populace, jejich vlastnosti a vzájemné vztahy
- Jak probíhá tok energie a látek v biosféře a v ekosystému

Člověk a životní prostředí:

- Jak ovlivňuje člověk životní prostředí od počátku své existence po současnost a jaké je srovnání těchto forem ovlivňování z hlediska udržitelnosti

- Čím jsou významné organismy pro člověka, jaké jsou příčiny vzniku a zániku některých rostlinných a živočišných druhů a jaké jsou formy jejich ochrany
- Jaké zdroje energie a suroviny člověk na Zemi využívá a jaké klady a zápory se s jejich využíváním a získáváním pojí
- Jakým způsobem člověk využívá vodu, jaké jsou nejčastější příčiny jejího znečištění, čím je způsoben nedostatek pitné vody a jaký má dopad na společnost
- K čemu člověk využívá půdu a jaké důsledky z toho pro životní prostředí vyplývají
- Jaké jsou příčiny rychlého růstu lidské populace a jaký vliv má tento růst na životní prostředí
- Které vlivy prostředí ohrožují zdraví člověka
- Jaké jsou příčiny a důsledky globálních ekologických problémů a jaký postoj k tomu zaujmají zainteresované skupiny
- Jaké jsou nástroje a možnosti řešení globálních ekologických problémů (např. legislativní, dobrovolné/občanské, institucionální, technologické apod.) a jaké jsou možnosti zapojení jednotlivce do jejich řešení.
- Které základní principy se pojí s myšlenkou udržitelného rozvoje
- Jaké jsou prognózy globálního rozvoje světa na podkladě současného environmentálního jednání lidstva

Životní prostředí regionu a České republiky:

- S kterými problémy z hlediska životního prostředí se ČR a region nejvíce potýká
- Jaká je historie a současný stav ochrany přírody a krajiny v ČR
- Které z institucí v ČR se zabývají problematikou životního prostředí
- Jaká jsou nejvýznamnější legislativní opatření v oblasti životního prostředí a jak tato opatření ovlivňuje Evropská unie.“

Rámcové vzdělávací programy pro obory středního vzdělávání

1. Charakteristika rámcových vzdělávacích programů středního odborného vzdělávání,

1.2 Pojetí rámcových vzdělávacích programů:

...RVP stanovují i tzv. průřezová témata (Občan v demokratické společnosti, Člověk a životní prostředí, Člověk a svět práce, Informační a komunikační technologie), která plní zejména výchovnou a motivační funkci. Škola je může realizovat nejen ve výuce, ale také jinými aktivitami.

2. Cíle středního odborného vzdělávání:

...a) Učit se poznávat, tj. osvojit si nástroje pochopení světa a rozvinout dovednosti potřebné k učení se, prohloubit si v návaznosti na základní vzdělání poznatky o světě a dále je rozšiřovat.

Vzdělávání směřuje k... vytvoření – na základě osvojení podstatných faktů, pojmů a generalizací – takové struktury poznání žáků v jednotlivých oblastech středoškolského odborného vzdělávání, na jejímž základě lépe porozumí světu, ve kterém žijí, a pochopí nezbytnost udržitelného rozvoje;...

d) Učit se žít společně, učit se žít s ostatními, tj. umět spolupracovat s ostatními, být schopen podílet se na životě společnosti a nalézt v ní své místo. Vzdělávání směřuje k... vytváření úcty k živé i neživé přírodě, k ochraně a zlepšování přírodního a ostatního životního prostředí a k chápání globálních problémů světa;...

3. Kompetence absolventa, 3.1 Klíčové kompetence:

...e) Občanské kompetence a kulturní povědomí, Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi uznávali hodnoty a postoje podstatné pro život v demokratické společnosti a dodržovali je, jednali v souladu s udržitelným rozvojem a podporovali hodnoty národní, evropské i světové kultury, tzn., že absolventi by měli... chápat význam životního prostředí pro člověka a jednat v duchu udržitelného rozvoje.

3. Kompetence absolventa, 3.2 Odborné kompetence (příklady z RVP 2341M01 a RVP 3343M01):

...Zajišťovat konstrukční a technologickou přípravu výroby, tzn., aby absolventi... charakterizovali základní a pomocné materiály, polotovary, jejich vlastnosti, hospodárně a ekologicky je využívali a uměli posoudit vhodnost jejich použití pro výrobu daného výrobku;...

...Jednat ekonomicky a v souladu se strategií udržitelného rozvoje, tzn., aby absolventi... zvažovali při plánování a posuzování určité činnosti (v pracovním procesu i v běžném životě) možné náklady, výnosy a zisk, vliv na životní prostředí, sociální dopady;... nakládali s materiály, energiemi, odpady, vodou a jinými látkami ekonomicky a s ohledem na životní prostředí.

6. Kurikulární rámce pro jednotlivé oblasti vzdělávání (příklady z RVP 2341M01, Chemické vzdělávání, Výsledky vzdělávání):

...Žák... charakterizuje vybrané prvky a anorganické sloučeniny a zhodnotí jejich využití v odborné praxi a v běžném životě, posoudí je z hlediska vlivu na zdraví a životní prostředí;...

...charakterizuje přírodní zdroje surovin a energie z hlediska jejich obnovitelnosti, posoudí vliv jejich využívání na prostředí;...

8. Průřezová témata, 8.2 Člověk a životní prostředí:

Charakteristika tématu

Udržitelný rozvoj patří mezi priority EU včetně naší republiky. Nezbytným předpokladem jeho realizace je příprava budoucí generace k myšlení a jednání v souladu s principy udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách.

Průřezové téma Člověk a životní prostředí se podílí na zvyšování gramotnosti pro udržitelnost rozvoje a přispívá k realizaci jednoho z pěti základních směrů rozvoje lidských zdrojů². Environmentální vzdělávání a výchova poskytuje žákům znalosti a dovednosti potřebné pro pochopení principu udržitelnosti, podněcuje aktivní integrovaný přístup k realitě a ovlivňuje etické vztahy k prostředí. V souvislosti s jejich odborným vzděláváním poukazuje na vlivy pracovních činností na prostředí a zdraví a využívání moderní techniky a technologie v zájmu udržitelnosti rozvoje.

Hlavním cílem průřezového tématu Člověk a životní prostředí je vést žáky k tomu aby:

- pochopili souvislosti mezi různými jevy v prostředí a lidskými aktivitami, mezi lokálními, regionálními a globálními environmentálními problémy;
- chápali postavení člověka v přírodě a vlivy prostředí na jeho zdraví a život;
- porozuměli souvislostem mezi environmentálními, ekonomickými a sociálními aspekty ve vztahu k udržitelnému rozvoji;
- respektovali principy udržitelného rozvoje;
- získali přehled o způsobech ochrany přírody, o používání technologických, ekonomických a právních nástrojů pro zajištění udržitelného rozvoje;
- samostatně a aktivně poznávali okolní prostředí, získávali informace v přímých kontaktech s prostředím a z různých informačních zdrojů;
- pochopili vlastní odpovědnost za své jednání a snažili se aktivně podílet na řešení environmentálních problémů;
- osvojili si základní principy šetrného a odpovědného přístupu k životnímu prostředí v osobním a profesním jednání;
- dokázali esteticky a citově vnímat své okolí a přírodní prostředí;
- osvojili si zásady zdravého životního stylu a vědomí odpovědnosti za své zdraví.

Přínos tématu k naplňování cílů rámcového vzdělávacího programu

Přínos průřezového tématu je ve třech rovinách:

- informativní, směřující k získání potřebných znalostí a dovedností, jejich chápání a hodnocení;
- formativní, zaměřené zejména na vytváření hodnot a postojů ve vztahu k životnímu prostředí (etických, citových, estetických apod.);

² Gramotnost pro udržitelnost rozvoje zahrnuje systém znalostí o zákonitostech přírody, o vztazích člověka k prostředí, o současných globálních a regionálních problémech lidstva, o možnostech a způsobech jejich řešení prostředky ekonomickými, sociálně právními, vědeckými a technickými za aktivní účasti občanů a jejich vzájemné spolupráce na místní, regionální a globální úrovni. (Strategie rozvoje lidských zdrojů pro ČR, Úřad vlády ČR, MPSV ČR, Praha 2003).

- sociálně-komunikativní, zaměřené na rozvoj dovedností vyjadřovat a zdůvodňovat své názory, zprostředkovávat informace, obhajovat řešení problematiky životního prostředí a působit pozitivním směrem na jednání a postoje druhých lidí.

Obsah tématu a jeho realizace

Průřezové téma je začleněno v rámcovém vzdělávacím programu do cílů vzdělávání a výsledků vzdělávání v různých souvislostech. Získané vědomosti a dovednosti se v průřezovém tématu propojují a doplňují tak, aby vznikl ucelený obraz ukazující složitost souvislostí v přírodě, ve společnosti, mezi přírodou a člověkem a jeho životním prostředím.

Ve složce všeobecného vzdělávání je průřezové téma začleněno především do přírodovědného vzdělávání v tématech ekologie a člověk a životní prostředí, dále je začleněno v společenskovo-vědním vzdělávání, estetickém vzdělávání a vzdělávání pro zdraví. V odborné složce je průřezové téma začleněno do obsahových okruhů diferencovaně podle charakteru oborů vzdělání. Zaměřuje se zejména na materiálové a energetické zdroje, na kvalitu pracovního prostředí, vlivy pracovních činností na prostředí a na zdraví, na technické a technologické procesy a řídicí činnosti.

Obsah průřezového tématu Člověk a životní prostředí zahrnuje témata:

- biosféra v ekosystémovém pojetí (znalosti o abiotických a biotických podmínkách života, o ekologické přizpůsobivosti, o vzájemných vztazích organismů a prostředí, o struktuře a funkci ekosystémů, o významu biodiverzity a ochrany přírody a krajiny);
- současné globální, regionální a lokální problémy rozvoje a vztahy člověka k prostředí (klimatické změny, ohrožování ovzduší, vody, půdy, ekosystémů i biosféry z různých hledisek rozvoje lidské populace, vliv prostředí na lidské zdraví);
- možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů a udržitelnosti rozvoje v daném oboru vzdělání a v občanském životě (např. nástroje právní, ekonomické, informační, technické, technologické, organizační, prevence negativních jevů, principy udržitelnosti rozvoje).

Průřezové téma je vhodné realizovat ve školním vzdělávacím programu kombinací tří základních způsobů:

- komplexně – v samostatném ekologickém vyučovacím předmětu (modulu) nebo v uceleném bloku ekologického učiva zahrnutého do některého vhodného předmětu (modulu), který umožňuje integraci a doplnění poznatků o ekologii a životním prostředí, komplexní pohled na udržitelnost rozvoje v občanském životě a v daném oboru vzdělání a uvědomění si vlastní odpovědnosti za kvalitu životního prostředí;
- rozptýleně (difúzně) – v logických souvislostech v jednotlivých vyučovacích předmětech (modulech) všeobecně vzdělávací i odborné složky vzdělávání, v praktickém vyučování;
- nadpředmětově – v žákovských projektech.

Průřezové téma lze realizovat různými metodami a formami v rámci teoretického a praktického vyučování a mimoškolními aktivitami. V praktickém vyučování je vhodné vést žáky ke správnému nakládání s odpady, využívat úsporné spotřebiče a postupy, dodržovat požadavky na bezpečnost a hygienu práce. Problémově zadávané otázky, úkoly nebo situace mají žákům umožnit nejen pochopení a procvičování probíraného učiva, ale i uplatnění jejich dalších znalostí

z různých oblastí vzdělávání i z mimoškolního prostředí. Vzdělávací a výchovný význam mají žákovské projekty s environmentální problematikou propojenou s odborným učivem a s odbornou praxí.

Při realizaci environmentálního vzdělávání a výchovy doporučujeme spolupracovat se středisky a centry ekologické výchovy a s dalšími ekologickými institucemi a pracovišti.

Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících

Zákon o pedagogických pracovnících se k oblasti EVVO ve školách a školských zařízeních vztahuje jen velmi okrajově – stanovuje příplatek pro pedagogické pracovníky vykonávající specializovanou činnost, tj. například i v oblasti environmentální výchovy (viz navazující Vyhláška č. 317/2005 Sb.) a je východiskem pro další dokumenty.

Část čtvrtá Změna zákona o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech:

2. Za §9 se vkládá nový §9a, který včetně poznámky pod čarou č. 8c) zní:

§9a – Pedagogickému pracovníkovi, který vedle přímé pedagogické činnosti (8a) vykonává také specializované činnosti, k jejichž výkonu jsou nezbytné další kvalifikační předpoklady, (8c) se poskytuje příplatek ve výši 1 000 až 2 000 Kč měsíčně.

8a) §2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

8c) Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků

Část první Druhy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, §9 Studium k výkonu specializovaných činností:

...(1) Studium získává jeho absolvent další kvalifikační předpoklady pro výkon specializovaných činností, kterými jsou... d) specializovaná činnost v oblasti environmentální výchovy,... (2) Studium v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin se ukončuje obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení.

Standard dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě (EVVO) (č.j.: 10 197/2005-22)

Obsah dokumentu až na drobné rozdíly odpovídá níže uvedenému výtahu ze Standardů pro udělování akreditací DVPP v části 6. Studium k výkonu specializovaných činností podle § 9 písm. a) až e) vyhlášky č. 317/2005 Sb., písmeno d) specializovaná činnost v oblasti environmentální výchovy.

Standardy pro udělování akreditací DVPP (č.j.: 26 451/2005-25, 30 908/2005-25)

6. Studium k výkonu specializovaných činností podle § 9 písm. a) až e) vyhlášky č. 317/2005 Sb., písmeno d) specializovaná činnost v oblasti environmentální výchovy:

Studium k výkonu specializačních činností realizované v rámci DVPP je určeno pedagogickým pracovníkům, kteří jsou (nebo by chtěli být) na pozici školní koordinátor EVVO. Studijní program je zaměřen na získání vědomostí a dovedností v oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v kontextu udržitelného rozvoje. Žadatelé o akreditaci předloží rozpracování tematických okruhů do jednotlivých hodin, odpovídajícím určenému počtu hodin studia.

Základní cíle vzdělávání:

- porozumět cílům, obsahu, rozsahu a pojetí EVVO,
- orientovat se rámcově v základních dokumentech a organizacích (státních i nevládních) zabývajících EVVO,
- orientovat se v základní problematice ochrany životního prostředí, ochrany přírody a krajiny, aktuálním stavu životního prostředí v ČR i ve světě,
- pochopit princip vyváženosti tří základních pilířů udržitelného rozvoje – ekonomického, sociálního a ekologického,
- začlenit EVVO (průřezové téma – Environmentální výchova) do školních vzdělávacích programů,
- zvládnout vyučovací metody interdisciplinárního aktivního učení (např. praktické činnosti přímo v přírodě, experimentování, tvořivá dramatika, simulace, hry, terénní výuka, čtení v krajině, autentické činnosti – péče o školní prostředí) a jejich prostřednictvím tvořivě aplikovat EVVO do výuky,
- inovovat výuku z hlediska regionálních zvláštností s důrazem na utváření citového vztahu dětí k domovu, aktuálních situací apod.,
- umět individuálně posoudit žákovo pochopení učiva o životním prostředí a na základě toho individuálně s žákem pracovat,
- umět diferencovat EVVO z hlediska různých studijních a učebních oborů,
- být si vědom významu formativního účinku prostředí a osobního příkladu na utváření vztahu žáků k životnímu prostředí, projevovat ekologicky odpovědné postoje a návyky a umět argumentovat v jejich prospěch, sebereflektovat své jednání a výchovné působení v EVVO,
- výše uvedenými způsoby rozvíjet kompetence v oblasti EVVO u svých žáků a studentů (tj. zprostředkovat jejich potřebné znalosti, formovat dovednosti, postoje a návyky) a podporovat jejich aktivní zapojování do péče o životní prostředí.

Kriteria výběru účastníků:

Studium je určeno pro absolventy magisterských studijních programů učitelských oborů s dvouletou pedagogickou praxí nebo pro absolventy magisterského studia neučitelského zaměření doplněného o studium pedagogiky podle § 22 odst. 1 písm. a) zákona č. 563/2004 Sb. Druh aprobace není rozhodující.

Časový plán studia:

Celkově program zahrnuje 250 hodin přímé výuky.

Ukončení studia:

Studium je zakončeno obhajobou závěrečné práce (školního programu EVVO jako součásti školního vzdělávacího programu) a závěrečnou zkouškou před komisí. Absolvent po obhájení závěrečné práce a úspěšném složení zkoušky získá osvědčení o absolvování studia.

Studijní program:

Tematické okruhy studijního programu

- Cíle, obsah, rozsah, pojetí a vývoj EVVO
- Principy udržitelného rozvoje
- Systém EVVO v ČR (dokumenty, instituce a jejich nabídky, síť EVVO...), informace a materiály (programy, pomůcky) pro EVVO, financování EVVO
- Role koordinátorů EVVO, vedoucích pracovníků a ostatních pedagogických pracovníků, začlenění průřezového tématu EVVO do ŠVP, příprava a realizace školních programů EVVO a příklady konkrétních školních programů EVVO (= začlenění do předmětů a činností vč. mimoškolních + integrující celky učiva + prostředí školy), plánování a vedení projektů a programů, systém EVVO ve škole
- Náměty pro praktickou EVVO v jednotlivých vyučovacích předmětech
- Charakteristika a příklady vyučovacích metod interdisciplinárního aktivního učení typických pro EVVO zahrne:
 - přehled metod: terénní výuka, přírodovědná pozorování, monitorování stavu jednotlivých složek životního prostředí, práce s přírodninami aj., praktické činnosti přímo v přírodě a ve prospěch ochrany přírody a péče o životní prostředí,
 - experimentování, autentické činnosti, využívání přírodních učeben, práce na školním pozemku, problémová a projektová výuka, hry s ekologickou tematikou, simulační hry a simulace, řízené diskuse, praktické činnosti, práce s přírodními materiály a jiné tvořivé činnosti – včetně využití metod dramatické a estetické výchovy, smyslového vnímání přírody,
 - různé typy ekologických výukových programů poskytovaných středisky EV (krátkodobé, pobytové apod.),
 - školní ekologické projekty,

- význam bezprostředního kontaktu s přírodou,
- význam příkladu (provoz školy, osobnosti apod.),
- zvláštnosti EVVO na jednotlivých stupních školy,
- využití individuální a týmové práce žáků (význam a zvláštnosti individuální práce, práce v malých skupinách a práce celé třídy).
- Význam a příklady péče o prostředí školy včetně školního pozemku a ekologizace provozu, ekologické audity škol
- Příklady aktuálních a regionálně zaměřených informací z oblasti životního prostředí v tematických okruzích:
 - význam spolupráce a komunikace pro řešení problémů životního prostředí,
 - životní prostředí/příroda v místě, regionu a ČR (přírodní a kulturní rozmanitost a hodnoty, složky ŽP, přírodní zdroje, vlivy různých odvětví – vyčerpávání, znečištění),
 - vývoj vztahu člověka a přírody/krajiny v minulosti a výhledy do budoucnosti, ekologická etika,
 - globální souvislosti a globální problémy,
 - vztah ekonomického a sociálního rozvoje a životního prostředí, udržitelné využívání přírodních zdrojů a udržitelný rozvoj,
 - nástroje ochrany životního prostředí udržitelného rozvoje, možnosti zapojení, životní styl (příklady z výroby a spotřeby – energie, potraviny, odpady...)
- Příklady řešení konfliktních situací týkajících se životního prostředí a udržitelného rozvoje
- Shrnutí kompetencí rozvíjených v EVVO v návaznosti na klíčové kompetence v základním a středním vzdělávání.

Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj (2008–2015)

Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR) je strategický dokument, který vychází ze Strategie udržitelného rozvoje ČR, Strategie celoživotního učení ČR, Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR a Strategie VUR Evropské hospodářské komise OSN. Strategie je realizována prostřednictvím Akčních plánů Strategie. Dokument je celý věnován problematice VUR, ale ve vztahu je školám a školským zařízením jsou důležité zejména následující části:

Dokument vymezuje pojem VUR (I. Hlavní principy VUR):

Vzdělávání pro udržitelný rozvoj je předpokladem k osvojení si takových způsobů myšlení, rozhodování a chování jedince, které vedou k udržitelnému jednání v osobním, pracovním i občanském životě. VUR se zejména zaměřuje na:

- pochopení propojenosti a vzájemné souvislosti ekonomických, sociálních a environmentálních hledisek rozvoje, a to na lokální, národní i globální úrovni,
- vnímání udržitelného rozvoje jako celostního a systémového přístupu, který směřuje k ekonomicky prosperující společnosti a respektuje sociální a environmentální souvislosti a limity,
- rozvoj kompetencí (znalostí, dovedností a postojů) pro demokratické a svobodné rozhodování ve vlastním i veřejném zájmu v souladu s právem a s principy udržitelného rozvoje.

VUR diferencuje cíle, obsahy, metody, formy a prostředky na základě věkové a individuální zvláštnosti vývoje lidské osobnosti, přičemž se soustředí zejména na aktivní metody a formy vzdělávání, na vztahové, kritické a tvořivé myšlení apod.“

Dokument dále vymezuje pojem VUR vůči environmentálními vzdělávání, výchově a osvětě (EVVO):

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta je etablována ve Státní politice životního prostředí jako jeden z klíčových preventivních nástrojů ochrany životního prostředí. Rozvoj EVVO v ČR je zakotven v zákoně č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, (v §13) a je dále strategicky určen Státním programem EVVO ČR a naplňován resorty prostřednictvím tříletých akčních plánů. Vývoj pojetí EVVO v ČR i vývoj zaměření akčních plánů Státního programu EVVO ČR ukazují dlouhodobý trend rozšiřování obsahu EVVO o témata UR. Pro Strategii VUR ČR se jedná o významné východisko, neboť v praktické rovině může VUR v ČR navázat na řadu aktivit a opatření realizovaných v rámci oblasti EVVO.

Základní rozdíl mezi EVVO a VUR je ten, že v oblasti EVVO je prioritní důraz kladen na nejrůznější aspekty životního prostředí, na poznávání životního prostředí, na uvědomování si nezbytnosti zachovávání podmínek života, na poznávání vztahu člověka a životního prostředí apod. Naproti tomu je VUR prioritně zaměřeno na vzájemnou interakci a souvislosti mezi ekonomickými, sociálními, environmentálními a právními aspekty rozvoje (globálního i lokálního), je významně interdisciplinární povahy a široce se opírá o společenskovední disciplíny.

III. Analytická část, Výstupy ze SWOT analýzy – podle cílových skupin, VUR v raném věku dítěte a v předškolním vzdělávání:

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání z části problematiku UR zohledňuje. V předškolním vzdělávání nacházíme velký potenciál působení na dítě v raném věku, protože tímto vzděláváním, navzdory tomu že není povinné, prochází velká část této populace. Vzhledem k nízkému věku dětí v předškolním vzdělávání (cca 3 až 6 let) musí být kladen důraz na schopnost dětí vnímat okolní prostředí, vlastní úlohu v něm a zodpovědnost vůči němu. Tomuto přístupu a jeho implementaci do praxe bude uzpůsobena pregraduální i postgraduální příprava pedagogů a zajištěna přiměřená metodická podpora.“

III. Analytická část, Výstupy ze SWOT analýzy – podle cílových skupin, VUR v základním a středním vzdělávání:

V oblasti základního a středního vzdělávání probíhá v současnosti kurikulární reforma, která přinesla nové celostátní kurikulární dokumenty v podobě rámcových vzdělávacích programů (dále jen RVP), na jejichž základě školy zpracovávají či mají zpracované své Školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP). RVP reflektují problematiku UR na několika rovinách – v cílech vzdělávání, v kompetencích, jichž má žák dosáhnout, v učivu a to i prostřednictvím průřezových témat. Tyto reformní kroky jsou v souladu s principy VUR a v zájmu VUR je jejich další pokračování (např. rozšiřování a vývoj průřezových témat a uplatňování celoškolského přístupu apod.). Z toho důvodu je třeba poskytnout pedagogům materiální a metodickou podporu a umožnit jejich další vzdělávání v této oblasti. VUR může mít mnoho forem a je předností, existuje-li jejich široká nabídka, např. i prostřednictvím uměleckého vzdělávání v ZUŠ.

Důležité je rovněž vytvářet i mimo školu vhodné podmínky pro informální a neformální učení mladých lidí v oblasti VUR, tak aby podněcovaly a synergicky podporovaly základní a střední vzdělávání v této oblasti.“

III. Analytická část, Výstupy ze SWOT analýzy – podle cílových skupin, VUR ve vyšším odborném a vysokoškolském vzdělávání:

...Zvláštní pozornost je třeba věnovat pedagogickým fakultám, které nejen hrají důležitou roli ve výzkumu a odborné diskuzi zaměřené na vývoj nových přístupů a metod výuky souvisejících s VUR, ale také je mají v praxi testovat a využívat pro výuku budoucích učitelů.

IV. Strategická část:

Hlavním cílem Strategie VUR ČR je do roku 2015 začlenit principy a tematické obsahy VUR jako přirozené součásti celoživotního učení do kurikulů na všech úrovních vzdělávacího systému ČR...

...Dílejší cíle Strategie VUR ČR vycházejí z identifikovaných problémových okruhů a jsou členěny dle základních etap vzdělávání:

- V raném věku dítěte a v předškolním vzdělávání je cílem zajištění podnětného prostředí pro informální a neformální učení dětí v raném věku s důrazem na vyvážené působení nejen společenských, kulturních, ale i přírodních faktorů na utváření jejich osobnosti a u dětí v předškolním věku zajištění potřebných kompetencí ve vztahu k udržitelnému rozvoji (např. v oblasti péče o zdraví, péče o přírodní prostředí, nakládání se zdroji aj.)
- V základním a středním vzdělávání je cílem vybavit žáky takovými kompetencemi, které jim umožní realizovat zásady udržitelného rozvoje v praktickém životě. Principy VUR se stanou součástí vzdělávání, UR bude nejen předmětem vlastní výuky, ale i integrální součástí chodu škol. Nemalou funkci v utváření kompetencí žáku bude hrát posilování komunitní funkce škol, kdy se školy stávají prostředím pro rozvíjení spolupráce a zájmu o UR a také prostorem pro sdílení zkušeností s dalšími školami a s mimoškolním prostředím (veřejná správa, NNO, podniková sféra, veřejnost).
- Ve vyšším odborném a vysokoškolském vzdělávání je cílem dosažení kompetencí souvisejících s VUR u studentu i akademických pracovníků, které budou podpořeny zejména

systémem výuky (prostupnost studia a uznávání kreditu), kariérním růstem (hodnocení úspěšnosti akademických pracovníků), možnostmi inovací (akreditace či reakreditace studijních programů) a grantovou politikou.

- V dalším vzdělávání je cílem vytvořit funkční prostředí pro další vzdělávání, které umožní získávat znalosti a kompetence z oblasti UR a které systematicky nabídne aktualizované vzdělávací programy pro vzdělavatele, veřejnou správu, podnikovou sféru a NNO zaměřené na praktické uplatňování UR a zajistí dostupnost VUR veřejnosti rovnoměrně v České republice.

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k zajištění EVVO (2008)

Metodický pokyn je dokumentem doporučujícího charakteru, který poskytuje názorný a konkrétní návod pro realizaci environmentální výchovy ve škole v návaznosti na závazné rámcové vzdělávací programy. Dokument je celý věnovaný oblasti EVVO ve školách, jeho význam spočívá především v tom, že vymezuje některé důležité pojmy v oblasti EVVO ve vztahu ke školám.

1. Vymezení pojmů, 1.1 Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta:

„Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta vychází z anglického termínu environmental education, kde environment znamená životní prostředí a education se chápe široce jako vzdělávání, výchova či osvěta všech typů cílových skupin, od nejmenších dětí po dospělé. Vzděláváním se rozumí zejména ovlivňování racionální stránky osobnosti. Výchovou působení na city a vůli. Osvětou se označují speciální způsoby předávání informací zejména dospělé populaci.

EVVO zahrnuje činnosti a aktivity probíhající ve školách a školských zařízeních (formální vzdělávání), v rámci volnočasových aktivit (neformální vzdělávání) i v rámci neorganizovaného volného času jednotlivců (informální učení) zaměřené na oblast životního prostředí. EVVO kladě důraz především na poznávání životního (přírodního i umělého) prostředí (člověka), na uvědomování si nezbytnosti zachovávání podmínek života, na poznávání vztahu člověka a životního prostředí.

EVVO dále souvisí nebo se významově překrývá s pojmy environmentální výchova, ekologická výchova, vzdělávání pro udržitelný rozvoj a dalšími. V rámci Metodického pokynu má EVVO stejný význam jako environmentální výchova nebo tradičně používaný pojem ekologická výchova.

Oblast EVVO zaměřená na vzájemnou interakci a souvislosti mezi ekonomickými, sociálními, environmentálními a právními aspekty rozvoje (globálními i lokálními) je označována jako vzdělávání pro udržitelný rozvoj (dále jen VUR). VUR je významně interdisciplinární povahy a široce se opírá o společenskovední disciplíny, metodicky i obsahově významně čerpá z EVVO.

Dále dokument objasňuje a rozvíjí některé klíčové kompetence základního a středního vzdělávání ve vztahu k oblasti EVVO:

1. Vymezení pojmů, 1.3 – 1.4

EVVO se rozumí všestranné rozvíjení klíčových kompetencí (definovaných v RVP PV, RVP ZV, RVP G, RVP GSP a RVP SOV) v kontextu vzájemných vztahů mezi člověkem a životním prostředím, s důrazem na vyvážené působení nejen společenských, ale i přírodních faktorů. Jde tedy o motivaci a poskytnutí příležitostí k dosažení znalostí, dovedností, postojů a návyků k ochraně a zlepšování životního prostředí, k utváření hierarchie životních hodnot slučitelných s udržitelným rozvojem, k smysluplnému jednání a tvořivosti ve prospěch životního prostředí, k udržitelnému způsobu života a k udržitelným vzorcům chování jednotlivců, skupin i společnosti jako celku. Nezanedbatelná je provázanost EVVO s problematikou zdraví a zdravého životního stylu...

...K důležitým kompetencím rozvíjených EVVO patří zejména:

V oblasti kompetencí k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální:

- aktivně využívat kooperativní a komunikační dovednosti jako nástroje pro řešení problémů životního prostředí,
- hledat různé varianty řešení problémů životního prostředí,
- schopnost kriticky posuzovat a vyhodnocovat informace související s životním prostředím.

V oblasti pracovní kompetence, v rámci odborných kompetencí (ve středním odborném vzdělávání):

- osvojit si praktické dovednosti pro chování a pobyt v přírodě i při zacházení s přírodou a uplatňovat je v každodenním životě,
- uplatňovat principy udržitelného způsobu života v občanském a pracovním jednání (odpovědně a ekonomicky nakládat s přírodními zdroji a odpady v souladu se strategií udržitelného rozvoje, minimalizovat negativní vlivy na životní prostředí).

V oblasti kompetence občanské:

- znát z vlastní zkušenosti přírodní a kulturní hodnoty ve svém okolí, chápat příčiny a následky jejich poškození, rozumět jedinečnosti svého regionu a jeho potřebám,
- uvažovat v souvislostech, vnímat závislost rozvoje lidské společnosti na přírodě a na stavu životního prostředí, porozumět zákonitostem biosféry, ekonomické, sociální a ekologické provázanosti světa, problémům životního prostředí z globálního i lokálního hlediska a jejich příčinám,
- orientovat se ve vývoji vztahu člověka a přírody a poučit se z problémů životního prostředí od minulosti až po současnost a v tomto kontextu pak uvažovat o budoucnosti,
- odpovědně jednat vůči přírodě a prostředí v každodenním životě a aktivně a kvalifikovaně se účastnit ochrany životního prostředí včetně zapojení do souvisejících veřejných diskusí a rozhodovacích procesů o využívání krajiny,
- projevovat pokoru, úctu k životu ve všech jeho formách a k hodnotám, které neumí vytvořit člověk,

- oceňovat svébytnou hodnotu a krásu přírody a krajiny, vnímat a být schopen hodnotit různé postoje k postavení člověka v přírodě a k chování člověka vůči přírodě.“

Metodický pokyn dále popisuje plánování v oblasti EVVO ve školách a školských zařízeních a vymezuje pojem školní program EVVO (včetně jeho vztahu ke školnímu vzdělávacímu programu) a funkci školního koordinátora EVVO (včetně vymezení jeho kompetencí).

2. Plánování a dokumenty EVVO, 2.2

Základními dokumenty EVVO ve školách jsou:

- školní vzdělávací program (dále jen ŠVP),
- školní program EVVO (může být součástí ŠVP).

EVVO je dále integrována do další dokumentace školy (např. koncepce školy, školního nebo provozního řádu...).

2. Plánování a dokumenty EVVO, 2.2.2

Školní program EVVO je vždy zpracováván jako dlouhodobý strategický dokument, který je dále dle potřeb školy aktualizován, zpravidla do krátkodobého akčního programu na nejbližší školní rok (ročního školního programu EVVO).

3. Koordinátor EVVO, 3.1

Koordinaci EVVO mohou ředitelé škol pověřit jednoho (případně více) pedagogického pracovníka – tzv. koordinátora EVVO. Při pověřování dbají na odpovídající kvalifikační úroveň koordinátora EVVO. Přednostně by touto činností měli být pověřováni pedagogičtí pracovníci, kteří úspěšně absolvovali studium k výkonu specializačních činností v oblasti environmentální výchovy (v souladu s § 9, odst. 1, písm. d) vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb.)

3. Koordinátor EVVO, 3.2

Koordinátorovi EVVO vedení škol a zřizovatelé škol vytvářejí podmínky pro jeho práci zejména zvyšováním jeho odborné úrovně, vytvářením motivujících pracovních podmínek, odměňováním a vytvářením podmínek pro plánování a realizaci EVVO (podrobně k podmínkám EVVO viz článek 4.)

3. Koordinátor EVVO, 3.3

Úkolem koordinátora EVVO je zejména:

- vytvářet ve spolupráci s ostatními pracovníky školy a dalšími partnery školní program EVVO,

- dbát, aby byl školní program EVVO v souladu s další dokumentací školy a navrhnout řediteli školy začlenění EVVO do další dokumentace školy (viz část 2);
- koordinovat realizaci EVVO na škole či školském zařízení,
- průběžně zvyšovat svou odbornou a metodickou připravenost pro aktivity školního koordinátora EVVO
- poskytovat ostatním pracovníkům školy či školského zařízení konzultace a podporu v začlenění EVVO do jejich činností,
- koordinovat realizaci plánu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti EVVO,
- iniciovat spolupráci s dalšími partnery v oblasti EVVO, např. s environmentálně zaměřenými neziskovými organizacemi (nestátními i zřizovanými veřejnou správou) v regionu a se středisky ekologické výchovy, ostatními školami.

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice (2000)

Dokument je celý věnovaný problematice EVVO. Vybíráme proto jen nejdůležitější body ve vztahu k činnosti škol a školských zařízení v oblasti EVVO. Státní program EVVO v ČR mimo jiné definuje některé základní pojmy a odkazuje se na jiné zde uvedené dokumenty.

2. Definice a terminologie:

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO)

Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k účtě k životu ve všech jeho formách. (Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, §16)

Udržitelný rozvoj

Principy (trvale) udržitelného rozvoje formulovala ministerská předsedkyně Norska G.H. Brundtlandová v roce 1987: Udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který uspokojuje potřeby současnosti bez ohrožování možností budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby. Je v podstatě procesem změn, ve kterém jsou využívání zdrojů, orientace vývoje technologií a transformace institucí zaměřeny na harmonické zvyšování současného i budoucího potenciálu uspokojování lidských potřeb a aspirací. (Brundtland G.H.: Our Common Future, Oxford University Press, Oxford, 1987)

Na principech udržitelného rozvoje je založen Pátý akční program Evropského společenství pro období 1993–2000. Cílem je např. snížení znečišťování ovzduší, minimalizace produkce odpadů a podpora jejich recyklace, podpora využívání druhotných surovin a ekonomických nástrojů politiky životního prostředí. (Pátý akční program Evropského společenství pro období 1993–2000) V současnosti je přijímán Šestý akční program Evropského společenství s obdobnými principy.

V českém právním řádu je (trvale) udržitelný rozvoj definován v zákonu č. 17/1992 Sb., o životním prostředí. Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů. (Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, § 6).

4. Současný stav, Zajištění EVVO ze strany státu, Školství:

Do českých škol se výchova k ochraně přírody a poté šířeji pojatá výchova k péči o životní prostředí prosazovala pod vlivem světových událostí od sedmdesátých let. V osmdesátých letech se ujalo označení ekologická výchova zdůrazňující uplatňování ekologických aspektů ve vzdělávání. V totalitním období byl rozpracováván systém ekologické výchovy v řadě projektů mj. pro UNESCO, avšak výsledky nebyly v ČR využity v praxi.

V současné době jsou požadavky na environmentální vzdělávání zahrnuty v obecné rovině do většiny základních pedagogických dokumentů a ovlivnily i tvorbu učebnic některých předmětů, zejména přírodovědy, vlastivědy, přírodopisu, zeměpisu a občanské výchovy. Nověji užívaný pojem “udržitelný rozvoj” pronikl do pedagogických dokumentů a učebnic jen částečně. Problémem zůstává propojení rozptýlených poznatků a utváření integrovaného pohledu na problematiku.

MŠMT koordinuje programy výzkumu a vývoje financované z rozpočtové kapitoly MŠMT. Koordinuje mezinárodní spolupráci ve výzkumných a vzdělávacích programech společně s příslušnými ministerstvy v souladu s Národní politikou výzkumu a vývoje a zabezpečuje i rozvoj metod vzdělávání a výchovy.

Významnou roli při prosazování environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty do škol všech stupňů hrají NNO a jejich specializovaná zařízení (centra a střediska ekologické výchovy). Jsou zčásti podporována ministerstvy životního prostředí a školství, mládeže a tělovýchovy, ale není doceněna možnost zahrnutí a využívání center a středisek ekologické výchovy (CEV/SEV) jejich výukových programů pro školy, školních ekologických projektů apod.

Doporučení konference států OECD Environmentální vzdělávání na cestě k udržitelnému rozvoji organizovaná prostřednictvím ENSI (Environment and School Initiatives) v roce 1998 v Linci předpokládá jednak podporu státních orgánů, jednak zdůrazňuje všestrannou iniciativu a samostatnost škol a jejich vzájemnou spolupráci v této oblasti.

Klíčovým a limitujícím problémem environmentálního vzdělávání a výchovy je nedostačující připravenost většiny pedagogických pracovníků. Jen zřídka se objevují kurzy a semináře zahrnující nejen studium ekologie či životního prostředí, ale i didaktiku environmentálního vzdělávání a výchovy. Tento stav se významně odlišuje od stavu v některých jiných evropských zemích.

5. Obecné cíle a nástroje, 5.1 Cíle:

Vybudovat komplexní fungující systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice, který se pozitivně projeví v šetrnějším přístupu společnosti k životnímu prostředí, a v důsledku toho také snížením nutných nákladů na životní prostředí a zapojení veřejnosti do řešení a odstraňování problémů životního prostředí...

- ...Zabezpečit systematickou a komplexní implementaci environmentálních aspektů do vzdělávacích programů na všech úrovních školství, včetně vysokých škol.

5. Obecné cíle a nástroje, 5.2 Nástroje, 5.2.3 Institucionální nástroje:

Státní i veřejné...

- školy všech úrovní a typů,...
- střediska volného času (SVČ) a domy dětí a mládeže (DDM), knihovny, muzea, hvězdárny a planetária, ekologické farmy přístupné veřejnosti (včetně možnosti pobytu) aj. osvětová a kulturně vzdělávací zařízení aplikující v praxi EVVO...

7. Děti a mládež, pedagogičtí a odborní pracovníci, 7.1 Cíle:

Základním cílem environmentálního vzdělávání a výchovy další generace je naučit ji žít podle principů (trvale) udržitelného rozvoje.

To znamená

- vytvořit dětem a mládeži základní podmínky pro získávání dovedností a znalostí o zákonitostech biosféry, o vztazích člověka a prostředí, o vývoji a problémech současné civilizace i o možnostech a způsobech jejich řešení,
- zdůrazňovat souvislosti mezi poznatky a domýšlet možné důsledky jednání a chování a programově utvářet postoje k osobní odpovědnosti za stav životního prostředí,
- pěstovat dovednosti a návyky žádoucího jednání a chování v přírodním prostředí,
- působit na utváření názorů, postojů, hierarchii životních hodnot, životní styl, na pochopení kvality života,
- rozvíjet úctu a cit k živé i neživé přírodě a jedinečnosti života na Zemi,
- motivovat k aktivnímu zapojení do péče o životní prostředí.
- V profesní přípravě
- v různých pracovních činnostech respektovat a tvořivě rozvíjet přístupy pro (trvale) udržitelný rozvoj,
- připravovat specialisty zaměřené na péči o životní prostředí, na EVVO a vést je k hledání cest a prosazování (trvale) udržitelného rozvoje.

Environmentální vzdělávání a výchova musí být nedílnou součástí všeobecného vzdělávání i odborné přípravy v celém školském systému. Zároveň a ve vzájemných návaznostech musí být zabezpečen rozvoj i v celé mimoškolní oblasti. Představuje dlouhodobý proces, který je součástí celoživotního vzdělávání. Rozhodující význam mají ti, kteří EVVO realizují, tj. učitelé a ostatní pedagogičtí pracovníci, vychovatelé, pečovatelé, sociální pracovníci, lékaři, zdravotníci, NNO a další.

7. Děti a mládež, pedagogičtí a odborní pracovníci, 7.2 Oblasti:

Oblast je rozdělena na čtyři základní témata. Každé téma se zabývá jinými cílovými skupinami.

7.2.1. Environmentální vzdělávání a výchova dětí a mládeže

Environmentální výchova dětí v předškolním věku

Environmentální vzdělávání a výchova dětí a mládeže základních, středních a vyšších odborných škol EV vysokoškolských studentů

7.2.2. Příprava odborníků pro péči o životní prostředí a udržitelný rozvoj

Příprava odborníků ve středních školách a ve vyšších odborných školách

Příprava vysokoškolských odborníků

7.2.3. Příprava učitelů a dalších pedagogických pracovníků pro environmentální vzdělávání

7.2.4. Výzkum a vývoj specializovaný na oblast EVVO

7.2.1. Environmentální vzdělávání a výchova dětí a mládeže

Je třeba zdůraznit, že EVVO dětí a mládeže lze účinně ovlivňovat také převážnou část dospělé populace, zejména pokud se týká základních občanských postojů k prostředí a úcty k životu.

Environmentální výchova dětí v předškolním věku:

Výchova dětí předškolního věku je především úkolem rodiny. Významně je rozvoj ovlivňován také kvalitou prostředí, v němž vyrůstá, působením dětské literatury, rozhlasového a televizního vysílání, některými osvětovými a kulturně vzdělávacími zařízeními, centry a středisky ekologické výchovy atd.

Resort školství bude environmentální vzdělávání a výchovu v období předškolního věku ovlivňovat přímo prostřednictvím výchovy dětí v mateřských školách a doporučením spolupráce mateřských škol s výše uvedenými subjekty. Cíle a úkoly budou převážně delegovány na nižší stupně řízení v souvislosti s převodem kompetencí v rámci veřejné správy. Ovlivnění rodiny a malých dětí (0–4) může včasnou výchovou zajistit MZ z hlediska prenatální péče. MPSV může ovlivnit úroveň výchovy v rodině v rámci svých sociálních programů.

Cíle:

Přispět k vytvoření pozitivních vztahů dětí k prostředí, zejména k přírodě a zprostředkovat vytváření dovedností a návyků správného jednání v prostředí. Zajistit práva dítěte na jeho optimální rozvoj v rodinách.

Cílové skupiny:

- děti v mateřských školách,

- děti předškolního věku (obecně),
- rodina.

Dílčí úkoly:

- začleňovat aspekty environmentálního vzdělávání a výchovy do všech výchovných metod a forem,
- využívat prenatálního a postnatálního poradenství a sociální sítě k ovlivnění rodin,
- využívat prostředí mateřských škol ke spolupráci s rodinami, vytvářet návyky zdravého životního stylu,
- zdůraznit přímé poznávání okolního prostředí, kontakty dětí mezi sebou a s živou přírodou a vytváření kladného vztahu k přírodnímu prostředí,
- využívat programy center a středisek ekologické výchovy,
- využívat nabídek osvětových a kulturně vzdělávacích institucí, zaměřených na environmentálně laděné programy.

Environmentální vzdělávání a výchova dětí a mládeže základních, středních a vyšších odborných škol:

Děti a mládež navštěvující základní školy, střední školy a vyšší odborné školy, ovlivňuje velmi významně nejen škola, ale i mnohá mimoškolní zařízení, v nichž resort školství může environmentální vzdělávání a výchovu ovlivňovat jen nepřímo.

Cíle:

Poskytovat všem dětem a mladým lidem v průběhu vzdělávání

- znalosti, dovednosti a návyky potřebné pro ochranu životního prostředí a pochopení principů (trvale) udržitelného rozvoje,
- podmínky pro integraci znalostí zejména uplatňováním praktické metody výuky,
- strukturaci učiva a různými aktivitami ovlivňovat způsob myšlení, rozvíjení samostatnosti a tvořivosti, kontakty s okolím i s odbornou praxí a celkový vývoj osobnosti ve smyslu (trvale) udržitelného rozvoje,
- podporovat spolupráci škol s mimoškolní oblastí – s rodinou, s obcí (veřejnou správou), s podniky (důležité zejména u odborných škol), podporovat aktivní péči o životní prostředí, spolupráci s mimoškolními pracovišti environmentálního vzdělávání a výchovy, s NNO, s osvětovými a kulturně vzdělávacími zařízeními, se sdělovacími prostředky.

Cílové skupiny:

- žáci základních škol,
- studenti středních odborných škol,
- studenti vyšších odborných škol.

Dílčí úkoly:

- informovat učitele a vedoucí pedagogické pracovníky o významu, pojetí a řešení environmentálního vzdělávání a výchovy,

- připravovat relevantní učební dokumenty, metodické náměty a doporučení a učební prostředky (pomůcky),
- podporovat systematické environmentální vzdělávání a výchovu u všech druhů a typů základních, středních a vyšších odborných škol včetně organizačního zajištění,
- zkušenosti ze škol orientovaných na životní prostředí rozšiřovat do celé sítě ostatních škol,
- ovlivňovat prostředí škol, jejich okolí a zabezpečit provoz škol šetrný k životnímu prostředí a šetřící přírodní zdroje,
- v oblasti ochrany životního prostředí rozvíjet vzájemnou spolupráci škol a jejich spolupráci s mimoškolními zařízeními,
- zvyšovat kvalifikaci učitelů a ostatních pedagogických pracovníků pro environmentální vzdělávání a výchovu,
- zdůrazňovat přímé poznávání prostředí a kontakty s živou přírodou,
- rozšířit využití programů a projektů CEV/SEV, NNO a jiných státních i nestátních subjektů činných v EVVO pro školní i mimoškolní EVVO a vyhlašovat programy k podpoře takové spolupráce.

Environmentální vzdělávání a výchova vysokoškolských studentů:

Vysoké školy jako samostatné subjekty řeší výchovu k ochraně životního prostředí podle vlastní úvahy, ale budou pro ně zpracována určitá doporučení týkající se obsahu, metod, postupů a forem. Aspekt (trvale) udržitelného rozvoje v nich bude prosazován v souvislosti s akreditačním řízením pro jednotlivé studijní programy.

Cíle:

Připravovat vysokoškolské odborníky

- s pochopením a citem pro základní principy péče o životní prostředí a (trvale) udržitelný rozvoj,
- schopné aplikovat a tvořivě rozvíjet environmentální aspekty ve své odbornosti,
- schopné týmové spolupráce a vzájemné komunikace,
- schopné podávat informace a podchycovat zájem o principy (trvale) udržitelného rozvoje u ostatních lidí.

Cílové skupiny:

- studující všech typů vysokých škol,
- studující ve všech typech postgraduálního studia.

Dílčí úkoly:

ve všech studijních oborech

- zajistit obecné informace týkající se (trvale) udržitelného rozvoje, komplexního pojetí environmentální problematiky a propojení ekonomických, legislativně právních i sociálních nástrojů v zájmu udržitelného rozvoje,

- zajistit oborově odborné znalosti a dovednosti zaměřené k propojení environmentálních aspektů do získávané odborné vysokoškolské kvalifikace,
- rozvíjet schopnosti samostatných přístupů k environmentální problematice,
- podporovat řešení a náležité ohodnocení environmentálního vzdělávání a výchovy v kreditním systému, při zkouškách a v diplomových pracích, podporovat alternativní a mezioborová studia,
- motivovat zvyšování kvalifikace vysokoškolských pedagogů po obsahové i metodické stránce.

7.2.2. Příprava odborníků pro péči o životní prostředí a udržitelný rozvoj

Příprava odborníků ve středních školách a ve vyšších odborných školách.

Cíle:

připravit středoškolské odborníky k účasti na řešení různých dílčích environmentálních problémů ve veřejné správě, pro ochranu přírody, EVVO a jiná zaměření podle požadavků praxe,

- zajistit postupnou inovaci a zvyšování kvalifikace získané pregraduálním studiem,
- zajistit podmínky pro změny původního zaměření podle potřeb praxe pro péči o životní prostředí,
- podle požadavků praxe připravovat a podporovat rekvalifikační studia zaměřená k problematice životního prostředí, zejména v regionech s nižší zaměstnaností.

Cílové skupiny:

- studující ve středních školách zaměřených k péči o životní prostředí,
- studující ve vyšších odborných školách zaměřených k péči o životní prostředí,
- studující v různých formách dalšího vzdělávání a rekvalifikace odborníků pro péči o životní prostředí.

Dílčí úkoly:

- vycházet z požadavků spojených se vstupem ČR do EU i z požadavků praxe, akceptovat priority kladené v oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje a možnosti uplatnění středoškolských odborníků na trhu práce,
- respektovat rovnováhu mezi všeobecným a oborově specifickým odborným vzděláváním pro péči o životní prostředí,
- zvyšovat kvalitu přípravy i dalšího vzdělávání o životním prostředí, především
 - navazovat kontakty s příslušnými vysokými školami, výměnou zkušeností a spoluprací mezi středními školami a vyššími odbornými školami, s praxí a s odbornými organizacemi,
 - podporovat školní projekty zdůrazňující samostatný přístup studentů k řešení vybraných úkolů, zejména ve vztahu k regionu,

- vydávat odbornou literaturu, učební pomůcky a zajišťovat dostupné informační zdroje ke stálé inovaci znalostí,
- vyžadovat zvyšování odborné a metodické úrovně pedagogů.

Příprava vysokoškolských odborníků

Cíle:

Připravit

- komplexně zaměřené odborníky pro péči o životní prostředí a rozvíjení teorie a strategie (trvale) udržitelného rozvoje,
- odborníky specialisty pro ochranu životního prostředí,
- v pregraduální i postgraduální úrovni studia se systematicky věnovat společenským, právním, zdravotním, technickým, ekonomickým i politickým rozměrům trvalé udržitelnosti,
- zajistit soustavu dalšího vzdělávání vysokoškolských odborníků v environmentální problematice,
- zařazovat do vědeckých a výzkumných programů práce mezioborového charakteru péči o životní prostředí,
- orientovat přípravu odborníků na potřeby praxe a s ohledem na standardy v zemích EU.

Cílové skupiny:

- vysokoškolští studenti speciálních studijních oborů zaměřených k problematice životního prostředí,
- studující v různých formách dalšího vzdělávání a rekvalifikace vysokoškolských odborníků pro péči o životní prostředí.

Dílčí úkoly:

- vycházet z potřeb praxe a z možností uplatnění vysokoškolských odborníků na trhu práce,
- zajišťovat vztahy mezi výukou a rozvojem vědy a výzkumu péče o životní prostředí, stálou inovaci poznatků, aktivizující pedagogické přístupy,
- podporovat vydávání odborných materiálů, organizování pracovních dílen, seminářů, konferencí, rozšiřování informací zaměřených k problematice (trvale) udržitelného rozvoje,
- podněcovat růst odborné a pedagogické úrovně vysokoškolských pedagogů připravujících odborníky pro životní prostředí (stáže, studijní pobyty apod.),
- popularizovat výsledky odborné práce.

7.2.3. Příprava učitelů a dalších pedagogických pracovníků pro environmentální vzdělávání

Rozhodující význam pro realizaci environmentálního vzdělávání všech typů škol i mimoškolních zařízení mají učitelé a další pedagogičtí pracovníci ve všech příslušných resortech, v NNO a v ziskovém sektoru.

Cíl:

Začlenit kvalitní přípravu v environmentální tematice při vzdělávání všech pedagogických pracovníků (pro školní i mimoškolní oblast).

Cílové skupiny:

- studenti připravující se pro povolání učitele,
- učitelé mateřských, základních a středních škol a vyšších odborných škol,
- pedagogičtí pracovníci připravující učitele pro environmentální vzdělávání a výchovu,
- pedagogičtí pracovníci v mimoškolní výchově,
- řídicí pracovníci ve školství.

Dílčí úkoly:

V pregraduální přípravě

- věnovat zvláštní pozornost uplatňování integračních (tj. mezipředmětových) přístupů v environmentálním vzdělávání s ohledem na odborné zaměření pedagoga,
- umožnit získání manažerských znalostí a schopností plánování i koordinace environmentálního vzdělávání v rámci školy,
- připravit pedagogy pro všestranné uplatňování environmentální výchovy a principů (trvale) udržitelného rozvoje na úrovni školy a pro spolupráci s mimoškolní oblastí.
- V oblasti dalšího vzdělávání
- průběžně poskytovat nové environmentální informace,
- průběžně nabízet nové formy a metody práce i didaktické postupy použitelné v environmentálním vzdělávání a výchově,
- umožňovat učitelům a dalším pedagogickým pracovníkům výměnu zkušeností v rámci České republiky i se zahraničím,
- vytvořit systém celoživotního vzdělávání učitelů a dalších pedagogických pracovníků, který formou otevřené nabídky umožní především učitelům různých specializací průběžně se seznamovat s principy (trvale) udržitelného rozvoje a s ochranou životního prostředí.

10. Shrnutí – závěry:

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice přispěje především k...

- pozitivnímu vlivu na proces modernizace našeho školství,
- uplatnění regionálních a lokálních zvláštností ve vzdělávacím obsahu i ve vyučovacích metodách a formách ve školách všech druhů a typů,...

Dokumenty vztahující se k udržitelnému rozvoji a životnímu prostředí

Strategie udržitelného rozvoje České republiky (2004)

IV.2 Environmentální pilíř: ochrana přírody, životního prostředí, přírodních zdrojů a krajiny, environmentální limity:

Druhým strategickým cílem je minimalizovat střety zájmů mezi hospodářskými aktivitami a ochranou životního prostředí a postupně dosáhnout oddělení ekonomického růstu od nárůstu negativních dopadů na životní prostředí (decoupling). ...Důležitým prvkem je zde působit prostřednictvím vzdělávání, výchovy a osvěty na jednotlivce i společenské subjekty s cílem změnit vzorce chování, výroby a spotřeby směrem k udržitelnosti. K tomu je nezbytné umožnit veřejnosti přístup k relevantním informacím, aktivně podporovat environmentální výchovu na všech úrovních vzdělávání a environmentální osvětu.

IV.4 Výzkum a vývoj, vzdělávání:

„Strategickým cílem v oblasti výzkumu a vývoje a vzdělávání je dosažení vysoké úrovně vzdělanosti ve společnosti a tím i zajištění konkurenceschopnosti české společnosti, rozvíjení etických hodnot v souladu s evropskými kulturními tradicemi. ...Vláda bude dále v rozsahu svých možností podporovat soustavné zvyšování profesionální úrovně pedagogických pracovníků všech úrovní vzdělávání; dokončení kurikulární reformy, která umožňuje reagovat na trendy ve vývoji společnosti a ekonomiky a na nový koncept celoživotního učení.“

Státní politika životního prostředí (2004–2010)

V. Nástroje realizace SPŽP, 1. Zvyšování povědomí veřejnosti v otázkách životního prostředí, environmentální vzdělávání, výchova a osvěta:

Vysoké veřejné povědomí v environmentální oblasti je základním a prioritním předpokladem úspěšné realizace Státní politiky životního prostředí, ale rovněž připravované Národní strategie udržitelného rozvoje. Zvyšování veřejného povědomí o záležitostech životního prostředí vede veřejnost nejenom k většímu pochopení environmentálních souvislostí hospodářského a sociálního života společnosti, ale rovněž ke zvýšení kvality rozhodování spotřebitelů, ke zvyšování právního povědomí občanů a zprostředkovaně rovněž ke zvýšení kvality života. V rámci konceptu udržitelného rozvoje byly identifikovány tzv. klíčové skupiny (major groups) obyvatel, kterých se problematika udržitelného rozvoje, tedy i jeho environmentálního pilíře, dotýká především. Těmito skupinami jsou: NNO, ženy, děti a mládež, národnostní menšiny, místní a regionální samospráva, zaměstnanci a jejich organizace, podnikatelé, obchod a průmysl, akademická obec a zemědělci. Na takto definované klíčové skupiny je třeba brát ohled rovněž při zvyšování

environmentálního povědomí veřejnosti. Základním nástrojem pro zvyšování veřejného povědomí v záležitostech životního prostředí, je environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO). Ostatní nástroje viz kapitola Informační nástroje, Nástroje strategického plánování a Nástroje zapojování veřejnosti.

Nedostatečné vzdělávání obyvatel k ochraně životního prostředí způsobilo nízkou úroveň jejich environmentálního povědomí, což se postupně odrazilo na několika generacích v podobě neznalostí, lhostejnosti, nedostatečné environmentální výchovy dětí, a ostatních klíčových skupin k ochraně přírody, k ochraně zdraví a k udržitelnému rozvoji.

V roce 2000 byl zpracován a vládou schválen Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR (SP EVVO ČR) a Akční plán SP EVVO ČR na léta 2001–2003. Akční plán je každé tři roky aktualizován, v současné době je schválen nový Akční plán SP EVVO ČR na léta 2004–2006. Jeho součástí je i systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty úředníků správních úřadů a zaměstnanců veřejné správy...

...Environmentální vzdělávání, ekologie a ochrana životního prostředí pronikla významněji do osnov vysokých škol, středních a základních škol i předškolní výchovy. Přesto je třeba roli EVVO v rámci vzdělávání ve školách všech stupňů nadále posilovat, a to včetně podpory mimoškolních aktivit, zaměřených na pozitivní přístup k přírodě a životnímu prostředí. Zvýšený ohled je třeba dbát na podporu přímého kontaktu dětí a mládeže s přírodou, ať už formou terénních exkurzí a výletů, nebo formou pozemkových a pěstitelských prací, apod. Dále je nutné zabezpečit environmentální vzdělávání pedagogických pracovníků, tzn. především učitelů všech předmětů a všech výchovných pracovníků...

...Opatření:

- realizovat Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR a zajistit jeho provázanost s ostatními programy;
- zohlednit cíle Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR v související právní úpravě – novela zákona 123/98 Sb. o právu na informace o životním prostředí;
- ratifikovat Aarhuskou úmluvu, prosadit její uplatnění v praxi a rozšíření okruhu úpravy i na GMO;
- zavést povinné environmentální vzdělávání na základních školách;
- podporovat environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu na všech stupních škol, včetně mimoškolních aktivit, dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a v hromadných sdělovacích prostředcích;
- podporovat environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu pracovníků veřejné správy, volených zastupitelů, poslanců a senátorů podle diferencovaných vzdělávacích programů;
- rozvojem environmentálního vzdělávání, výchovy, osvěty včetně poradenství posilovat zájem a podporu účasti občanů v rozhodovacím procesu při řešení environmentálních problémů;
- podporovat environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu podnikatelské sféry, zemědělců a zaměstnanců služeb;

- podporovat environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu nestátních neziskových organizací, podporovat činnost nestátních neziskových organizací, které zajišťují environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu včetně poradenství a hodnotit a využívat jejich schopnosti a aktivity jako významnou veřejně prospěšnou práci;
- začlenit studium environmentálně orientované akustiky do programu výuky na vybraných vysokých školách;
- začlenit postupy a metody hodnocení nebezpečnosti a rizika nebezpečných látek do výuky na vybraných vysokých školách;
- podporovat šíření informací o:
 - environmentálním vzdělávání, výchově, osvětě, poradenství a zacházení s informacemi
 - předpokladech a principech udržitelného rozvoje
 - právu na informace o životním prostředí
 - šetrném chování k přírodě a přírodním zdrojům ve všech pozitivních i negativních souvislostech
 - ekologickém zemědělství a souvislostech ve vztahu ke zdraví a k péči o krajinu
 - zdravém životním stylu
 - možnostech ekologicky šetrné turistiky
 - nebezpečných látkách
 - zdrojích znečištění nebezpečnými látkami
 - GMO a rizikových látkách
 - obsahu rizikových látek ve spotřebitelských produktech, v potravinových produktech – obnovitelných zdrojích energie a úsporách energie;
 - vychovávat veřejnost k preventivní opatrnosti vzhledem k chemickým látkám a GMO;
 - zvýšit právní povědomí veřejnosti ve věcech životního prostředí včetně důvodů, příčin, následků a dalších souvislostí.“

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

Zákon především definuje některé základní pojmy v oblasti EVVO, jako je např. životní prostředí nebo trvale udržitelný rozvoj.

Zásady ochrany životního prostředí, §16:

Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách.

Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí

§13, Osvěta, vzdělávání a výchova veřejnosti v oblasti životního prostředí:

(1) Kraj v samostatné působnosti ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a dalšími ústředními orgány je povinen podporovat osvětu, výchovu a vzdělávání široké veřejnosti v oblasti ochrany životního prostředí se zvláštním zaměřením na výchovu dětí a mládeže.

(2) Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy usiluje zejména o to, aby byly vytvořeny podmínky pro rozvoj osvěty, výchovy a vzdělávání v oblasti životního prostředí v mezích působnosti úřadů veřejné správy.

(3) Kraj v samostatné působnosti usiluje o to, aby

a) byl vytvořen a využíván systém osvojování základních poznatků o životním prostředí a jeho ochraně vycházející z principů udržitelného rozvoje a z aktivních forem výchovy, osvěty a získávání informací, zajišťovaný prostřednictvím státních i nestátních organizací,

b) orgány byly veřejnosti účinně nápomocny při zajišťování přístupu k informacím o životním prostředí.“

C.2 Soulad aktivit škol s klíčovými dokumenty

V předcházející části byl uveden přehled klíčových dokumentů, které nějakým způsobem zahrnují EV, osvětu nebo vzdělávání k ochraně přírody, životního prostředí nebo udržitelnému rozvoji. Z těchto jsme pro rozbor souladu aktivit škol s dokumenty vybrali jen ty dokumenty, jejichž obsah má přímý dopad na EVVO ve školách, tj. rámcové vzdělávací programy a Metodický pokyn (aktualizace z října 2008).

V případě rámcových vzdělávacích programů jsme se v rozboru zaměřili na soulad aktivit v oblasti EV, nezabývali souladem aktivit škol s dokumenty ve výuce obecně. Vždy uvádíme citaci z dokumentu a stručný souhrn zjištění ze škol, které již byly podrobněji popsány u jednotlivých otázek v části B.1 – Základní popis dat. K rámcovým vzdělávacím programům vztahujeme jen výsledky z odpovídajícího typu školy. V případě Metodického pokynu výsledky vztahujeme ke všem typům škol bez rozdílu. Opatření doporučená Metodickým pokynem, která jsme vyhodnotili jako klíčové faktory pro stav EVVO ve škole, jsou tak v závorce označeny.

Základní školy – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, průřezové téma Environmentální výchova

Průřezová témata je možné využít jako integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod. (otázka 38.1)

Jako formu zařazení EV v ŠVP celkově nejčastěji základní školy volí integraci EV do předmětů (89 %). Značně méně ZŠ volí zařazení EV formou projektů či tematických dnů (mimo/nad předměty, 59 %), zařazení formou seminářů či kurzů EV pro žáky (30 %) a formou samostatného povinného předmětu zaměřeného na EV (11 %, pro bližší komentář viz část B.4, Závěry). Základní školy nejčastěji (39 % ZŠ) volí zařazení EV jen jedním z těchto způsobů, dalších 27 % ZŠ zařazuje EV kombinací integrace do obsahu více předmětů + projekty či tematické dny a celkem 26 % ZŠ zařazuje EV kombinací tří a více způsobů.

Podmínkou účinnosti průřezových témat je jejich propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo školu. (otázky 20.1, 38.3, částečně 39.16, 42.1)

Pokud základní školy integrují EV do obsahu předmětů, pak jsou to nejčastěji předměty 1. stupně, dále přírodopis, zeměpis a chemie.

Velká část ZŠ nabízí žákům mimoškolní činnosti zaměřené na EV: více než polovina ZŠ nabízí kroužky nebo kluby zaměřené na EV, 44 % ZŠ nabízí víkendové výlety pro žáky nebo žáky a rodiče, pětina ZŠ nabízí prázdninové tábory a téměř tři čtvrtiny ZŠ nabízí „zelené“ brigády pro žáky (tedy činnosti a práce v terénu ve prospěch životního prostředí).

Více než polovina ZŠ rozhodně nebo alespoň spíše souhlasí s tím, že žáci školy sami vyrábějí informační materiály k EV (např. nástěnky, značení třídicích košů, školní časopis apod.)

Na čtvrtině škol se žáci pravidelně podílí na navrhování, plánování a realizaci aktivit v EV, na další více než polovině škol se žáci pravidelně podílí na realizaci aktivit v EV (tedy svou účastí, příp. na praktické výpomoci, organizaci takových aktivit).

V průběhu základního vzdělávání je povinností školy nabídnout žákům postupně všechny tematické okruhy jednotlivých průřezových témat, jejich rozsah a způsob realizace stanovuje ŠVP. Tematické okruhy PT EV: Ekosystémy, Základní podmínky života, Lidské aktivity a problémy životního prostředí, Vztah člověka k prostředí. (otázka 40)

V rámci šetření jsme nepokládali otázku ke kontrole toho, zda základní školy opravdu zařazují všechny tematické okruhy průřezového tématu EV – vycházeli jsme z předpokladu, že tento minimální požadavek je v každém ŠVP splněn. Místo toho jsme se zaměřili na témata EV, která základní školy ve výuce realizují. Jsou to nejčastěji následující témata (pro popis našeho souboru témat EV ve vztahu k tematickým okruhům nebo tématům PT EV viz příloha C.2 – Tabulka 1):

- životní prostředí a jeho složky celkově (uvedlo 90 % škol, tematický okruh Základní podmínky života),
- lidské aktivity a jejich dopad na ŽP celkově (90 %, tematický okruh Lidské aktivity a problémy ŽP),
- lesní společenstva (87 %, tematický okruh Ekosystémy),
- vliv prostředí na lidské zdraví (86 %, tematický okruh Vztah člověka k prostředí).

Gymnázia – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, průřezové téma Environmentální výchova

Průřezová témata lze realizovat jako součást vzdělávacího obsahu vyučovacích předmětů, je možné jim věnovat samostatné projekty, semináře, kurzy, besedy apod., případně je lze realizovat jako samostatný vyučovací předmět. Uvedené formy lze libovolně kombinovat. (otázka 38.1)

Jako formu zařazení EV v ŠVP gymnázia celkově nejčastěji volí integraci EV do předmětů (93 %). Značně méně gymnázií volí zařazení EV formou projektů či tematických dnů (mimo/nad předměty, 54 %), častější než u jiných typů škol je zařazení formou seminářů či kurzů EV pro žáky (45 %), méně časté zařazení formou samostatného povinného předmětu zaměřeného na EV (9 %). Třetina gymnázií volí zařazení EV jen jedním z těchto způsobů, další třetina zařazuje EV kombinací tří a více způsobů.

Účinnost výchovného působení průřezových témat je podporována také vytvořením odpovídajícího klimatu třídy i celé školy a kromě toho i využíváním dalších vhodných příležitostí (např. divadelní a filmová představení, televizní a rozhlasové pořady, výstavy, přednášky, besedy, výukové programy), se kterými se žáci setkají mimo školu.

Důležitým aspektem je nejen vlastní obsah výuky, ale i používané prostředky a působení prostředí. Významnou součástí realizace průřezového tématu může proto být např. ekologizace provozu a prostředí školy, zaměření na řešení problémů v obci a okolí a na spolupráci s různými partnery mimo školu. (oddíl VI. Materiální vybavení a provoz školy ve vztahu k EVVO, otázky 21.1, 39.1)

Absolutní většina gymnázií ve vzorku uplatňuje alespoň dílčí opatření, která směřují k ekologizaci provozu školy a tím vytvořením souladu mezi klimatem školy a obsahem průřezového tématu EV (97 % gymnázií nabízí minimálně možnost systematicky třídit odpad alespoň na

dvě složky), ze všech typů škol však v komplexní cílené ekologizaci provozu dosahují nejnižší výsledky (blíže viz část B.1 – Základní popis dat).

Více než dvě třetiny gymnázií využívají několikahodinové až jednodenní ekologické výukové programy pro žáky nabízené jinými organizacemi, více než třetina gymnázií využívá pobytové ekologické výukové programy, semináře či kurzy pro žáky nabízené jinými organizacemi a více než třetina využívá zapojení do projektů mezinárodního, celostátního nebo regionálního charakteru, které školám nabízí jiné organizace (např. Ekoškola, GLOBE, Les ve škole, Škola pro udržitelný život).

Dvě třetiny gymnázií pravidelně nebo alespoň příležitostně spolupracují s jinými organizacemi při plánování aktivit v oblasti EVVO (např. tvorbě rozsáhlejších projektů nebo školního programu EVVO, jsou to nejčastěji NNO zaměřené na EV). Dvě třetiny gymnázií také využívají jako informační zdroj v EV konzultace a informační servis středisek ekologické výchovy, tři čtvrtiny gymnázií využívá jako zdroj i jiné organizace typu správy NP a CHKO, muzea, zoo, botanické zahrady, výzkumné ústavy apod., 40 % využívá orgány veřejné správy a 61 % využívá informace v EV od jiných učitelů nebo jiných škol.

Všechny tematické okruhy jsou povinné (škola musí zařadit do svého ŠVP všechny tematické okruhy), hloubka, rozsah (výběr témat) a formy jejich realizace jsou zcela v kompetenci školy a konkretizují se v ŠVP. Tematické okruhy PT EV: Problematika vztahů organismů a prostředí, Člověk a životní prostředí, Životní prostředí regionu a České republiky.

Opět jsme vycházeli z předpokladu, že požadavek na zařazení všech tematických okruhů do výuky je na všech gymnáziích splněn. Zaměřili jsme se na témata EV, která gymnázia ve výuce realizují. Jsou to nejčastěji následující témata (pro popis našeho souboru témat EV ve vztahu k tematickým okruhům nebo tématům PT EV opět viz příloha C.2 – Tabulka 1):

- živá společenstva, ekosystémy, biosféra celkově, struktura, vývoj a funkce ekosystémů (uvedlo 93 % gymnázií, tematický okruh Problematika vztahů organismů a prostředí),
- lidské aktivity a jejich dopad na ŽP celkově (90 %, tematický okruh Člověk a životní prostředí),
- globální problémy ŽP a rozvoje celkově (90 %, tematický okruh Člověk a životní prostředí),
- odpady (87 %, tematický okruh Člověk a životní prostředí),
- stav životního prostředí v ČR, regionu a místě (86 %, tematický okruh Životní prostředí regionu a České republiky),
- vliv prostředí na lidské zdraví (86 %, tematický okruh Člověk a životní prostředí).

Ostatní střední školy – Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání, průřezové téma Člověk a životní prostředí

Průřezové téma je vhodné realizovat ve školním vzdělávacím programu kombinací tří základních způsobů:

- *komplexně – v samostatném ekologickém vyučovacím předmětu (modulu) nebo v uceleném bloku ekologického učiva zahrnutého do některého vhodného předmětu (modulu), který umožňuje integraci a doplnění poznatků o ekologii a životním prostředí, komplexní pohled na udržitelnost rozvoje v občanském životě a v daném oboru vzdělání a uvědomění si vlastní odpovědnosti za kvalitu životního prostředí;*
- *rozptýleně (difúzně) – v logických souvislostech v jednotlivých vyučovacích předmětech (modulech) všeobecně vzdělávací i odborné složky vzdělávání, v praktickém vyučování;*
- *nadpředmětově – v žákovských projektech. (otázka 38.1)*

Jako formu zařazení průřezového tématu Člověk a ŽP v ŠVP ostatní střední školy (pokud ŠVP již mají vytvořený, tj. podle jejich výpovědí necelá třetina, další dvě třetiny ŠVP připravují) celkově nejčastěji volí integraci do více předmětů (75 %). Častější než u jiných typů škol je zařazení formou samostatného povinného předmětu zaměřeného na EV (resp. ekologii/životní prostředí, 27 %). Dále využívají i zařazení formou projektů či tematických dnů mimo (nad) vyučovací předměty (25 %) a integraci do obsahu jednoho povinného vyučovacího předmětu (19 %). Dvě třetiny ostatních středních škol z těch, které již mají ŠVP, volí zařazení jen jedním z těchto způsobů, 13 % jich dále zařazuje kombinací tří a více způsobů.

Průřezové téma lze realizovat různými metodami a formami v rámci teoretického a praktického vyučování a mimoškolními aktivitami. V praktickém vyučování je vhodné vést žáky ke správnému nakládání s odpady, využívat úsporné spotřebiče a postupy, dodržovat požadavky na bezpečnost a hygienu práce.

Absolutní většina ostatních středních škol ve vzorku uplatňuje alespoň dílčí opatření, která směřují k ekologizaci provozu školy (94 % nabízí minimálně možnost systematicky třídit odpad alespoň na dvě složky). Ve srovnání s jinými typy škol dosahují ostatní střední školy v komplexní, cílené ekologizaci provozu mírně nižší výsledky než základní školy, ale lepší výsledky než gymnázia (blíže viz část B.1 – Základní popis dat).

Z mimoškolních aktivit v oblasti EVVO téměř polovina ostatních SŠ nabízí studentům „zeleň“ brigády, asi třetina ostatních SŠ nabízí studentům kroužky nebo kluby zaměřené na EV, čtvrtina pořádá víkendové výlety pro studenty a 10 % realizuje prázdninové tábory s prvky EV.

Při realizaci environmentálního vzdělávání a výchovy doporučujeme spolupracovat se středisky a centry ekologické výchovy a s dalšími ekologickými institucemi a pracovišti.

Více než polovina ostatních středních škol pravidelně nebo příležitostně spolupracuje s jinými organizacemi při plánování aktivit v oblasti EVVO (např. tvorbě delších projektů nebo školního programu EVVO), pro 8 % ostatních středních škol plánování aktivit v oblasti EVVO zajišťuje jiná organizace jako službu. Polovina ostatních středních škol také využívá jako informační zdroj v EV konzultace a informační servis středisek ekologické výchovy, polovina využívá jako zdroj i jiné organizace typu správy NP a CHKO, muzea, zoo, botanické zahrady, vý-

zkumné ústavy apod., třetina ostatních středních škol využívá jako zdroj informací orgány veřejné správy a třetina jich využívá kontakt s jinými učiteli nebo jinými školami.

Více než třetina ostatních středních škol využívá několikahodinové až jednodenní ekologické výukové programy pro studenty nabízené jinými organizacemi, 22 % jich využívá zapojení do projektů mezinárodního, celostátního nebo regionálního charakteru, které školám nabízí jiné organizace (např. Ekoškola, GLOBE, Les ve škole, Škola pro udržitelný život) a 14 % jich využívá pobytové ekologické výukové programy, semináře či kurzy pro studenty nabízené jinými organizacemi.

Obsah průřezového tématu Člověk a životní prostředí zahrnuje témata:

- ***biosféra v ekosystémovém pojetí (znalosti o abiotických a biotických podmínkách života, o ekologické přizpůsobivosti, o vzájemných vztazích organismů a prostředí, o struktuře a funkci ekosystémů, o významu biodiverzity a ochrany přírody a krajiny);***
- ***současné globální, regionální a lokální problémy rozvoje a vztahy člověka k prostředí (klimatické změny, ohrožování ovzduší, vody, půdy, ekosystémů i biosféry z různých hledisek rozvoje lidské populace, vliv prostředí na lidské zdraví);***
- ***možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů a udržitelnosti rozvoje v daném oboru vzdělání a v občanském životě (např. nástroje právní, ekonomické, informační, technické, technologické, organizační, prevence negativních jevů, principy udržitelnosti rozvoje).***

Opět jsme vycházeli z předpokladu, že požadavek na zařazení všech témat do výuky je na všech ostatních středních školách splněn. Ostatní střední školy ve výuce nejčastěji realizují následující témata (pro popis našeho souboru témat EV ve vztahu k tématům PT Člověk a ŽP, opět viz příloha C.2 – Tabulka 1):

- životní prostředí a jeho složky celkově (uvedlo 91 % ostatních SŠ, v RVP SOV téma Biosféra v ekosystémovém pojetí),
- systém ochrany životního prostředí a ochrany přírody (87 %, v RVP SOV téma Možnosti a způsoby řešení environmentálních problémů a udržitelnosti rozvoje v daném oboru vzdělání a v občanském životě),
- odpady (85 %, v RVP SOV téma Současné globální, regionální a lokální problémy rozvoje a vztahy člověka k prostředí),
- lidské aktivity a jejich dopady na ŽP celkově (84 %, v RVP SOV téma Současné globální, regionální a lokální problémy rozvoje a vztahy člověka k prostředí).

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k zajištění EVVO (2008)

Základními dokumenty EVVO ve školách jsou:

- ***školní vzdělávací program (dále jen ŠVP),***
- ***školní program EVVO (může být součástí ŠVP)*** (jeden z klíčových faktorů, viz část B.3 – Klíčové faktory)

- ***EVVO je dále integrována do další dokumentace školy (např. koncepce školy, školního nebo provozního řádu... (otázky 13.1, 14.1, 14.2)***

Celkem 79 % škol ve vzorku uvedlo, že již mají vytvořený ŠVP a ve škole podle něj učí alespoň v některých ročnících. Další 2 % škol mají ŠVP vytvořený a zatím podle nezačaly učit.

Více než polovina škol má vytvořený školní program EVVO, z toho na 35 % škol jako samostatný dokument, který stojí mimo ŠVP, a na 19 % škol jako přílohu ŠVP. Celkem 46 % škol nyní školní program EVVO nevytváří, z toho 12 % škol má s jeho tvorbou zkušenost z minulých let, nyní však již vše k EV zahrnuje do ŠVP.

43 % škol má schváleno i další dokumenty, které zahrnují oblast EVVO, a jsou to především koncepce rozvoje školy, provozní řád a roční plány činností.

Koordinaci EVVO mohou ředitelé škol pověřit jednoho (případně více) pedagogického pracovníka – tzv. koordinátora EVVO (jeden z klíčových faktorů, viz část B.3 – Klíčové faktory). Při pověřování dbají na odpovídající kvalifikační úroveň koordinátora EVVO. Přednostně by touto činností měli být pověřováni pedagogičtí pracovníci, kteří úspěšně absolvovali studium k výkonu specializačních činností v oblasti environmentální výchovy (v souladu s § 9, odst. 1, písm. d) vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb.) (jeden z klíčových faktorů, viz část B.3 – Klíčové faktory) (otázky 15.1, 24.2)

Celkem 61 % škol uvedlo, že mají pověřeného školního koordinátora EVVO ve smyslu Metodického pokynu z roku 2001, z toho 7 % má pověřené dva a více koordinátorů. Další čtvrtina škol pověřeného koordinátora nemá, ale koordinaci EVVO se ve škole zabývá jedna určená osoba.

Ze všech těchto osob 16 % absolvovalo nebo právě absoljuje specializační studium.

Úkolem koordinátora EVVO je zejména:

- ***vytvářet ve spolupráci s ostatními pracovníky školy a dalšími partnery školní program EVVO,***
- ***dbát, aby byl školní program EVVO v souladu s další dokumentací školy a navrhopat řediteli školy začlenění EVVO do další dokumentace školy,***
- ***koordinovat realizaci EVVO na škole či školském zařízení,***
- ***průběžně zvyšovat svou odbornou a metodickou připravenost pro aktivity školního koordinátora EVVO***
- ***poskytovat ostatním pracovníkům školy či školského zařízení konzultace a podporu v začlenění EVVO do jejich činností,***
- ***koordinovat realizaci plánu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti EVVO,***
- ***iniciovat spolupráci s dalšími partnery v oblasti EVVO, např. s environmentálně zaměřenými neziskovými organizacemi (nestátními i zřizovanými veřejnou správou) v regionu a se středisky ekologické výchovy, ostatními školami. (Otázka 16)***

88 % koordinátorů jako jednu ze svých činností uvedlo komunikaci s ostatními učiteli a podávání informací, 85 % komunikuje s ředitelem/ředitelkou, 73 % uvedlo, že koordinují celoškolní aktivity v EVVO, 72 % koordinátorů navazuje kontakty s organizacemi činnými na poli EV, 70 % navazuje spolupráci s kolegy při realizaci aktivit EVVO. Nejméně koordinátorů navazuje kontakty s rodiči žáků a realizuje mimoškolní aktivity – to jsou činnosti, které koordinátor naopak vykonává častěji, pokud se jedná o „aktivnější“ školu (ve smyslu klíčových faktorů). 68 % koordinátorů vyhledává možnosti DVPP pro sebe i ostatní učitele (blíže viz část B.1 – Základní popis dat).

Vedení škol se doporučuje zaměřit se zejména na:

- ***zvyšování odborné úrovně koordinátora včetně využití možnosti specializačního studia a umožnění účasti na dalších vzdělávacích akcích týkajících se EVVO,***

Celkem se dál vzdělává 71 % koordinátorů EVVO na školách ve vzorku, z toho čtvrtina absoluuje specializační studium, čtvrtina absoluuje vícedenní semináře, tři čtvrtiny absolvují několikahodinové až jednodenní semináře DVPP.

- ***odměňování a vytváření motivujících pracovních podmínek pro koordinátora EVVO včetně možnosti vyššího finančního ohodnocení absolventů akreditovaného specializačního studia pro koordinátory EVVO,*** (otázka 17.1)

Většina koordinátorů je odměňována „nehmatatelně“ (motivací, uznáním), polovina koordinátorů je nějak finančně odměňována (z toho 20 % považuje ohodnocení za nevyhovující), dvě třetiny koordinátorů jsou nějak odměňovány materiálně (z toho 14 % považuje materiální ohodnocení za nevyhovující) a jen čtvrtina koordinátorů je nějak časově zvýhodněna (z toho 12 % považuje časové zvýhodnění za nevyhovující).

- ***zajištění spolupráce pracovníků školy s koordinátorem EVVO a podporu jejich vzájemné spolupráce v oblasti EVVO,*** (otázka 17.3)

Tři čtvrtiny škol vyjádřily souhlas s tím, že při zavádění prvků EV do výuky má koordinátor EVVO ve svých kolegyních/kolezích oporu.

- ***podporu vzdělávání pedagogických i nepedagogických pracovníků v oblasti EVVO a její zahrnutí do plánu dalšího vzdělávání,*** (otázky 25.1, 25.2)

Na 41 % škol se v oblasti EVVO dál vzdělávají i ostatní učitelé, především formou kratších seminářů, jen 18 % absoluuje semináře delší. Na čtvrtině škol se v oblasti EVVO dál vzdělávají řídicí pracovníci.

- ***vytváření podmínek pro plánování EVVO a pro realizaci konkrétních aktivit v rámci chodu školy a její spolupráci s okolím,*** (otázky 18.1, 19.1, 20.1)

Na dvou třetinách škol se ostatní učitelé školy podílejí na navrhování, plánování i praktické realizaci aktivit EVVO, na čtvrtině škol koordinátor plánuje aktivity a ostatní učitelé se podílejí na realizaci, na dalších 5 % procentech aktivity plánuje i realizuje jen koordinátor samotný. Na 5 % škol nikdo pravidelně aktivity EVVO neplánuje. Na třetině škol se ředitel/ka pravidelně zapojuje do koordinace EVVO včetně vlastních návrhů a iniciativy. Na čtvrtině škol se na navrhování a plánování aktivit EVVO podílejí i žáci nebo studenti, na polovině škol se žáci podílí na praktické realizaci aktivit.

- **začlenění výsledků plánování EVVO do dokumentů školy,**

Viz výše.

- **metodickou podporu – preferování zkušenostních metod včetně výuky v terénu, integrovaného tematického, problémového a projektového vyučování, které jsou v EVVO využitelné a účinné, (otázky 37, 39.5)**

Třetina škol uvedla, že jako výchovnou a vzdělávací strategii v EV, příp. metodu v EV, využívá projekty, dalších 30 % uvedlo exkurze, výlety a vycházky, 30 % uvedlo skupinovou práci, 10 % využívá problémové učení, 12 % práci s informacemi, menší zastoupení mají ekologické výukové programy SEV pro žáky, osobní příklad/příklad učitele, práce v terénu.

Výuku v terénu nějakým způsobem realizuje celkem 92 % škol.

- **zajištění vhodných prostorových, materiálních a časových podmínek tj. např. přírodní učebny, biotopové zahrady, speciální učebny, koutky živé přírody, vybavování školy učebními pomůckami potřebnými pro EVVO, využití internetu, (otázky 6.1, 29.1, 30.1)**

Absolutní většina škol má k dispozici pozemek, hřiště nebo zahradu, z toho třetina má zřízenou přírodní zahradu, třetina hospodářskou zahradu, třetina zahradu s herními prvky apod., čtvrtina škol pozemek vůbec neupravuje pro účely EV. Čtvrtina škol s pozemkem má venkovní učebnu, na 60 % škol pozemek nebo zahrada obsahuje prvky vhodné pro výuku EV.

Přístup na internet mají téměř všechny školy ve vzorku, čtvrtina škol má prostory vyhrazené pro výuku EV, třetina škol má prostory pro volnočasové aktivity žáků. Většina škol má k dispozici pomůcky pro základní výzkum v rámci výuky EV, třetina má k dispozici pomůcky specifické pro EV.

- **zabezpečování postupné ekologizace provozu školy a areálu školy (provoz školních zahrad, nakládání s energiemi, snižování množství odpadu a třídění odpadů, používání ekologicky šetrnějších výrobků, technologií a postupů včetně úklidu, údržby, provozu školní jídelny, podle možností zavádění biopotravin, místních produktů včetně produktů ze školních pozemků a zdravé stravy do jídelníčku apod.) (jeden z klíčových faktorů, viz část B.3 – Klíčové faktory) (oddíl VI, Materiální vybavení a provoz ve vztahu k EVVO)**

41 % škol svoji zahradu nebo pozemek pravidelně využívá ve výuce. Většina respondentů uvedla, že jsou ve škole instalované regulační ventily na topení a pákové baterie, topení i počítače a další spotřebiče se systematicky vypínají, nakupují se šetrné elektrospotřebiče, třídí se odpad aspoň na dvě složky, je zaveden oboustranný tisk a používání recyklovaného papíru, využívá se pitná voda z kohoutku místo balené (pro podrobný rozbor viz část B.1 – Základní popis dat). 45 % škol spadá v ekologizaci do kategorie B, 30 % do kategorie C a 18 % do kategorie D.

- **Při realizaci EVVO lze doporučit především spolupráci s pracovníky vysokých škol, zvláště fakult připravujících učitele, se zástupci MŠMT, Ministerstva životního prostředí a ostatních resortů pověřených EVVO, s krajskými úřady, s krajskými koordinátory EVVO (je-li tato funkce na příslušném úřadě ustanovena), s pracovníky středisek ekologické výchovy, profesních občanských sdružení, s představiteli dalších nevládních organizací a s pracovníky podnikatelské sféry, kteří se zabývají problematikou životního prostředí. (Otázka 22)**

Více než polovina škol uvedla, že spolupracuje při plánování nebo realizaci aktivit EVVO s neziskovými organizacemi, které se zaměřují na EV (především střediska ekologické výchovy), 30 % uvedlo, že spolupracují s organizacemi, které jsou zřizované veřejnou správou (typu technické služby města, DDM, Univerzita Palackého Olomouc, ale i Lesy ČR) a 27 % uvedlo, že spolupracují s firmami a podniky (například ČEZ, ASA Brno, EKO-KOM). 21 % spolupracuje s orgány veřejné správy, které nejsou zaměřené na EV ani životní prostředí, například obecní úřady, městské úřady, krajské úřady, MŠMT).

D. Návrh opatření

- **Využít Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost ke zlepšení stavu EVVO ve školách**, zejména pro podporu faktorů, které klíčovým způsobem ovlivňují úroveň EVVO ve škole, jako je např. vzdělávání školních koordinátorů (specializační studia i krátkodobější formy DVPP), zapojení škol do dlouhodobých programů EVVO, ekologizace provozu školy a materiální vybavení školy v návaznosti na výuku EV, zpracování vzorových školních programů EVVO a ŠVP z hlediska průřezových témat, pro aktualizaci klíčových dokumentů jako je Standard DVPP v EVVO, Metodický pokyn, rámcové vzdělávací programy a další. Většina uvedených faktorů je specifikována v dalších bodech.
- **Zlepšit podmínky pro financování EVVO ve školách**, které je dle výzkumu zatím nevyhovující, zejména vytvořit a rozšířit stabilní dotační programy pro školy v oblasti EVVO se zjednodušenou a učitelům srozumitelnou administrativou při podávání a realizaci projektových žádostí bez zbytečných bariér (např. z hlediska krátkého času na čerpání). Na druhé straně podporovat další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti získávání financí pro účely EVVO a přípravy a řízení projektů.
- **Legislativně řešit nevyhovující podmínky pro práci školního koordinátora EVVO**, které se ve výzkumu ukázaly jako jedna z nejvýznamnějších bariér rozvoje EVVO na školách. Podpořit takové podmínky ve školách, aby se koordinátor EVVO mohl skutečně věnovat činnostem, které doporučuje Metodický pokyn, především týkající se času – snížit rozsah týdenní vyučovací povinnosti školního koordinátora EVVO (například po vzoru snížení vyučovací povinnosti výchovného poradce, Nařízení vlády č. 75/2005 Sb.), nebo vytvořit fond disponibilních hodin snížené vyučovací povinnosti pro koordinátory různých oblastí ve škole, s nímž podle potřeby nakládá ředitel/ka školy. Zlepšit nebo umožnit lepší finanční ohodnocení reálné činnosti koordinátora EVVO.
- **Podporovat plánování v oblasti EVVO ve školách, zejména tvorbu školních programů EVVO** (v nějaké formě), například prostřednictvím dalšího vzdělávání učitelů na toto téma nebo prostřednictvím podpory konzultací v této oblasti, propagací příkladů dobré praxe, zohledněním existence a kvality školních programů EVVO při poskytování finanční podpory na EVVO školám.
- **Podporovat semináře dalšího vzdělávání v oblasti EVVO pro ostatní učitele, ale zejména pro řídicí pracovníky škol.**
- **Revidovat Standard dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v EVVO**, a to jak pro koordinátory EVVO, tak pro řídicí pracovníky škol a školských zařízení i další pedagogické pracovníky. Ve Standardu DVPP pro výkon specializovaných činností v oblasti EVVO (specializační studium pro koordinátory EVVO) především více zohlednit obecný pedagogický základ (terminologie RVP i jiná, metody a formy), plánování EVVO ve škole (tvorba dlouhodobých a ročních plánů/školního programu EVVO, zpracování průřezového tématu EV v ŠVP, plánování výuky včetně stanovování vzdělávacích cílů a hodnocení žáků), financování EVVO ve škole (psaní grantových žádostí, komunikace se sponzory a rodiči), specifické dovednosti pro práci koordinátora (komunikace s kolegy a ředitelem/kou, zapojování učitelů i žáků do plánování a realizace aktivit EVVO).

- **Podporovat poskytování služeb školám dlouhodobě a systematicky** vzhledem k rostoucímu zájmu škol o tyto služby do budoucna, a to služeb typu sítě škol se zájmem o EV, dlouhodobé programy nebo projekty pro více škol se zaměřením na EV (u nichž výzkum prokázal pozitivní vliv na úroveň ekologizace provozu školy, koordinace EVVO ve škole a zařazení širokého spektra témat EVVO do výuky), několikahodinové až jednodenní ekologické výukové programy a pobytové programy, semináře a kurzy EV pro žáky. Dlouhodobé pravidelné služby EVVO (především služby s prokazatelným vzdělávacím dopadem) poskytované školám financovat formou systémových zakázek EVVO.
- **Podporovat práci a pobyt v terénu, včetně využívání školních pozemků a zahrad ve výuce**, stanovit minimální standard rozsahu takové výuky v terénu, odstranit legislativní a administrativní bariéry pro takovou výuku. Podporovat tvorbu metodik zaměřených na využití školních zahrad, hřišť nebo pozemků ve výuce. Kromě rozvojových dotačních programů pro školy vytvořit i investiční dotační programy, které umožní školám úpravy školních pozemků, hřišť a zahrad pro účely EV.
- **Podporovat opatření směřující k cílené ekologizaci s návazností na výuku žáků** (cílená ekologizace provozu školy jako výchovná a vzdělávací strategie – má ze všech klíčových faktorů prokazatelně nejsilnější souvislost se šíří a pestrostí témat EV ve výuce).
- **Zamezit prohlubování rozdílů mezi aktivními a méně aktivními školami**, především zaměřit podporu na komplexní rozvoj EV v méně aktivních školách, vytvořit motivační a podpůrné mechanismy, které školám pomohou v oblasti EVVO se zorientovat), vhodnými strategiemi jsou větší návodnost dokumentů jako je RVP, další vzdělávání řídicích pracovníků škol, větší propagace EV ze strany MŠMT a dalších orgánů. Klíčovou se jeví pomoc prostřednictvím kvalitní a dostupné nabídky služeb externích organizací (programů pro žáky, seminářů DVPP, ale i poradenství a informační servis).
- **Přehodnotit zpracování průřezového tématu Environmentální výchova, resp. Člověk a životní prostředí, v rámcových vzdělávacích programech**, především základní vymezení průřezového tématu prostřednictvím tematických okruhů (resp. klíčových otázek) a nároků na zpracování průřezového tématu ve školních vzdělávacích programech. Aktualizovat RVP ZV, G a OSV z hlediska EV tak, aby:
 - v nich byly jasně specifikovány vzdělávací cíle, očekávané výstupy a všechna důležitá témata v oblasti EVVO pro daný stupeň školy
 - bylo dobře popsáno funkční zapracování průřezových témat do ŠVP tak, aby nedocházelo jen k formálnímu vykazování
 - byl zesílen význam průřezových témat pro mezipředmětové vztahy a integrovaný přístup

4. Přehled příloh

Textové přílohy:

- B.1 – Dotazník pro školy
- B.5 – Dotazník pro školská zařízení

Přílohy – tabulky:

- Limity výzkumu – Tabulka 1: Podíl škol v síti M.R.K.E.V. zapojených do průzkumu
- B.1 – Tabulka 1: Přehled počtů oslovených a zapojených škol v krajích
- B.1 – Tabulka 2: Priority škol ve výchově a vzdělávání podle ŠVP
- B.1 – Tabulka 3: Výchovné a vzdělávací strategie škol podle ŠVP
- B.1 – Tabulka 4: Výchovné a vzdělávací strategie, příp. metody škol využívané v EV
- B.1 – Tabulka 5: Priority v rozvoji EVVO ve školách v nejbližších pěti letech
- B.1 – Tabulka 6: Bariéry v rozvoji EVVO ve školách v nejbližších pěti letech
- B.2 – Tabulka 1: Přehled významných rozdílů podle krajů
- B.3 – Tabulka 1a: Škála koordinace EVVO
- B.3 – Tabulka 1b: Škála témat EV ve výuce
- B.3 – Tabulka 1c: Škála ekologizace
- B.3 – Tabulka 2: Přehled vyhodnocení klíčových faktorů
- B.3 – Tabulka 3: Přehled vyhodnocení kombinace klíčových faktorů
- B.6 – Tabulka 1: Počet škol v krajích, které využily výukové programy pro žáky v rámci NS EVVO
- B.6 – Tabulka 2: Objem programů, které byly poskytnuty školám v rámci NS EVVO
- C.2 – Tabulka 1: Porovnání témat mapovaných v rámci průzkumu s tematickými okruhy a tématy definovanými v Rámcových vzdělávacích programech

Přílohy – grafy:

- B.1 – Graf 1: Rozdělení škol v průzkumu podle velikosti
- B.1 – Graf 2: Přehled rozdělení jednotlivých typů škol ve skupinách různé velikosti
- B.1 – Graf 3: Přehled zázemí škol ve vzorku
- B.1 – Graf 4: Přehled zapojení škol v sítích podle krajů
- B.1 – Graf 5: Přehled respondentů podle typu školy
- B.1 – Graf 6: Přehled respondentů podle velikosti školy
- B.1 – Graf 7: Přehled respondentů na školách v krajích
- B.1 – Graf 8: Přehled škol různých typů podle stavu jejich ŠVP v lednu – únoru 2009
- B.1 – Graf 9: Rozdělení škol v průzkumu podle toho, zda vytvářejí školní program EVVO
- B.1 – Graf 10: Tvorba školního programu EVVO ve školách podle typu školy
- B.1 – Graf 11: Tvorba školního programu EVVO ve školách podle krajů
- B.1 – Graf 12: Rozdělení respondentů podle toho, zda měli v průběhu vyplňování dotazníku k dispozici dokumenty školy týkající se EVVO
- B.1 – Graf 13: Dokumenty, které měli respondenti v průběhu vyplňování dotazníku k dispozici, podle typu školy.

- B.1 – Graf 14: Rozdělení škol podle dosaženého skóre na škále koordinace EVVO
- B.1 – Graf 15: Rozdělení škol podle dosaženého skóre na škále koordinace EVVO
- B.1 – Graf 16: Rozdělení škol na škále koordinace EVVO podle typu školy
- B.1 – Graf 17: Rozdělení škol na škále koordinace EVVO podle velikosti školy
- B.1 – Graf 18: Rozdělení škol podle toho, zda mají pověřeného koordinátora EVVO
- B.1 – Graf 19: Statut koordinátora EVVO podle typu školy
- B.1 – Graf 20: Statut koordinátora EVVO podle velikosti školy
- B.1 – Graf 21: Statut koordinátora EVVO podle krajů
- B.1 – Graf 22: Rozdělení škol podle zapojení pedagogického sboru do koordinace EVVO
- B.1 – Graf 23: Zapojení pedagogického sboru do koordinace EVVO podle typu školy
- B.1 – Graf 24: Zapojení pedagogického sboru do koordinace EVVO podle velikosti školy
- B.1 – Graf 25: Rozdělení škol podle zapojení ředitele / ředitelky do koordinace EVVO
- B.1 – Graf 26: Zapojení ředitele / ředitelky do koordinace EVVO podle typu školy
- B.1 – Graf 27: Zapojení ředitele / ředitelky do koordinace EVVO podle velikosti školy
- B.1 – Graf 28: Rozdělení škol podle zapojení žáků / studentů do koordinace EVVO
- B.1 – Graf 29: Zapojení žáků / studentů do koordinace EVVO podle typu školy
- B.1 – Graf 30: Zapojení žáků / studentů do koordinace EVVO podle velikosti školy
- B.1 – Graf 31: Rozdělení škol podle spolupráce s jinými organizacemi v rámci plánování a koordinace EVVO
- B.1 – Graf 32: Rozdělení škol podle forem dalšího vzdělávání koordinátora EVVO
- B.1 – Graf 33: Další vzdělávání koordinátora EVVO podle typu školy
- B.1 – Graf 34: Další vzdělávání koordinátora EVVO podle velikosti školy
- B.1 – Graf 35: Témata seminářů DVPP preferovaná školami
- B.1 – Graf 36: Rozdělení škol podle dosaženého skóre na škále cílené ekologizace provozu
- B.1 – Graf 37: Rozdělení škol podle dosaženého skóre na škále cílené ekologizace provozu
- B.1 – Graf 38: Rozdělení škol na škále cílené ekologizace provozu podle typu školy
- B.1 – Graf 39: Rozdělení škol na škále cílené ekologizace provozu podle velikosti školy
- B.1 – Graf 40: Opatření ke snížení spotřeby tepla ve školách
- B.1 – Graf 41: Opatření ke snížení spotřeby elektrické energie ve školách
- B.1 – Graf 42: Opatření ke snížení spotřeby vody ve školách
- B.1 – Graf 43: Opatření ke snížení produkce odpadu ve školách
- B.1 – Graf 44: Opatření při úklidu, stravování nebo občerstvení ve školách
- B.1 – Graf 45: Materiální vybavení škol pro výuku EV
- B.1 – Graf 46: Podoba školního pozemku, hřiště nebo zahrady
- B.1 – Graf 47: Zdroje pro financování oblasti EVVO ve škole
- B.1 – Graf 48: Účely, na které školy vynakládají prostředky
- B.1 – Graf 49: Forma zařazení průřezového tématu EV ve školách
- B.1 – Graf 50: Forma zařazení průřezového tématu EV ve školách
- B.1 – Graf 51: Forma zařazení průřezového tématu EV podle typu školy
- B.1 – Graf 52: Forma zařazení průřezového tématu EV podle velikosti školy
- B.1 – Graf 53: Témata EV ve výuce – rovnoměrnost pokrytí
- B.1 – Graf 54: Témata EV ve výuce – pestrost nabídky
- B.4 – Graf 1: Souvislost mezi ekologizací provozu a koordinací v oblasti EVVO ve škole
- B.4 – Graf 2: Souvislost mezi ekologizací provozu a rovnoměrností pokrytí témat EV ve výuce
- B.4 – Graf 3: Souvislost mezi ekologizací provozu a pestrostí nabídky témat EV ve výuce

Elektronické Přílohy:

CD.1 – Zdrojová data

CD.2 – Analýza stavu EVVO – kompletně

V Praze dne 29. 5. 2009

.....
Mgr. Lenka Daňková
Ředitelka SSEV Pavučina